

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ŞANLIURFA VE HALEP EYVANLI AVLULU EVLERİ
ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mahmut MEDENİOĞLU

Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Programı

AĞUSTOS, 2023

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ŞANLIURFA VE HALPE EYVANLI AVLULU EVLERİ
ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mahmut MEDENİOĞLU
(Y2113.050011)

Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Alev ERARSLAN

AĞUSTOS, 2023

ONAY SAYFASI

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Şanlıurfa ve Halep Eyvanlı Avlulu Evleri Üzerine Bir Karşılaştırma’’ adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (29/08/2023)

Mahmut MEDENİOĞLU

ÖNSÖZ

Bu tezimde yer alan çalışmalarımı sizlerle paylaşmanın gururunu yaşıyorum. Bu süreç boyunca bana destek olan birçok kişiye teşekkür etmek istiyorum.

Öncelikle, tez danışmanım Prof. Dr. Alev Erarslan'a derin bir minnettarlık duyuyorum. Kendisinin rehberliği, bilgeliği ve yönlendirmeleri olmadan bu çalışmayı başarmam mümkün olmazdı. Kendisinin sabır, özveri ve destekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca, tez jürisi üyelerine, değerli zamanlarını ayırarak çalışmamı değerlendirdikleri için minnettarım. İlgileri, eleştirileri ve katkıları sayesinde bu tezin kalitesini artıracığına düşünüyorum.

Son olarak, maddi ve manevi desteklerinden ve inançlarından hiçbir zaman vazgeçmeyen aileme en içten teşekkürlerimi iletmek istiyorum. Onların sevgisi, cesaretim ve motivasyonum için temel bir kaynak oldu. Her zaman yanımda oldukları için kendimi şanslı hissediyorum.

Sizlerle bu çalışmayı paylaşmanın heyecanını yaşıyor ve umuyorum ki bu çalışma, bilimsel alanda yeni ufuklar açacak ve katkı sağlayacaktır.

Saygılarımla,

Ağustos, 2023

Mahmut MEDENİOĞLU

ŞANLIURFA VE HALEP EYVANLI AVLULU EVLERİ ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA

ÖZET

Tarih boyunca ortak veya farklı medeniyetlerin yerleştikleri kentler, medeniyetlerin benimsedikleri inanç sistemlerini ve yaşayan halkın kimliklerini yansıtan bir mimari örgünün izlerini taşır. Ortak sınır, tarih, iklim ve kültür paylaşan Şanlıurfa ve Halep şehirleri mimari kimlik ve özellikle geleneksel konut mimarisi açısından benzerlik gösterdikleri aşikâr bir gerçektir. Bu bağlamda, her iki kentin geleneksel konut mimarisinin temsilcisi olan eyvanlı avlulu evlerin genel mimari özellikleri araştırılıp benzerlik ve farklılıkların ortaya çıkarılması çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır. Bu tez, Şanlıurfa ve Halep şehirlerinin tarihi, iklimsel ve sosyal özelliklerini sunarak, eyvanlı avlulu evlerin biçimlenmesini etkileyen çevresel ve sosyal faktörleri sebep-sonuç ilişkisini kurarak analiz etmektedir. Şanlıurfa ve Halep'teki örnek konutlar üzerinden iki kent arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri belirlemektedir. Bu çalışma, geleneksel eyvanlı avlulu evlerin mimari özelliklerini karşılaştırmalı bir şekilde inceleyip, benzerlik ve farklılıkların kaynaklandığı faktörlerin altını çizmektedir. Tez kapsamında, önce iki şehrin genel tarihi, coğrafi ve genel özellikleri kapsamlı bir araştırmanın sonucunda sunulmuştur, ardından oluşumunu etkileyen çevresel ve kültürel özellikleri anlatılan iki şehrin geleneksel eyvanlı avlulu evlerin genel mimari özellikleri, plan tipolojileri, malzeme, taşıyıcı bilgileri ve plan elemanları anlatılmıştır. Her iki bölgeden olmak üzere tipoloji açısından çeşitlilik sağlayan beşer konut belirlenip analiz föyleri kapsamında tanıtılmıştır. Analiz föylerinden elde edilen veriler, grafiklere dönüştürülüp karşılaştırılıp analiz edilmiştir. Bu analiz yapılan karşılaştırmanın ışığında önce genel mimari özellikler sonra seçili evlerin özellikleri değerlendirilerek karşılaştırma sonuçları sıralanmıştır. Sonuç olarak iki bölgede de konutların genel mimari özellikleri bağlamında ana hatlar düzeyinde birçok ortak özellik paylaştıkları görülmüştür. Ancak sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel faktörlerden kaynaklı olduğu düşünülen bazı göz ardı edilmeyecek derecede farklılıklar saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Şanlıurfa evleri, Geleneksel Halep evleri, Eyvanlı avlulu evler, Konut mimarisi, Analitik karşılaştırma yöntemi.

A COMPARISON ON THE COURTYARD HOUSES WITH IWAN IN SANLIURFA AND ALEPPO

ABSTRACT

Throughout history, cities founded by various civilizations, whether similar or distinct, carry the architectural imprints of the belief systems embraced by these civilizations and the identities of their inhabitants. It is evident that Şanlıurfa and Aleppo, two cities that share a common border, historical lineage, climate, and culture, exhibit resemblances, particularly in terms of architectural identity, with a specific focus on traditional residential architecture. In this context, the primary aim of this research is to delve into the overarching architectural characteristics of dwellings featuring iwan courtyards. These courtyards serve as representatives of the traditional residential architecture in both cities, aiming to elucidate both their parallels and divergences. This thesis expounds upon the historical, climatic, and societal traits intrinsic to Şanlıurfa and Aleppo, and meticulously investigates the environmental and societal determinants influencing the evolution of residences with iwan courtyards by establishing causal relationships. By examining a selection of sample houses in both Şanlıurfa and Aleppo, the study illuminates the distinctions and commonalities between these two cities. It scrutinizes the architectural facets of traditional houses with iwan courtyards in a comparative fashion, accentuating the pivotal factors contributing to their similarities and distinctions. In the scope of this thesis, an exhaustive exploration of the general historical, geographical, and overall characteristics of these two cities is initially provided as the result of comprehensive research. Subsequently, the research delves into the generic architectural traits, plan typologies, materials, structural insights, and planning elements of traditional iwan courtyard houses in both cities. These facets are detailed with an emphasis on the environmental and cultural influences that have played a role in their development. To facilitate comparative analysis, five houses of various typologies from each region were selected and introduced

through detailed analysis sheets. Data gleaned from these sheets was translated into graphical representations, allowing for comparison and in-depth analysis. Based on this analysis, we first assessed the general architectural attributes and then delved into the specific characteristics of the chosen houses. The results of these comparisons revealed a substantial overlap in terms of general architectural features between the houses in both regions. Nevertheless, discernible disparities are noteworthy, primarily attributable to socio-economic and socio-cultural factors.

Keywords: Traditional Şanlıurfa houses, Traditional Aleppo houses, Courtyard houses, Residential architecture, Analytical comparative method.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	5
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xvii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xix
I. GİRİŞ.....	1
A. Tezin Konusu	2
B. Tezin Amacı ve Önemi	2
C. Araştırma Yöntemi.....	2
1. Genel Mimari Özelliklerin Araştırılması.....	2
2. Konut Analiz Föylerin Hazırlanması	3
3. Verilerin Grafıklere Dönüştürülmesi.....	3
4. Genel Mimari Özelliklerin Karşılaştırılması.....	3
5. İncelenen Örnek Evlerin Mimari Özelliklerinin Karşılaştırılması	3
D. Tezin Kapsamı ve İçeriği	4
II. ŞANLIURFA BÖLGESİ KONUT MİMARİSİ	5
A. Şanlıurfa Bölgesi Tarihi ve Coğrafyası.....	5
1. Şanlıurfa İli Genel Yapısı.....	5
2. Bölgenin Tarihi.....	5
3. Coğrafi Özellikleri ve Jeolojik Oluşumu.....	7
4. İklim ve Bitki Örtüsü.....	8
5. Nüfus ve Ekonomi.....	12
B. Evlerin Biçimlendirilmesine Etki Eden Çevresel Faktörler.....	13
1. İklim	13
2. Topoğrafya	15

3. Malzeme	16
a. Taş Malzemesi	16
b. Ahşap Malzemesi.....	16
c. Metal Malzemeler	17
C. Evlerin Biçimlendirilmesine Etki Eden Sosyal Faktörler	17
1. Mahremiyet.....	17
2. Dini Değerler ve Kültürel Özellikler	20
3. Sosyo-Ekonomik Statü	20
4. Aile Yapısı.....	21
D. Kat Organizasyonu	22
E. Plan Elemanları (Açık, Yarı Açık ve Kapalı Mekân)	23
1. Avlu (Nahit hayat)	23
2. Eyvan	24
3. Revak	28
4. Gezeme(n)ek.....	28
5. Kapı Arası.....	31
a. Sokak-İkincil Avlu-Kapı Arası-Ana Avlu	31
b. Sokak-Kıvrak Kapı Arası-Ana Avlu.....	32
c. Sokak-Düz Kapı Arası-Ana Avlu	32
6. Odalar	33
7. Hizmet Mekânları	35
a. Mutfak (Tandırılık)	35
b. Kiler (Zerzembe).....	35
c. Tuvalet (Helâ)	35
d. Banyo	35
e. Hamamlar.....	36
f. Ahır (Develik).....	36
F. Plan Tipleri.....	36
1. I. Plan Tipi	36
2. II. Plan Tipi.....	37
a. Karşılıklı Eyvanlı Tip	37
b. Birbirine Dik Eyvanlı Tip	38
c. Avlunun Aynı Kanadında Farklı Katlarda Olan Eyvanlı Tip	39
3. III. Plan Tipi	41

4. IV. Plan Tipi	42
G. Yapım Sistemi ve Malzeme	42
1. Malzeme	42
2. Yapım Sistemi	43
a. Temeller	43
b. Duvarlar	44
c. Tavan Örtüler	45
d. Açıklıklar	46
e. Çıkmalar	47
H. Cephe Düzeni	48
1. Sokak Cephesi	48
2. Avlu Cephesi	49
a. Eyvanlar	49
b. Kapılar	49
c. Pencereler	50
III. HALEP BÖLGESİ KONUT MİMARİSİ	51
A. Halep Bölgesi Tarihi ve Coğrafyası	51
1. Halep İli Genel Yapısı	51
2. Bölgenin Tarihi	52
3. Coğrafi Özellikleri ve Jeolojik Oluşumu	54
4. İklim ve Bitki Örtüsü	55
5. Nüfus ve Ekonomi	56
B. Evlerin Biçimlendirilmesinde Etki Eden Çevresel Faktörler	58
1. İklim	58
2. Topoğrafya	61
3. Malzeme	61
a. Taş Malzemesi	62
b. Ahşap Malzemesi	62
c. Metal Malzemesi	62
C. Evlerin Biçimlendirilmesine Etki Eden Sosyal Faktörler	63
1. Mahremiyet	63
a. Açık Mekân	64
b. Yarı Açık Mekân	64
c. Kapalı Mekânlar	64

d. Mekân Dizilimi	64
e. Cephe Karakteristiği	66
2. Dini Değerler ve Kültürel Özellikler	66
a. Kubbeler.....	66
b. Süslemeler.....	67
c. Işık Gölge Kullanımı.....	67
3. Sosyo-Ekonomik Statü	67
4. Aile Yapısı.....	69
D. Kat Organizasyonu	69
E. Plan Elemanları (Açık, Yarı Açık ve Kapalı Mekân)	71
1. Avlu (Hoş)	71
2. Eyvan (Livan).....	73
3. Revak	76
4. Gezemek	77
5. Kubbe.....	78
6. Kapı Arası (Dehliz)	80
7. Damlar	81
8. Odalar	82
9. Qa'a/Kaa.....	84
10. Servis Mekânları	88
a. Kiler (Serdap).....	88
b. Mutfak.....	88
c. Banyo	88
d. Tuvalet	88
F. Plan Tipleri.....	89
1. I. Plan Tipi	89
2. II. Plan Tipi.....	90
a. Karşılıklı Eyvanlı Tip	90
b. Eyvanların Aynı Cephede Farklı Avlularda Olduğu Plan Tipi.....	90
3. III. Plan Tipi	91
G. Yapım Sistemi ve Malzeme	92
1. Malzeme	92
2. Temeller.....	93
3. Duvarlar	94

4. Tavan Örtüleri	95
5. Açılıklar.....	96
6. Çıkmalar:.....	97
H. Cephe Düzeni.....	97
1. Sokak Cephesi	97
2. Avlu Cephesi	98
IV. ŞANLIURFA VE HALEP'İN GELENEKSEL KONUTLARINDA ANALİZ FÖYLERİ.....	101
A. Şanlıurfa Geleneksel Konutlarının Analiz Föyleri.....	102
B. Halep Geleneksel Konutlarının Analiz Föyleri.....	108
V. ŞANLIURFA VE HALEP GELENEKSEL KONUTLARININ ANALİZ FÖYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	115
A. Konutların Ait Oldukları Dönem	115
B. Plan Tipolojisi	115
C. Avlu Sayısı.....	116
D. Kat Sayısı	118
E. Bodrum Katın Varlığına Göre Kat Sayısı	119
F. Eyvanların (Livan) Bulunduğu Cephe	120
G. Eyvanların (Livan) Bulunduğu Kat.....	121
H. Yer Alan Mimari Birim ve Elemanlar	123
İ. Oda Düzeni.....	124
J. Kentselden Özele Erişim Türü	125
K. Yeşil Alanlar ve Su Elemanları.....	126
L. Giriş Sayısı.....	127
M. Kapı Arasının (Dehliz) Durumu.....	127
N. Mahremiyete Yönelik Mekânsal Düzenlemeler.....	128
O. Yerleşim Yönü	129
P. Mekân Esnekliği (Yazlık-Kışık/Bahçe-Oda Vs.).....	129
R. Yapı Malzemesi	130
VI. DEĞERLENDİRME	131
VII. SONUÇ.....	141
VIII. KAYNAKLAR	147
ÖZGEÇMİŞ.....	159

KISALTMALAR LİSTESİ

H.T.M : Halep Turizm Müdürlüğü

H.V.M.G.M: Halep Vakıf ve Müzeler Genel Müdürlüğü

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1 Halep'te 2014'ten 2023'e Kadar Yaşanan Nüfus Değişikliği	58
Çizelge 2 Şanlıurfa ve Halep Evlerinin Karşılaştırılması	138

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Şanlıurfa'nın Türkiye'deki konumu.....	5
Şekil 2 Şanlıurfa Ana Morfolojik Birimleri.....	7
Şekil 3 Şanlıurfa İli Fiziki Haritası	7
Şekil 4 Türkiye'nin Dağları, Platoları ve Ovaları	8
Şekil 5 Şanlıurfa Sıcaklık Grafiği	9
Şekil 6 Şanlıurfa Yıllık Yağış Miktarlarını gösteren İklim Grafiği	9
Şekil 7 Teketek Dağları.....	10
Şekil 8 Harran Ovası	10
Şekil 9 Halfeti Kasabası	11
Şekil 10 Göbeklitepe'deki "Asırlık Zeytin Ağacı"	11
Şekil 11 Halfeti'de Yetişen Karagül.....	11
Şekil 12 Sarı Çiğdem Çiçeği (Geofit)	12
Şekil 13 Şanlıurfa Yıllara Göre Nüfus Grafiği	12
Şekil 14 Şanlıurfa Yıllara Göre Nüfus Artış Hızı	13
Şekil 15 Hacı İmam Demirkol Evi Plan Şeması	19
Şekil 16 Hacı İmam Demirkol Evi, Mekân Sentaksı Grafiği	19
Şekil 17 Karaçizmeciler Evi'nde avlu (Google haritalar, 2023)	24
Şekil 18 Hacıbanlar Evi'nde avlu (Google haritalar, 2021)	24
Şekil 19 Hacı Hafızlar Evi'nde Eyvan (Şanlıurfa Kültür Varlıkların)	25
Şekil 20 Hacı İmam Demirkol Evi'nde Eyvan	25
Şekil 21 Eyvan Damındaki Rüzgâr Yakalayıcısının Çalışmasını Açıklayan Üç Boyutlu Çizim	26
Şekil 22 Şanlıurfa Evlerinde Eyvan	27
Şekil 23 Bedri Pınarbaşı Evi'nde Revak (Google Haritalar, 2021).....	28
Şekil 24 Hacı İmam Demirkol Evi'nde Revak	29
Şekil 25 Karaçizmeciler Evi, Gezenek Planı	30
Şekil 26 Karaçizmeciler Evi'nde Kuzey Gezenek (Google Haritalar, 2022).....	30
Şekil 27 Karaçizmeciler Evi, Güney Gezenek	31
Şekil 28 Hacıbanlar Evi, Kapı Arası Planı.....	32

Şekil 29 Hacı İmam Demirkol Evi, Kapı Arası Planı	32
Şekil 30 Mehmet Demirkol Evi, Kapı Arası Planı.....	33
Şekil 31 Hacıbanlar Evi, Oda Planı.....	34
Şekil 32 Hacıbanlar Evi, Oda (Google haritalar, 2020)	34
Şekil 33 Bedri Pınarbaşı Evi, 1. Kat Planı	37
Şekil 34 Karaçizmeciler Evi, 1. Kat Planı.....	38
Şekil 35 Mehmet Parmaksız Evi, 1. Kat Planı	39
Şekil 36 Ömer Göncü Evi, Zemin Kat Planı	40
Şekil 37 Ömer Göncü Evi, 1. Kat Planı	40
Şekil 38 Hacı İmam Demirkol Evi, Zemin Kat Planı	41
Şekil 39 Mehmet Demirkol Evi, Zemin Kat Planı	42
Şekil 40 Solda Sağa, Kirişli, Düz Ahşap Kirişli, Ahşap Kaplama ve Bağdadi Yöntemiyle Yapılan Tekne Tavan	46
Şekil 41 Soldan Sağa, Tonoz, Beşik Tonoz ve Çapraz Tonoz Görüntüleri	46
Şekil 42 Şanlıurfa'da Kapı ve Pencere Örnekleri	47
Şekil 43 Şanlıurfa'da Çıkmalar.....	48
Şekil 44 Halep'in Suriye'deki Konumu	51
Şekil 45 Halep, İklim Grafiği.....	55
Şekil 46 Halep, Sıcaklık Grafiği	55
Şekil 47 Zakkum Çiçeği.....	56
Şekil 48 Halep, Karaçam Ağacı	56
Şekil 49 Halep'te Nüfus Grafiği	57
Şekil 50 Halep Kalesi'nin Kuzeybatı Bölgesi, Sırayla 2010 ve 2014 Yıllarına Ait Hava Görüntüleri.....	58
Şekil 51 Halep Geleneksel Evlerinde Kadın-Erkek Bölgesellik Ayrımını Açıklayan Bir Grafik.	63
Şekil 52 Gazali Evi, Zemin ve Birinci Kat Plan Şeması.....	65
Şekil 53 Gazali Evi, Zemin ve Birinci Kat Plan Şeması	65
Şekil 54 Gazali Evi, Mekân Sentaksı Grafiği	65
Şekil 55 Basil Evi'nde Kat Organizasyonu	70
Şekil 56 Bustani Evi'nin Aksonometrisi	71
Şekil 57 Açıkbaz Evi'nde Avlu.....	71
Şekil 58 Maraş Evi'nde Avlu	72
Şekil 59 Halep, El-Elmaji Mahallesinde Dar Sokaklar	73

Şekil 60 Cunblat Evi'ndeki Görkemli Eyvan	74
Şekil 61 Halep, Basamaksız Eyvanın İçinden Bir Görüntü	74
Şekil 62 Gazali Evin Üst Kat Eyvanı	75
Şekil 63 Gazali Evin zemin kat eyvanı, 1918 yılına ait kartpostal	75
Şekil 64 Bustani Evi'nin Eyvan Görünüşü	76
Şekil 65 Sayadiye Evi, Hasara Uğramış Evin Zemin ve Üst Kat Revakları.....	77
Şekil 66 Basil Evi, Avlu Kuzeydoğu Cephesindeki Balkon	78
Şekil 67 Gazali Evi'nde Qa'a Üstü Kubbenin Avludan Görünümü.....	79
Şekil 68 Basil Evi, Qa'a Üstü Kubbenin Avludan Görünümü.....	79
Şekil 69 Vekil Evinde Qa'a'da Kubbenin İç Görünümü	80
Şekil 70 Açıkbaş Evi, Dehlizin Mahremiyet Açısından Çalışma Mekanizması.....	81
Şekil 71 Gazale Evi'nde Oda Düzeni	83
Şekil 72 Mansuriye Evi'nde Qa'a (عبد الرحمن قنّال)	84
Şekil 73 Açıkbaş Evi'nde Qa'a	85
Şekil 74 Gazele Evinde, Qa'a Duvarındaki Nişler	85
Şekil 75 Vekil Evi'nde Qa'a Duvarının Ajami Süslemeleri ve Mukarnaslar	86
Şekil 76 Vekil Evi'nde Qa'a Planı	86
Şekil 77 Nizam Evi'nde Qa'a İç Görüntüsü	87
Şekil 78 Bustani Evi'ndeki Qa'a Kesiti	87
Şekil 79 Basil Evi Zemin Kat Planı	89
Şekil 80 Gazali Evi zemin ve 1. kat planı	90
Şekil 81 İbrahim Konağı Zemin Kat Planı.....	91
Şekil 82 Salahiye Evi Zemin Kat Planı.....	91
Şekil 83 Halep Geleneksel Mimarisinde Taş Çeşitleri	92
Şekil 84 Halep Geleneksel Mimarisinde Temel Çeşitleri	94
Şekil 85 Tonozlu ve Kubbeli Tavan Örtü Çeşitleri.....	95
Şekil 86 Açıklıklarda Taş Düzeni	96
Şekil 87 Çıkmalarda Yapım Detayları	97
Şekil 88 Açıkbaş Evi'nde Avlu Cephesi	99
Şekil 89 1 Şanlıurfa Şehri Planı	102
Şekil 90 Halep Şehri Haritası	108
Şekil 91 Şanlıurfa ve Halep'ten İncelenen Konutların Ait Oldukları Dönemler.....	115
Şekil 92 Şanlıurfa ve Halep Ev Tipolojisi.....	116
Şekil 93 Şanlıurfa Geleneksel Evlerinde Avlu Sayısı.....	116

Şekil 94 Halep Geleneksel Evlerinde Avlu Sayısı	117
Şekil 95 Şanlıurfa ve Halep Evlerinde Avlu Sayısı	117
Şekil 96 Şanlıurfa'da Geleneksel Evlerin Kat Sayısı (Bodrum dahil)	118
Şekil 97 Halep'te Geleneksel Evlerin Kat Sayısı (Bodrum Dahil)	118
Şekil 98 Şanlıurfa Geleneksel Evlerinde Bodrum Katın Varlığı	119
Şekil 99 Halep Geleneksel Evlerinde Bodrum Katın Varlığı	119
Şekil 100 Şanlıurfa ve Halep Geleneksel Evlerinde Bodrum Katın Varlığı	120
Şekil 101 Halep Geleneksel Evlerindeki Eyvanların Bulunduğu Cephe	120
Şekil 102 Şanlıurfa Geleneksel Evlerindeki Eyvanların Bulunduğu Cephe	121
Şekil 103 Şanlıurfa ve Halep Geleneksel Evlerindeki Eyvanların Bulunduğu Cephe	121
Şekil 104 Şanlıurfa Geleneksel Konutlarında Eyvanların Yer Aldığı Kat.....	122
Şekil 105 Halep Geleneksel Konutlarında Eyvanların Yer Aldığı Kat.....	122
Şekil 106 Şanlıurfa ve Halep Geleneksel Konutlarında Eyvanların Yer Aldığı Kat	123
Şekil 107 Şanlıurfa ve Halep Evlerinde Farklı Oranlarda Görülen Mimari Birim ve Elemanlar	124
Şekil 108 Halep, Gazali Evi'nde Oda Düzeni	125
Şekil 109 Şanlıurfa, Hacıbanlar Evi'nde Oda Düzeni	125
Şekil 110 Şanlıurfa ve Halep Evlerinde Erişim Türlerinin Karşılaştırmalı Analizi.	126
Şekil 111 Şanlıurfa ve Halep Evlerinde Rastlanan Erişim Aşmalarına Göre Erişim Türlerini Anlatan Bir Grafik.	126
Şekil 112 Şanlıurfa ve Halep Geleneksel Evlerinde Giriş Sayıları.	127
Şekil 113 Şanlıurfa ve Halep Evlerinde Kapı Arasının Varlığı ve Çeşidi.	128
Şekil 114 Şanlıurfa ve Halep Geleneksel Evlerinin Yerleşiminde Hâkim Olan Yön.	129
Şekil 115 Seçilen Örnek Evlerin Karşılaştırılması.....	145

I. GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca devrimsel dönüşümlere yol açan Tarım Devrimi (Neolitik Devrim) diye adlandırılan, avcılık ve toplayıcılık ile uğraşan toplulukların yerleşik düzene geçmelerini zaruri kılmıştır. MÖ 5 tarihinden itibaren yerleşik hayata erken geçiş yapan bölgelerden bir tanesi ise Mezopotamya bölgesinin olduğu arkeolojik kayıtlarda öne sürülmektedir (Erarslan, 1996). Bilimsel araştırmalar eyvanın tarihte ilk kullanımının MÖ 3 Ur III dönemine ait olduğunu göstermektedir (Woolley, 1974).

Eyvanların konut mimarisinde vazgeçilmez bir mimari öge olarak giriş yaptığı ve dolayısıyla eyvanlı avlulu evlerin ortaya çıktığı dönem Part dönemi olmuştur, (Keall, 1974), (Erarslan, 1996).

İslam mimarisinde hâkim olan sıcak hava şartlarından dolayı başta Arap ülkelerinde kullanımı yaygınlaşan eyvanlı avlulu evler, günümüzdeki Türkiye’de de hem Fars devletinden hem de Memlük gibi Arap ülkelerinde egemenlik sürdüren devletlerin mimarisinden etkilenecek belirli bölgelerde yaygın olmuştur.

Mezopotamya’nın önemli temsilcilerinden olan günümüzdeki Türkiye’de ve onun Güneyinde yer alan Suriye’de, Şanlıurfa ve Halep kentlerinin barındırdıkları ortak zengin medeniyetlerin bıraktıkları izler sayesinde, genellikle benzer bir mimari kimliğin özelliklerine sahip olan yerleşimlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Sıcak-kuru iklimin neden olduğu zor şartlardan, mahremiyet olgusu gibi sosyo-kültürel faktörlerden, benzer demografik özelliklerden ve belirli dönemlerde ortak devletlerin bir parçası olduklarından mütevellit, iki bölgenin konut mimarisinde birçok ortak özellik rastlanmaktadır (Doğan, 1982).

Geleneksel evleri eyvanlı avlulu tipine sahip olan iki bölgenin konutlarındaki evler bir avlu etrafında konumlandırılan iç hacimlerden oluşur, sosyo-kültürel verilere göre ‘‘Haremlik ve Selamlık’’ bölümünden oluşmasına özen gösterilmiştir. İklimsel özelliklere göre ise kışlık ve yazlık kapalı, açık ve yarı kapalı mekanlar yer almaktadır.

Avlu etrafında bulunan eyvan ve odalar avlunun seviyesinden genellikle yüksek tutulmuştur.

A. Tezin Konusu

Bu tez, ortak sınır paylaşan Şanlıurfa ve Halep şehirlerinde yer alan eyvanlı avlulu evlerin genel mimari ve tarihi özelliklerini öne sürüp, iki bölge konutları arasındaki farklılık ve benzerlikleri bilimsel ve subjektif bir şekilde tespit etmektedir.

B. Tezin Amacı ve Önemi

Nitelik olarak genel özellikleri bağlamında benzerlik gösteren Şanlıurfa ve Halep konutlarında bir de farklılıklar olduğu düşünülmektedir. Çalışmada benzerlik ve farklılıkların ortaya çıkarılması çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır. Çalışmanın ikinci amacı ise, seçili örneklerde bulunan nitelikli farklılıkların, çeşitli mimari etkenlerin ışığındaki oluşunun tartışılıp öne sürülmesidir.

Tezin önemi, konutların yer aldıkları bölgelerin tarihi öneminden kaynaklı olup özellikle günümüzde Halep kentindeki tarihi konutların bombalanıp dokusunun hasara uğraması ile farklılık ve benzerliklerin araştırılmasının kentin konut mimarisinin belgelenip anlaşılmasına yararlı olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, incelenen konutların, günümüzde yeri olmayan veya modern mimarlıkta uluslararası boyutta tartışmaya neden olan bazı tasarım prensiplerinin olduğu ve teknolojinin gelişmiş olmadığı dönemde inşa edilen bu evlerin tasarım ilkelerinin anlaşılıp soyutlaştırılması mimarlık alanında faydalı olacağı, tezin önemini arttırmaktadır.

Bu tez, mimari ve tarih araştırmalarına katkıda bulunmayı ve yerel mimari mirasın belgelenmesini özendirmeyi amaçlamaktadır.

C. Araştırma Yöntemi

Tezde izlenen araştırma yöntemi, beş aşamadan oluşacak şekilde tasarlanmıştır.

1. Genel Mimari Özelliklerin Araştırılması

Şanlıurfa ve Halep kentlerinin konut genel mimari özelliklerinin yer aldığı akademik yayınları, kitaplar ve belgeleme projelerinde yer alan veriler araştırılmış, güncel ve eski kaynakların sunduğu bilgiler karşılaştırmış, revize edilmiş nitelikte

sunulmuştur. Mimari özellikler hazırlanırken, eksik anlatılan veya geçerliliğini korumayan bilgiler, kapsamlı bir araştırma sayesinde o araştırmalarda veya farklı araştırmalarda yer alan yöntemler kullanılarak yeni tipolojiler çıkarılmıştır (Halep evlerinde plan tipolojisi (Akkoyunlu,1989)'da kullanılan tipolojiye göre hazırlanmıştır – Halep evlerinde gezeneğin varlığı aynı tez çalışmasının ışığında saptanmıştır – Şanlıurfa evlerinde revak ve kubbe varlığı ve özellikleri öne sürülmüştür – Şanlıurfa evlerinde yer alan kapı arasının tipolojisi çıkarılmıştır).

2. Konut Analiz Föylerin Hazırlanması

Plan tipolojisi açısından çeşitlilik sağlayan Şanlıurfa ve Halep'ten beşer olmak üzere 10 adet eyvanlı avlulu konut seçilmiştir. Bunlar: Şanlıurfa'dan (Bedri Pınarbaşı, Karaçizmeciler, Hacıbanlar, Hacı İmam Demirkol ve Mehmet Demirkol evi) ve Halep'ten (Maraş, Basil, Vekil, Gazale evi ve İbrahim Konağı). Plan, kesit, görünüş ve genel bilgileri Zahide Akkoyunlu'nun Geleneksel Urfa Konutlarının Mimari Özellikleri isimli yüksek lisans tezi ve Mahmut Zeynelabdin'in Halep ve Geleneksel Evleri isimli doktora tezi ve kitabından temin edilip bilgisayar yardımıyla yeniden revize edilmiştir. Resimler çeşitli makale ve internet kaynaklarından temin edilmiştir. Plan şemaları yazar tarafından hazırlanmıştır. Elde edilen bu bilgi/belgeler kullanılarak her ev için tanıtıcı birer konut analiz föyü hazırlanmıştır.

3. Verilerin Grafıklere Dönüştürülmesi

Analiz föylerinden elde edilen veriler karşılaştırılmak üzere Excel programı yardımıyla rakamsal grafıklere dönüştürülüp açıklayıcı metinler beraberinde sunulmuştur.

4. Genel Mimari Özelliklerin Karşılaştırılması

Üçüncü aşamadaki sonuçların ışığında birinci aşamadaki sonuçlar karşılaştırmalı biçimde sıralanıp değerlendirilmesi yapılmıştır. Ardında bu değerlendirme ve sonuçlar, üç sayfalık bir tablo halinde özetlenip sunulmuştur.

5. İncelenen Örnek Evlerin Mimari Özelliklerinin Karşılaştırılması

Üçüncü aşamadaki sonuçların dördüncü aşamadan elde edilen sonuçların ışığında seçilen konutların özellikleri karşılaştırılıp değerlendirilmesi yapılmıştır. Ardında bu değerlendirme ve sonuçlar, üç sayfalık bir tablo halinde özetlenip sunulmuştur.

D. Tezin Kapsamı ve İçeriği

Bu tez, Şanlıurfa ve Halep Şehirlerinin tarihi, iklimsel ve sosyal özelliklerini sunarak, eyvanlı avlulu evlerin biçimlenmesini etkileyen çevresel ve sosyal faktörleri analiz etmektedir. Ayrıca, Şanlıurfa ve Halep'teki eyvanlı avlulu evlerin genel mimari özelliklerini tanıtmak ve seçilen konutların rneklemei üzerinden iki bölge arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri belirlemektedir.

Bu alıŐma, Şanlıurfa ve Halep Şehirlerinin tarihi, coğrafi konumu ve kültürel geçmişi gibi önemli faktörleri sunarak, eyvanlı avlulu evlerin biçimlenmesinde etkili olan çevresel ve sosyal özellikleri de ele almaktadır. Bu faktörler, iklimsel koşullar, yerel yapı malzemeleri, yerleşim düzeni ve sosyal yaşam biçimleri gibi unsurları içermektedir. Bu bağlamda, Şanlıurfa ve Halep'teki eyvanlı avlulu evlerin mimari özellikleri, bu bölgenin karakteristik öğelerini yansıtmaktadır.

Tezin kapsamında, Şanlıurfa ve Halep'ten seçilen örnek eyvanlı avlulu konutlar ayrıntılı bir Şekilde incelenmektedir. Bu rnekler, her iki bölgenin genel konut mimarisinin temsilcisi olarak seçilmiştir. Bu evlerin mimari planları, yapı malzemeleri, süslemeleri ve diğer özellikleri üzerinde durulmaktadır. İncelenen evler arasında seçilen örnekler, farklı dönemlerden ve farklı sosyal sınıflardan olabilmektedir.

Bu tez, Şanlıurfa ve Halep eyvanlı avlulu evlerinin genel mimari özelliklerini karşılaştırmalı bir Şekilde analiz etmektedir. Bu karşılaştırma, iki bölgenin konut mimarisi arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri belirlemek için yapılmaktadır.

Konutların plan düzenlemesi, tipolojisi, kat, avlu ve eyvan sayısı ve diğer mimari detaylar karşılaştırılarak, her iki bölgenin konut gelenekleri arasındaki ilişki ve ayrımlar incelenmektedir.

Bu alıŐma, Şanlıurfa ve Halep eyvanlı avlulu evlerinin genel mimari ve tarihi özelliklerini kapsamakta olup, iki bölge arasındaki farklılık ve benzerlikleri ne sürmektedir.

II. ŞANLIURFA BÖLGESİ KONUT MİMARİSİ

A. Şanlıurfa Bölgesi Tarihi ve Coğrafyası

1. Şanlıurfa İli Genel Yapısı

Halk arasında kısa adıyla Urfa diye bilinen Şanlıurfa İli, 19.451 m²'lik bir alan kaplayarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 7. büyük ilidir. Şanlıurfa'da toplam 13 ilçe, 1 büyükşehir belediyesi altında 14 belediye ve 1339 mahalle yer almaktadır. Doğusunda Mardin, batısında Gaziantep, kuzeyinde Adıyaman, kuzeydoğusunda Diyarbakır ve güneyinde Suriye olan Şanlıurfa İl'inin ortalama yükseltisi 518 m, en yüksek noktası (1.938 m) Karacadağ'dır (T.C. Şanlıurfa Valiliği, 2021).

12 Kasım 2012 yılında Türkiye cumhurbaşkanı tarafından onaylanan Türkiye'de yeni 13 büyükşehri kapsayan 6360 sayılı kanunun büyükşehir yasasının yürürlüğe girmesi ile, Şanlıurfa büyükşehir olmuştur (ANKA, 2012).

Şekil 1 Şanlıurfa'nın Türkiye'deki konumu

Kaynak: Vikipedi, 2009.

2. Bölgenin Tarihi

Halk arasında Urfa diye bilinen Şanlıurfa'nın kuruluş tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Fakat bölgenin doğal habitatı, yerleşmeye uygun ve İpek Yolu üzerinde olduğundan tarihte en eski medeniyetlere ev sahipliği yaptığı ve Mezopotamya'nın merkezlerinden biri olduğu bilinmektedir. Zaman içerisinde Persler, Helenler,

Romalılar, Bizanslar, Araplar ve Türkler'in Şanlıurfa'dan geçmeleri bölgenin kimliğinin oluşmasında büyük rol oynamıştır (Akkoyunlu, 1988).

634-633 yılında Hz. Ömer tarafından fethedilerek İslam Devleti'nin bir parçası olmuştur. Bu dönemde sulama kaynakları açılan Şanlıurfa'nın ekonomisi gelişime uğramıştır. 658-705 yılında Emevî Halife Abdülmelik döneminde Urfa, Harran ve Samsat ile birleştirilmiştir. O dönemde Harran çok gelişmiş ki Emevîler için bir bilim merkezi haline gelmiştir (İslam Ansiklopedisi, 1945).

750 yılında Emevî-Abbasî arasında geçen iktidar kavgasından dolayı Urfa, Abbasî'lerin eline geçmiştir. Abbasî Halife Harun'ür-Reşid döneminde Urfa huzurlu sorunsuz bir dönem geçirse de 812'de Urfalı Müslümanlar tarafından Hristiyanlara karşı Nasr bin Sabas'ın kışkırtılması sonucunda, yerli Hristiyanlar Ebu Şeyh'e Urfa surlarını yaptırmayı başarmışlardır (Yurt Ansiklopedisi, 1984).

95 sene süren Bizansların saldırıların sonucunda Şanlıurfa 1037 yılında Bizansların eline düşmüştür. Bu dönemde Anadolu'da egemenlik sürdüren Selçuklular Urfa'yı ele geçirememişlerdir (Sevim, 1965).

1098 yılında Urfa Haçlı ordularından ayrılan Kont Baudouin tarafından Urfa Haçlı Kontluğu kurulmuştur. Ancak iktidar çekişmelerini fırsata çevirerek Musul Atabeği İmadeddin Urfa'yı kontrolü altına almayı başarmıştır. 1182'de Urfa, Selahaddin Eyyubi başında olduğu Eyyubi Devleti'nin bir parçası olmuştur. 1243'te ise Anadolu Selçukluların egemenliği altında olmuştur. Selçuklu Devleti'nin yıkılmasıyla Urfa, 1403 yılında Karayülük Osman Bey tarafından Akkoyunlu Devleti'nin bir parçası haline getirilmiştir (Üzümeri, 1958).

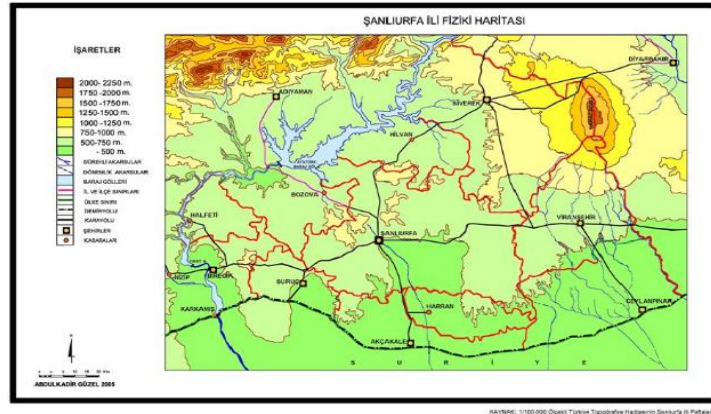
1502'de Safeviler tarafından ele geçirilen Urfa, 1517'de Osmanlı padişah Yavuz Selim tarafından düzenlenen saldırı sayesinde Mardin ile beraber Osmanlı Devleti'nin topraklarının bir parçası olmuştur. İlk dönemleri huzurlu geçen Urfa, yaşanan bir ayaklanmanın sonucunda Diyarbakır Eyaleti'ne bağlanmıştır. Osmanlı Klasik döneminde ise Halep Eyaleti'ne bağlanmıştır (Akkoyunlu, 1988).

Birinci Dünya Harpından sonra Urfa, önce İngiliz sonra Fransızların işgali altında kalmıştır. Bunun üzerine 11 Nisan 1919 yılında yerlileri mücadelesi sayesinde Urfa işgalden kurutulmuş 1924 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ili olarak ilan edilmiştir.

3. Coğrafi Özellikleri ve Jeolojik Oluşumu

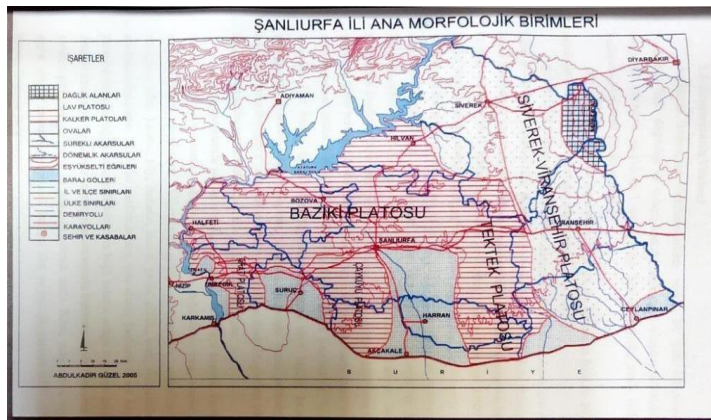
Gaziantep, Adıyaman, Diyarbakır, Mardin ve Suriye kuzey sınırları ile çevirili olan Şanlıurfa 37°09'30" kuzey 38°47'30" doğu koordinata sahiptir. Şanlıurfa morfolojik olarak çoğu bir düzlük üzerinde uzanmakta olup ova, plato ve dağlardan oluşmaktadır. Nispeten az yüksekliğe sahip (1957 m) olup bazit karakterli ve volkanik olduğu bilinen Karacadağ Şanlıurfa'nın tek dağıdır (Yılmaz, Şaroğlu, & Güner, 1987).

Zemin yapısının çoğu plato olan Şanlıurfa'nın batı ve güneybatısında şehrin ana akarsu kaynağını oluşturan Fırat nehri uzanmaktadır. Şanlıurfa'nın kuzey Adıyaman'ın güney sınırının üzerinde Fırat nehrin devam ettiği yerde ise Türkiye'nin 3. büyük barajı olan Atatürk Barajı yer almaktadır. Şehrin güneyinde hakimiyet gösteren ovalar ise kuzeyden gelen akarsuyun getirdiği alüviyal toprak sayesinde tarımsal bakımdan çok verimli ovalık alanları oluşmaktadır.

Şekil 2 Şanlıurfa Ana Morfolojik Birimleri

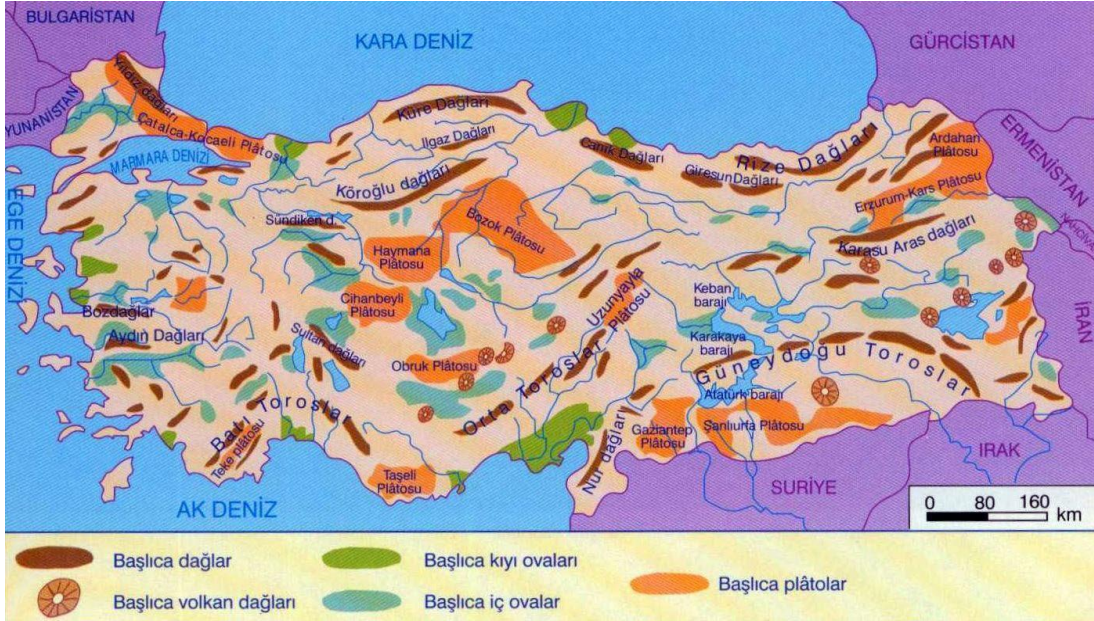
Kaynak: Güzel, 2006.

Şekil 3 Şanlıurfa İli Fiziki Haritası

Kaynak: Güzel, 2006.

Şehrin güney tarafından gelen basınçların oluşturduğu kırılmaların doğurduğu batıda yer alan Ceylanpınar, Suruç ve Harran ovaları graben niteliğinde olup, doğu ve batı kenarlarında horstlar oluşmaktadır (Güzel, 2020).

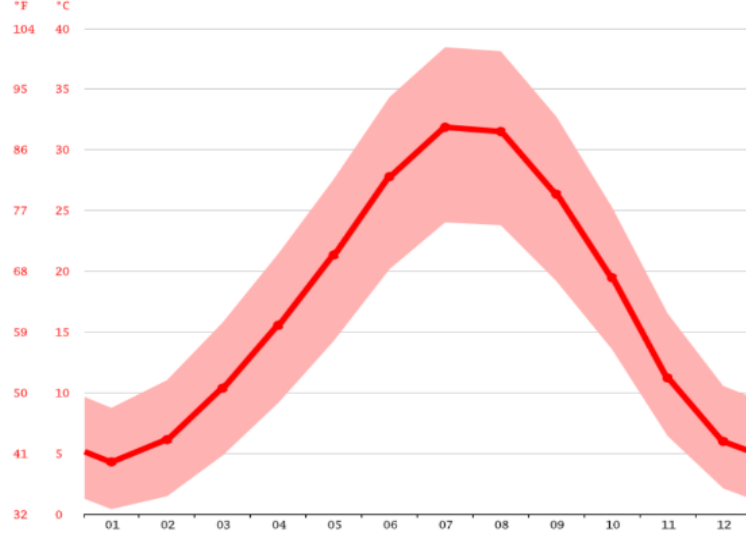

Şekil 4 Türkiye'nin Dağları, Platoları ve Ovaları

Kaynak: tr.climate-data.org, 2023.

4. İklim ve Bitki Örtüsü

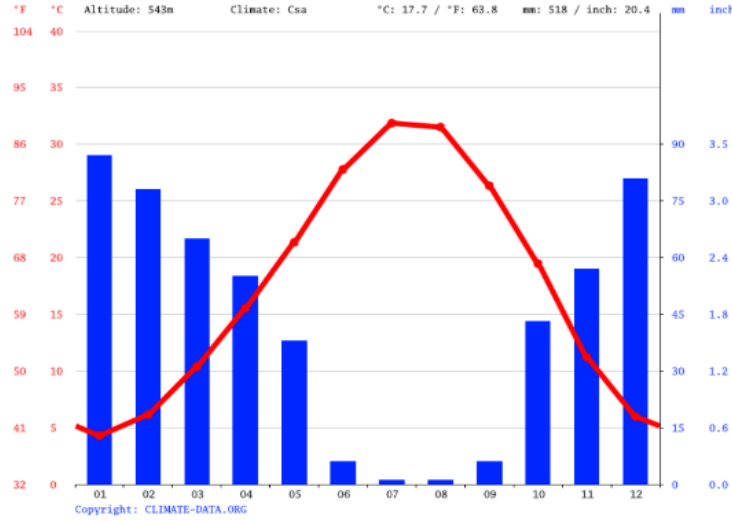
Sıcak-kuru iklim bölgesinde yer alan Şanlıurfa ili, sonbahar ve kış mevsimlerinde makul oranda bir yağışın etkisinin altında kalmaktadır. Şehrin genelinde gündüz ile gece arasında aşırı sıcaklık farkı rastlanmaktadır. Şehrin istasyonuna göre Şanlıurfa'da sıcaklık hiçbir zaman 0 °C ye düşmemektedir. Fakat yılın en soğuk ve yağışlı ayı ocak ayı olup (5,2 °C), sıcaklık 1932 yılında -12,4 °C'ye düşerek tarihte ölçülen en düşük sıcaklık seviyesi olmuştur. Sıcaklık mayıstan itibaren 20 °C'yi aşarak temmuza kadar devam edip sonra temmuzun bitmesiyle ekim ayı sonuna kadar ortalama 18,2 °C'yi bularak düşmektedir. Haziran ile ağustos ayları arasında sıcaklık 40 °C'yi aşmakta, en yüksek sıcaklık 1962 yılında 46,5 °C olarak olmuştur. Yaz günlerinde ortalama sıcaklık 20 ile 25 °C arasında olup sayısı 176,6 gündür. Kış günlerinde sıcaklığın 5 °C altında ocak ayında 0,2 gün ve şubat ayında 0,1 gün olarak düştüğü görülmektedir. Şanlıurfa ilinin yıllık ortalama sıcaklığı 17,7 °C 'dir. Yıllık ortalama yağış miktarı: 518 mm'dir (Güzel, 1988).

Şekil 5 Şanlıurfa Sıcaklık Grafiği

Kaynak: posta.com.tr, 2019.

Şanlıurfa ilinde don olayı kasım ile mart ayının sonuna kadar gerçekleşebilmektedir. Bu don olayları en çok ilkbaharda zararlı, kış aylarında ise az etkiye sahip olmaktadır (Şahin, 1991). Bölgede yaz aylarında aşırı sıcaklık, az yağış ve buharlaşma sebebiyle geçirilen kuraklık bitikleri negatif olarak etkilemektedir.

Şekil 6 Şanlıurfa Yıllık Yağış Miktarlarını gösteren İklim Grafiği

Kaynak: posta.com.tr, 2019.

Zeytin, Alıç, Ahlat, Dağdan, Antep fıstığı ve Meşe, Şanlıurfa'nın doğal bitki örtüsünü oluşturmaktadır. Tarıma elverişsiz olan Göbeklitepe 'İl Doğal Varlıkları Koruma Kurulu' tarafından koruma altına alınan bir zeytin ağacının olması (Asırlık Ağacı) bölgede zeytinciliğin çok eskilere dayandığına işaret etmektedir (Şekil 5).

Tarımın en çok verimli olduğu yerler; Ceylanpınar, Suruç, Kaplan Baba Tepesi, Halfeti (Şekil 10) kasabası ve Harran (Şekil 9) düzülükleridir (Güzel, 2020) .Teketek platosunda (Şekil 8) ve Atatürk Barajı Aksı etrafında Antep fıstığı, menengiç (yöresel ismi: Bıttım) ve yabani incir ve badem ağaçlık alanları görölmektedir. Halfeti kasabasında o bölgeye özel golce halinde iken siyah, sonra koyu kırmızı rengini alan ‘‘Karagöl’’ adıyla bilinen gül çeşidi Şanlıurfa’ya münhasırdır (Şekil 6). Başka bir çiçek çeşidi ise toprak altında yetişen Sarı Çiğdem gibi bilimsel adıyla Geofit çiçeğidir (Şekil 7), (Davis, 1970; Akan, Eker, & Balos, 2005). Bölgede mayıs ile kasım ayları arasında yaşanan kuraklıktan etkilenen bitki örtüsünün en dayanıklı bitki çeşitleri; soğanlı, ribozomlu ve yumurlu olanlardır (Atalay, 1994).

Şekil 7 Teketek Dağları

Kaynak: aa.com.tr, 2019.

Şekil 8 Harran Ovası

Kaynak: tr.wikipedia.org, 2014.

Şekil 9 Halfeti Kasabası

Kaynak: tr.wikipedia.org, 2014.

Şekil 10 Göbeklitepe'deki "Asırlık Zeytin Ağacı"

Kaynak: urfanatik.com, 2019.

Şekil 11 Halfeti'de Yetişen Karagül

Kaynak: floranatolica.com, 2021.

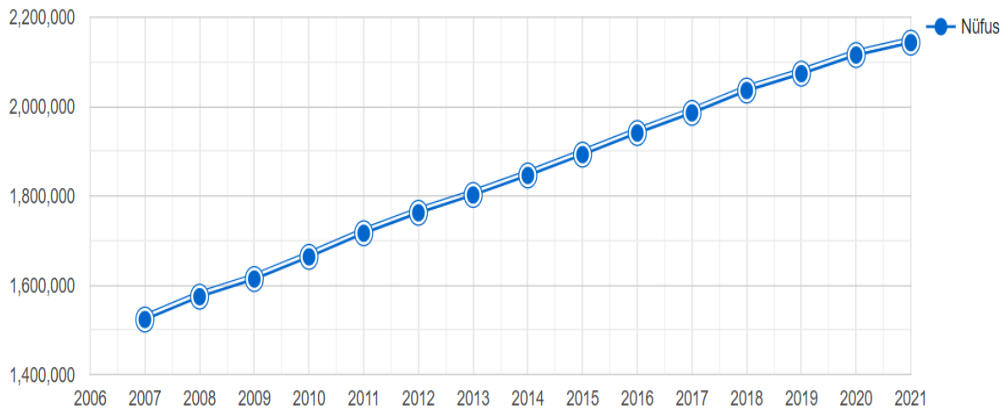

Şekil 12 Sarı Çiğdem Çiçeği (Geofit)

Kaynak: hurriyet.com, 2018.

5. Nüfus ve Ekonomi

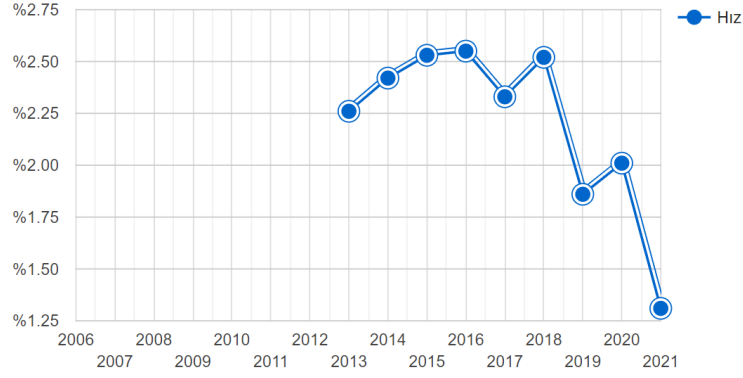
Şanlıurfa ilinin güncel nüfus verilerine bakıldığında zaman, düzenli bir artışla 2021 yılında yapılan araştırmalara göre %49,65'i kadın %50,35'i erkek toplam 2.143.020'lik bir beşerî oluşum olduğu görülmektedir. Nüfus yoğunluğu 110/km² olan Şanlıurfa Bir önceki seneye göre %1,31 artıp, Türkiye'nin 8. kalabalık ili olmaktadır. Yaş gurubu olarak en yüksek nüfus yüzdesi %13,71 ve %13,35 0-4 ve 5-9 olan yaş gruplarına ait olması ildeki hem doğum hem de ilden göç oranlarının yüksek olduğunu göstermektedir (bu oran İstanbul'a nazaran iki katıdır) (Nufusu, 2022).

Şekil 13 Şanlıurfa Yıllara Göre Nüfus Grafiği

Kaynak: nufusu.com, 2023.

Lakin son 10 yılda nüfus artış hızına bakıldığında zaman %1,3' düşüp son on yılın en düşük seviyesine ulaştığı dikkat çekmektedir.

Şekil 14 Şanlıurfa Yıllara Göre Nüfus Artış Hızı

Kaynak: URL 9.

Şanlıurfa'nın genel sosyal yapısına bakıldığı zaman, büyük şehirlerden uzak kalması, zorlu iklim şartları ve zengin sosyal yapısının aile yaşam biçimini etkilediği görülmektedir. Selçuklar döneminde başlayan aşiret sistemi, Osmanlı döneminde meşru hale getirilerek geniş toprak mülkiyetleri Cumhuriyet döneminde de varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Bu aşiret yapısının etkileri altında kalan toplum bir, iki ya da üç kuşak bir çatının altında barındırarak bağları oldukça güçlü "Geniş Aile" tipini doğurmuştur. Din, örf ve geleneklere büyük ehemmiyet verilen Şanlıurfa'da, mahremiyetin kavramının büyük önem kazanmasıyla bölgenin kadınlarının belirli çerçeve sınırları içinde kalmaları ve yabancı erkeklerle iletişim kurmamaları gerektiği düşüncesinden ötürü konut tiplerinde "Selamlık ve Haremlik" kavramları ortaya çıkmıştır. "Peygamberler Diyarı" diye adlandırılan Şanlıurfa sadece İslamiyet'in değil Yahudilik, Hristiyanlık ve Putperestliğin köklü geçmişinin eser ve etkileri mevcuttur (Akkoyunlu, 1988; Şenocak, 1990).

B. Evlerin Biçimlendirilmesine Etki Eden Çevresel Faktörler

1. İklim

Şanlıurfa'da, yaz ayları oldukça sıcak geçerken, kışlar fazla soğuk değildir. Burada hâkim olan termik rejim tipi, Akdeniz termik rejim tipine yakındır ve yılın altı ayında ortam sıcaklığı 20 °C'nin üzerinde seyrederek. Ancak, Şanlıurfa'nın karasal bir bölge olması nedeniyle, bu bölgede kışlar biraz daha serin geçmektedir (Güzel, 1988).

Türkiye'nin sıcak-kuru iklim bölgesine bağlı olan Şanlıurfa'nın iklimsel özelliklerine bakıldığı zaman, kentin zorlu sıcak hava şartlarının altında ne kadar kaldığını ifade edebilmek için yılın en soğuk ayı olan Ocak ayında sıcaklık, şehrin

istasyon kayıtlarına göre ortalama olarak sadece 5,2C düşmekte olduğunu söylemek gerekmektedir. Şanlıurfa'da yaz mevsiminde, temmuz ayı sıcaklık ortalaması yaklaşık 33 °C'dir ve gündüzleri sıcaklıklar 44-45 °C'ye kadar yükselebilir (Güzel, 1988).

Genel olarak sıcaklık açısından yapılan araştırmalara göre ortalama olarak sıcaklık dereceleri gün içinde en fazla 38C en fazla en 27C'yi bulması, şehirde yaşanan bunaltıcı hava şartlarının şehrin biçimlenmesine yola açacağını düşündürmektedir. Şanlıurfa'da yaz mevsiminde, Temmuz ayı sıcaklık ortalaması yaklaşık 33 °C'dir ve gündüzleri sıcaklıklar 44-45 °C'ye kadar yükselebilir.

Şanlıurfa'da yer alan geleneksel evlerin biçimlenmesinde rol oynayan en önemli faktörler arasında iklimsel şartların olduğunu söylemek güç değildir.

Türkiye'nin diğer güneydoğu şehirlerinde olduğu gibi Şanlıurfa geleneksel konutlarında özellikle yazın yakıcı hava şartların etkilerin görülmektedir. Bu etkilerin en belirgin olanlarını sekiz madde ile özetlemek mümkündür:

Evlerin planlanmasında yönlenme kararları: Bölgenin geleneksel konutlarını oluşturan iki ana bölümü olan yazlık-kışlığın yönlenme durumlarına bakıldığı zaman yazlık bölümünün güneye doğru yönlendirildiği görülmektedir.

Malzeme seçimi: Şanlıurfa evlerinde en çok kullanılan yapı malzemesi olan taş çeşidi olarak kalker taşının özelliklerine bakıldığı zaman taşın 1.2 kcal/mhC'lik bir ısı iletim katsayısına sahip olup gözenekli bir yapıya sahip olduğu için bölgenin geleneksel konutlarında ısı izolasyonu sağlamakta büyük etkiye sahiptir.

Duvar kalınlığı: Evlerin hem tavan hem de duvar kalınlıkları incelendiği zaman, oldukça kalın kesite sahip olması (50-60 cm) iç ve dış ortam arasında oluşan ısı transferin azaltılmasına yönelik bir düzeltmedir.

Toprak örtüsü: Bölge evlerinde yaşamın en yoğun geçtiği eyvan ve odaların tabanlarının 1m yüksekliğinde bir toprak tabakası ile kapatılması bahsi geçen hacimlerde serin bir ortam sağlamaktadır.

Oda iç yüksekliği: Modern mimarlık kapsamında inşa edilen konutlardaki odaların ortalama 2,7-3m olan yüksekliklere sahip iken Şanlıurfa geleneksel konutlarındaki oda yüksekliği 4 m'ye kadar çıkabilmektedir.

Ahşap kullanımı: Kapı kanatları ve pencere kepenk ve söveleri dışında ahşabın oda ve taban tavanlarında bir kaplama malzemesi olarak kullanımı ortamı serin hale getirmektedir.

Özgün mimari elemanlar çıkması: Hem güneydoğu bölgesi hem de Mezopotamya konutlarının genelinde ortaya çıkan birçok özgün mimari eleman karşımıza çıkmaktadır. Fakat bazıları Şanlıurfa özgün olduğu bilinde bölge konutlarında avlu, eyvan, zerzembe (zemin seviyesine göre yarım kat aşağıya yapılan kiler) ve damlar gibi mimari elemanların olması iklimsel şartların etkisinde ortaya çıkıp bölgenin konutlarını özgü ve özel kılmaktadır.

Ağaç, bitki ve su elemanlarının kullanımı: Şanlıurfa geleneksel evlerinde dikkat çeken başka bir unsur, ev avlusunun ortasında konumlandırılan kare, dikdörtgen, altıgen, sekizgen, dilimli veya elips forma sahip havuzlar evin ana açık mekânı olan avluyu olumlu olarak iklimlendirmektedir. Onunu yanı sıra evlerin bahçesinde bulunan çeşitli ağaç türleri güneşin alevli ışınımına karşı avluya gölge alanları sağlamaktadır.

Bunun gibi iklimsel şartlardan dolayı ortaya çıkan etkenler incelendiğinde, Şanlıurfa geleneksel evlerinin sıcak-kuru iklim bölgesinin zorlu özellikleri ışığında şekillendiği görülmektedir (Güzel, 2013; Akkoyunlu, 1989).

2. Topoğrafya

Şanlıurfa'nın geleneksel evleri, eyvanlı avlulu mimari tarzlarıyla tanınır. Bu mimari tarzın şekillenmesinde, bölgenin topografik özellikleri de önemli bir etkidir. Şehrin genel topoğrafyası, yamaçlı ve düz arazilerin bir arada bulunduğu bir yapıya sahiptir. Ancak, çalışmanın konusu olan ve genellikle şehrin tarihi mahallelerinde bulunan geleneksel evler, düz arazide yer almaktadır. Bu evler, yıl boyunca sıcak hava koşullarına maruz kaldığından, dik bir açıyla yerleştirilmiştir. Bu sayede, evler arasındaki dar sokaklarda hava akımı oluşarak sıcaklığı hafifletir. Şanlıurfa'nın geleneksel evleri hem estetik hem de işlevsel bir mimari tarzı yansıtmaktadır ve bölgenin iklimsel ve topografik özellikleri bu tarzın oluşumunda önemli bir rol oynamıştır (Karaçizmeli, 2011).

3. Malzeme

Geleneksel Şanlıurfa evleri, malzeme açısından incelendiği zaman, bölgede üç malzeme çeşidi rastlanmaktadır. Bunlar; taş, ahşap ve metaldir (Demir, Çinko ve Saçtır).

Bölgenin konutlarını şekillendiren ana yapı malzemesi ise taştır. Yapı tekniği olarak ise bölge konutlarında hâkim olan taşıyıcı sistem çeşidi, çeşitli dönemlerde devamlılık gösteren kalın taşa dayalı olan yığma sistemidir.

a. Taş Malzemesi

Taş malzemesi, bölgenin en yaygın kullanıma sahip olan malzemedir. Bunun da bölgede doğal olarak bulunması, yumuşak bir yapıya sahip olması ve fiziksel özelliklerinden dolayı işlenip şekillenmesinin kolay olması bir de termofiziksel özelliklerinden ötürü bölgenin zorlu iklimsel koşullarına karşı olumlu performans göstermesi gibi nedenleri bulunmaktadır.

Şanlıurfa'nın geleneksel evlerinde kullanılan taşlar, şehrin batısında yer alan Akaba bölgesinden ham taş olarak getirilmektedir. Getirilen beyaz küfeki o taşa halk dilinde "Havara" denilmektedir. Havara taşı, Akaba taş ocaklarından ilk çıkarıldığında yumuşak bir yapıya sahip olup sonradan tabii hava şartları altından sertleştiği için kolay şekillenen konut yapımına uygundur.

Elde edilen taşları örmek için kullanılan harç ise küfeki taş tozu, kireç ve su karışımından elde edilen "Külkireç" denilen harç kullanılmaktadır.

Bölgenin geleneksel konutlarında bu taşın kullanım yerleri, duvar, örtü ve bezemelerdir.

b. Ahşap Malzemesi

Bölgede ahşap malzemesi, taştan sonra kullanımı yaygın olan en çok malzemedir.

Ahşabın kullanım yerleri: avlu ve oda kapı kanatları, pencere kepenk ve söveleri, tavan ve baş odaların duvar kaplamaları ve ıhlamur ağacı üzerine işlenen bitkisel motiflerdir. İlâveten pencere önü kafes olarak veya çıkmayı konsollarla bağlayan "cısır" denilen hatıllarda ahşabın kullanımı görülmektedir.

c. Metal Malzemeler

Şanlıurfa geleneksel konutlarında metal malzemeleri döğme demir pencere, merdiven ve gezenek korkulukları ve kapı tokmaklarında görmek mümkündür. Bazı konutlarda ise metal malzeme, çatı örtüsünde ya da avlu kapılarında çinko levha ‘‘tuty’’ olarak görülmektedir (Akkoyunlu, 1989).

C. Evlerin Biçimlendirilmesine Etki Eden Sosyal Faktörler

1. Mahremiyet

Geleneksel konut tasarımında başta olmak üzere, mahremiyet faktörü en az iklimsel ve fiziksel faktörler kadar konutların biçimlenmesi üzerine her zaman büyük bir etkiye sahip olmuştur (Zorlu, 2010).

Mahremiyet olgusunun birden fazla bilim dalını ilgilendirdiği ve görece bir kavram olduğu için literatürde mahremiyet olgusu araştırıldığında birçok tanım karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu tanımların en basit olanı İsam Recep İsmail’in 1994 yılında yazmış olduğu makalede bu şekilde geçmektedir ‘‘Bir kişinin başkaları tarafından izlenmeden ve gözetilmeden çeşitli aktivitelerini gerçekleştirme ihtiyacıdır’’ (1994, اسماعيل).

Şanlıurfa’nın tarihi kenti ele alındığı zaman mahremiyet olgusunun farklı düzeylerde etkili bir rol oynadığı görülmektedir. Kamusal ölçekten başlayarak ince dar sokaklar, yüksek sağır duvarlar, bitişik nizam kullanımı ve Urfa ağzında ‘‘Tetirbe’’ denilen çıkmaz sokak gibi unsurların çıkması mahremiyetin kentsel ölçekteki etkilerindedir.

Şanlıurfa’nın bölgesinde geleneksel konutların şekillenmesinde iklim ve topoğrafya gibi faktörlerin yanı sıra sosyokültürel bir faktör olarak mahremiyet olgusunun da etkisi olmuştur. Yerleşim dokusunun ölçeğinden, mekânın organizasyonuna, cephenin özelliklerinden, mekânın çeşitliliğinden ve kullanımından mahremiyet olgusunun konut formuna yansımaları görülmektedir.

Şanlıurfa geleneksel eyvanlı avlulu evleri üç ana mekân çeşidinden oluşmaktadır (Açık, yarı açık ve kapalı mekân).

Açık mekân (Avlu): Avlu, yemek yemek, oturmak, dilenmek gibi farklı günlük aktivitelerin gerçekleştirilebildiği, genellikle evin bir avlusu haremlik olarak nitelendirilip kadınlara ayrılmış bir alandır. Girişle doğrudan bağlantılı olmayan ve

yüksek duvarlarla çevrili bu avlu gibi mekanizmalar, avluya ayrı bir kadın ortak alanı niteliği verirken, açık alanların kompakt ama işlevsel bir şekilde getirdiği dış görünürlük ile evin mahremiyetini sağlar.

Yarı açık mekân (Eyvan, kapı arası (Dehliz), gezenek): Bölge geleneksel evlerinde mahremiyet kademelendirilmesi girişten kapı aralıkları ile başlamaktadır. Halk arasında ‘‘Dehliz’’ diye bilinen (Yaghi, 2021) kapı arası genellikle evin sakinlerine tahsis edilmiş olan avluya sokaktan erişimi denetlemektedir. Bazı evlerde avlu L harfi şeklinde tasarlanarak özellikle görsel mahremiyeti sağlayıp selamlık-haremlik ilişkisini tamamen koparmaktadır.

Eyvanlara gelince, odalar arasını açarak işitsel mahremiyeti ve avlu-oda erişimini kademelendirerek eyvanlar mahremiyet açısından önem kazanmaktadır.

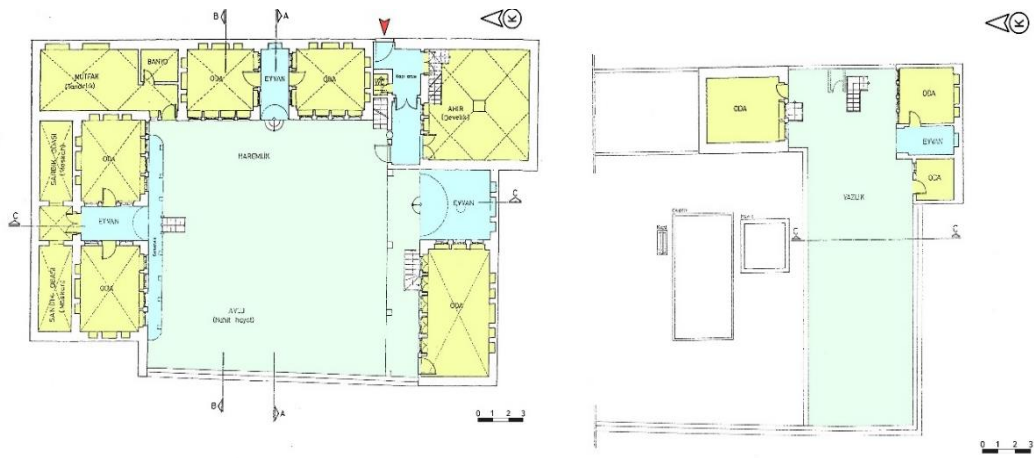
Gezenekler ise Urfa evlerinde üst katlarda bulunup üst kat odaların avludan görülmesini engelleyerek özellikle görsel mahremiyet düzeyini yükseltmektedir.

Kapalı mekânlar (Oda): Urfa evlerinde odalar evin en mahrem mekânlarıdır. Odaların kapıları evin en düşük mahremiyet düzeyine sahip olan avluya açılmayıp yarı açık mekân olan avluya açılarak odaların mahremiyetini yüksek tutmaktadır. Pencereleri avluya açılan odalar, gündüz içi dış ortama göre karanlık olmasından dolayı avludan görülmesi zorlaştırılmaktadır. Avlunun etrafında dizilen odalar, avluya göre iki veya üç basamakla yüksek tutulmuştur. Odaların iç organizasyonunda göze çarpa diğer bir ayrıntı hizmet ve yaşam bölümünden oluşmasıdır, bu sayede odaların uzunlukları artmakta ve dolayısıyla görsel mahremiyet düzeyi artmaktadır. Evlerin ıslak hacimleri ise tuvalet ve banyodur. Tuvaletler genellikle girişten yakın konumlandırılmıştır. Banyolar ise bütün evlerde bulunmamakla beraber çoğu incelenen evlerde mutfağın içindedir ve erişimi ev sakinlerine tahsis edilecek şekilde tasarlanmıştır.

Mekân dizilimi: Bölge geleneksel konutları incelendiği zaman genellikle evlerin selamlık-haremlik bölümlerinden oluştuğu ve bu bölümlerin ayrımının keskin olduğu görülmektedir. Evlerin haremlik bölümünü selamlık bölümünden ayıran genellikle kapı arasındır veya ayrı bir giriştir (Şenocak, 1990). Evlerin en mahrem alanları olan kapalı mekânlara erişimi (yarı açık-açık-yarı açık-kapalı) şeklinde olup çok üç veya dört aşamadan oluştuğu görülmektedir. Evlerin kapalı mekânlarına (tuvalet hariç) genellikle bir yarı açık mekân aracılığı ile erişilebilmektedir. Urfa geleneksel evlerinde

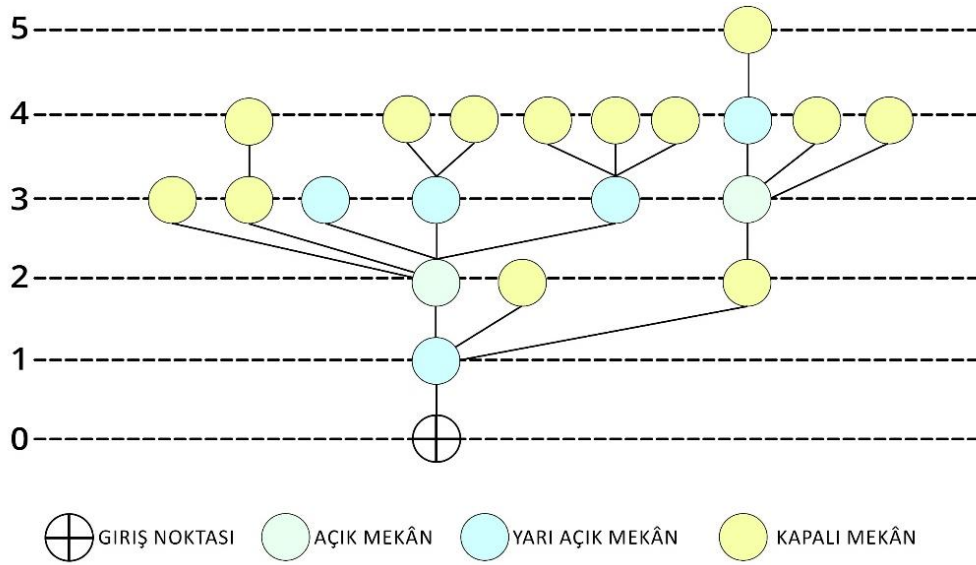
erişim zorluğu mekânların mahrem derecesi ve kullanıcı profiline göre belirlenmektedir.

Cephe karakteristiği: Urfa geleneksel evlerinde cephe ikiye ayrılmaktadır (Sokak ve avlu cephesi) (Akkoyunlu, 1989). Sokak cephesi genellikle sade, çoğu zaman giriş kapısı dışında herhangi bir açıklık içermemektedir. Sokağa bakan penceresi olan evlerde ise pencerelerin önü ahşap kafesler ile kapatılmıştır (Maşrabiye). Avlu cephesi ise sokak cephesi aksine bolca pencere, açıklık, desen, girinti ve çıkıntılar ile doludur (Faiz Büyükçam, 2018; Zorlu & Keskin, 2017; Medenioğlu, 2022).

Şekil 15 Hacı İmam Demirkol Evi Plan Şeması

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: (Medenioğlu, 2022).

Şekil 16 Hacı İmam Demirkol Evi, Mekân Sentaksı Grafiği

Kaynak: (Medenioğlu, 2022).

2. Dini Değerler ve Kültürel Özellikler

Urfa, tarihi boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir şehirdir. Şehir, Hititler, Asurlular, Persler, Romalılar, Bizanslılar ve Araplar gibi birçok farklı medeniyetin etkisi altında kalmıştır. Özellikle İslam döneminde Urfa, önemli bir kültür ve ticaret merkezi haline gelmiştir (Akkoyunlu, 1989).

Osmanlı Devri sonlarında Urfa'da sosyal ve kültürel hayat oldukça faal idi. Şehirde çeşitli vakıflar kurulmuştu ve bu vakıfların gelirleriyle cami, medrese, çeşme gibi hayır müesseselerinin ihtiyaçları temin edilir, tamiratları yapılırdı. Bunun yanı sıra, Urfa ve çevresi tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan bir bölgedir. Bu nedenle, şehirde birçok hububat yetişir ve hayvancılık oldukça yaygındır.

Urfa kadınları başlarından topuklarına kadar inen beyaz bir çarşaf örterlerdi. Bu çarşaf genellikle pamuklu kumaştan yapılırdı ve kadınların geleneksel kıyafetinin bir parçasıydı. Erkekler ise kalın yünden ve keçi kılından dokunmuş abalar giyinirlerdi. Bu kazaklar belin altına kadar uzanırdı ve soğuk kış günlerinde sıcak tutardı (Karakaş, 2011).

Urfa ve çevresine ait bir gelenek daha vardı ki o da burunlarına gümüş veya altından halka takmalarıydı. Bu halkaların bazıları oldukça büyük olurdu ve burunlarına takmak için özel olarak yapılmıştı. Bu gelenek hala devam etmektedir ve bazı kadınlar hala burunlarına bu halkaları takmaktadır

1903-1904 yılında Urfa'da bir hastane yaptırıldı. Bu hastane dönemin en modern hastanelerinden biriydi ve bölgedeki insanlara büyük bir hizmet sağlamıştı. Günümüzde de Urfa'da birçok modern sağlık merkezi bulunmaktadır ve bölgedeki insanlar sağlık hizmetlerinden yararlanmaktadır (Karakaş, 2011)

3. Sosyo-Ekonomik Statü

Osmanlı dönemi, Urfa'nın tarihinde önemli bir yere sahip olan bir dönemdir. Bu dönemde Urfa, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve ticaret merkezi haline gelmiştir. Osmanlı döneminde Urfa'da sosyo-ekonomik açıdan birçok gelişme yaşanmıştır (Yıldız, 2010).

Urfa, Osmanlı döneminde tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan bir bölgeydi. Şehirde yetiştirilen hububat ürünleri, diğer illere ve ülkelere ihraç edilerek ticaret faaliyetleri canlı bir şekilde sürdürülmüştür. Ayrıca, şehirde zanaatkarlar ve

tüccarlar da bulunuyordu. Bu nedenle, Urfa'da ekonomik faaliyetler oldukça çeşitlilik gösteriyordu (İnalçık, 1985).

Osmanlı döneminde Urfa'da kurulan vakıflar sayesinde, şehirde birçok hayır müessesesi, cami, medrese, çeşme gibi yapılar inşa edilmiştir. Bu yapılar, şehrin sosyal hayatına büyük katkı sağlamıştır. Özellikle camiler ve medreseler, eğitim ve kültür alanında önemli bir işlev görmüştür.

Urfa'nın Osmanlı dönemi sosyo-ekonomik yapısında sosyal sınıflar arasındaki ayrım belirgin bir şekilde görülüyordu. Zenginler, genellikle vakıflara bağışta bulunarak toplumda saygın bir konuma sahip olurken, fakirler ise zor koşullarda yaşam mücadelesi veriyordu. Fakirlerin büyük çoğunluğu, tarım ve hayvancılıkla uğraşan köylülerdi (Taş, 2019).

Osmanlı dönemi Urfa'sında kadınların sosyal hayata katılımı oldukça sınırlıydı. Kadınlar, genellikle ev işleriyle uğraşıyor ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılıyordu. Ancak, kadınların bazıları da el sanatları gibi faaliyetlerle uğraşıyorlardı (Ekinci & Şenel, 2020).

Osmanlı dönemi Urfa'sı, önemli bir ticaret merkezi olarak öne çıkıyor. Şehirdeki vakıfların kurulmasıyla birlikte hayır müesseseleri, camiler, medreseler ve çeşmeler gibi birçok yapı inşa edilmiştir. Ancak, toplumda sosyal sınıflar arasındaki ayrım belirgin bir şekilde görülüyor ve fakirler zor koşullarda yaşam mücadelesi veriyordu (Yıldız, 2010).

4. Aile Yapısı

Osmanlı döneminde Urfa'da aile yapısı, genellikle geniş aile yapısı şeklindeydi. Ailenin reisi olan baba, evin geçimini sağlamakla sorumluydu ve aile bireylerinin tüm ihtiyaçlarını karşılamak için çalışırdı. Aile, büyük anne, büyük baba, amca, dayı ve teyze gibi diğer akrabaları da içerebilirdi. Bu aile yapısı, aile bireyleri arasında güçlü bir dayanışma ve dayanışma hissi yaratmıştır. Bu yapıda, çocuklar yetişkin olana kadar babalarının otoritesi altında yaşarlardı ve daha sonra kendi ailelerini kurarlardı. Bu yapıda, kadınların rolü genellikle evdeydi ve çocuklara bakım vermek gibi aile içi görevleri yerine getiriyordu (Şenel, 2018; Solak & Gülenç, 2021).

D. Kat Organizasyonu

Şanlıurfa geleneksel eyvanlı avlulu evlerinde genellikle 1 veya 2 katlı olup, bodrum katı da bulunmaktadır. Zemin katta, avlular, odalar ve en önemlisi eyvanlar yer almaktadır. Zemin kat, bir avlu etrafında dizilen kapalı ve yarı açık mekânlardan oluşmaktadır. Eyvanlar, bu evlerin en karakteristik ve dikkat çekici özelliklerindedir. Eyvanlar, avluya gölgelik sağlamak amacıyla inşa edilmiş, genellikle kemerlerle desteklenmiş, açık bir yapıya sahiptir. Odalar, avludan yüksek tutulmuş olup, bu sayede avludaki hareketlilikten ve dışarıdan gelen toz ve gürültüden daha az etkilenmektedirler.

Bir evde birden fazla eyvan bulunabilir. Bunlardan en önemlisi, avlunun güney kanadındaki ana eyvandır. Bu eyvan, "yaz oturacağı" olarak adlandırılır ve avludan 1.5-2 metre yüksektedir. Yaz aylarında serinlemek ve aile ve misafirlerle vakit geçirmek için tercih edilen bir mekandır. Avlunun kuzey kanadındaki eyvana ise "kış oturacağı" denilmektedir. Bu eyvan, avludan 25-30 cm yüksektedir ve soğuk kış aylarında daha sıcak bir alan sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

Odalar genellikle avluya dönüktür ve sokakla görsel ilişkisi yoktur. Bu, evin iç mekânlarının mahremiyetini korumak amacıyla yapılmış bir düzenlemeyi yansıtmaktadır. Bazı odalar ise hem avluya hem de eyvana açılmaktadır, böylece hem iç mekânlardan hem de dış mekânlardan aynı anda faydalanmak mümkün olur. Avlunun ortasında, "bahçe" adı verilen çiçeklik bir alan ve su havuzu bulunmaktadır. Bu, evin içinde doğal bir yeşil alan sağlamak ve su havuzu serinlemek için kullanılmaktadır.

Zemin kat, genellikle selamlık ve haremlik bölümlerinden oluşur. Selamlık, misafirlerin kabul edildiği ve sosyal etkinliklerin gerçekleştirildiği bir alan iken, haremlik daha mahremiyeti korunan aile bireylerinin yaşadığı bölümdür. Bazı evlerde selamlık, haremlik bölümünden kapı ile ayrılmıştır, bu da mahremiyeti daha da sağlamlaştıran bir düzenlemeyi temsil etmektedir.

Birinci katlar, her evde bulunmayabilir. Ancak, birinci katta bulunan odalar, "gezenek" adı verilen mekânlar ve eyvanlar ile dikkat çeker. Bu mekânlar genellikle avluya bakmaktadır ve aynı zamanda bazı birinci kat mekanları sokağa da açılmaktadır. Bu sayede hem iç mekânlardan hem de dış mekanlardan farklı manzaraları gözlemlemek mümkün olmaktadır.

Bodrum katı, hemen hemen bütün evlerde bulunur. Bu katta, ev sakinlerinin yiyeceklerini depolamak için kullanılan "zerzembe" adı verilen bir kiler bölümü yer almaktadır. Zerzembe, bazı evlerde evin kendisi kadar geniş bir alana sahip olabilir ve evin gıda ihtiyaçlarının karşılanması için önemli bir mekân olarak kullanılır.

Evin düz (teras) çatısı olan dam, çeşitli faaliyetlerin gerçekleştirildiği bir alandır. Burada oturma, namaz kılma, yemek yeme ve uyuma gibi eylemler gerçekleştirilebilir. Aynı zamanda, gıdaların kurutulması için de kullanılan bir alandır. Dam hem avluya hem de komşu evlerin damlarına bakabilir ve bazı durumlarda iki evin damları arasındaki duvar yüksek tutularak, daha fazla mahremiyet sağlanabilir. Bazı evlerin bazı bölümlerinin üstü beşik çatı olduğundan dolayı, dam bütün evin kapalı mekânlarını kaplamamaktadır.

E. Plan Elemanları (Açık, Yarı Açık ve Kapalı Mekân)

1. Avlu (Nahit hayat)

Şanlıurfa geleneksel evlerini karakterize eden önemli mekân çeşidi olan avlular, evin kapalı mekânlarının ortasında bulunup hava şartlarının müsait olduğu aylarda bir yaşam alanı, soğuk geçen aylarda ise, hacimler arasında bir geçiş görevini görmektedir.

Yılının çoğu ayları sıcak geçen bölge konutlarının avluları, genellikle evin en yoğun kullanılan alanları olup Urfa ağzında bu alanlara ‘‘Hayat’’ denilmektedir. Avlunun plan geometrisine bakıldığı zaman, genellikle dörtgen biçimli olup evin bulunduğu parselin şekline göre dikdörtgen, kare veya bazı durumlarda avlunun kenarları düz olmayan biçimde tasarlanmıştır.

Avlular, bölgede kullanımı yaygın olan nahit kesme taşıyla kaplanmaktadır. Kare, çokgen veya elips biçimli havuzlar avlunun ortasında bulunmaktadır. Avluyu yaz aylarında serin tutan avluların yanında, demir korkuluklar ile çevrilmiş yerden yükseltilmiş bahçe denilen bir çiçeklik de bulunmaktadır.

Avluya estetik bir görünüm katan bahçede, çiçekler ve nar, incir gibi ağaçlar yetiştirilmektedir. Ayrıca oturlan avluya gölge sağlamak için bir asma da bulunabilmektedir. Genellikle bölge evlerinde bahçe evin tek yeşil alanın oluşturmaktadır.

Şekil 17 Karaçizmeciler Evi'nde avlu (Google haritalar, 2023)

Kaynak: google.com, 2023.

Şekil 18 Hacıbanlar Evi'nde avlu (Google haritalar, 2021)

Kaynak: google.com/maps, 2020.

Şanlıurfa geleneksel evlerinde, avlular evin girilen ilk mekânı olduklarından bir mahremiyet ihlali yaşanmaması için, avlunun sokak ilişkisi, üstü tonuz ile örtülmüş dörtgen ya da kare biçimli “kapı arası” denilen bir yarı açık mekân ile denetlenmektedir.

Avlunun büyüklüğü, evdeki konumundan ve yerleşim biçiminden dolayı, evin büyüklüğü ile doğrudan orantılıdır (Akkoyunlu, 1989).

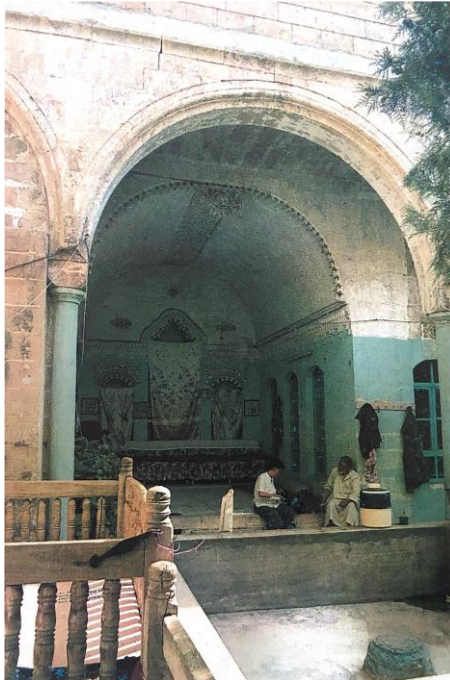
2. Eyvan

Şanlıurfa evlerinde eyvan, sıcak-kuru iklim bölgesinde bulunan diğer Mezopotamya şehirlerin konut mimarisinde olduğu gibi, iklimsel koşulların ışığında ortaya çıkan evlerin planlarını biçimlendiren en önemli bileşendir. Dikdörtgen plana sahip olan eyvanların ön yüzü avluya açılıp kemerle kapatılmaktadır. Diğer üç yüzü

ise kapalı olup yan yüzleri pencereler ve kap ile ona açılan birer oda bulundurup arka yüzü ise genellikle sağır olarak tasarlanmaktadır. Eyvanın üstü çeşitli formlu tonozlarla örtülmektedir. Bazı eyvanların tavanları düz olup ahşap kirişler ile desteklenmektedir (Akkoyunlu, 1989).

Şekil 19 Hacı Hafızlar Evi'nde Eyvan (Şanlıurfa Kültür Varlıkları)

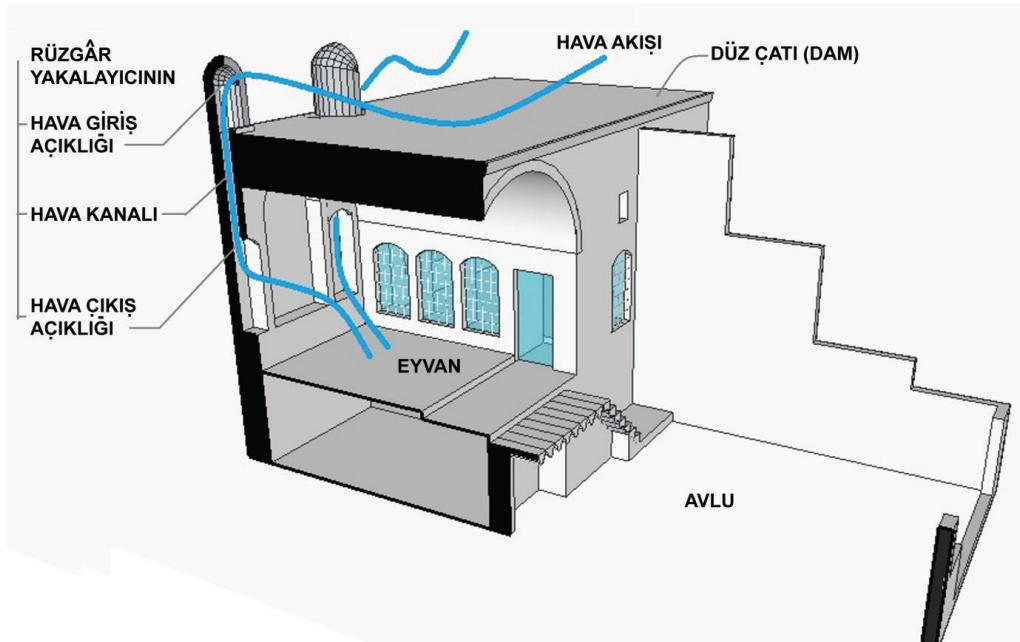
Şekil 20 Hacı İmam Demirkol Evi'nde Eyvan

Kaynak: Akkoyunlu, 1989.

Zemin katta bulunan avlu ile doğrudan bağlantısı olan eyvanlar, avlu zemin seviyesine göre 3-5 basamak ile yüksek tutulmuştur. Üst kat eyvanlara ise bir merdiven aracıyla çıkılıp kendisinden bir basamak yüksekliğinde daha düşük seviyede tutulan *gezenek* denilen terastan geçilerek erişilebilmektedir (Erarslan, 2021)

Ev gelen rüzgârların esintisinden yararlanmak için, yazın en çok kullanılan eyvanların çoğu, kuzeye bakacak şekilde inşa edilmiş olup günümüze kadar ulaşmayan, ortamı serinletmek için bir havuz bulunmaktadır. Bazı durumlar hariç genellikle sağır olan eyvanın arka yüzünde, ortadaki geniş ve yüksek etraftakiler daha kısa ve dar üç adet niş yer almaktadır. Bazı örneklerde bir tek orta duvarın kendisi kadar büyük, geniş ve yüksek niş bulunmaktadır (Akkoyunlu, 1989).

Nişlerin eyvana kattığı estetik görünüm haricinde bir de eyvanın havalandırılmasında etkili bir role sahiptir. Küçük nişleri damda yer alan rüzgâr yakalayıcılarına bağlayan hava kanalları sayesinde, eyvanın devamlı olarak esen rüzgâr dan yararlanması sağlanmaktadır. Genellikle damda biri kuzeye diğeri kuzeybatıya yönlendirilmiş olarak iki adet rüzgâr bacası (yakalayıcısı) bulunmaktadır. Damdaki bu bacalar mihrap şeklinde olup kuzey ve kuzeybatıya yönlendirildiğinden dolayı hem hava yakalayıcı hem de namaz için bir mihrap görevini görmektedirler (Akkoyunlu, 1989; Melikoğlu & Bekleyen, 2021).

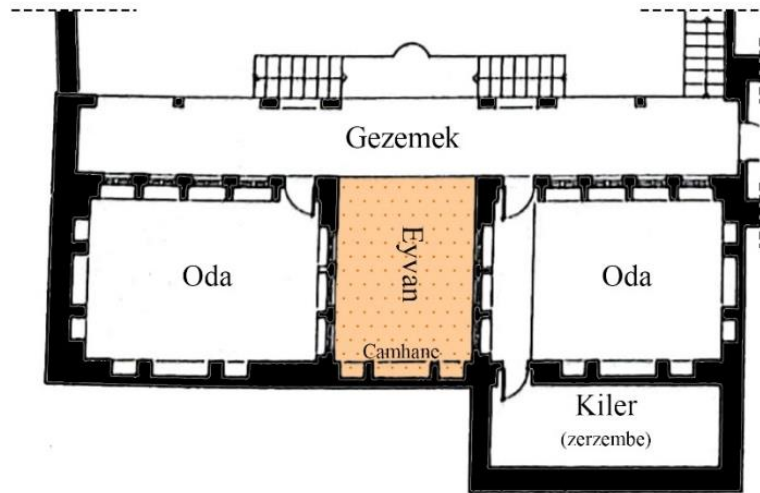

Şekil 21 Eyvan Damındaki Rüzgâr Yakalayıcısının Çalışmasını Açıklayan Üç Boyutlu Çizim

Kaynak: (Melikoğlu & Bekleyen, 2021).

Belirli dönemlerde toprak paylaşan günümüzdeki adıyla Suriye ev mimarisinden etkilenecek eyvanların avluya bakan kemerli olan yüzünün üzerinde rozet ve palmet motiflerine rastlanmaktadır. Bölge evlerinin çoğunda birden fazla eyvan bulunabilmektedir. Aynı evde, bir, iki, üç veya dört eyvan yer alabilmektedir. Eyvanların en az biri kuzeye yönlendirilmektedir. Güneye yönlendirilen eyvanlar ise rüzgârdan korunmak için kışın kullanılmaktadır (Akkoyunlu, 1989).

Eyvanlar, mekân organizasyonu ve plan tipolojisini belirleyen en önemli birimdir. Öncelikle eyvanlar bir giriş ve geçiş alanı olarak açık-kapalı mekânları birbirine bağlayıp planın düzenini oluşturmaktadır. Avlu kanadının ortasında bulunduğu her iki tarafında birer oda bulundurarak oda-eyvan oda, köşesinde bulunduğu bir tarafında bir oda bulundurup oda-oda-eyvan şeklinde bir düzenin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Plan tipolojisi, bölge evlerinin tipolojisi evin barındırdığı eyvan sayısı ve konumuna göre belirlenmesi eyvanın planı biçimlendirilmesinde en önemli mimari eleman olduğunu göstermektedir (Kalak & Akdaş, 2020). Eyvanlar aynı zamanda mahremiyetin sağlanması açısından önemli bir görev üstlenmektedir. Odaların açık bir mekândan erişilmesini engelleyerek görsel mahremiyeti ve odaları birbirinden uzaklaştırıp görsel ve işitsel mahremiyeti sağlamaktadır (Medenioğlu, 2022).

Şekil 22 Şanlıurfa Evlerinde Eyvan

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

Çeşitli etken ve faktör ışığında tasarlanan eyvanlar, oturma, uyuma, misafir ağırlama yemek yeme ve yemek hazırlama mekânı olarak kullanılarak, bölge özellikle yazın evin en çok kullanılan alanıdır.

3. Revak

Şanlıurfa geleneksel eyvanlı avlulu evlerinde, revaklara sadece üç evde rastlanmaktadır. Bunlar; Hacı İmam Demirkol, Bedri Pınarbaşı ve Abdülkadir Hakkâri evleridir. Bu evlerde revaklar zemin katta bulunup avlunun güney kanadında (genellikle eyvanın yer aldığı kanatta) yer almaktadır. Revaklar, iki kat yüksekliğinde olduğu Hacı İmam Demirkol evi dışında diğer iki örnek evde bir kat yüksekliğinde olup gezeneğin altında bulunmaktadır. Bulunduğu her evde revakların ön yüzü, tacı çeşitli motiflerle süslenmiş kemer ve sütunlar ile desteklenmiştir. Revak çatısının tonuz ile örtüldüğü Abdülkadir Hakkâri evi dışında, revakların çatısının düz biçimde inşa edildiği görülmektedir. Revaklar, avlunun güney kanadında bulunarak, arkasındaki (oda-oda/eyvan-oda) gruplarını güneş ışınımlarından koruyarak o mekânların serin kalmasını sağlamaktadır. Diğer bir yandan revaklar, eyvan ve odaların avlu ile olan bağlantısını kademelendirerek, o mekânların görsel mahremiyetin sağlanmasında bir etkiye sahiptir.

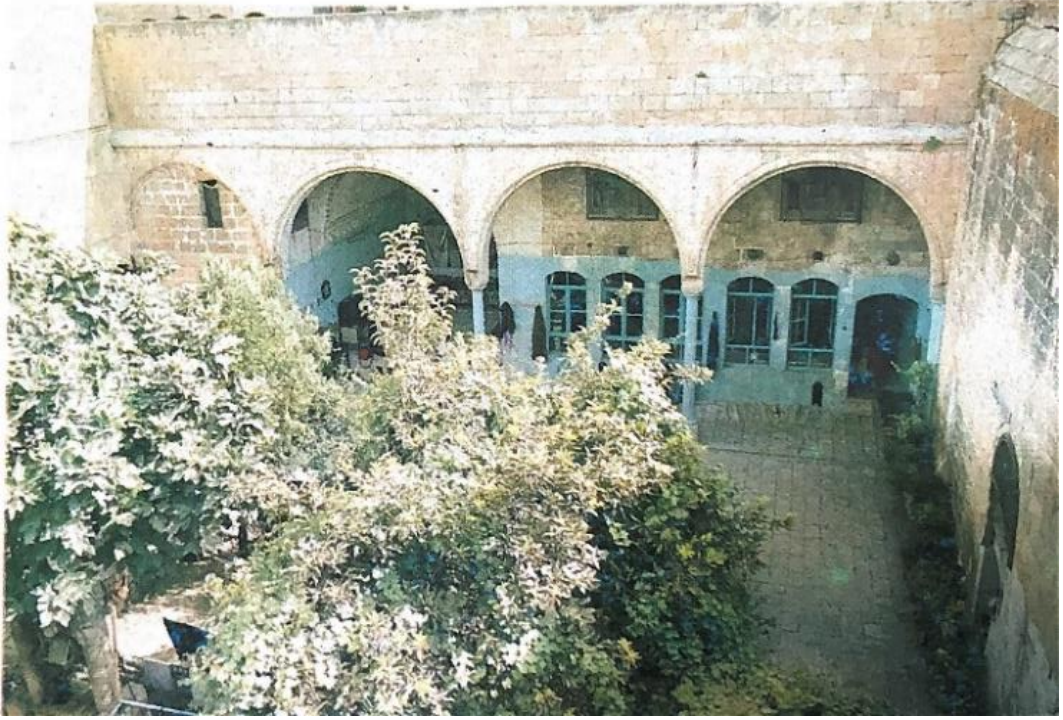
4. Gezeme(n)ek

Şanlıurfa geleneksel eyvanlı avlulu evlerinde, evin üst katında bulunup üstü açık, avluya açılan, korkuluklarla çevrilen ve altları konsollu olan geçiş görevini gören teraslara *gezenek* denilmektedir.

Şekil 23 Bedri Pınarbaşı Evi'nde Revak (Google Haritalar, 2021)

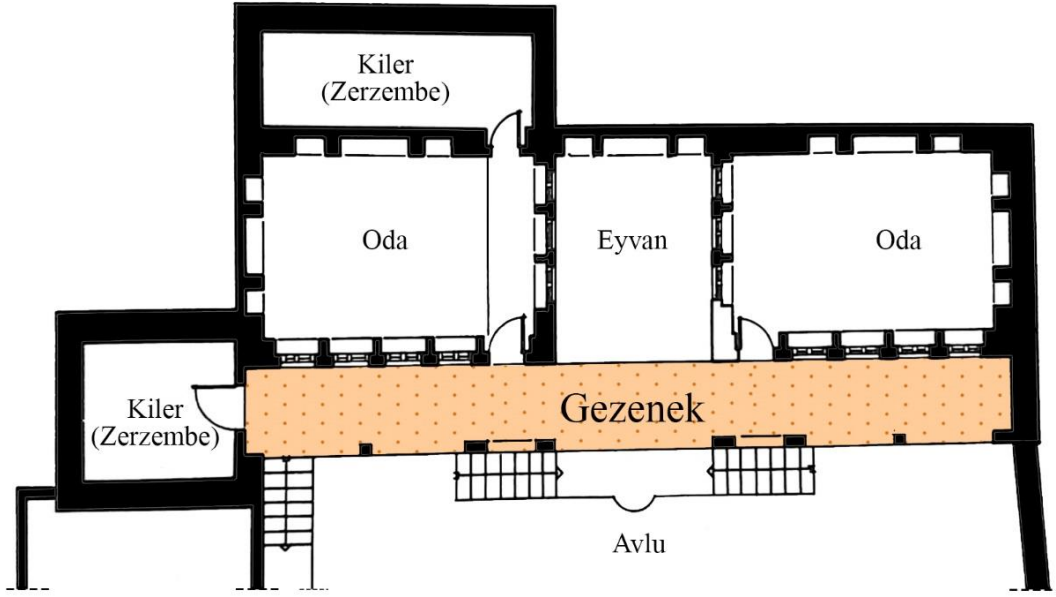
Kaynak: google.com/maps, 2020.

Şekil 24 Hacı İmam Demirkol Evi'nde Revak

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989).

Gezenekler, iki kattan oluşan bölge konutlarında, eyvan veya odaların önünde bulunarak, o hacimlerin arasında kademeli bir geçiş sağlamaktadır. Merdiven ile çıkılan bu *gezenekler*, iki katlı olan evin birinci katında bulunabildiği gibi, zemin katı yerden yükseltilmiş olan evlerde de avludan yükseltilmiş şekilde de bulunabilmektedir. Gezeneğe çıkan merdivenler, sahanlığı gezeneğin ortasına denk gelecek şekilde çift kollu, *gezeneğin* bir kenarı ile birleşik olacak şekilde tek kollu ya da L şeklinde olup her iki tarafından çıkılan merdiven çeşidi olabilmektedir. Gezeneğin önü genellikle ahşap, demir veya desenli motifli taş korkuluklu kapatılmaktadır. Bazı durumlarda gezeneğin önü revak ile kapatılmıştır. Üst kat odaları arasında geçiş sağlayan *gezenekler*, bazı bölge konutlarında, bir veya birden fazla merdiven araçlığı ile çıkılıp avlunun dört tarafında olabilmektedir. Kültürel açıdan *gezenekler*, zemin kattaki revakların üzerinde bulunup onun üst kattaki muadil görevini taşımaktadır.

Şekil 25 Karazımcılar Evi, Gezenek Planı

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

Şekil 26 Karazımcılar Evi'nde Kuzey Gezenek (Google Haritalar, 2022)

Kaynak: google.com/maps, 2023.

Şekil 27 Karaçizmeciler Evi, Güney Gezenek

Kaynak: google.com/maps, 2022.

5. Kapı Arası

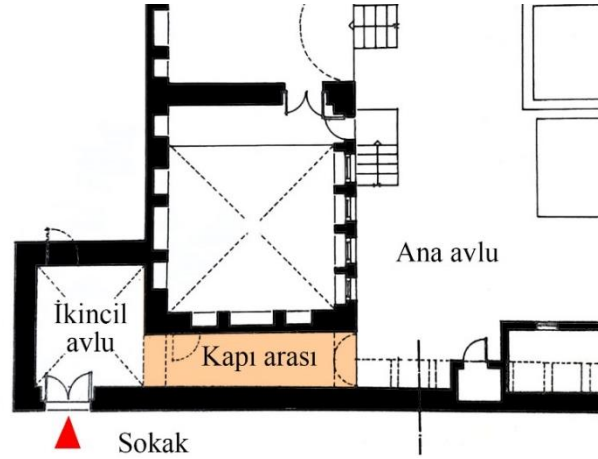
Bölge konutlarında planı biçimlendiren önemli yapı elemanı olan kapı arası, kentin bütün eyvanlı avlulu evlerinde bulunmaktadır. Kapı arası, sokak-avlu ilişkisini denetleyen, üzeri tonoz ile örtülen, kare veya dikdörtgen plana sahip, eve girilirken geçilen yarı açık bir mekândır.

Kapı arasının mahremiyetin sağlanması açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir. Sokak-avlu ilişkisini kademelendirerek, avlunun sokaktan görülmesini engelleyip, avluyu sokaktan uzaklaştırıp, eve gelen misafirlerin kontrollü bir şekilde eve girmesini sağlayarak, bölge konutlarında görsel, işitsel ve kokusal mahremiyetin sağlanmasına yönelik etkili bir role sahiptir.

Kapı arasının planı biçimi (düze veya kıvrak) ve öncesinde bazı örnek evlerde bulunan ikincil küçük bir avlunun bulunma durumuna göre, sokak-avlu ilişkisi ve dolayısıyla mahremiyet düzeni belirlenmektedir. Bu faktörlere göre, incelenen evlerde üç adet kamusal-özel kademeli bağlantı çeşidi görülmektedir. Bunlar;

a. Sokak-İkincil Avlu-Kapı Arası-Ana Avlu

Bu ilişki çeşidinde, ana avlu erişim dört aşamalı olup mahremiyet derecesi azami düzeyde yüksek tutulmuştur. Mahmut Canpolat evi hariç, genellikle bu türdeki kapı arasının başında veya sonunda kendisine açılan bir kapı bulunmamaktadır.

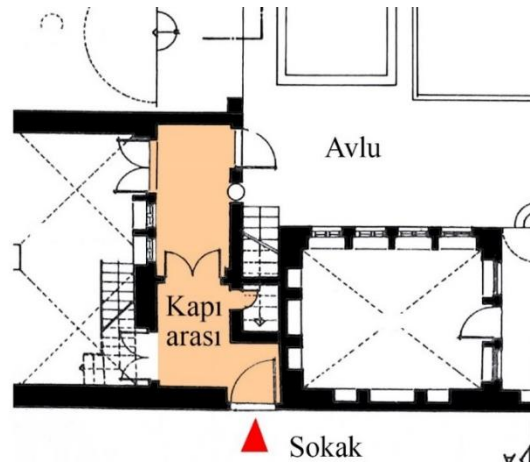

Şekil 28 Hacıbanlar Evi, Kapı Arası Planı

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

b. Sokak-Kıvrak Kapı Arası-Ana Avlu

Burada, ana avluya erişim aşamalarında ikinci avlu aşaması çıkartılmış olsa bile, kapı arasının çoğunlukla L harfi şeklinde olmasından ötürü, sokak-avlu ilişkisi sık bir biçimde denetlenmektedir. Hacı İmam Demirkol evinde ekstra bir önlem olarak kapı arasının ana avluyla bağlantısı olan duvara bir de kapı arasının ortasında birer kapı eklenmiştir.

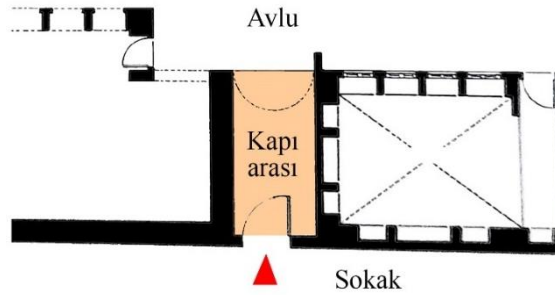
Şekil 29 Hacı İmam Demirkol Evi, Kapı Arası Planı

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

c. Sokak-Düz Kapı Arası-Ana Avlu

Kapı arası çeşitleri arasında, mahremiyet sağlanması açısından en zayıf olarak değerlendirilebilen bir sokak-avlu bağlantı çeşididir. Burada giriş kapısından girildikten sonra, avluya ince uzun dikdörtgen bir kapı arasından geçilerek avluya

erişilebilmektedir. Akyüzler evi dışında incelenen diğer evlerde kapı arasının ana avluya bağlantısı olan duvarda bir kapı bulunmamaktadır.

Şekil 30 Mehmet Demirkol Evi, Kapı Arası Planı

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

6. Odalar

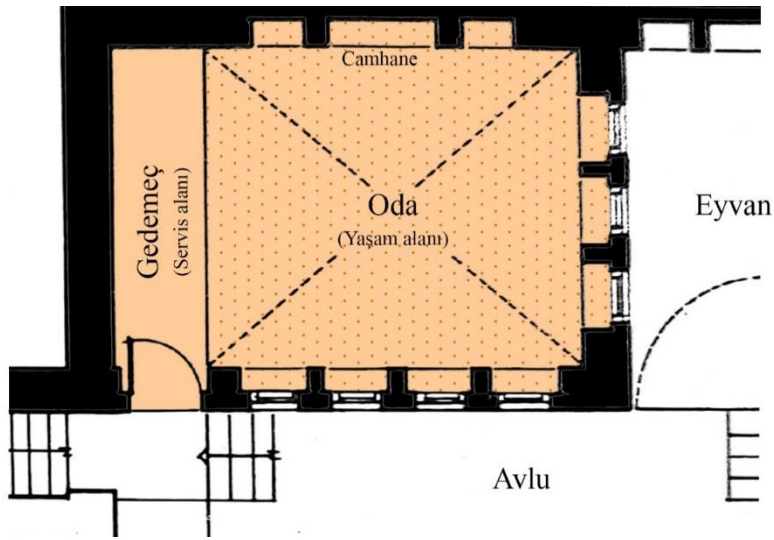
Bu mekânlar evin içinde çeşitli fonksiyonları olan ve temel ihtiyaçların yanı sıra bağımsız yaşam birimleri olarak da hizmet veren kapalı mekânlardır. Oturma, yemek yeme, çalışma, uyuma vb. eylemlerin gerçekleştiği odalardır. Oda sayısı konut sahibinin sosyoekonomik durumu ile alakalıdır. Ayrıca evin genel planında odaların yönü ve konumu büyük önem taşımaktadır. Şanlıurfa evlerinde odaların kat planı genellikle kare veya dikdörtgen şeklindedir.

Oda kullanım açısından iki bölüme ayrılabilir: yaşam alanı ve hizmet alanıdır. Yaşam bölümü, oturma gibi temel eylemlerin gerçekleştirilebildiği orta alandır. Hizmet alanı, girişte yer alan ve odanın dar kenarına kadar uzanan "gedemeç" adı verilen alandır. Gedemeç, genellikle odanın zemininin biraz altında, ayakkabıların çıkarıldığı alandır. Ayrıca gömme dolaplar ve nişler "camhane" gibi dolaplar hizmet alanında bulunmaktadır. Seralar evlerle birlikte inşa edilir ve Şanlıurfa evlerinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Odanın girişi uzun kenarın bir ucundadır. Girişteki *gedemeçten* hizmet alanına bir geçiş vardır. Bazı odalardaki ahşap korkuluklar, gedemeç ile yaşam alanı arasındaki farkı vurgulamaktadır. Kapının karşısındaki duvarda yerden biraz yüksekte ayakkabıların konulduğu nişler vardır. Bazı evlerde üst üste bindirilmiş iki niş örneği görülmektedir. Üst kısımdaki girinti genellikle su testisi için kullanılır. Şanlıurfa evleri, geleneksel Türk evlerinde bulunan sedir ve şömine gibi unsurlardan yoksundur. Odada ısınma mangal ile sağlanmaktadır ve kullanıcılar kanepe yerine minderlere

oturmaktadır. Pencereleer genellikle yastık büyüklüğündeydi ve ocaklar yerine mangal kullanılmıştır.

Odaların zeminleri “Nahit” düzgün kesme taşlarla döşenmiştir ve çoğu zaman çapraz tonozlarla örtülmüştür. Ana odaların bazılarında Bağdadi tekniği ile yapılmış kare, dikdörtgen ya da elips biçimli süslemeli tavanlar da görülmektedir. Bir veya birden fazla duvarda ortada kemerli, geniş ve yüksek nişler, yan duvarlarda ise daha dar ve alçak nişler yer almaktadır. Pencereleer genellikle zemin katta avluya, üst katta ise avluya ve sokağa bakmaktadır. Oda pencereleeri genellikle kemerli, demir parmaklıklı olup, genellikle 1/2, 1/2,5 ve 1/3 oranında tasarlanmıştır.

Şekil 31 Hacıbanlar Evi, Oda Planı

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

Şekil 32 Hacıbanlar Evi, Oda (Google haritalar, 2020)

Kaynak: google.com/maps, 2020.

7. Hizmet Mekânları

a. Mutfak (*Tandırılık*)

Urfa ağzında ‘‘Tandırılık’’ diye adlandırılan mutfaklar, evin zemin katında, ayvanın Kuzey veya Doğu kanadında yer alan, yiyeceklerin hazırlandığı kapalı bir mekândır. Mutfağın içinde, yemek hazırlanmasında kullanılan geniş boyutlara sahip ocak, malzeme ve kazanların konulabileceği, yerden 20 cm yükseltilmiş, taş malzemeli nişler bulunmaktadır. Mutfağın avlu ile bitişik olan duvarı kemerli ve çatısı çapraz tonozludur. Mutfakta, hava sirkülasyonun sağlanması için, içindeki bütün ocaklar, damda yer alan tek bir bacaya bağlanmaktadır.

b. Kiler (*Zerzembe*)

Kiler veya zerzembeler, bölge konutlarının servis mekânları arasında, en büyük alan kaplayan mekânlardandır. Toprağa yarım gömülmüş olan, evin bodrum katında bulunan kilerlerde mevsimlik yiyecek ve erzaklar depolanmaktadır.

Toprağa gömülü olması ve düz kesme taştan (Nahit taşı) yapılmış olması sayesinde, bu mekânlar, yiyecekleri yazın sıcaklığından koruyacak kadar serin kalmaktadır. Zerzembeler dikdörtgen plana sahip olup örtü sistemi çapraz tonozludur.

c. Tuvalet (*Helâ*)

Şanlıurfa evlerinde helâların plandaki konumlandırılmasında bakıldığı zaman, Akyüzler evindeki helâ hariç, iki tane konumlandırılma çeşidi rastlanmaktadır. Bunlardan biri helânın avluya açılması, diğeri ise helânın kapı arasında yer almasıdır. Helânın avluda olduğu evlerde, merdiven altında, avlunun bir duvarında ya da bir köşesinde yer alabilmektedir. Bazı nadir örnek iki katlı evlerde, her iki kata hizmet verecek şekilde iki adet ayrı helâ görülmektedir.

d. Banyo

Şanlıurfa geleneksel eyvanlı avlulu evlerinde, yıkanma işleminin odalarda bulunan gedemeç kısmında yapılmaktadır. Ancak sonradan yapıldığı bilinen bölge konutlarında banyolar bulunmaktadır. Bu banyoların çoğu mutfak içinde yer almaktadır. Onun dışında banyolar, oda içinde, odunluk odasının içinde (Mehmet Parmaksız Evi) veya ayrı olarak avluya açılacak şekilde, avlunun köşesinde (Abdülkadir Hakkâri Evi), ortasında (Hacıbanlar Evi) veya avlunun doğu kanadında kapı arasının doğusunda (Bedri Pınarbaşı Evi) yer almaktadır.

e. Hamamlar

Bölge geleneksel evlerinde ender rastlanan hamamlar, günümüzde TBMM meclis binası olarak kullanılan Şahap Bakır Evi'nde görülmektedir. Bu evde hamam mutfağın içinde bulunup soğukluk ve sıcaklık olarak iki bölümden oluşmaktadır. Üzeri kubbe ile örtülen hamamın bacaları, mutfak ile bitişik olması sayesinde ortaktır.

f. Ahır (*Develik*)

Evin zemin katında bulunan ahırlar, dikdörtgen plana sahip olup üzeri çapraz tonoz ile örtülmektedir. Bölge ağzında develik diye adlandırılan ahır, evin en geniş alanlarından biridir. Ahırlar, evin girişin yakın bir konumda bulunup bazılarının duvarlarında hayvanların bağlanması için nişler yer almaktadır.

F. Plan Tipleri

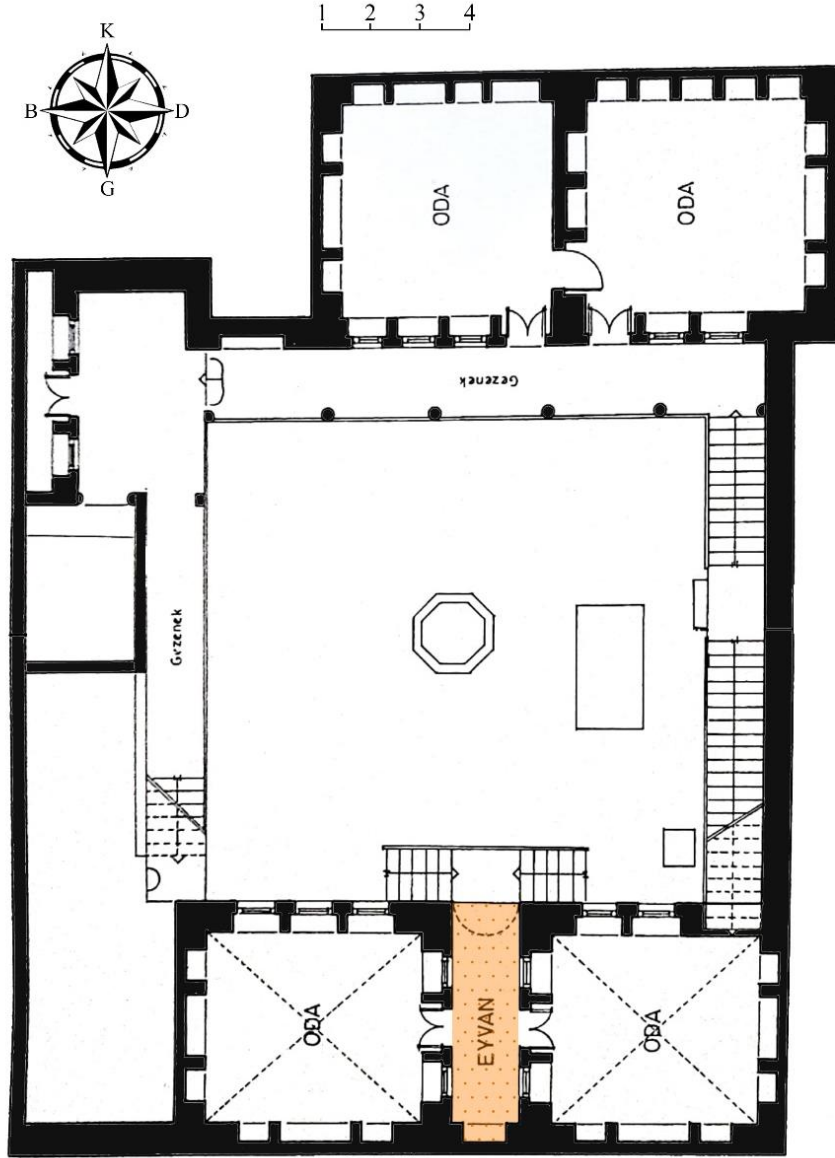
Şanlıurfa eyvanlı avlulu evleri plan tipolojisi açısından değerlendirildiği zaman, evlerin en az bir avlu etrafında dizilen odalardan oluştuğu görülmektedir. İç avlulu olan bu evleri birbirinden farklılaştıran, evin en önemli unsuru olan avlu sayıdır.

Evin açık mekânlarını kapalı mekânları ile geçiş görevini gören eyvanın, çoğunlukla her iki tarafında birer oda bulunmaktadır (oda-eyvan-oda).

Bölge konutlarında, oda, servis mekânları, avlu gibi plan elemanları yüksek düzeyde benzerlik gösterirken, eyvanların, avlunun hangi kanadında olduğu, birbirine göre olan konumu ve bir evde toplam sayısı, bu evleri farklılaştırıp tipolojisini belirleyen en bariz faktör olmuştur.

1. I. Plan Tipi

Şanlıurfa'da en çok rastlanan bu plan tipinde bir adet eyvan bulunmaktadır. Mekân organizasyonu açısından en büyük role sahip eyvan, içinden girilen iki oda arasında konumlandırılmaktadır. Evin diğer hizmet mekânları, eyvanın hem olduğu kanadın altı katında hem de bulunduğu avlu kanadının karşındaki kanatta veya eyvan ile bitişik biçimde, eyvanın yanında bulunmaktadır.

Şekil 33 Bedri Pınarbaşı Evi, 1. Kat Planı

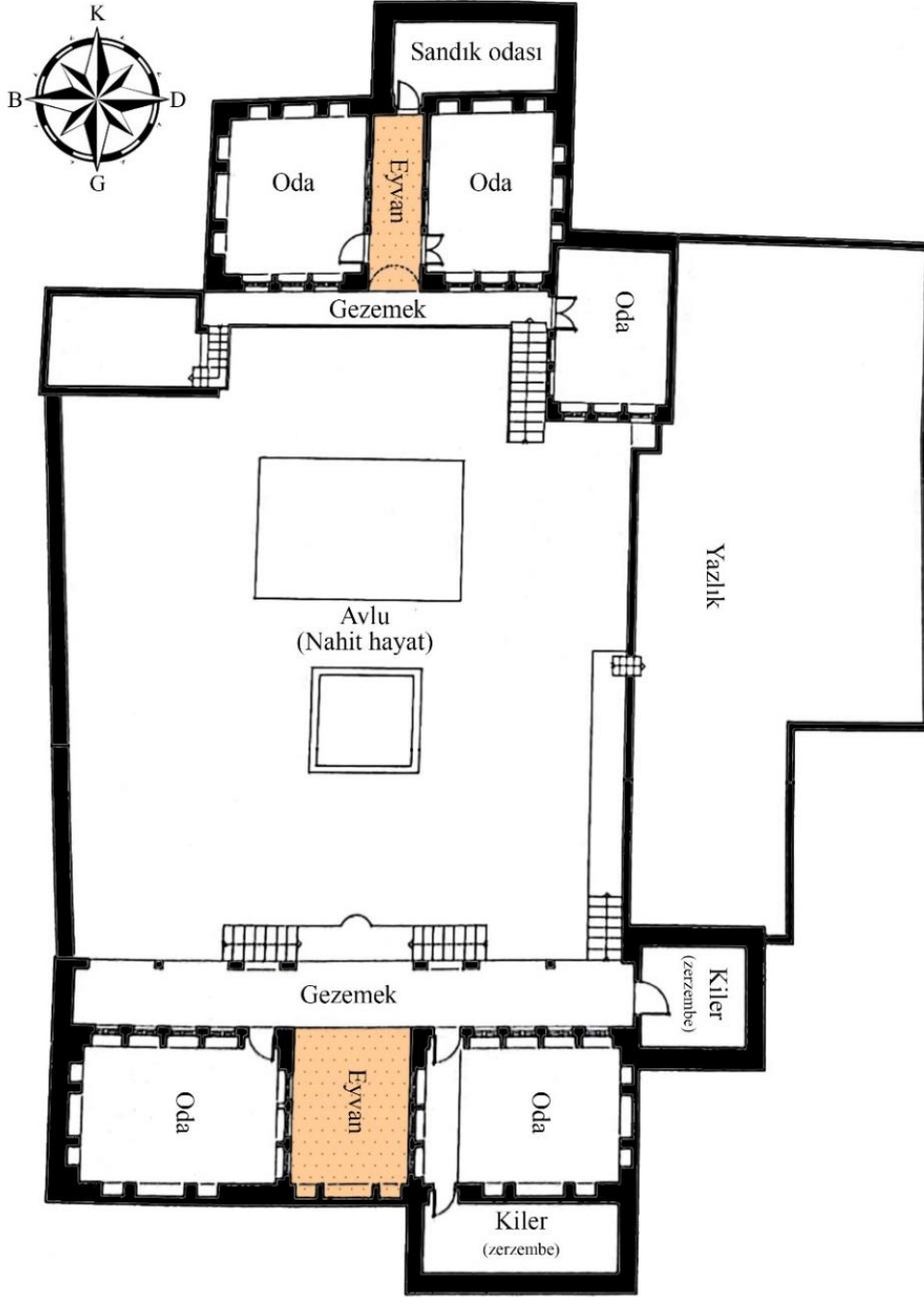
Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

2. II. Plan Tipi

Bu tip evlerin genelinde iki adet eyvan bulunmaktadır. Avlu etrafında konumlandırılma biçimine göre bu tip evler üçe ayrılıyor.

a. Karşılıklı Eyvanlı Tip

Bu tip evlerde eyvanlar, evin avlusunun karşılıklı kanatlarında yere alır. Genellikle bu eyvanlar evin güney ve kuzey kanatlarında bulunmaktadır. Hizmet mekânları, eyvanın altında ve de yanında konumlanmaktadır.

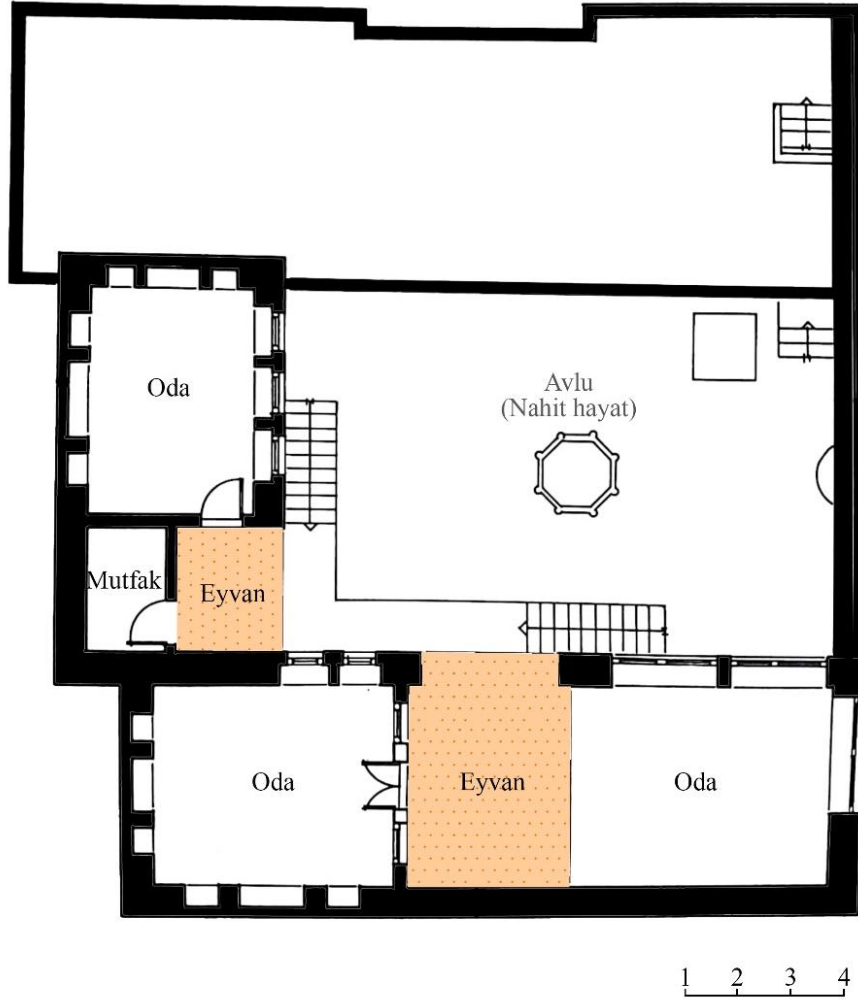
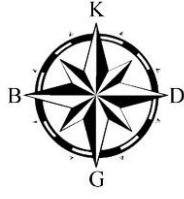

Şekil 34 Karaçizmeciler Evi, 1. Kat Planı

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

b. Birbirine Dik Eyyanlı Tip

Bu tip evlerde eyvanlar, birbirine dik olan avlunun kanatlarında yer alıp zemin ya da üst katta bulunmaktadır. Bu plan tipinde hizmet mekânları, bir önceki tipte olduğu gibi avlunun altında ve yanında yer alır.

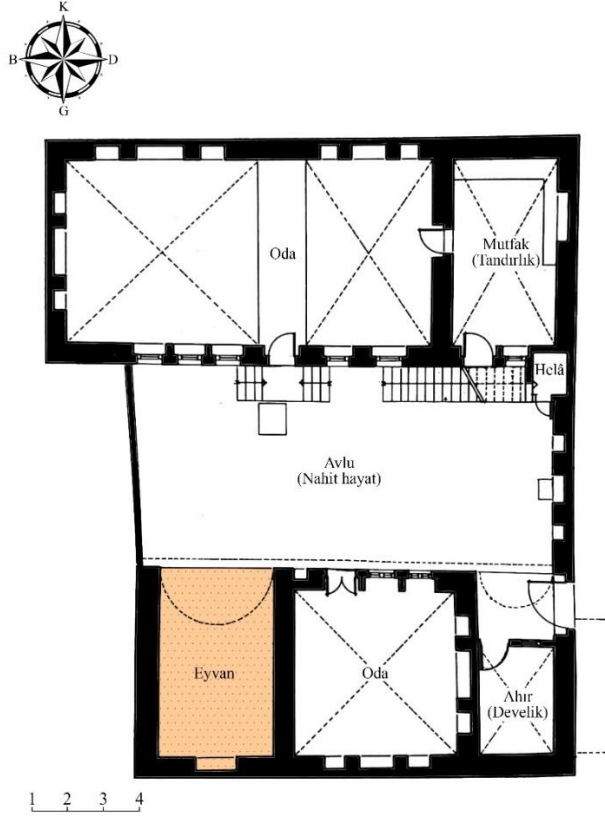

Şekil 35 Mehmet Parmaksız Evi, 1. Kat Planı

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

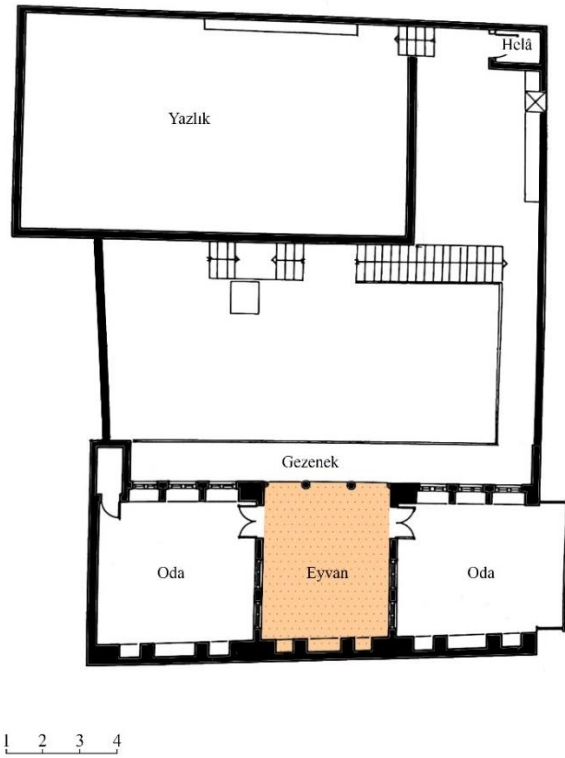
c. Avlunun Aynı Kanadında Farklı Katlarda Olan Eyvanlı Tip

Bu plan tipinde eyvanlar, avlunun aynı kanadında olmak üzere farklı katlarda bulunmaktadır. Bu tip evlerde kiler eyvanın karşı kanadının alt katında iken mutfak ile ahır zemin katta yer alırlar.

Şekil 36 Ömer Göncü Evi, Zemin Kat Planı

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

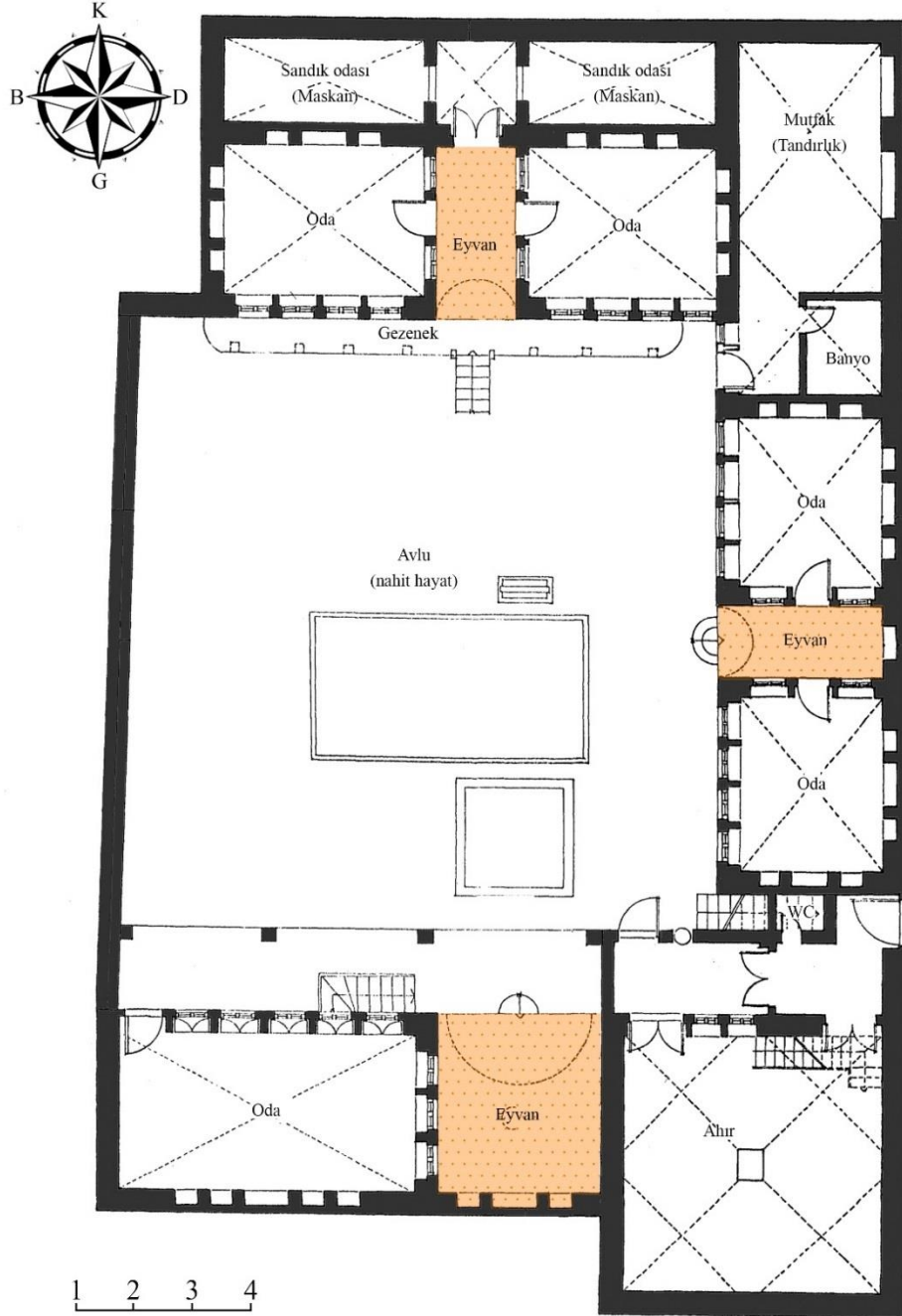

Şekil 37 Ömer Göncü Evi, 1. Kat Planı

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

3. III. Plan Tipi

Bu tip plana sahip evlerde, avlunun üç kanadına birer eyvan bulunmaktadır. Evin hizmet mekânları ise zemin katta bulunup, kiler yerden merdivenle yükseltilmiş olan eyvanın altında yer almaktadır.

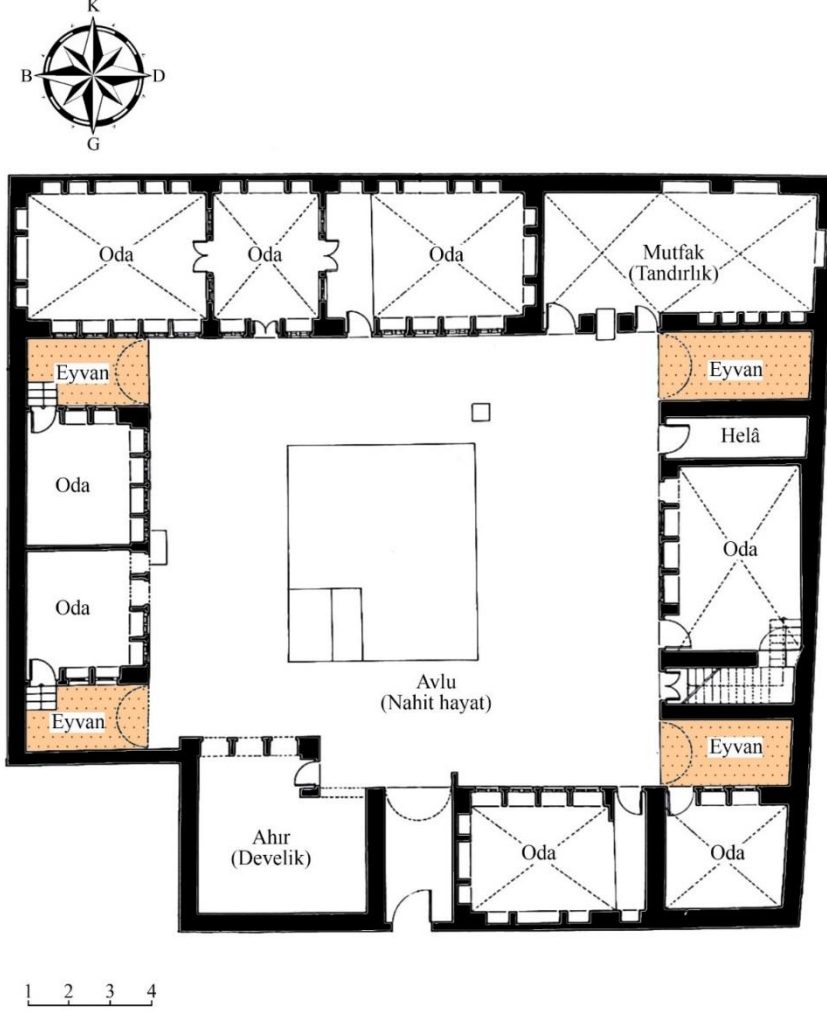

Şekil 38 Hacı İmam Demirkol Evi, Zemin Kat Planı

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

4. IV. Plan Tipi

Bu tarz plan tipinde eyvanın sayısı dörde çıkmaktadır. Ayakta kalabilen bölge konutlarında tek bir örneği olan bu evin eyvanları, avlunun doğu ve batı kanatlarında ikişer biçimde karşılıklı vaziyette konumlandırılmaktadır.

Şekil 39 Mehmet Demirkol Evi, Zemin Kat Planı

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

G. Yapım Sistemi ve Malzeme

1. Malzeme

Geleneksel Şanlıurfa Evlerinde, temel yapı malzemesi olarak beyaz renkli Kireç (Kalker) Taşı kullanılmaktadır. Bu taş, Şanlıurfa ve çevresindeki taş ocaklarında elde edilmektedir. Şanlıurfa bölgesinde ahşap malzeme sınırlı olduğundan, yer altı kaynaklarında bol miktarda bulunan kireç taşı tercih edilmekte ve kolaylıkla temin edilebilmektedir. Ayrıca, kireç taşının işlenmesi kolay olması ve maliyetinin düşük

olmasından dolayı, taş malzeme0si geleneksel Şanlıurfa evlerinde kullanılan temel malzeme haline gelmiştir (Gayberi, 2019; Erçetin, 2020).

Urfa ve çevresindeki geleneksel evlerde kullanılan kireç taşı, mimari yapıların ana malzemesidir. Bu taş kolay işlenebilir ve sertleşerek mermer halini alır. Kireç taşı, donmaz, çürümez, dökülmez ve rutubete karşı dirençlidir. Ayrıca, zamanla rengi değişerek açık kahverengiye veya kırmızıya dönmektedir.

Kireç taşı, yazın serin ve kışın sıcak tutabilen, nefes alabilen bir yapı malzemesidir. Urfa'da bulunan tarihi köprüler ve su kanallarının tamamı kireç taşıyla inşa edilmiştir. Kireç taşının iyi ısı yalıtımı sağladığı ve yaz aylarında yapıları serin tuttuğu yerel halk tarafından bilinmektedir (Gayberi, 2019).

Urfa'daki yapıların tamamı bu taştan yapılmıştır. Ancak günümüzde, Urfa'nın Akabe bölgesinden çıkarılan kireç taşının özellikleri, çevre ilçelerde bulunan Suruç ve Harran taşlarından farklıdır. Suruç Taşı ve Bazi Taşı/Tek Tek Taşı olarak adlandırılan bu taşların rutubete yakın yerlerde kullanıldığında kabarıp dökülme eğilimi bulunmaktadır.

Geleneksel Urfa evlerinde kuyu yapımında genellikle bazalt taşı kullanılır. Bazalt taşı suya dayanıklıdır ve erime yapmaz. Özellikle Harran'da bazı yapıların temelleri ve duvarlarının alt kısımlarında Karacadağ'dan getirilen bazalt taşı kullanılmıştır (Gayberi, 2019; Erçetin, 2020).

2. Yapım Sistemi

a. Temeller

Şanlıurfa'da, geleneksel evler genellikle kireç taşının bulunduğu kayalık bir zemin üzerine inşa edilmiştir. Benzer şekilde, geleneksel evlerin yer aldığı eski kent dokusu da kayalık bir zemin üzerine kurulmuştur. Kale Eteği ve Harran Kapıdan Kale Boynuna kadar olan bölgelerde ise zemin yapısı tamamen kayadır.

Geleneksel Urfa evlerinin inşa aşamasında, temel kazıları sırasında bazen toprak altında kalmış, yıkılan eski yapıların kalıntlarına, mozaiklere veya önceki temel izlerine rastlanabilmektedir. Bu tür durumlarda, evler mevcut bir yapının temelleri üzerine veya mevcut zemin yapısına inşa edilmektedir. Bu yaklaşım, hem geçmiş yapılara saygı göstermeyi sağlamakta hem de mevcut yapılarla uyumlu bir şekilde inşa edilmesine imkân tanımaktadır.

Şanlıurfa'da, geleneksel evlerin temel yapımı konusunda belirgin bir kural olmamakla birlikte, temelin büyük kaya-taş zemin üzerine oturtulması her zaman önceliklidir. Temel sistemi, zeminin durumuna ve yapının taşıma yüklerine göre tasarlanır. Sağlam bir zemine inşa edilecek evlerde, genellikle temeller fazla geniş ve derin olmaz. Kayalık bölgelerde, yüzeydeki toprak genellikle 30-50 cm ile 1 metre arasında kazılır ve temel oluşturmak için blokaj sistemi veya moloz duvar örgüsü kullanılır.

Temel inşasında kullanılan iki çeşit sistem bulunmaktadır. Blokaj sistemi, toprağın kazıldığı çukurlara taş dolgusu yerleştirilerek sağlam bir zemin oluşturmayı amaçlayan bir yöntemdir. Bu temellerde, su geçirmezlik özelliği olan ve yük taşıma kapasitesi yüksek sert taşlar tercih edilir. Doğal malzemeler arasında çakmak taşı veya dere taşı gibi taşlar kullanılır. Blokaj yapılırken, taşlar arasına toprak veya harç serilir ve sıkıştırılır, ardından 2-3-4 kat toprakla birlikte dolgu yapılır. Bu işlem tamamlandıktan sonra duvar inşa edilir.

Moloz duvar örgü sistemiyle inşa edilen temellerde, temel genişliği 60-160 cm arasında olup, taşıyacağı yükü geniş bir alana yaymak amacıyla duvar genişliğinden daha fazla tutulur. Kaya yapısına rastlandığında, kaya yüzeyi çeşitli araçlar yardımıyla düzeltilirken, yumuşak bir zeminle karşılaşıldığında ise temel duvarlarının sağlam bir zemine oturabilmesi için altına büyük boyutlu taşlar tek sıra halinde yerleştirilir. Temel yapıları, yapının kat sayısı ve üzerine binen yük ağırlığına bağlı olarak 1-2 metre genişliğinde moloz taşlarla çift sıra duvar tekniği kullanılarak oluşturulur. Moloz duvar örgüsü de iki taraftan devam ettirilerek duvar ve dolgu aynı zamanda yükseltilir. 1 metrelik bir temel yapılacaksa, 2 metrelik bir temel çukuru kazılır ve usta işçiler çukur içine girerek moloz duvarını rahatlıkla inşa edebilir.

b. Duvarlar

Geleneksel Urfa evlerinde duvarlar, örgü sistemine bağlı olarak tek sıra (misafat) ve çift sıra olmak üzere iki farklı şekilde inşa edilir. Duvar kalınlıkları, katlara ve mekanlara göre değişkenlik gösterir. Taşıyıcı nitelikte olan çift sıra duvarlar, zemin katlarda 120 cm'ye kadar genişleyebilirken, üst katlarda 60-100 cm arasında değişir. Ara duvarlar, nişlerle birlikte daha geniş bir yapıya sahip olup, genişlikleri 120 cm'ye kadar ulaşabilir. Duvarın her iki tarafında niş veya yüklük bulunuyorsa, duvarın genişliği daha da artar. Taşıyıcı olmayan tek sıra duvarların kalınlığı ise yaklaşık olarak 15-25 cm arasındadır. Duvarların yapısal olarak kullanılan taşların boyutları,

genellikle ortalama bir ölçüden sapmaz ve taşların uzunluğu, yüksekliğinden daha fazla olacak şekilde tercih edilir. Geleneksel Urfa evlerinde kullanılan ince yonu taşlarının ölçüleri, derinlik (kalınlık) açısından 12-20 cm, yükseklik açısından 20-32 cm (çoğunlukla 25 cm) ve uzunluk açısından 25-80 cm aralığında değişmektedir.

c. Tavan Örtüler

Geleneksel Urfa evlerinde tonozlar, kaba yonu taş veya ince yonu taş ile harç kullanılarak yapılmıştır. Tonozlar kapalı veya yarı açık mekânlara üst örtü oluşturan kemerli strüktür elemanlarıdır. Tonozlar, odalarda, eyvanlarda, revaklarda, mutfaklarda, kabaltılarda, kapı aralarında ve zerbembelerde yaygın olarak kullanılmıştır. Tonoz yapımında ahşap direkler ve tonoz kasnakları kullanılarak ahşap kalıplar kurulur. İsteğe göre ahşap direklerin üzerine ahşap kaplama malzemeleri çakılarak üzerine taşlar dizilir ve aralarına harç malzemesi dökülür. Tonoz ayakları ince yonu taş, içi moloz taş ve horasan harcı ile yapılır. Eskiden tonoz yapılırken eldeki ahşap malzemeler kullanılarak kalıp iskeleler kurulurdu. Tonoz ile duvar arasındaki boşluk moloz taşlar ile doldurularak tesviye edilirdi. Üst örtü olarak kullanıldıkları mekânın geometrik şekline ve işlevine göre farklı tonoz çeşitleri uygulanmaktadır.

Tonozlar, kapalı veya yarı açık mekânlarda üst örtü oluşturan kemerli strüktür elemanlarıdır. Beşik tonozlar bir dizi kemerin aynı sırada art arda dizilmesi ve birbirine bağlanması ile elde edilen kapalı koridor şekilli, kesitleri yarım dairesel olan mimari elemanlardır. Beşik tonozlar taşıyıcı duvarlara oturup üzerine gelen yükleri yan taraflara itmeye çalışır ve bu nedenle duvarlara baskı yapan beşik tonozlar açılma eğilimi gösterir. Çapraz tonozlar ise iki tonozun dik kesişmesinden ortaya çıkan bileşik tonozlardır ve dört ayak üzerine otururlar. Tonozların kullanıldığı mekânın geometrik şekline ve işlevine göre farklı tonoz çeşitleri uygulanmaktadır. Geleneksel Urfa evlerinde tonozlar genellikle zerbembelerde (bodrum) ve zemin katlardaki mekânlarda üst örtü olarak kullanılırken, eyvanlarda ve revaklarda da kullanılmaktadır.

Kubbe, bir kemerin ekseni etrafında tam bir tur dönmesiyle yapılan yarım küre şeklindeki üst örtü sistemidir ve kesme taş veya kireç harcı kullanılarak yapılır. Ahşap tavan uygulamalarında ise, tonoz veya düz tavanlı olabilirler ve özellikle başodalarda oldukça süslemeli ahşap tavanlar bulunur. Ev sahibinin durumuna göre tavanlar yapım sistemi ve bezeme olarak geniş bir çeşitlilik göstermektedir.

Damların ve kırma çatıların altındaki ahşap kirişler ve tavan kirişleri ahşap kaplama malzemesi ile örtülebilir. Bu tavanlarda çeşitli süsleme teknikleri ve zengin ahşap işçiliği kullanılmaktadır.

Şekil 40 Solda Sağa, Kirişli, Düz Ahşap Kirişli, Ahşap Kaplama ve Bağdadi Yöntemiyle Yapılan Tekne Tavan

Kaynak: (Gayberi, 2019).

Şekil 41 Soldan Sağa, Tonoz, Beşik Tonoz ve Çapraz Tonoz Görüntüleri

Kaynak: (Gayberi, 2019).

d. Açıklıklar

Kapılar, ince ve uzun ahşap parçaların dikey olarak birleştirilmesi ve kuşaklarla takviye edilmesiyle oluşturulur. Ayrıca, bazı kapılarda metal aksam da kullanılmaktadır. Kapıların yapımında genellikle çakma tekniği tercih edilirken, diğer kapılarda ahşap parçaların birleştirilip dövme demir ve kuşaklarla takviye edildiği görülmektedir. Geleneksel Urfa evlerinde kapılar, avlu ve oda kapıları olarak sınıflandırılır ve tek veya çift kanatlı olabilmektedirler.

Pencereler genellikle basık kemerli veya düz atkılı olarak tasarlanan pencereler, zemin katta avluya, üst katlarda ise hem avluya hem de sokağa açılır. Oda pencereleri genellikle 75-90 cm genişliğinde, bazen 150-190 cm hatta 2 metreye kadar yüksekliğe sahiptir. Bu pencereler genellikle kemerli veya atkılıdır ve demir korkuluklarla süslenmiştir. İki kanatlı ahşap kepenkler ise pencerelerin karakteristik özelliğidir. Cam ve doğramaların ise daha sonraki dönemlerde kullanıldığı görülmektedir. Pencerelerin ahşap doğramaları, dış cepheye yakın bir konumda bulunur ve duvarın dış yüzeyine oturtulur. Bazı evlerde ise çıkma yapan oda pencereleri ve eyvana açılan oda pencerelerinde düşey sürme pencereler tercih edilmiştir.

Şekil 42 Şanlıurfa'da Kapı ve Pencere Örnekleri

Kaynak: (Gayberi, 2019).

e. Çıkmalar

Urfa'daki geleneksel evlerde, üst katlardaki bazı eyvanlar ve odalar, düzgün mekanlar elde etmek için sokağa bindirilmiş konsollarla çıkma yapmaktadır. Bu çıkma yapıları, taşların kaydırma tekniğiyle birbirine bağlanarak oluşturulan taşıyıcı sistemlerden oluşmaktadır. Alt kısımlarında kullanılan süslü kemerler, cephelere

zengin bir estetik görünüm katmaktadır. Çıkmanın üzerine tek sıra taş duvarlar örülür ve üzeri ahşap saçak veya toprak damla tamamlanır. Ayrıca, evlerin birbirini görmeyeceği şekilde pencereler planlanmaktadır (Erçetin, 2020; Gayberi, 2019).

Şekil 43 Şanlıurfa'da Çıkmalar

Kaynak: (Gayberi, 2019).

H. Cephe Düzeni

Şanlıurfa geleneksel eyvanlı avlulu evlerinde cepheler, evin bir avlu etrafında dizilen mekânlardan oluşundan dolayı biri avlu cephesi diğeri ise sokak cephesi, iki cephe olarak değerlendirilmektedir (Şenocak, 1990).

1. Sokak Cephesi

Bölge konutlarının sokak cephelerine bakıldığı zaman hem zorlayıcı iklimsel şartlar hem de kültürel değerlerin doğurduğu mahremiyet gereksiniminden dolayı, bu tür cephelerin genellikle sadeliği ve sağır olması dikkat çekmektedir.

Genellikle Şanlıurfa konutlarının sokak cepheleri, evi dış ortamdan gizleyecek şekilde iki kat veya daha fazla yükseklikte olup çoğunlukla açıklık bulundurmuyarak sağırdır. Bu cephelerin tek ortak açıklığı giriş kapısıdır. Giriş kapısı, geniş ve görkemli evlerde aşırı derecede çeşitli motifler ve kemerler ile ön plan çıkmaktadır. Pencereler genellikle mahremiyet ihtiyacında dolayı zemin katta bulunmayıp bazı evlerin üst kat seviyesinde bulunmaktadır (Akkoyunlu, 1989; Medenioğlu, 2022).

Bazı kapıların üstünde, sokağı gözlemlemek için özel olarak tasarlanmış kafesli küçük pencereler olan "*gezenek* takası" bulunur. Bazı evlerde ise pencereler, "çardak" adı verilen üst kat çıkımlarında yer almaktadır. Bu çıkımlar, sokak cephelerine hareketlilik kazandırmak için bindirme tekniğiyle yapılmış profilli, kemerli konsollarla desteklenmektedir.

Hacca giden insanlar evlerinin kapılarına, bu kutsal yolculuğu simgeleyen renkli resimler yaptırabilir veya hazır yapılmış tabelalar asabilir. Bu detaylar, cepheye renk katan ve dikkat çeken unsurlardır (Akkoyunlu, 1989; Şenocak, 1990).

2. Avlu Cephesi

Avlu cepheleri, sokak cepheleri aksine farklı düzeylerde ev sahibinin sosyo-ekonomik durumuna göre genellikle boydan çok sayıda sıkı bir biçimde pencereler, avlu, *gezenek*, tepe pencereleri, revak, kemer ve motifli elemanlarla zengindir (Akkoyunlu, 1989).

a. Eyvanlar

Avlu cephesini karakterize eden en önemli mimari eleman, evin eyvanlarıdır. Eyvanlar, bölge konutlarının hemen hemen hepsinde yer alıp, aynı evde birden fazla eyvan bulunabilmektedir. Ancak evin ana eyvanı ve sağladığı gölgelik alan sayesinde, özellikle yazın en çok kullanılan mekân olan avlunun güney kanadında bulunan eyvanı diğer eyvanlardan ayıran en önemli özellik, bu eyvanın devasa boyutlara sahip olmasıdır. Bunun yanı sıra, kuzeye yönlendirilmiş bu eyvanlar, üzerindeki süsleme ve motifler ile ön plana çıkmaktadır (Büyükmişçi, 2000).

b. Kapılar

Urfa'daki geleneksel evlerde, avluların cephelerinde veya eyvanların iç kısımlarında, bir dizi pencereyle birlikte kapılar bulunur ve içeri doğru açılırlar. Bu kapıların genişlikleri 80-100 cm arasında değişirken, boyutları 1.90-2.00 m arasında değişmektedir (Akkoyunlu, 1989).

Kapı kanatlarının avluya bakan yüzleri daha özenli bir şekilde tasarlanırken, iç yüzleri daha sadedir. Bazı odaların kapı kanatları, daha küçük boyuttaki ahşap parçaların bir araya getirilmesiyle oluşturulur. Önemli odaların kapı kanatları ise özel oyma detaylarla süslenmiştir (Akkoyunlu, 1989).

c. Pencereleler

Genellikle kapıların yanında yer alan pencereler, iç ve dış mekanlar arasındaki ilişkilere önemli katkılar sağlamıştır ve iç düzenin oluşumunu güçlü bir şekilde etkilemiştir (Akkoyunlu, 1989).

Urfa'da toplumsal yaşam ve gelenekler, evlerin dışarıya kapalı olmasını gerektirmiştir. Bu nedenle, zemin kat pencereleri sadece avluya, üst kat pencereleri ise bazı kısıtlamalarla sokağa ve avluya yönlendirilmiştir. Pencereleler genellikle üçlü veya dörtlü gruplar halinde yer almıştır, bu da farklı bir görünüm ve yönelim sağlamaktadır (Büyükmihçı, 2000).

Pencereleler ayrıca yapının içindeki diğer mekanlara da yönlendirilmiştir. Eyvanın yanında bulunan odaların pencereleri hem avluya hem de eyvana açılmaktadır. Böylece odalar ile açık veya kapalı diğer mekanlar arasında güçlü bağlantılar kurulmuştur (Şenocak, 1990).

Oda pencereleri genellikle duvar kalınlığına yakın bir konumda yer almaktadır. Bu da odada ek bir kullanım alanı sağlamaktadır. Pencereleler genellikle 1/2, 1/2.5 ve 1/3 oranlarında ve basit bir basık kemer şeklinde planlanmıştır. Enleri ise genellikle 70-80 cm civarındadır, diğer sivil mimari örneklerinde olduğu gibi (Akkoyunlu, 1989).

Pencere kanatları menteşelidir ve her iki yanında menteşelere bağlı olarak hareket eder. Cam boyutları, kayıtlarla bölünerek mümkün olduğunca küçük tutulmuştur. Pencere boşluklarına dışarıdan demir parmaklıklar yerleştirilmiştir.

Alt pencerelerin üzerinde bazen tek bazen de bir dizi halinde havalandırma pencereleri (üst pencereler) bulunur (Akkoyunlu, 1989).

Avlu cephesi kapsamında, kapı, pencere ve eyvanlar dışında, bölge evlerinin avlu cephelerini biçimlendiren, *gezenek*, revak, kemer ve çeşitli motifler bu cephelerin zenginliğini yansıtmaktadır.

III. HALEP BÖLGESİ KONUT MİMARİSİ

A. Halep Bölgesi Tarihi ve Coğrafyası

1. Halep İli Genel Yapısı

Halep şehri, kuzey Suriye'de yer alan köklü ve karmaşık bir geçmişe sahip bir şehirdir. Şehir binlerce yıllık bir ticari merkez olarak hizmet verirken aynı zamanda bir sanat, kültür ve entelektüel faaliyetler merkezi olarak da önemli bir rol oynamıştır. Şehrin genel yapısı bu geçmişi yansıtmaktadır, farklı mimari stillerin ve yapı tiplerinin bir arada bulunduğu canlı ve dinamik bir kentsel dokuya sahiptir. Halep'in tarihi merkezi olarak bilinen Eski Şehir, UNESCO Dünya Mirası alanıdır ve şehrin en önemli anıtlarına ve yapılarına ev sahipliği yapmaktadır. Eski Şehir, dar sokak ve ara sokakların yoğun ağıyla karakterize edilir. Sıkıca dizilmiş binalar ve yapılar, bölgenin geleneksel mimarisi ve kentsel tasarımını yansıtmaktadır. Bu binaların birçoğu, yerel zanaatkarların becerilerini yansıtan karmaşık taş işçiliği, dekoratif seramik işleri ve diğer süsleme detaylarına sahiptir.

Şekil 44 Halep'in Suriye'deki Konumu

Kaynak: en.wikipedia.org, 2011.

Eski Şehir dışında, Halep zamanla farklı mahalle ve semtleri içerecek şekilde genişledi. Şehir, farklı aktiviteler için farklı bölgelerin bulunduğu bir düzen içermektedir. Halep'te en dikkat çeken semtlerden bazıları, tarihi evleri ve bahçeleriyle

bilinen Aziziyeh (Azizeye) semti ve şehrin birçok dükkânı, pazar yeri ve ticari merkezine ev sahipliği yapan Hamidiyeh (Hamidiye) semtidir.

Halep'in genel yapısı, zaman içinde politik ve ekonomik güçler, sosyal ve kültürel değişimler ve teknolojik yenilikler gibi çeşitli faktörler neticesinde şekillendirilmiştir. Bu faktörler, çeşitli kültürlerden ve dönemlerden gelen etkilerle şehrin farklı bina tipleri ve mimari stillerine sahip olmasını sağlamıştır (Burns, 2018; Jayyusi, Holod, Petruccioli, & Raymond, 2020; Palumbo, 2008).

2. Bölgenin Tarihi

Günümüzdeki adıyla (Arapça: حلب "Haleb") Halep ili, MÖ 3000 yılların ortasında 'Arman' ya da 'Hal-ba-a-ba' ya da 'Halab', Akadlarda 'Hallab' ve 'Ha-la-a-ba', Sümerler, Hititler ve Mitanniler'de 'Halpa' ve 'Halpas', Eski Mısırlılarda 'Hrb', Asurlularda ise 'Halwan' diye adlandırılmaktadır (الصواف, 1952).

20. yy'den itibaren Halep adıyla tarihe giren Halep ili, birden çok fazla imparatorluğun merkezi şehirlerinden biri olarak, elbette ki geçmişin karanlığına karıştığı için Halep, yerleşimin devam ettiği dünyanın en eski kentlerinden biri olduğunu söylemek mümkündür (Sauvage, 1941).

Halep, MÖ 2000 yy.'da Hurriler, Hititler, Amoriler ve Mittaniler gibi uygarlıkların Balkan bölgesinden Orta Anadolu bölgesini geçerek Mezopotamya'ya göç ederek stratejik bir çatışma bölgesi olmuştur. MÖ 738 yy. bu uygarlıkların yaşadığı çatışma ve iktidar kavgalarından dolayı, bölgeden ayrılarak Asurilerin bir imparatorluk kurmamalarına yol açmıştır (2013, السلمي).

MÖ 539 yy Asur İmparatorluğu'n yıkılmasıyla, günümüzdeki İran'dan sefer yaparak Pers İmparatorluğu, Halep'i kapsayan, Orta Asya'dan Ege Denizi'ne kadar uzanan bir toprak kendisine katmayı başarmıştır.

MÖ 330 yy. başında Büyük İskender olan Makedonya İmparatorluğu Pers İmparatorluğu'nu yenilgiye uğratarak Mezopotamya bölgesini ele geçirmiştir.

Büyük İskender'in ölümüyle geniş toprağa hakimiyet sürdüren Seleukos İmparatorluğu Romalılara yenilerek, Halep Romalıların eline geçmiştir MÖ 192 yy. 268 yılında Bizansların eline geçen Halep, 636 yılında ve Herkül ordusunun Yermük

savaşında Müslüman Arap ordusu tarafından yenilerek İslam fethiyle bir müslüman kenti statüsünü kazanmıştır.

623 yılında Hz. Muhammed -sallâllâhu aleyhi ve sellem'in vefatından 25 sene sonra İslam İmparatorluğu toprağında yaşanan Şii-Sünni anlaşmazlıktan dolayı oluşan iç savaşın sonucunda bölgede Emevîler İmparatorluğu doğmuştur.

O dönemde refah içinde yaşayan günümüzdeki Suriye, Irak halkın ekonomi, siyasi ve hanedan memnuniyetsizliğinin doğurduğu bir isyan çıkmıştır. Bu isyanın neticesi olarak 750 yılında Abbasîler, Emevîler'i devirerek başa gelip Bağdat'ı devletin başkenti olarak ilan etmişlerdir.

Hamdaniler döneminde (10. ve 11. yüzyıllar), kuzey Suriye'de önemli bir ticaret merkezi haline geldi ve şehir, Altın Çağ olarak anılmaktadır.

Fatimiler, Mirdasoğulları, Türkler, Selçuklular gibi birçok farklı dış güç, Halep'in kontrolünü ele geçirdi. 12. yüzyılın başlarında, Zengiler, Halep'i ele geçirdi ve şehri bir kültür ve sanat merkezi haline getirdi.

Daha sonra Eyyubiler, Halep'i ele geçirdi ve İslam'ın en önemli merkezlerinden biri haline getirdi. Memlükler dönemi boyunca, Halep bilim, sanat ve mimari açısından büyük bir ilerleme kaydetti.

Son olarak, Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Halep önemli bir ticaret merkezi olarak kaldı ve modernleşme çabaları başlatıldı. Halep, tarihindeki bu farklı yönetimler ve kültürler sayesinde, birçok farklı mimari tarz ve eserlere sahip olmuştur.

Halep, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1516 yılında Memlük İmparatorluğu'nu yenmesiyle Osmanlı hakimiyetine girdi. Osmanlı döneminde Halep, bölgedeki ticaret yollarının önemli bir kavşağı olarak konumlandı ve önemli bir kültürel merkez haline geldi. Kentteki Osmanlı yapıları arasında camiler, medreseler, hamamlar, su kemerleri ve konaklar yer alır. Bunların arasında en önemlisi Ulu Camii, Aziziye Camii ve Bey Camii'dir.

Osmanlı döneminde, Halep'in nüfusu hızla arttı ve kent önemli bir ticaret merkezi haline geldi. Ancak 19. yüzyılda, kentin nüfusu yaklaşık 70.000'e düşerek geriledi ve şehir geri kalmaya başladı. I. Dünya Savaşı sırasında, Halep, Arap isyanlarına sahne oldu ve savaşın sonunda Fransız mandası altına girdi.

Mandater dönemi boyunca Halep, modernleşme ve kalkınma konusunda büyük ilerlemeler kaydetti. Yeni yollar, köprüler ve kamu binaları inşa edildi. Halep, Suriye'nin en büyük şehirlerinden biri olarak 20. yüzyılın başlarında modernleşme yolunda hızla ilerlerken, 1946'da Suriye'nin bağımsızlığına kavuşmasıyla ülkenin en önemli kültür, ticaret ve sanayi merkezlerinden biri oldu.

Ne yazık ki, Suriye halkının isyanın Suriye rejimi tarafından bastırılmasının doğurduğu savaş, Halep'in tarihi dokusuna ciddi zararlara neden olmuştur. Savaşın başlangıcında Halep, şiddetli çatışmalara sahne oldu ve şehirdeki birçok tarihi yapı hasar gördü veya tamamen yıkılmıştır (Firro, 1992), (Faroqhi, 2005), (ابن العديم، 1243)، (الحلي، 1479)).

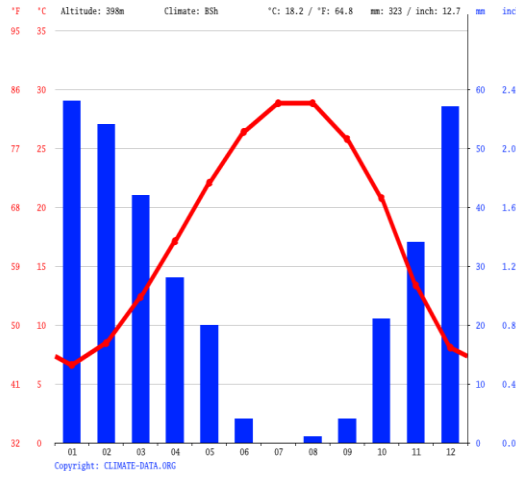
3. Coğrafi Özellikleri ve Jeolojik Oluşumu

Halep, Suriye'nin kuzeybatısında, Anti-Taurus ve Amanos dağları arasında yer alan zengin bir tarihi ve kültürel mirasa sahip bir şehirdir. Kentin coğrafi özellikleri ve jeolojik oluşumu, tarih boyunca bölgedeki ticari faaliyetlerde, tarımda ve su kaynakları yönetiminde önemli bir rol oynamıştır. Halep, yaklaşık 10.000 yıl önce Neolitik dönemde yerleşim yeri olarak kullanılmaya başlamıştır. Şehir, güneyindeki Fırat Nehri'nin beslediği bereketli bir ovada yer almaktadır. Halep Ovası, bölgenin en büyük ovalarından biridir ve antik çağlardan beri tarım ve hayvancılık faaliyetleri için kullanılmaktadır. Kent, kurak ve yarı kurak iklim koşullarına sahip olup, yaz aylarında sıcak ve kurak, kış aylarında ise soğuk ve yağışlı bir iklim gösterir. Halep'in jeolojik yapısı, çevresindeki dağların volkanik aktivitesi, sedimentasyon ve tektonik hareketlerden kaynaklanmaktadır. Halep Havzası, Antakya Havzası'nın batısında yer alır ve oluşumunda Paleozoik dönemden Kuvaterner dönemine kadar birçok jeolojik süreç etkilidir. Kent, bazalt, tüf, kireçtaşı, kumtaşı ve alüvyal araziden oluşan çeşitli jeolojik yapılarla karakterizedir (Hamiel, 1995; Morad, Ali, & Al-Wardi, 2005; Assi & Ghanem, 2018).

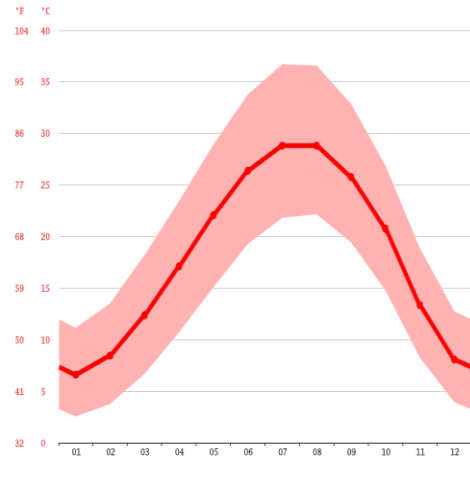
4. İklim ve Bitki Örtüsü

Şehrin iklimi Akdeniz tipi iklimdir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlı geçer. Şehir, etrafındaki düzlükler nedeniyle denizden uzakta kalmaktadır. Bu nedenle, yerel iklime ve bitki örtüsüne geniş bir etki yapmaktadır.

Şehirdeki en sıcak ay temmuzdur, ortalama sıcaklık 36°C'dir. En soğuk ay ise ocaktır ve ortalama sıcaklık 6°C'dir. Yağışlar genellikle kasım ve nisan ayları arasında yoğunlaşır ve yıllık ortalama yağış miktarı 324 mm'dir.

Şekil 45 Halep, İklim Grafiği

Şekil 46 Halep, Sıcaklık Grafiği

Kaynak: tr.climate-data.org, 2020.

Kaynak: tr.climate-data.org, 2020.

Halep kenti bitki örtüsü bakımından tipik bir Akdeniz iklimi özelliği gösterir. Kent, yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen bir iklime sahiptir. Bu iklime uyum sağlamış bitki örtüsü de çalı, makiler, fundalıklar, çimenler ve bazı ağaçlar şeklinde kendini gösterir.

Çalılar arasında en yaygın olanları kekik, ardıç, gelincik, akçakesme ve zakkum gibi türlerdir. Makiler arasında ise kısmen yaprak döken defne ağacı, karaçam, sedir, karaçalı ve mersin ağacı gibi türler bulunur. Fundalıkların en yaygın türleri ise lavanta, biberiye, adaçayı, lavanta ve çam ağacıdır. Çim örtüsü ise kentteki parklarda ve yeşil alanlarda yer alır. Kentte ayrıca çeşitli ağaç türleri de mevcuttur, bunlar arasında zeytin, selvi, çınar, söğüt, meşe ve çam türleri yer alır.

Şekil 47 Zakkum Çiçeği

Kaynak: fitasfidancilik.com, 2021.

Şekil 48 Halep, Karaçam Ağacı

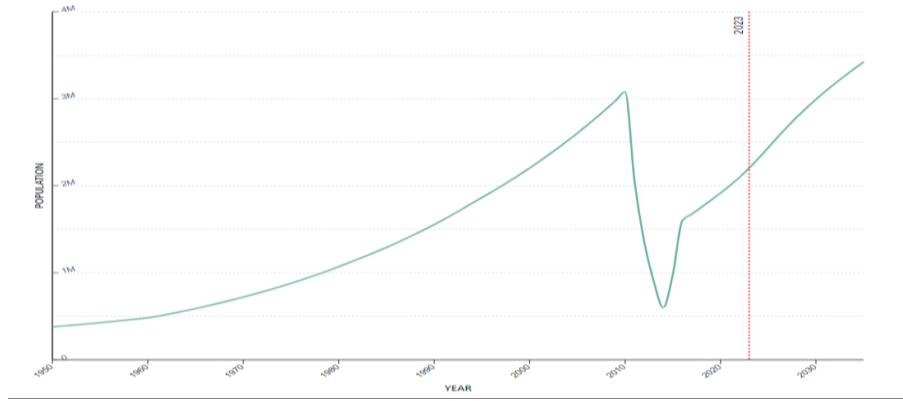
Kaynak: katebtageblog.blogspot.com, 2019.

Halep kenti bitki örtüsü açısından oldukça çeşitlilik gösterir. Bu çeşitlilik, kentin iklim özellikleri, coğrafi konumu ve toprak yapısı ile yakından ilişkilidir (Barbour, Burk, Pitts, Gilliam, & Schartz, 1980; Zaitchik, Evans, Geerken, & Smith, 2007).

5. Nüfus ve Ekonomi

Halep'in krizden önceki (2010'dan önce) nüfus verilerine bakıldığı zaman, nüfus bakımından Halep Suriye'nin en büyük ili olarak nitelendirilmektedir. 2010 yılında 3,078,000'lük bir beşerî oluşuma sahip olan Halep, ülke nüfusunun %25'ini barındırmaktadır. Ticari merkez olan Halep kentinin, çalışmak ve barınmak için gelen

kırsal göçmen sayısının yüksek olmasından dolayı kentin nüfusunun %40'ı kenar mahalleler olarak tanımlanan alanlarda yaşamaktadır. Bugün kentte, genellikle doğu ve batı bölgeleri olarak adlandırılan iki ana bölge profili tanımlamak önemlidir (UN-Habitat, 2014; Kousa & Pottgiesser, 2021).

Şekil 49 Halep'te Nüfus Grafiği

Kaynak: macrotrends.net, 2023.

Kentin etnik yapısına bakıldığı zaman, Halep'in diğer Suriye'nin kentlerine göre etnik çeşitliği açısından zenginlik sergilediği görülmektedir. Nüfusun %58,2'si Araplar, %9,3'ü Levantenler, %8,9 Kürtler, dini inançlar açısından ise %74'ü Sünni Müslümanlar, %10'u Hristiyanlar, %3,2'si Dürziler, %2,1 İsmaililer ve %1,3'ü Nusayrilerden oluşmaktadır. Şehirde, Yahudiler, Yezidiler, Rum ve Ermeni Ortodoks gibi farklı küçük topluluklar da yer almaktadır (World Population Review, 2023) (بن محمد الغزي).

Halep'in nüfusunun çoğu, kentin coğrafi özelliklerinden yararlanarak genellikle ticaret işi ile uğraşmıştır. Tarih boyunca Halepliler yerli ve yabancı tüccarların iş döndürdükleri bir kent olarak olmuştur. Ticaret ile uğraşmayan nüfusun diğer kesimi ise genellikle tekstil işi ile uğraştıkları bilinmektedir (الرفاعي م., 1886).

2010 yılında başlayan Suriye devriminin doğurduğu savaşın neticesinde, Halep kenti "Suriye Özgür Ordus"unun bölgeye girmesi ile, Halep rejim ordusunun ateşleri altında kalmıştır. Bunun sonucunda Halep'te göz ardı edilemeyen bir demografik değişikliği yaşanmıştır. Kasım 2013 yılının başlarında yapılan sayımlara göre halkın 1,72 milyonluk (bazı kaynaklara göre 2.175.404 milyon) bir kitlesi evinden edilerek şehrin nüfus sayısı 903.022'ye düşmüştür. Halkın diğer kısmının çoğu ise kent içi göç etmek durumunda kalarak şehrin tarihi mahalleleri neredeyse boş kalmıştır (UN-Habitat, 2014; Williams, 2012; Reporter, 2016; Associated Press, 2016).

Şekil 50 Halep Kalesi'nin Kuzeybatı Bölgesi, Sırayla 2010 ve 2014 Yıllarına Ait Hava Görüntüleri

Kaynak: bbc.com, 2015.

Çizelge 1 Halep'te 2014'ten 2023'e Kadar Yaşanan Nüfus Değişikliği

Yıl	Nüfus
2023	2,203,025
2022	2,098,210
2021	2,003,671
2020	1,916,781
2019	1,834,093
2018	1,753,516
2017	1,675,000
2016	1,600,000
2015	979,465
2014	600,000
2013	903,022
2012	1,358,315
2011	2,045,465
2010	3,078,498
2009	2,977,315
2008	2,879,589
2007	2,784,815
2006	2,693,284
2005	2,604,762
2004	2,519,242

Kaynak: (World Population Review, 2023).

B. Evlerin Biçimlendirilmesinde Etki Eden Çevresel Faktörler

1. İklim

Şehrin iklimi Akdeniz tipi iklimdir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlı geçer. Şehir, etrafındaki düzlükler nedeniyle denizden uzakta kalmaktadır. Bu nedenle, yerel iklime ve bitki örtüsüne geniş bir etki yapmaktadır.

Şehirdeki en sıcak ay temmuzdur, ortalama sıcaklık 36°C'dir. En soğuk ay ise ocaktır ve ortalama sıcaklık 6°C'dir. Yağışlar genellikle kasım ve nisan ayları arasında yoğunlaşır ve yıllık ortalama yağış miktarı 324 mm'dir (tr.climate-data.org, 2020).

Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerinin biçimlendirilmesinde önemli rol oynayan bir unsur bölgenin iklimsel özellikleridir. Yazları çok sıcak, kışları ise yağmurlu ve soğuk geçen Halep'in bulunduğu sıcak-kuru iklim bölgesinin özelliklerinin etkilerini kentin geleneksel konutlarında görmek mümkündür.

Bu yüzden şehrin geleneksel konutları hem yazın yakıcı sıcak günleri hem de kışın soğuk ve yağmurlu günlerinde kullanıcıları için konfor sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

Sıcak-kuru iklimin diğer şehirlerinde olduğu gibi Halep geleneksel konutlarında özellikle yazın yakıcı hava şartların etkilerin görülmektedir. Bu etkilerin en belirgin olanlarını dokuz madde ile özetlemek mümkündür:

Konutların mevsimlik bölümlerden oluşması: Halep'in eyvanlı avlulu evlerinin kimliğini ortaya çıkaran en önemli özellik yazlık ve kışlık bölümlerinden oluşmasıdır. Bu bölümlerin her biri tahsis edildiği mevsimin özelliklerine göre şekillendiği görülmektedir. Örneğin yazlık bölümündeki odaların avluya bakan cephelerin pencere sayısı az ve duvar yüksekliği fazla iken kışlık bölümünde tam ters bir çözüme gidilmiştir (Zeyn El Abidin & Saatçi, 2019).

Malzeme seçimi: Halep evlerinde kullanımı en yaygın olan malzeme 'Halep taş' denilen taştır. Taşın kullanılmasının en önemli sebeplerinden biri iklimsel özelliklere karşı iyi bir performans göstermesidir. Düşük bir ısı transferi değerine sahip olan taş iç ortamı dış ortamdan izole ederek ısısal konforu sağlamaktadır. Ahşap konutları ile meşhur olan Osmanlı döneminde bile kurulan konutların taştan yapılması, Halep'te taş kullanımının yaygınlığının farklı dönemlerde devam etmesine sadece bir örnektir (Zeyn El Abidin, 2019).

Duvar kalınlığı: Halep evlerinde iklimsel şartlardan dolayı dikkat çekici bir özellik daha duvarların oldukça kalın yapılmasıdır. Evlerin cephe duvarları 0,5 ile 1m arasında bir kalınlığa sahiptir. Bu kalın duvarlar, yazın dış ortam gündüz saatlerinde sıcak iken ısı transferini yavaşlatarak evi serin tutmaktadır. Akşam saatleri vakti ise duvarın dış yüzeyi soğuktan etkilenerek düşük sıcaklığı sahip olan hava partiküllerini

gece boyunca duvarın içinde tutup sıcak gündüz saatlerinde iç ortama salmaktadır, bu sayede evlerin iç ortamı gündüz serin akşam sıcak olmaktadır (Alafandi, 2018).

Ahşap kullanımı: Evlerde kullanılan diğer bir malzeme ise ahşaptır. Ahşap malzemesi odaların tavanları dışında özellikle Qa'a denilen odalarda kullanılarak odaların ısısal ortamını dış ortamdan kopararak yazın serinliği kışın ise sıcaklığını korumaktadır (2018, مارديني).

Tavan yükseklikleri: Halep'teki geleneksel eyvanlı avlulu evlerin iç mekanlarında daha iyi ısısal konfor koşulları sağlamak için normalden daha yüksek tavanlara sahiptir. Bu özellik, sıcak havalarda daha iyi hava sirkülasyonu sağlar ve serinletici bir etki yaratır. Ayrıca, yüksek tavanlar sayesinde odalar daha ferah bir hal almaktadır (Zin Alabdin, 2019).

Bölgeye özgün mimari elemanlar çıkması: Bölgenin konutlarında bazen iki kat yüksekliğinde olan eyvanın kullanılması, evleri karakterize eden önemli unsur olan avlu, pencere önünde yapılan maşrabiye veya bazı evlerinde odaları içinde bulunan şömine kullanımı yazın sıcak ve kışın soğuk iklimsel özelliklere sahip olan şehrin yer aldığı iklim bölgesinin özelliklerine karşı oluşan etkilerdendir (Zin Alabdin, 2019).

Yönlenme durumu: Geleneksel evlerin bahsi geçen mevsimlik bölümleri ve eyvanlar iklimsel şartların etkilerinden dolayı Halep evlerinde yazın güneşin ışınlarından korunacak ve kışın ondan yararlanacak şekilde yönlendirilmektedir.

Doluluk-boşluk oranı: Halep'in geleneksel evlerinde, avlu cephesi en açık olanıdır ve oda, bodrum, kuş, çatı pencereleri, kapılar, eyvan, merdiven ve sahanlık gibi birçok yapı elemanı bulunur. Bu cephe genellikle güneşe bakar ve yaklaşık üçte biri açıklıklardan oluşur. Yazlık ve kışık evlerde doluluk boşluk oranları farklıdır. Halep'teki geleneksel konutlar, sıcak-kuru iklim koşullarına uygun olarak tasarlanmıştır ve kapılar, pencereler ve diğer elemanlar yazın güneş ışınlarından, kışın ise soğuktan korunmak için kullanılır. Sokak cephesi ise avlu cephesine göre genellikle sadedir ve bazı durumlarda giriş kapısı dışında herhangi bir açıklık içermemektedir.

Halep ev mimarisinin şekillenmesinde en büyük etkenlerden biri, bölgenin sıcak-kuru iklim koşullarıdır. Bu iklimsel koşulların bölge konutlarını karakterize eden birçok özelliğinin ortaya çıkmasına neden olduğunu söylemek mümkündür (Zin Alabdin, 2019).

2. Topoğrafya

Halep, Suriye'nin kuzeybatısında yer alan tarihi bir şehirdir. Şehir, çevresindeki platolara hâkim bir konumda bulunur ve stratejik açıdan önemli bir noktada yer alır. Halep, ortalama 380 metre yükseklikte bir bölgede yer alır ve etrafı dağlarla çevrilidir (David, 2010).

Şehrin doğusunda, 500 metre yüksekliğindeki Halep Dağı bulunur. Bu dağ, şehrin doğal bir savunma hattı oluşturur ve aynı zamanda şehrin su kaynağıdır. Halep Dağı'nın eteklerinde, zeytin ağaçları ve tarım arazileri bulunur. Şehrin batısında ise, 400 metre yüksekliğindeki El-Zaviye Dağı yer alır. Bu dağ, şehrin batısında bulunan düzlüklere hâkim bir konumda yer alır (Jayyusi, Holod, Petruccioli, & Raymond, 2020).

Halep'in güneyinde, ortalama 350 metre yükseklikteki düzlükler yer alır. Bu düzlükler, şehrin en verimli tarım arazileri arasındadır. Şehir merkezi ise, kuzeydeki tepelerin eteklerinde yer alır. Bu tepeler, şehrin en eski yerleşim alanlarından biridir ve tarihi kalelerle çevrilidir (1922, الغزي).

Şehir, dar ve kıvrımlı sokakları, çarşıları ve tarihi camileri ile çok özel bir tarihi ve kültürel zenginliğe sahiptir. Halep'in topografik özellikleri, doğu-batı yönünde akan Fırat Nehri üzerindeki verimlere dayanmaktadır.

Nehir, şehrin güneyinde bir çanak oluşturarak şehri ikiye ayırmaktadır. Bu nedenle, şehrin kuzeyinde yer alan meydanlar ve caddeler daha düzgün bir araziye sahipken, güneyindeki alanlar daha eğimli bir yapıya sahiptir. Bu nedenle, şehrin güneyinde yer alan tarihi kale ve sur duvarları gibi yapılar daha yüksek bir noktada inşa edilmiştir ve şehrin manzarasını oluşturan yüksek tepelerle çevrilmiştir (Gaube & Wirth, 2007).

Halep'in topografik özellikleri, şehrin tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Şehir, doğal savunma hatlarına sahip olduğu için, tarih boyunca birçok kez saldırılara karşı başarılı bir şekilde savunulmuştur (Ross, 2018).

3. Malzeme

Halep geleneksel evlerinde kullanılan malzeme çeşitleri (taş, ahşap, metal). Bölgede en çok kullanılan malzeme ise taştır. Kullanılan taşıyıcı sistem (yığma tekniğidir) (Zeyn El Abidin, 2019).

a. Taş Malzemesi

Halep'in geleneksel evlerinde kullanılan ve "Halep taşı" olarak bilinen taş, bölgedeki faal taş ocaklarının bulunması, kolay erişilebilirliği, bölgedeki zorlu hava koşullarına uygun olması, yüksek taşıyıcı gücü ve işlenebilir olması gibi özellikleri nedeniyle yaygın bir kullanıma sahiptir. Bu özellikler sayesinde, Halep taşı evlerde sıkça kullanılan bir yapı malzemesi haline gelmiştir. Bölgedeki kalker taşı yatakları, taşın kolay temin edilmesini sağlarken, taşın dayanıklılığı ve işlenebilirliği de evlerin inşa edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Halep taşı aynı zamanda estetik bir görünüme de sahiptir ve bölgedeki evlerin mimari tarzıyla uyumlu bir malzemedir (Zeynalabdin, 2020).

Taş malzemesinin kullanım yerlerine gelindiğinde, duvarlar, zeminler (bazen mermer kaplama olarak) ve bazı evlerin cephelerinde süsleme ve bezemelerde görülmektedir.

b. Ahşap Malzemesi

Halep'in geleneksel evlerinde, kullanım yaygınlığı açısından ikinci sırada yer alan malzeme ahşaptır ve bu malzeme sıkça kullanılmaktadır.

Ahşap malzemenin kullanım alanlarına bakıldığında, kat döşemeleri, çatılarda taşıyıcı olarak, süs ve çeşitli motifler oluşturmak için pencerelerde, kapı, kepenk ve Maşrabiye denilen kafeslerde ahşap malzemesi rastlanmaktadır.

Ahşap malzemenin kullanımı, bölgenin iklim ve coğrafyası ile uyumludur. Sıcak ve kurak bir iklime sahip olan Halep'te ahşap, serin ve nemli bir ortam sağlayarak evlerin iç mekanlarını rahatlatmaktadır. Ayrıca, ahşabın estetik görünümü, evlerin mimari tarzıyla uyumlu bir malzeme olmasını sağlamaktadır. Bu nedenle, geleneksel Halep evlerinde ahşap malzeme sıkça tercih edilmektedir (Zeyn El Abidin & Saatçi, 2019).

c. Metal Malzemesi

Halep'in geleneksel evlerinde metal malzemelerinin kullanımı oldukça sınırlıdır. Metalin kullanım yerlerinde gelindiğinde, bazı evlerde metal çatı kaplamaları, balkon ve üst kat eyvan korkulukları, pencere pervazları ve kapı tokmaklarında kullanılmaktadır. Burada, metal malzemelerin kıvrımlı ve geometrik desenlerle işlenmesi, geleneksel Halep mimarisine özgü bir görünüm kazandırmaktadır

(Raymond, 1986; Tekin, 2008; Zeyn El Abidin, 2019; Zin Alabdin, 2019; Zeynalabdin, 2020).

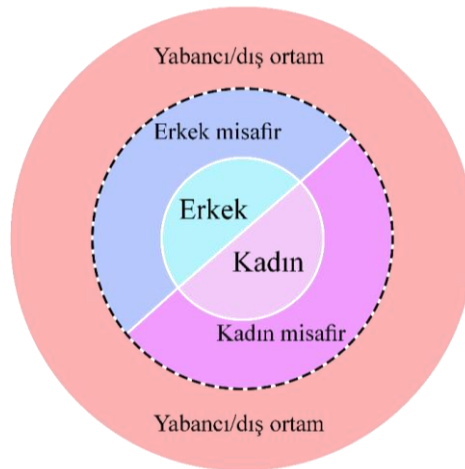
C. Evlerin Biçimlendirilmesine Etki Eden Sosyal Faktörler

1. Mahremiyet

Urfa şehrinin yer aldığı Mezopotamya topraklarının üzerine kurulan Halep kentin geleneksel konut mimarisi incelendiğinde her iki şehrin benzer kültürel değerler ışığında inşa edildikleri görülmektedir (Kuban, 1982).

Halep evlerinde mahremiyet olgusunun etkileri kamusal boyuttan itibaren karşımıza çıkmaktadır. Şehrin sokakları ortalama 3-3,5 m genişliğinde olup mahalle evlerini birbirinden yakın kılmaktadır. Dar sokaklar evlerin yüksek, sade ve sağır duvarları ile çevrilmiştir. Sokaktan son derece sade görülen şehrin geleneksel evlerinin avlu cephelerinin süslü ve canlı olması şehirdeki yaşamın içe dönük olmasını sağlamıştır (Zeyn El Abidin & Saatçi, 2019).

Halep şehrin sosyal yaşamının doğurduğu mahremiyet ihtiyacı kentin geleneksel evlerine aşikâr bir etki yaratmaktadır. Konutlarda mahremiyet üç seviyeden oluşmaktadır, bunlar; yabancı: evin sakini olmayanlar, evden tamamen uzaklaştırılmaktadır. Misafir: eve girilmesine kontrollü bir şekilde müsaade edilmektedir. Ev sakinleri: bu kesim ikiye ayrılmaktadır kadın ve erkektir, evin erkek ve kadınları bir arada bulunmaları mümkün iken misafirlerin kontrollü girişlerini sağlayan misafirlerin cinsiyetine göre evin erkek ya da kadınları tarafından sağlanmaktadır (Noaime, ve diğerleri, 2020; Zein Al Abidin, 2006).

Şekil 51 Halep Geleneksel Evlerinde Kadın-Erkek Bölgesellik Ayrımını Açıklayan Bir Grafik.

a. Açık Mekân

Halep geleneksel evlerin açık mekânlarını temsil eden avlulardır. Evlerin avluları yüksek duvarlarla çevrilerek dış ortamdan koparılmaktadır. Avlular ev sakinleri için günlük işlevlerin gerçekleşmesi üzere kullanılmaktadır. Özellikle evin kadınları gündüz kullandıkları evin ana avlusu (bazı evlerde birden fazla avlu bulunmakta) evin haremlik bölümünü oluşturmaktadır. Avlunun sokak ile ilişkisi kapı arası ile denetlenmektedir. Avluya bakan bütün odalar pencerelessi iken mutfak genellikle evin kadınları tarafından kullanıldığı için avlu ile saydam bir bağlantı içermemektedir.

b. Yarı Açık Mekân

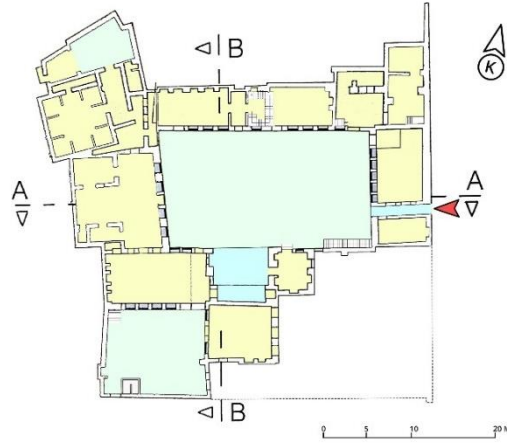
Halep eyvanlı avlulu evlerinde yarı açık mekânlar eyvan ve kapı arasıdır. Eyvanlar evleri karakterize eden en önemli mimari unsurlardan biridir. Mahremiyet açısından eyvanlar avlu-oda ilişkisine bir seviye daha ekleyerek erişimi denetlemektedir. Ayrıca eyvanlar odalar arasında konumlandırılarak odaların işitsel, görsel ve kokusal mahremiyetini artırmaktadır. Kapı arası ise avlu-sokak ilişkisini kopararak evin avlusunu ev sakinlerine tahsis edilmiş oluşunu güçlendirmektedir.

c. Kapalı Mekânlar

Evin kapalı mekânları olan odalar iki alandan oluşacak şekilde tasarlanmıştır (hizmet ve yaşam alanı). Hizmet alanı odanın girişinde bulunup yaşam alanına doğrudan erişimi engelleyip derinliğin artırarak yaşam alanının avludan görülebilmesini zorlaştırmaktadır. Avluya bakan bütün odalar pencerelessi iken mutfak genellikle evin kadınları tarafından kullanıldığı için avlu ile saydam bir bağlantı içermemektedir.

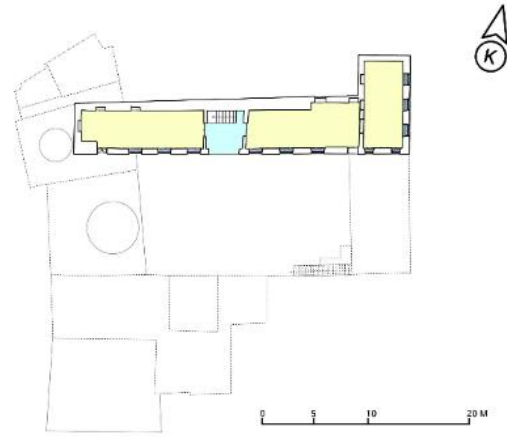
d. Mekân Dizilimi

Halep evlerinde mekân dizilimi incelendiğinde hacimlerin mahremiyet açısından ne derecede olduğu ve dolayısıyla mahrem sıralaması anlaşılmaktadır. Gazali evini inceleyen bir araştırmaya göre mahremiyet seviyesi açısından yedi tane aşama bulunmakta olup evin kapalı hacimlerine genellikle bir yarı açık mekân ile sağlanmıştır.

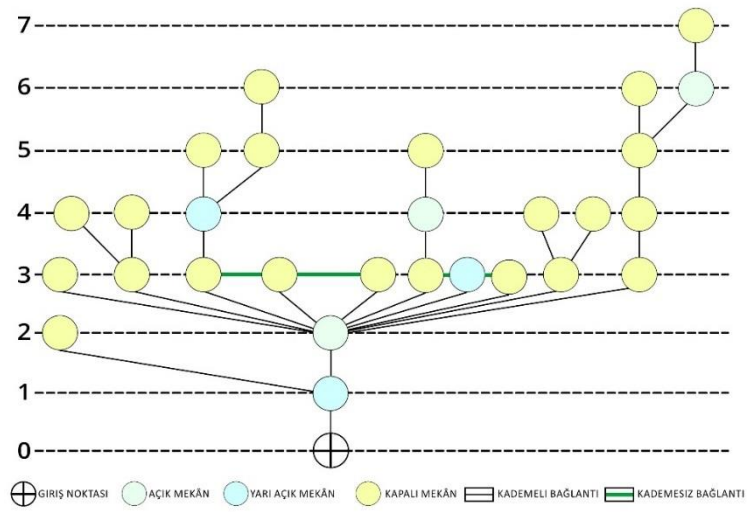
Şekil 52 Gazali Evi, Zemin ve Birinci Kat Plan Şeması

Kaynak: (Zeynalabdin, 2020), Düzenleyen: (Medenioğlu, 2022).

Şekil 53 Gazali Evi, Zemin ve Birinci Kat Plan Şeması

Kaynak: (Zeynalabdin, 2020), Düzenleyen: (Medenioğlu, 2022).

Şekil 54 Gazali Evi, Mekân Sentaksı Grafiği

Kaynak: (Medenioğlu, 2022).

e. Cephe Karakteristiği

Urfa evlerine benzer bir biçimde Halep geleneksel ev cepheleri avlu ve sokak cephesinden oluşur. Sokak cepheleri sade ve sağır iken avlu cepheleri avluya yönlendirilmiş çok sayıda pencere içermektedir (Zeyn El Abidin & Saatçi, 2019; جاسر, 2010; Medenioğlu, 2022).

2. Dini Değerler ve Kültürel Özellikler

1922 yılında El-gazi tarafından yazılan kitaptaki istatistiklere göre Halep kentinin tarihi şehrin nüfus sayısı 101.414'tür. Bu nüfusun 73.389'ü Müslüman, 20.491'i Hristiyan, 7.534'ü ise Yahudilerden oluşmaktadır. Yani şehrin %72'ini Müslümanlar oluştururken iken %28'i gayri Müslümanlar kapsamaktadır. Halep kentinde günümüze kadar (2011'de başlayan demografik değişimi göz ardı ederek) Müslüman, Hristiyanlar ve Yahudiler bir arada yaşamışlardır. Sadece Müslümanların veya Hristiyanların yaşadıkları mahaller de var elbette. Fakat çoğunlukla Müslüman ve Hristiyanların aynı mahallede yaşadıkları Halep'te sıradan bir olaydır. Yahudiler ise genellikle az sayılarla kentin tarihi mahallerinde yaşamakta olup sadece Yahudilerin yaşadıkları bir tane mahalle bulunmaktadır (1922, العزبي; Gaube & Wirth, 2007).

Halep tarihi kent mimarisinde dini değerler büyük bir etkiye sahip olmuştur. Ancak geleneksel Halep yapılarında en büyük etkiye sahip olan kültürel değer İbrahimî dinlerden kaynaklı olup ağırlıklı olarak İslamiyet olmuştur. İbrahimî dinlerin Halep kentinde bıraktığı en önemli eserleri cami, kilise ve sinagoga gibi dini yapılar temsil etmiştir. Onun dışında din ve Halep'ten gelip geçen hükümdarlıkların getirdiği izler konut işlevi gören yapılarda da görölmektedir. Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerinde Din-i İslam'ın etkilerini belli eden bazı unsurlar:

a. Kubbeler

Memlükler döneminde sadece dini yapılarda kullanılan kubbeler Osmanlı döneminde konutlarda da ritim tekrarlama temelli kubbe kullanımı yaygın hale gelmiştir.

b. Süslemeler

Cennetten esinlenerek bitkisel ve su akışını izleyen motifler. Memlûk dönemine ait yapılarda altıgen biçimine sahip deniz kabuğuna benzeyen motifler hâkim iken Osmanlı döneminde sekizgen ve sekiz köşeli yıldız motifleri hâkim olmuştur. Memlûk döneminde inşa edilen yapıların girişleri motif ve süslemeler ile zengin iken Osmanlı döneminde inşa edilen yapıların dış yüzeyleri genellikle sade biçimde tasarlanmıştır. Ayetler, dualar ve dini yazılar da kentin geleneksel evlerinde genellikle kapı üzerlerinde görülmektedir.

c. Işık Gölge Kullanımı

Kentin geleneksel evlerinde eyvan, *gezenek*, revak gibi mimari unsurların kullanımı bu evlere aydınlık ve karanlığı anımsatan bir etki yaratılmasını sağlamıştır (2018، مارديني).

Dini değerlerin en önemli etkilerinden biri olan mahremiyet bir önceki başlıkta anlatıldığı gibi, Halep'in geleneksel evlerin şekillendirilmesinde büyük bir tesiri olmuştur. Fakat farklı dinlere mensup aileler barındıran Halep kentinin evlerinin plan organizasyonunda dini değerlere bağlı olarak farklılıklar görülmüştür. Örneğin, Hristiyanların yaşadıkları eyvanlı avlulu evlerde kadın erkek avlusunun ayrılmadığı dikkat çekmektedir. Bu durum belirli evlerde rastlanmakta olup Hristiyan-Müslüman olarak iki tane ev tipi olduğu anlamına gelememektedir. Zira birçok Hristiyan evinde tıpkı Müslüman evlerinde olduğu gibi evlerin planlamasında keskin bir kadın-erkek ve dolayısıyla haremlik-selamlık ayırımı bulunmaktadır (Gaube & Wirth, 2007; Noaime, ve diğerleri, 2020).

3. Sosyo-Ekonomik Statü

Halep kentinde geleneksel eyvanlı avlulu evlerin aktif bir şekilde mesken olarak kullanıldıkları dönem (Osmanlı döneminin sonuna kadar cumhuriyet önceki zaman dilimi) şehrin sosyo-ekonomik statü bu evlerin biçimlenişine büyük bir etkiye sahip olmuştur.

Bu dönemdeki Halep nüfusuna bakıldığı zaman, eski şehrin çeşitli etnik ve din topluluklarından oluştuğu görülmektedir. Fakat Halep'in bu zengin topluluklardan oluşu, zaman içerisinde kültürel farklılıkları görmez olup bir arada yaşamayı bilen bir halkın doğmasını sağlamıştır. Tarihi mahallelerde Müslümanlar ile Hristiyanların bir

arada yaşamış olmaları, kentte yaşayan göçmenlerin ve ticaret için şehre gelen yabancıların halk ile iletişim ve ilişki kurmakta zorlanmamalarını sağlayıp hoşgörülükle anımsanan çok renkli bir halk yapısı oluşturmuştur (Gaube & Wirth, 2007).

Halep'teki tarihi mahallelerde bulunan geleneksel evler, "Hara/حارة" kavramıyla tanımlanmaktadır. Hara kavramıyla, mahalleler sadece idari birim veya resmi bir bölgesellik yöntemi olarak değil, aynı zamanda geleneksel Haralar sakinleri için de önemlidir. Bu Haralar, insanların doğup büyüdüğü ve en önemlisi aidiyet hissettiği yerlerdir. Genellikle herkesin birbirini tanıdığı ve yardımlaştığı yerler olarak, tarihi kentin birer birimleridir (الغزي, 1922).

Daha küçük ölçeği oluşturan bölge konutları incelendiği zaman sosyal faktörlerin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Geleneksel evler, Haleplilerin güçlü aile bağlarını koruma, misafirperverliklerini devam ettirme ve kültürel etkinliklerini gerçekleştirme ihtiyacını karşılamak için tasarlanmıştır.

Düğün, taziye veya mevlit gibi kültürel etkinliklerin gerçekleşmesi için de kullanılan avlularda, özellikle yazın mahalle sakinlerin buluştukları folklor müzik çalınıp ilâhî ve şarkılar söylenmiştir. Misafire ve misafirperverliğe büyük önem verilen Halep kenti geleneksel eyvanlı avlulu evlerinde sadece misafirlere tahsis edilen iç dekorasyonu üst düzey özenle yapılan Qa'a ve Murabbaların çıkmasını sağladığı düşünülmektedir (Zein Al Abdin, 2006).

Halep'te ekonomik statünün etkileri literatürde incelenen geleneksel eyvanlı avlulu evlerde açık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Ancak genellikle bu evler geniş, süsleme, duvar ve mozaik döşeme kaplamaları ile bilinen, çok odalı, iki veya üç eyvan içeren bazılarında hamam bile bulunan zengin ailelerin yaşadıkları evlerdir. Ekonomik açıdan halkın farklı tabakalarının yaşadıkları evleri ve arasındaki biçimsel farklılıkları anlayabilmek için orta halliler ve fakirlerin evlerini mimari açıdan incelemek gerekmektedir. Fakat günümüze kadar devam eden veya literatürde geçen eyvanlı avlulu evlerin hepsi sağlamlığı ve bölgedeki önemi nedeni ile varlığını sürdüren zengin tabakasının evleri olmuştur. Ancak bilinen şu ki, Halep tarihi mahallelerinde zengin veya lüks kavramı var iken zengin mahalle kavramı yoktur, yani zengin ile fakirler, maddi durumları dışarıdan anlaşılacak şekilde yan yana komşu olarak yaşamışlardır (1996. , الرفاعي م, Noaime, ve diğerleri, 2020).

4. Aile Yapısı

Osmanlı dönemi Halep'inde geniş aile yapısı, toplumun temel yapı taşlarından biriydi. Bu yapı, aile bireyleri arasında güçlü bir dayanışma ve dayanışma hissi yaratmıştır. Aileler genellikle büyük ve kalabalık yapıya sahipti ve aile bireyleri, geniş aile yapısının bir parçası olarak bir arada yaşardı. Bu yapıda, ailenin reisi olan baba, evin geçimini sağlamakla sorumluydu ve aile bireylerinin tüm ihtiyaçlarını karşılamak için çalışırdı. Ayrıca, büyük anne, büyük baba, amca, dayı ve teyze gibi diğer akrabalar da aile içinde önemli bir rol oynardı. Bu akrabalar, aileye maddi ve manevi destek sağlarken, aynı zamanda çocukların yetiştirilmesinde de önemli bir rol oynarlardı (1922, الغزي).

Geniş aile yapısı, Osmanlı toplumunun diğer birçok yerinde olduğu gibi Halep'te de yaygındı. Bu yapı, aile bireyleri arasında sıkı bir bağ oluşturdu ve aile üyeleri arasındaki dayanışmayı arttırdı. Ancak, bu yapıda bazen sorunlar da yaşanabilirdi. Örneğin, aile içindeki farklı görüşler veya çıkarlar nedeniyle anlaşmazlıklar çıkabilirdi. Bununla birlikte, geniş aile yapısı, Osmanlı dönemi Halep'inde önemli bir sosyal yapı olarak varlığını sürdürmüştür (1922, الغزي; İnalçık, 2001).

D. Kat Organizasyonu

Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerin kat organizasyonları ele alındığı zaman, öncelikle kat sayısı açısından geniş ve varlıklı ailelerin evlerinin genellikle iki veya bazı durumlarda üç kattan oluştuğu, bu evlerde yer altında bir bodrum yer aldığı anlaşılmaktadır.

Daha az varlıklı olan ailelerin evleri ise genellikle daha az alana sahip olmakla birlikte bu evler bir kattan oluşabilirler, ancak bu evler tarih boyunca daha az bakım gördükleri için ve daha az dayanıklılığa sahip olduklarından ötürü korunmamış olup tarihi ve mimari kitap ve araştırmalarda yer almamaktadırlar.

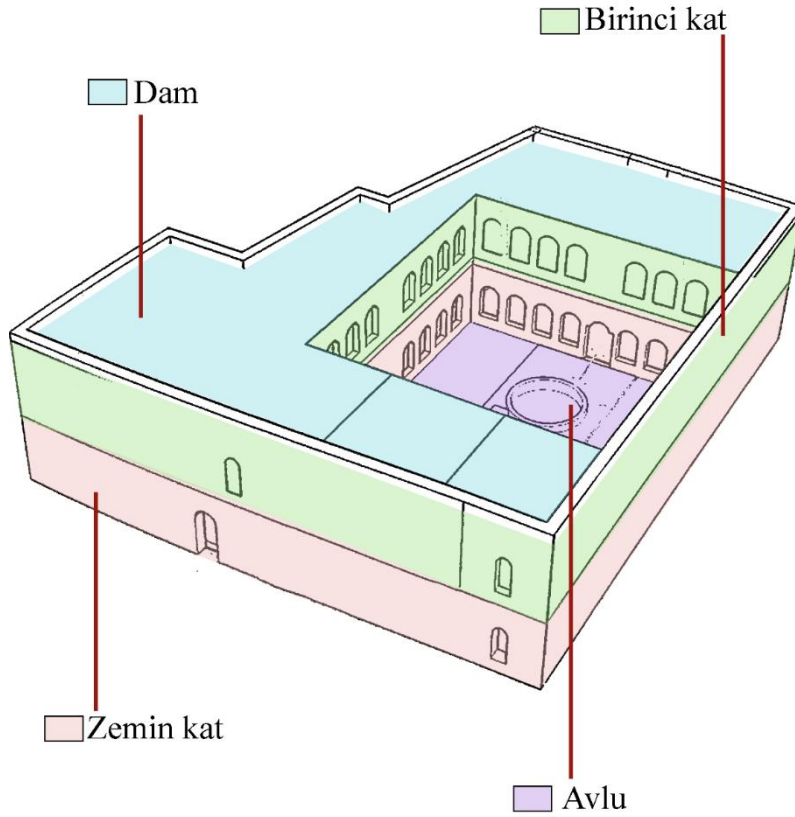
Literatürde yer alan geleneksel evlerin geneli iki kattan oluşmaktadır. Evin zemin katı "Selamlık" olarak adlandırılmakta olup gelen misafirleri ağırlamak için tahsis edilen odalar kapsamaktadır. Evlerin üst (birinci) katları ise "Haremlik" olarak adlandırılır ve evin sakinlerine özel ayrılmıştır.

Selamlık katında birden fazla giriş noktası bulunabilmektedir (bir veya iki giriştir). Zemin katta yer alan hacimlerin en önemlisi ve Halep evlerini karakterize

eden önemli unsur olan avlu kentin geleneksel evlerini şekillendirmektedir. Girişten erişilen avlu etrafında ve aynı katta yer alan kapalı mekânlar bulunmaktadır. Bu mekânlar arasında Qa'a ve Murabba gibi sadece misafirlerin ağırlandığı hacimler bulunmaktadır. Onun dışında zemin katta mutfak, tuvalet, banyo ve genellikle sabit bir fonksiyona sahip olmayan (2010 جاسر،) aile fertleri tarafından ihtiyaca göre fonksiyonu değişen diğer odalar da yer almaktadır.

Evin üst katlarına gelince "Haremlik", bu katın her zaman ev sakinlerine yönelik tasarlandığı çoğunlukla yatak odaları olarak değerlendirildiği görülmektedir. Üst kat odaları avluya yönlendirildiği gibi bazen önü Maşrabiye denilen ahşap kafes ile kapatılan sokak çıkmaları da bulunmaktadır.

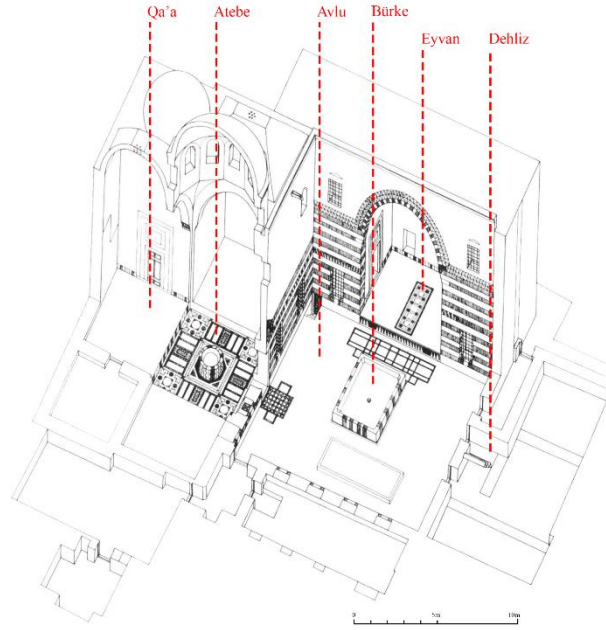
Bazı evlerde birinci katların üstü yazın yatmak için ve mevsimlik gıdaları ait oldukları mevsimler dışında tüketilmek üzere bazı gıdaların kurutulması için kullanılan damlar yer almaktadır. Bütün evlerde bulunmamakla birlikte gıdaları dış etkenlerden koruyup depolanması için bodrum katında Serdap (kiler) Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerinde bulunmaktadır.

Şekil 55 Basil Evi'nde Kat Organizasyonu

Kaynak: (Zin Alabdin, 2019), Düzenleyen: yazar.

E. Plan Elemanları (Açık, Yarı Açık ve Kapalı Mekân)

Şekil 56 Bustani Evi'nin Aksonometrisi

Kaynak: (David, 1998), Düzenleyen: yazar.

1. Avlu (Hoş)

Bir bölümünde Memlûk mimarisinin terimlerini ele alan Ghazwan Yaghi'nin kitabında, Sahn / صحن, Fina / فناء, Hoş / حوش veya Baha / باحة olarak adlandırılan avlu, evin ortasını oluşturan, evin kenarları ve iç cepheleri ile çevrili olan yapı olmadığı alan olarak tanımlanmaktadır (Yaghi, 2021).

Şekil 57 Açıkbaş Evi'nde Avlu

Kaynak: (syriaphotoguide.com, 2014).

Şekil 58 Maraş Evi'nde Avlu

Kaynak: (wp.com/farm9.static.flickr.com, 2014).

Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerinde avlu zemin katta bulunup evleri karakterize eden en önemli mimari elemandır. Malzeme olarak avlu zemininde ev sakinlerinin maddi durumlarına göre toprak, taş veya mermer (bazı evlerde mozaikli mermer) kullanılmıştır.

Halep geleneksel evlerini şekillendiren avlu etrafında evin kapalı mekanlarını temsil eden odalar avluyu çevirecek şekilde bulunmaktadır. Avlunun boyutu, etrafında bulunan odaların ortasını oluşturan alan olduğu için evin oda sayısı ve taban alanına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Evin merkezini oluşturan avlu, üstü açık bir alan olarak tasarlandığı için Halep evlerinde en önemli iklimsel öğelerdendir.

Avluların geometrisine bakıldığı zaman, kare veya dikdörtgen şekline sahip olduğu görülmektedir. Halep evlerinde en az bir olmak üzere evin büyüklüğüne göre iki veya üç avlu bulunabilmektedir. Evin Haremlik bölümünü oluşturan avlu bilhassa evin kadınları tarafından kullanılmaktadır. Genellikle günlük işlerin yapıldığı avlunun yazın gündüz saatlerinde oturmak ve gece yatmak için kullanıldığı bilinmektedir. Avlu aynı zamanda düğün, mevlit, sünnet gibi farklı kutlamaların yapıldığı evin en canlı bölgesidir. Kışın günleri yağmurlu geçen Halep evlerin avlularının en aktif olduğu zaman yaz mevsimidir.

Bölgede kuzeybatı olan hâkim rüzgâr yönünü göz önünde bulundurularak avlular genellikle güney yönüne doğru yönlendirilmiştir. Avlunun yüksek duvarları iç ortamı etkilediği gibi dar olduğu bilinen şehrin sokaklarına gölge sağlamaktadır.

Şekil 59 Halep, El-Elmaji Mahallesiinde Dar Sokaklar

Kaynak: (facebook.com, 2022).

Halep geleneksel evinin iki ana bölümü olan Selamlık ve Haremliğin ortak alanı olan avlunun ortasında genellikle halk arasında ‘Bürke’ diye adlandırılan bir su elemanı veya bir kuyu bulunmaktadır. Genellikle mermerden yapılan Bürke yerden yükseltilmiş olarak kare, dikdörtgen, yuvarlak, altıgen veya sekizgen şeklinde tasarlanan eve hem görsel açıdan hem de ortamı nemlendirerek Halep evlerinin hemen hemen bütün evlerinin avlularında yer almaktadır.

Bürke ile benzer avantajlar sağlayan avluda buluna diğer bir eleman ağaçlardır. Limon ağacı, kolonya çiçeği, yasemin veya Halep gülü avluda bulunan bitki türlerindedir. Özellikle yazın güneşe maruz kalan avluyu güneş ışınımlarından korumak için asma bitkileri kullanımı yaygındır (Zin Alabdin, 2019).

2. Eyvan (Livan)

Eyvan kelimesi Farsça kökenli bir kelime olup, taht salonunu veya taht odasını ifade eder. Bu kelimeyle ilişkili olarak Eyvan-ı Kasrı gibi isimler de bulunmaktadır. Ancak, Memlûkler döneminde Eyvan terimi farklı bir anlama sahiptir. Burada, üç duvarı olan kare veya dikdörtgen şekilli bir mimari birimden bahsedilmektedir. Eyvanın dördüncü kenarı açık bir şekilde önündeki alana bakar.

Eyvan, genellikle yer seviyesinden bir derece, bir basamak veya daha yüksekte konumlandırılır. Eyvanın tavanı ya kubbeli ya da düzdür ve eyvanın cephelerinde (küçük konut birimleri dışında), kemerler, payandalar veya sütunlar bulunur. Eyvana bazı Şam halkı tarafından "Tazir" adı verilir (Yaghi, 2021).

Gaube'ye göre Eyvan: evin iç avlusuna bir kemerle açılan ve her iki tarafında içinden geçilerek girilen odaların bulunduğu bir alandır (Gaube & Wirth, 2007).

Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerinde bölge ağzında Livan diye bilinen eyvanın yerine bakıldığı zaman, eyvanın bölge konut mimarisinde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Kare veya dikdörtgen plana sahip olan eyvan üç tarafı duvarlar ile kapalı olup dördüncü kenarı avluya açık bir biçimde bakmaktadır.

Şekil 60 Cunblat Evi'ndeki Görkemli Eyvan

Kaynak: (syrian-heritage.org, 2003).

Şekil 61 Halep, Basamaksız Eyvanın İçinden Bir Görüntü

Kaynak: (syriaphotoguide.com, 2016).

Eyvan bir yarı açık mekân olarak bölge geleneksel ev avlusunun bir devamı olarak sayılmaktadır. Eyvana genellikle bir veya iki basamak ile çıkılmaktadır. Ancak bazı durumlarda eyvan avlu ile aynı seviyede olabilmektedir. Sıcak-kuru iklim bölgesinde bulunan Halep geleneksel ev eyvanlarının yönlenme durumu açısından eyvanlar sıcak güneş ışınımının engelleyecek şekilde avlunun güney kanadında konumlandırılıp kuzeye yönlendirilmiştir. Bölge konutlarında eyvanlar genellikle zemin katta bulunup bazı durumlarda üst katlarda da bulunabilmektedir.

Eyvanın avluya bakan kenarının üstü genellikle kemerlidir. Eyvanların bulunduğu konutlarda büyük yere sahip olmasından ve evin iç cephesinin en görkemli ve geniş açıklığı olmasından dolayı eyvanların kemer süslemelerin özen gösterilmiş ve bazı evlerde iki kat yüksekliği olacak şekilde tasarlanmıştır.

Eyvanlar hem iklimsel açıdan hem de kültürel açıdan Halep geleneksel evlerinde büyük bir öneme sahiptir. Eyvanın bir yarı açık mekân olarak etrafında bulunan odalara dolaylı bir geçiş sağlaması mahremiyet gibi kültürel faktörlerin etkisinde inşa edildiğini göstermektedir. İklimsel şartlar açısından eyvanlar güneyde bulunarak özellikle yazın oturmak için evin en çok kullanılan alanı olarak eyvan çok önemli bir gölgelik alanı yaratmaktadır.

Şekil 62 Gazali Evin Üst Kat Eyvanı

Kaynak: (Alafandi, 2018).

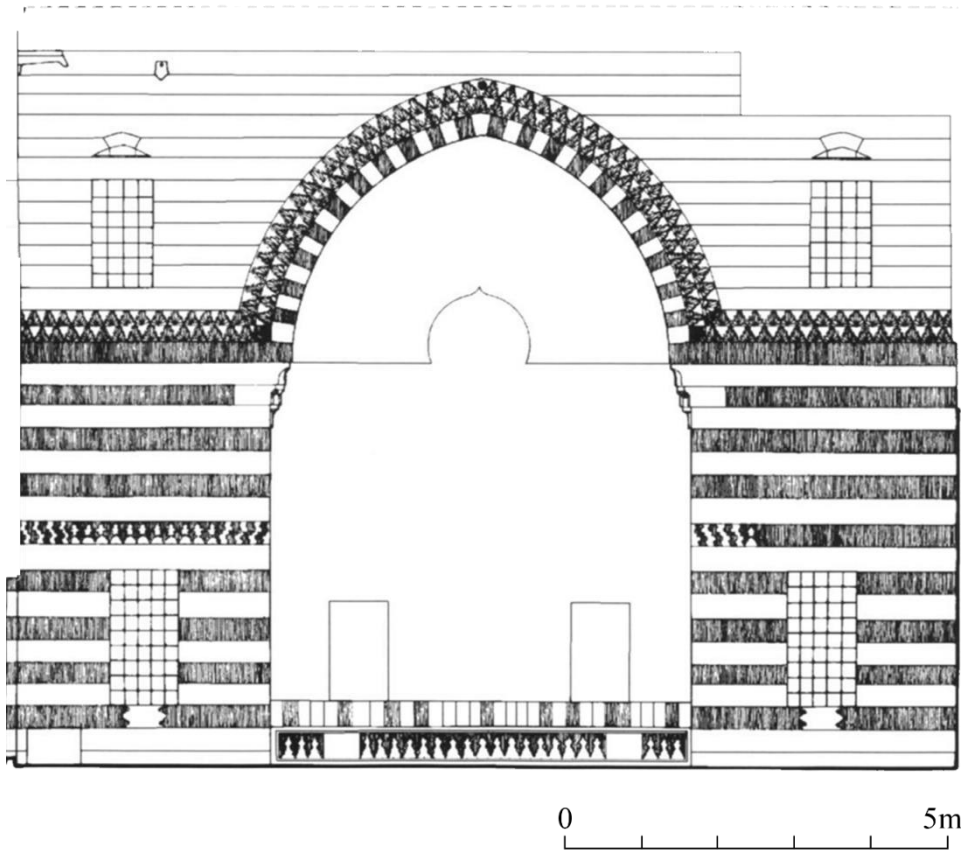

Şekil 63 Gazali Evin zemin kat eyvanı, 1918 yılına ait kartpostal

Kaynak: (wikiwand.com, 2009).

Eyvanların ana malzemesi ise evin diğer bölümlerinde olduğu gibi taştır. Eyvanın örtü sistemi kavak kirişli dam veya tonoz sistemi olabilmektedir. Bölgede bazı evlerde eyvanın üstü beşik tonoz ile örtü sistemi yer almıştır.

Kışları soğuk ve yağmurlu geçen bölge konut eyvanlarının bazıları kışın da kullanılabilmesi için önü kapatılmış olup bir kış bahçesi olarak işlevlendirilerek kapı ve pencere eklenmiştir. Bu duruma getirilen eyvanlar Meclis denilmektedir (Yaghi, 2021; Zin Alabdin, 2019).

Şekil 64 Bustani Evi'nin Eyvan Görünüşü

Kaynak: (David, 1998).

3. Revak

Revak; bir yapının cephesinde veya iç avlusunu çevreleyen, üzeri kubbe, tonoz veya düz tabanla örtülü, kagir veya ahşaptan yapılmış tonozlu yarı açık mekândır (Yaghi, 2021).

Halep geleneksel yapıların revak kullanımı genellikle cami ya da saray gibi dini ve devlet yapılarında görülmektedir. Lakin, revak kullanımının çok az olmakla beraber bazı Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerinde görmek mümkündür. Bunun

en literatürde geçen en bariz örneği, 1909 yılında inşa edilen ve batı mimarisinden etkilenecek tasarlandığı bilinen Sayadiye evindeki önu sütunlu üstü tonozlu olan zemin ve üst kat revakalardır. Sayadiye evi haricinde revaklar daha eski tarihte ve tipik Ortadoğu eyvanlı avlulu evin kriterlerine uyan Halep evlerde neredeyse görülmemektedir (Zin Alabdin, 2019).

Şekil 65 Sayadiye Evi, Hasara Uğramış Evin Zemin ve Üst Kat Revakları

Kaynak: (twitter.com, 2018).

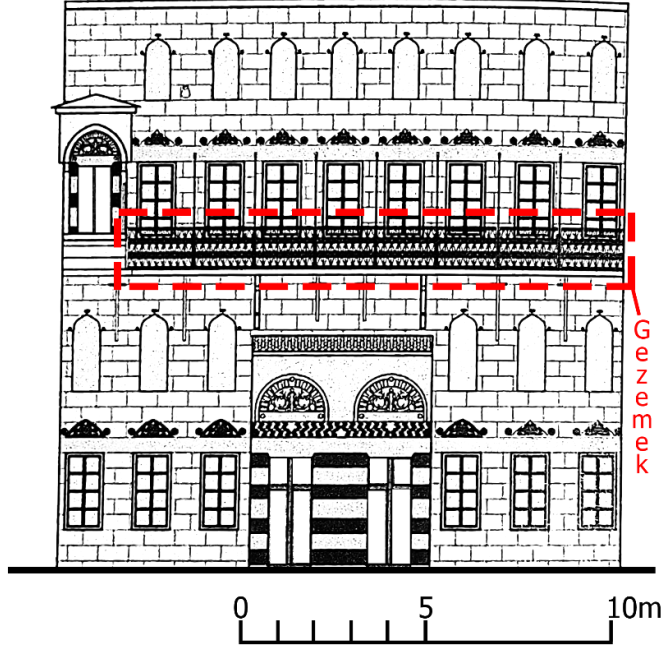
Revaklar, bir yarı açık mekân olarak odalar arasında gerçekleşen geçişi yapıldığı alana gölge sağlayarak çok önemli bir iklimsel öge haline gelmektedir. Revaklar aynı zamanda odaların avludan görülmesini zorlaştırarak görsel mahremiyeti koruyup kültürel açıdan Halep geleneksel konutlarında önem kazanmaktadır (2018, مارديني).

Revakı çevreleyen sütun ve tonozlar genellikle süslü ve desenli olarak tasarlandığı için evin iç cephesine estetik bir görünüm kazandırmaktadır. Günümüzde revakların çoğu önu kapatılmıştır (2010, جاسر).

4. Gezemek

Akkoyunlu'ya göre gezemek “*Gezenek*”; üst kat odaları arasında geçiş sağlayan, önu korkulukla kapatılan, üstü açık ve altı konsol ile desteklenen bir açık mekân çeşididir (Akkoyunlu, 1989). Halep evlerinde, Şanlıurfa evlerinde *gezenek* diye adlandırılan mimari birime balkon denilmektedir.

Literatürde incelenen Halep'in eyvanlı avlulu evlerinde, revaka göre balkonlar daha sık rastlanmaktadır. Vekil evi, Basil evi ve İbrahim konağı gibi örnek evlerde gezemekler varlık göstermektedir (Zin Alabdin, 2019). Gezemekleri revaktan ayıran en önemli özellik gezemeklerin alt ve üstleri açık olmasıdır.

Şekil 66 Basil Evi, Avlu Kuzeydoğu Cephesindeki Balkon

Kaynak: (Mohamad Asali, Dania Saoudi Zeynalabdin, 2019), Düzenleyen: yazar.

İklimsel etkenlerin ışığında tasarlanan Halep geleneksel evlerinin bir parçası olarak gezemekler da tıpkı evin diğer mimari elemanları gibi özellikle yazın sıcak havalara karşı bir önlem olarak değerlendirilebilmektedirler. Halep evlerinde gezemekler bir iç balkon görevini görerek güneş ışınımının zemin kat odalarına girişini engelleyerek odaların gölgede kalıp serin kalmalarını sağlamaktadır.

5. Kubbe

Kubbeler, mimari mekanları örtme yollarından biridir. Kubbe, genellikle dairesel veya çokgen tabanlı bir eksen etrafında eğri bir çizginin döndürülmesiyle oluşturulan bir boşluktur. Kubbe bazen dairesel veya çokgen boynuzlarla desteklenmiş ve yükü taşımak için sütun veya taş omuz gibi destekler üzerine oturtulmuştur. Kubbeler taş, tuğla veya kurşunlu ahşaptan yapılmıştır. İslam mimarisinde kubbeli tonozlar, kare yapı alanlarını dairesel bölümlere dönüştürmek için kullanılır. Bu

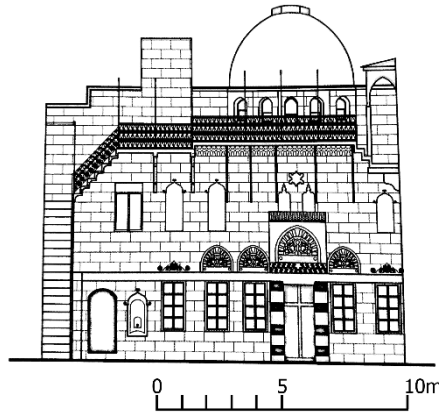
dönüşüm mukarnası, küresel üçgen, köşeli eğriler veya başka bir geometri ile sağlanabilir (1996 , .الرفاعي م. , (عاصم, 2000) (Yaghi, 2021).

Mezopotamya eyvanlı avlulu evlerinde kullanımını çok yaygın olmayıp daha çok dini yapılarda çokça varlık gösteren kubbe kullanımına Halep geleneksel evlerinde rastlamak oldukça yaygındır. Canbulat evi, Salahiye evi, Basil evi, Gazele evi ve Vekil evinde kubbeleri tekil veya çoğul halinde görmek mümkündür (Zeynalabdin, 2020).

Şekil 67 Gazali Evi'nde Qa'a Üstü Kubbenin Avludan Görünümü

Kaynak: (David & Cristofoli, 2019).

Şekil 68 Basil Evi, Qa'a Üstü Kubbenin Avludan Görünümü

Kaynak: (Mohamad Asali, Dania Saoudi Zeynalabdin, 2019), Düzenleyen: yazar.

Kubbenin yer aldığı bölge konutlarına bakıldığı zaman, incelenen çoğu eyvanlı avlulu Halep konutları gibi XV ile XIX yüzyılları arasında Osmanlı devletinin hükümdarlıkta olduğu zamanlarda inşa edildiği evlerde yer aldığı görülmektedir (Zeynalabdin, 2020).

¹ Mukarnas: geometrik şekillerin bir araya gelmesiyle oluşan üç boyutlu bir dekoratif desendir.

Kubbe, kullanıldığı evlerde genellikle Qa'a denilen misafir odasının Atebe'sinin veya bulunduğu bazı konutlarda (Gazele evi) hamamın orta bölümünün üstünü örtmek için kullanılmıştır.

Malzeme olarak Halep geleneksel konutlarında kubbeler tuğla veya ahşaptan yapılmıştır (2010, جاسر).

Qa'a'larda kullanılan kubbeler, kubbenin alt kısmında açılan pencereler sayesinde odada aydınlatma ve hacmin alanını dikeyde genişleterek yapılan musiki etkinliklerde akustik açısından etki yaratmaktadır.

Şekil 69 Vekil Evinde Qa'a'da Kubbenin İç Görünümü

Kaynak: (Zeyn El Abidin, 2009).

Hamamlarda ise kubbeler içinde yapılan fil gözleri denilen (Arapça: Madavi ² (Yaghi, 2021)) cam malzemeli açıklıklar sayesinde evin en mahrem alanında hem aydınlatma sağlanır hem de hacimde ısı kaybı minimum tutulmaktadır (Ertuğrul, 2009).

6. Kapı Arası (Dehliz)

Genel Arap mimarisinde dehliz (Arapça: دهليز) diye adlandırılan kapı arasının literatürdeki mimari anlamı tanımı: yapı avlusunu yapının girişi ile bağlayan koridordur (Yaghi, 2021).

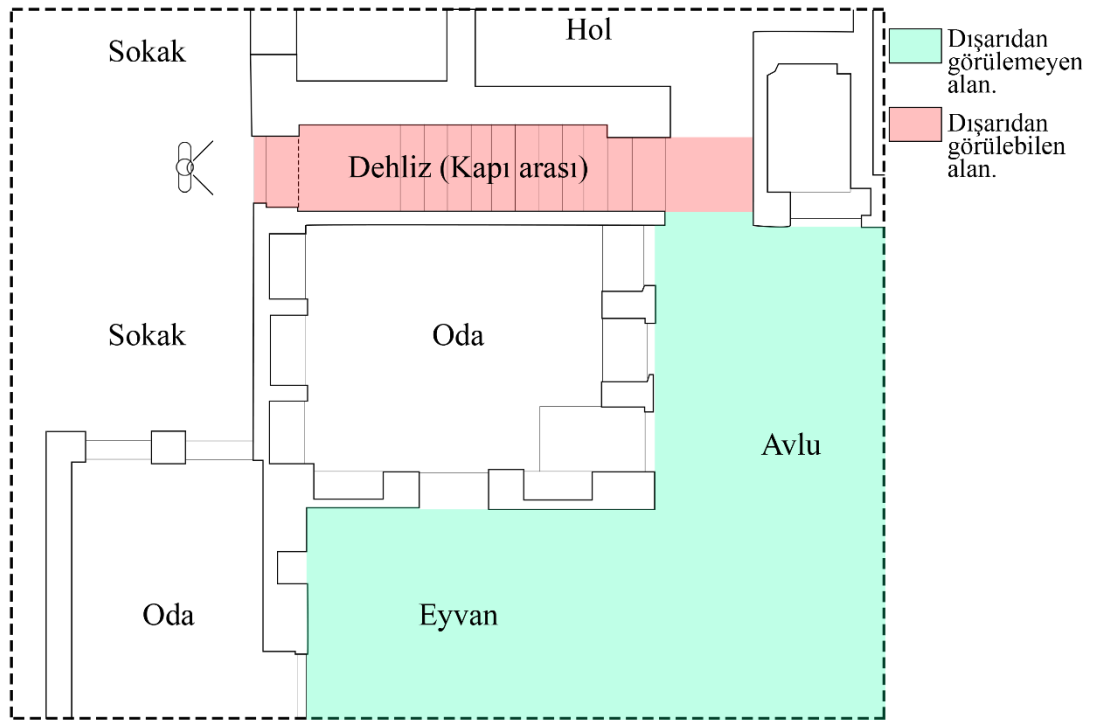
² Madavi (fil gözleri): hamam kubbelerinde pencere açma zorunluluğunu ortadan kaldırır ve hamam kullanıcılarının zamanı öğrenmelerine yardımcı olur (Yaghi, 2021).

Dehlizler sadece konut mimarisinde değil aynı zamanda kentin diğer kamusal yapılarında da rastlanmaktadır. Ancak konut yapılarındaki dehlizler, avlunun dışarıdan görülmesini engelleyecek şekilde üstü kapalı olarak ve dolayısıyla karanlık ve kırıktır olduğu için genellikle basamaksız biçimde tasarlanmıştır (2000, عاصم).

Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerinin hemen hemen hepsinde evin ana girişini avlu ile bağlayan bir dehliz yer almaktadır (Zin Alabdin, 2019).

Bu dehlizler çoğunlukla L harfi veya uzun dikdörtgen şeklinde tasarlanmış olup eyvan-sokak görsel ilişkisini kopararak, bölge evlerindeki mahremiyetin öneminden kaynaklanan bir mimari kültürel yapı elemanıdır (2010, جاسر).

Bölge konutlarındaki dehlizler genellikle taştan yapılmış olup üstü tonoz ile örtülmüştür.

Şekil 70 Açıkbaş Evi, Dehlizin Mahremiyet Açısından Çalışma Mekanizması

Kaynak: (Zeynalabdin, 2020) Düzenleyen: yazar.

7. Damlar

Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerinin bir parçası olan diğer bir eleman damlardır. Damlar üst katların döşemelerinin üst yüzeyleridir. Damlar bir düz teras niteliğinde olup kültürel ve iklimsel görevi olan evin en yüksek mekânıdır. Damlar mevsimlik gıdaları kurutmak, yazın oturmak ve gece yatmak üzere bölge evlerinin

yoğun olarak kullanılan evin bir parçasıdır. Damların etrafları parapet veya ahşap korkuluklarla çevrilmiştir. Halep evlerinin bitişik nizama göre inşa edildiğinden dolayı komşu evler arasından dam sayesinde geçilebildiği için damlar evin en az mahrem yeri olduğu düşünülmektedir (Zin Alabdin, 2019).

8. Odalar

Halep geleneksel konutlarında odalar evin kapalı mekânlarını teşkil etmektedir. Odalar eyvanlı avlulu evlerinin bodrum, zemin ve üst katlarında yer alarak çeşitli işlevler almaktadır. Özellikle kışın yoğun olarak kullanılan bölge konutlarının odaları Qa'a (misafir odası), mutfak, tuvalet, banyo, hamam, kiler ve spesifik işlevi olmayan kapalı hacimlerden oluşmaktadır. Halep geleneksel evlerinde, odalar arası işlev farkı yoktur, bütün odalar, yemek yeme, yatma, misafir ağırlama mekânı, gelin odası ve çocuk odası olarak kullanılır, işlevi farklı olan tek oda Qa'a'dır (2010, جاسر).

Planlama açısından odalar iki ana bölümden oluşmaktadır, bunları; servis ve yaşam bölümüdür. Servis bölümü odanın girişinde olup genellikle halısız ve yaşam bölümüne göre 20-30 cm daha alçak yapılmıştır. Bu iki bölümün olmadığı odalarda ise odanın girişinde dikdörtgen planlı seki altı denilen ayakkabıların çıkarıldığı bir bölüm bulunmaktadır.

Konak tarzı konutlarda odaların iç tasarımına bakıldığında zaman daha geniş, ferah, duvarlar ve tavanları Acemi (Ajami) denilen bezemeli ahşap ile kaplanmış biçimde kurgulandığı görülmektedir (Alafandi, 2018).

Odaların avluya bakan cepheler çok pencereli olup pencerelerin dış yüzeylerine demir parmaklıklar iç yüzeylerine tahta kapaklar eklenmiştir.

Bölge konutlarının odaların işlevi ve biçimlenişi hem iklimsel hem kültürel hem de sosyal faktörlerden etkilenmiştir.

İklimsel açıdan, günleri yazın sıcak ve kuru, kışın ise soğuk ve yağmurlu geçen Halep konut odaları esnek işleve sahip olarak mevsimlik olarak odanın yönlenme durumuna göre aynı oda mevsimden mevsim işlevsel değişikliğe uğrayabilmektedir. Diğer yandan odaların iç yükseklikleri kentin genel sıcak yapısına karşın 3m veya üstü yapılması oda içinde sıcaklığı minimum tutmak için alınan bir önlemdir. Odaların kalın ve taştan yapılmış duvarları ısı kaybını minimum seviyede tutup odanın iç ortamını dış ortamın sıcaklığı veya soğukluğundan koparmaktadır. Odaların üst

seviyelerinde yer alan kuş pencereleri, yazın hava sirkülasyonunun sağlanması için odalarda dikkat çeken diğer bir önlemdir.

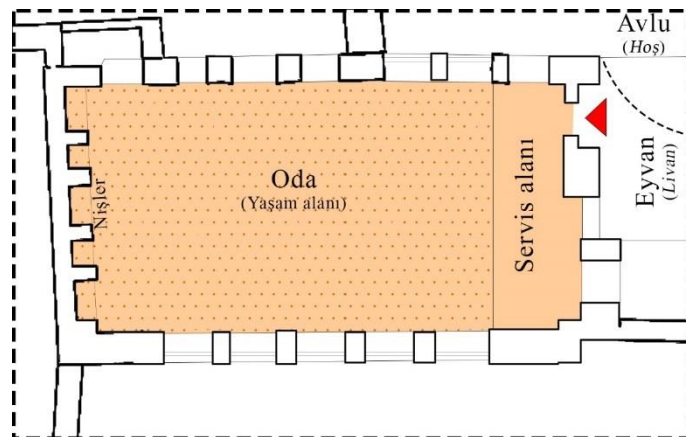
Bölge konutlarının odalarında genellikle ısınmaya yönelik eklenen bir ısıtma sistemi bulunmaması, kışın soba veya manga yakılarak ısınma gereksiniminin karşılandığını düşündürmektedir. Oldukça geniş alana sahip zengin ailelerin yaşadığı üç avlusu olan Gazale evi gibi çok nadir örneklerde Qa'a'da şömine kullanımı dikkat çekmektedir. Onun dışında duvarlarda ısıtma ihtiyacı için kullanıldığı düşünülen ocaklar da bulunmaktadır.

Kültürel açıdan, mahremiyetin büyük önem arzu ettiği Halep geleneksel konutlarında, odalar genellikle avluya yönlendirilmekte olup sokağa bakan herhangi bir açıklık içermemektedir. Sokağa bakan cephesi olup da açıklığı olan odaların pencere önleri genellikle cumbalı olup sokak ile görsel ilişkiyi koparmak için açıklığın önleri Maşrabiye denilen ahşap kafesler kapatılmıştır. Odaların avluya bakan cephesindeki pencerelerine iç yüzleri bile açılabilen tahta kapaklar eklenmiştir.

Odanın planı genellikle dikdörtgen ya da kareye yakındır. Oda boyutlarına bakıldığında, kısa kenarın 3 ila 4 metre arasında, uzun kenarın ise 4 ila 5 metre arasında değiştiği gözlemlenir.

Sosyal açıdan birden fazla neslin aynı anda yaşadığı çekirdek aileleri bölge konutlarının odaları birim tekrar üzerine kurgulanması toplumun bu özelliğinin doğurduğu bir gereksinimdir.

Bölge konutlarının kapalı mekânları olan odaların en önemli birimleri Qa'alardır (Zin Alabdin, 2019).

Şekil 71 Gazale Evi'nde Oda Düzeni

Kaynak: (Zeynalabdin, 2020) Düzenleyen: yazar.

9. *Qa'a*/Kaa

Qa'a (Kaa, Arapça: قاعة) Memlûk mimarisinin en önemli unsurlarından biridir. *Qa'alar*, yanlarında iki veya üç eyvanın bulunduğu ve bu eyvanların ortasında alçak bir alanın yer aldığı mekândır. Bu alçak alan *Qa'a'nın* eyvanlarını ortalayıp kare plana sahiptir. Halep mimarisinde bu alana *Atebe* ismi verilmektedir. Atebenin ortasında genellikle bir havuz veya çeşme "*Bürke*" bulunmaktadır. Atebeyi çevreleyen eyvanları bir ya da iki basamak ile yüksek tutulmaktadır. Atebenin üstü genellikle cam açıkları olan (Fil gözleri) tuğla ya da ahşaptan yapılmış kubbe ile örtülmüştür. İki eyvanlı *Qa'aların* eyvanları karşılıklı olup dikdörtgen plan sahip iken üç eyvanlı *Qa'alar* ters T biçimli plan sahip dördüncü duvarı avluya bakmaktadır. Eyvan duvarları, genellikle cam ve metal kapları, kaseler vb. koymak için ahşap raflar içeren, duvara monte edilmiş dolaplardan oluşur. Bu dolaplar, renkli mermer plakalarla kaplanmış ve dekoratif kaplar ve günlük kullanım kapları koymak için kullanılmaktadır. Eyvanların zemini, *Atebe* zemini gibi ince işlenmiş renkli mermer ile kaplanırken, tavanları renkli bitki ve geometrik desenlerle çevrili ahşap işlemler ile kaplanır ve renkli şiir, dini yazıları gibi Arapça yazılarıyla süslenmektedir. *Qa'aların* büyüklükleri, içinde kullanılan süsleme, motif, nakış ve bezemelerin inceliği ve varlığı, ev sahibinin toplumdaki ekonomik ve sosyal konumuna göre değişiklik göstermektedirler (2000, عاصم), (Yaghi, 2021).

Şekil 72 Mansuriye Evi'nde *Qa'a* (عبد الرحمن فتال).

Kaynak: (facebook.com, 2016).

Qa'a'lar Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerini karakterize eden varlıklı tüccarların büyük evlerinde, kasırlarda ve konaklarda bulunan en önemli hacimdir. Evin misafir odası işlevini gören *Qa'a'lar* genellikle eyvanı karşılayan avlunun kanadına yer almaktadır. *Qa'a* duvarları belirli bir yüksekliğe kadar yağlı boya tablolarla süslenmiştir. Ajami ahşap üzerine kabartılı resimler, doğal manzaralar, meyve kaseleri, çiçek saksıları vb. vardır. Folklorik hikayeleri ve dini konularla ilgili konuları içeren resimler yer almaktadır. Üzerinde, yazılar ve şiirleri içeren Sülüs yazısıyla çerçevelenmiş metinler vardır. Duvarı süsleyen tablolar mukarnaslar ile süslenmiş kornişler ile kaplanırken, duvarın üst kısmı sadece beyaz sıva ile kaplanmıştır (2010, جاسر).

Şekil 73 Açıkbaş Evi'nde Qa'a

Kaynak: (syriaphotoguide.com, 2016).

Şekil 74 Gazele Evinde, Qa'a Duvarındaki Nişler

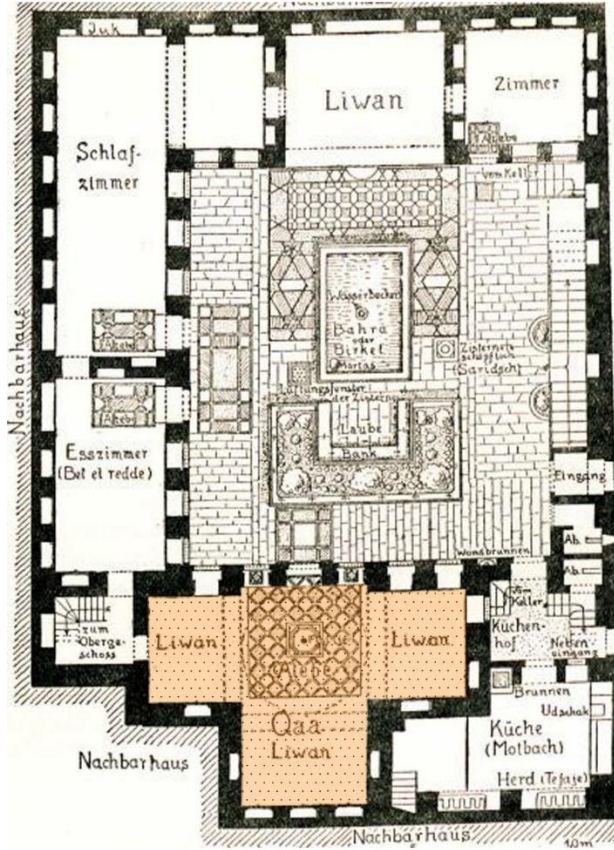
Kaynak: (Alafandi, 2018)

Şekil 75 Vekil Evi'nde Qa'a Duvarının Ajami Süslemeleri ve Mukarnaslar

Kaynak: (syrian-heritage.org, 2013).

Bazı yabancı kaynaklarda *Qa'a*, Ajami Rooms (Ajami odaları) veya Aleppo Room (Halep odası) olarak geçmektedir (Alafandi, 2018).

Şekil 76 Vekil Evi'nde Qa'a Planı

Kaynak: (Oscar, 1925).

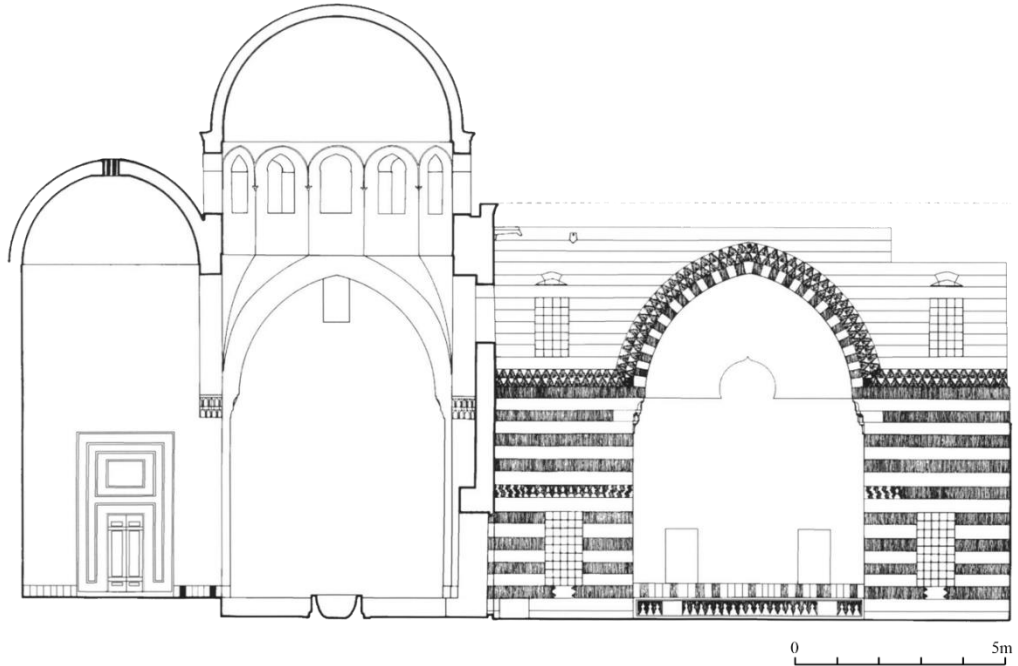
Qa'alar, sabahları ev sahibinin iş ortaklarını ağırladığı akşamları musiki etkinliklerin yapıldığı ve ana eyvanının iki kenarının üzerinde müzik gurubuna tahsis edildiği düşünülen iki ahşap korkuluklu balkonun olduğu varlıklı tüccarların evlerinde

bulunup ev sahibinin toplumsal konumunun sembole eden Halep evlerinin en gösterişli odasıdır. Soğuk ve yağmurlu havalardan dolayı kışın kullanımı zorlaşan misafirlerin ağırlama görevini *Qa'alar* karşılayıp tipik Halep evinin boyutları küçültülmüş bir birim niteliğindedir (Webar, 2013; Zerkly, 2016).

Şekil 77 Nizam Evi'nde *Qa'a* İç Görüntüsü

Kaynak: (Erarslan, 2020).

Şekil 78 Bustani Evi'ndeki *Qa'a* Kesiti

Kaynak: (David, 1998).

10. Servis Mekânları

a. Kiler (*Serdap*)

Halep geleneksel evlerinde diğerk bir kapalı mekân çeşidi kilerdir. Kileri, evin bodrum katında bulunup evin gene depolama ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kilerlerde erzak, yiyecek diğerk eşyaların depolanmaktadır. Toprağıa yarı gömülmüş olan kilerler yazın içinde depolanan erzakları dış hava şartlarından koruyarak serinliğini koruyup gıdaların bozulmasını engellemektedir. Duvarları beyaz sıva ile kaplanmış kilerlerin tavanı beşik veya çapraz tonozlar ile örtülmüştür. Duvarlarının üst kısımlarında avluya bakan pencereleri kilerde hava sirkülasyonunu sağlamaktadır. Kilerlerin ana malzemesi doğal taş olan kilerler arkasında aşağıya inen bir merdiven olan avludan erişilen bir kapıdan girilmektedir (Zin Alabdin, 2019).

b. Mutfak

Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerinde mutfaklar genellikle giriş yakın olacak şekilde zemin katta konumlandırılmaktadır. Daha eski tarihlere ait evlerde mutfak yer almayıp avluda odun ile yakılan ateş üzerinde yemek pişirme gereksinimi karşılanmıştır. Mutfaklar çoğunlukla avluya yönlendirilip kokusal mahremiyetin sağlanması için az pencereli olarak yapılmıştır. Bazı evlerde mutfak, evin toprağıa yarı gömük bodrum katında bulunmaktadır (Maraş Evi).

c. Banyo

Bölge geleneksel konutları incelendiğı zaman, evlerin hepsine özgün banyo bulunmadığı görülmektedir. Avludan getirilen sular odalarda ocak üzerinde ısıtılıp seki alt denilen (ayakkabılık) alanda odaların girişinde banyo yapılmaktadır.

Banyo gereksinimi genellikle mahallelerde bulunan kamusal alan niteliğinde olan Türk hamamlarında yapıldığı için evlerin neredeyse hepsinde banyoya yer verilmemektedir. Halep konutları arasında kendisine özgün hamamı olan tek örnek ise oldukça lüks ve büyük alana sahip olan Hristiyan bir aileye ait olduğu bilinen Gazale Ev'inde bulunmaktadır.

d. Tuvalet

Tuvaletler, kötü koku oluşumunu engellemek ve kanalizasyon bağlantı mesafesini kısaltmak amacıyla özenle tasarlanmıştır. Bu nedenle, avlu ile doğrudan bağlantılı bir konuma inşa edilmiş ve yaşama birimlerinden uzakta, sokağıa yakın bir

noktada yer almıştır. Ayrıca, giriş kapısının hemen yanında bulunması da kullanım kolaylığı sağlamaktadır.

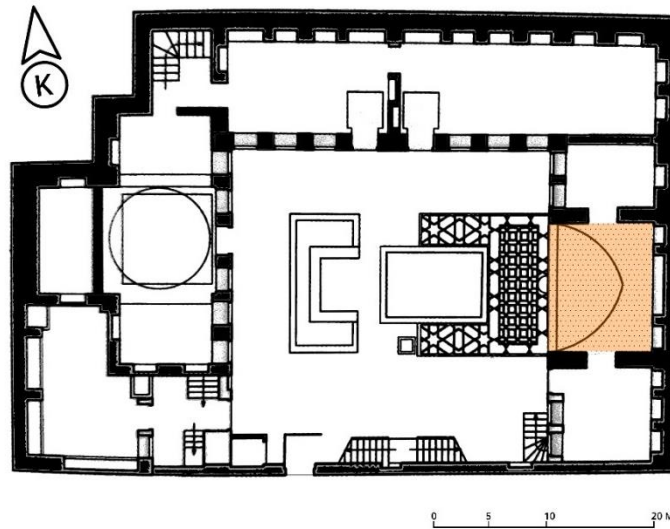
Tuvaletlerin konumlandırılması hem hijyen hem de estetik açıdan önem taşımaktadır. Bazı örnek evlerde tuvalet mutfağın içinde yapılmıştır (Gazale Evi) (Zeynalabdin, 2020).

F. Plan Tipleri

Halep eyvanlı avlulu evleri plan tipolojisi incelendiğinde, ev planlarının bir avlu etrafında dizilen kapalı ve yarı açık mekânlardan oluştuğu görülmektedir. Avlu sayısı açısından, ev sahibinin sosyo-ekonomik durumuna bağlı olarak evlerin bir iki veya üç avlusu olan bölge konutlarının plan organizasyonunu belirleyen en önemli unsur eyvan olmuştur. Eyvan sayısı ve konumu açısından, Halep evlerini üçe tipe ayırmak mümkündür.

1. I. Plan Tipi

Bu plan tipindeki evler tek eyvana sahip olup avlunun en az her iki tarafında birer oda yer almaktadır. Bu evlerde eyvan, çoğunlukla ev avlusunun güney kanadında konumlandırılmaktadır. Bölgenin bazı ender tek eyvanlı evlerinde eyvanın, avlunun doğu veya batı cephesinde yer alması dikkat çekmektedir. Bu tür evlerde odalar, avlunun diğer yapılı kanatlarında bir dizi halinde planlanmıştır. Tek eyvanlı plan tipi, kentin en yaygın plan tipidir.

Şekil 79 Basil Evi Zemin Kat Planı

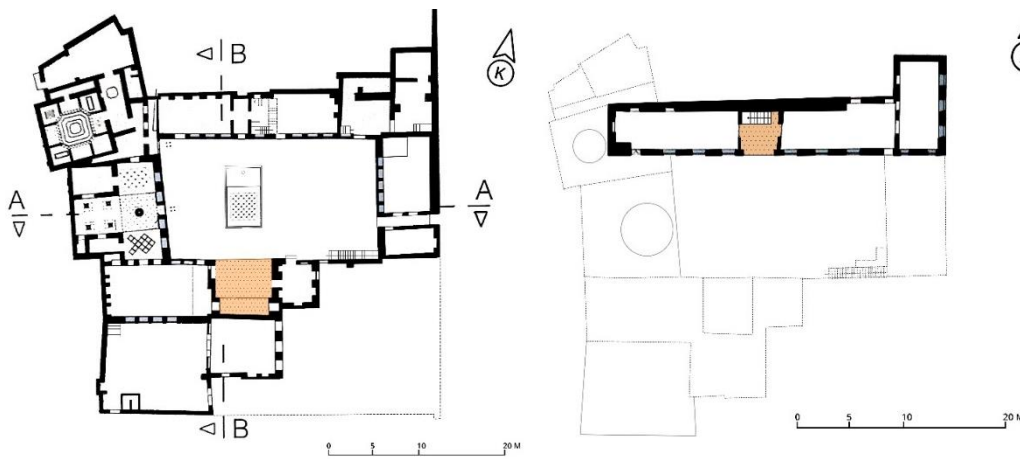
Kaynak: (Mohammad Asali, Dania Saoud, 2020), Düzenleyen: Yazar.

2. II. Plan Tipi

Halep geleneksel evleri arasında yaygınlığı açısından ikinci sırada yer alan bu evlerde iki adet eyvan bulunmaktadır. Eyvan konumu açısından bu evler ikiye ayrılmaktadır.

a. Karşılıklı Eyvanlı Tip

Söz konusu olan plan tipinde eyvanlar, aynı avluya bakıp biri avlunun Güney kanadında diğer ise evin üst katında olup Kuzey kanadında yer alarak karşılıklı bir konumlandırma biçimine sahiplerdir. Bu tür evlerde, evin diğer kapalı mekânları, eyvanın olduğu cephede, eyvanın etrafında, diğer cephelerde ise bir sıra halinde avluya bakmaktadır.

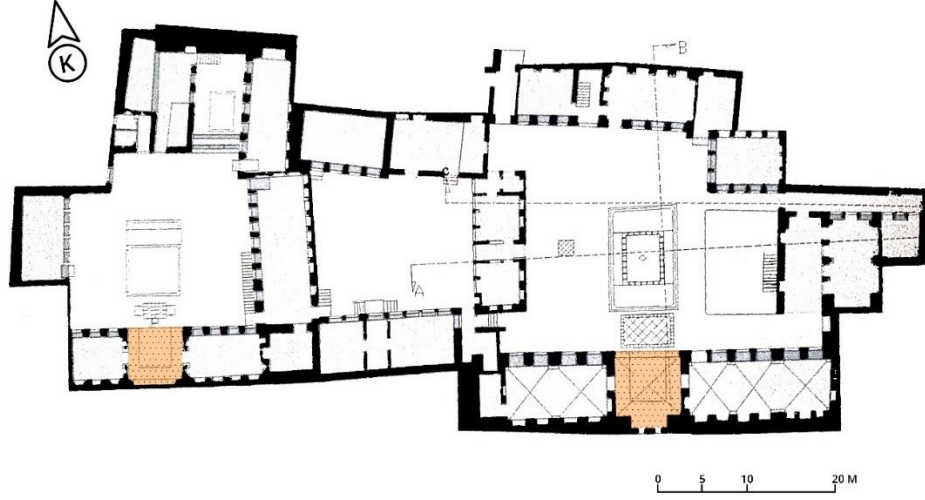

Şekil 80 Gazali Evi zemin ve 1. kat planı

Kaynak: (Halep Vakıflar Müdürlüğü, Tuğçe Tezcan, 2020) Düzenleye: Yazar.

b. Eyvanların Aynı Cephede Farklı Avlularda Olduğu Plan Tipi

Bölge konutları arasında tek bir avlusu olan evlerin avlusunda aynı cephede iki avlunun yer aldığı durumlara rastlanmayıp birden fazla avlusu olan evlerde evin güney cephesinde yer alan iki adet eyvan olduğu bir adet örnek bulunmaktadır. Bu durum üç avlulu olan İbrahim Konağı'nda görülmektedir. Yan yana üç avlunun olduğu örnek evde evin sağ ve sol avlularının güney kanadında birer avlu yer almaktadır. Zemin katta bulunan eyvanların etrafında birer oda bulunup avlunun diğer kanatlarında evin diğer kapalı mekânları dizilmektedir.

Şekil 81 İbrahim Konağı Zemin Kat Planı

Kaynak: (Sevdenur Emuce, 2020), Düzenleyen: Yazar.

3. III. Plan Tipi

Bu plan tipindeki evler üç adet avluya sahip olup eyvanlar, her avluda birer olmak üzere üçü de bulunduğu avlunun Güney kanadında yer alıp Kuzeye açılmaktadır. Bu durum üç avlusu olan Salahiye Evi'nde görülmektedir. Bu ev, uzun ince bir dikdörtgen içinde yer almış üç avludan oluşup avluların her birinde, avlunun Güney kanadında bir eyvan ve diğer kanatlarında evin diğer kapalı mekânları yer almaktadır.

Şekil 82 Salahiye Evi Zemin Kat Planı

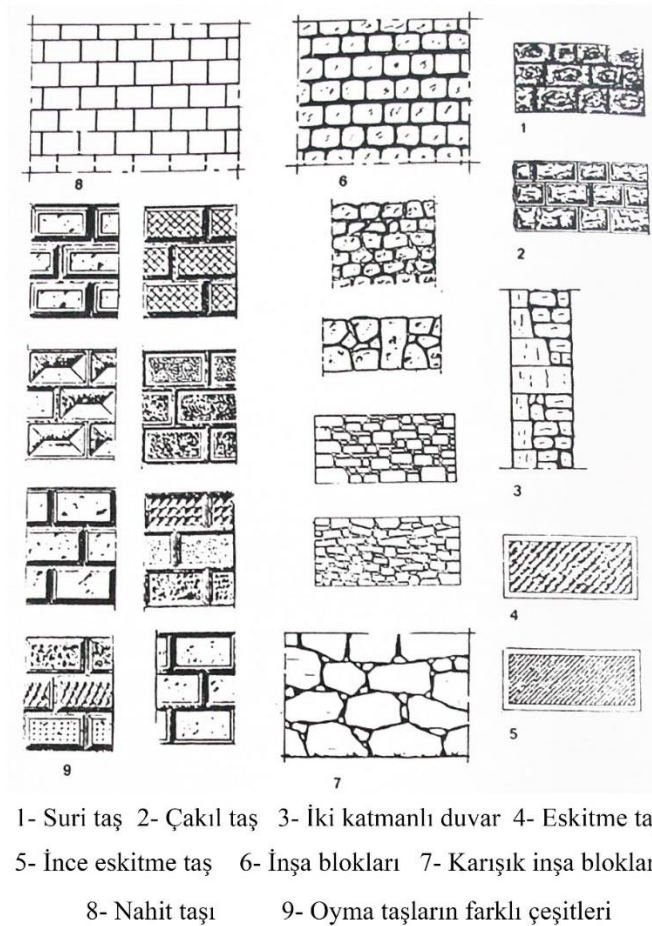
Kaynak: (Meltem Akman, 2020) Düzenleyen: Yazar.

Dört veya daha fazla eyvan olduğu konutlar ise üç, dört veya daha fazla avlusu bulunup 5000 m²'den fazla alan kapsayan saraylardır. Bu tür konutlara en bariz örnek XVI. Yüzyılında inşa edilen Canpolat Sarayı'dır.

G. Yapım Sistemi ve Malzeme

1. Malzeme

Taş, Halep kentinin geleneksel evlerini oluşturan ana malzemedir. Bunun en önemli sebepleri ise, taşın kentin çevresinde bolca bulunması, kolayca işlenip süsleme ve bezemelerde kullanılabilir olması ve çıkarma maliyetinin az olmasıdır. Diğer yandan Halep taşının sertlik derecesinin uygun olması ve hava şartları etkinde direnç ve sertlik kazanmasından dolayı kent tercih edilen ilk malzeme olmuştur (Zeyn El Abidin, 2019).

Şekil 83 Halep Geleneksel Mimarisinde Taş Çeşitleri

Kaynak: (الرفاعي م., 1996).

Halep'in Güneydoğu'sunda bulunan kara dağlardaki taş ocaklarından çıkarılan siyah taşlar anıtsal yapılarda ve büyük konaklarda kullanılmıştır. Kuzeybatıda yer alan Afrin'deki taş ocaklarından ise çeşitli taş ve siyah mermerler çıkarılmaktadır.

Beyazlığı, desensiz olması, sertliği, pürüzsüz olması ve sürdürülebilirliği sayesinde kentin Kuzeydoğusunda bulunan taş ocaklarından çıkarılan beyaz kireçtaşı blokları yapı, nakış ve süslemelerde kullanılmıştır. Halep geleneksel konutlarında dikkat çeken bir taş çeşidi daha, kentin kuzeyinde yer alan Baidin köyünden çıkarılan sarı taşlardır (1996 , الرفاعي م.).

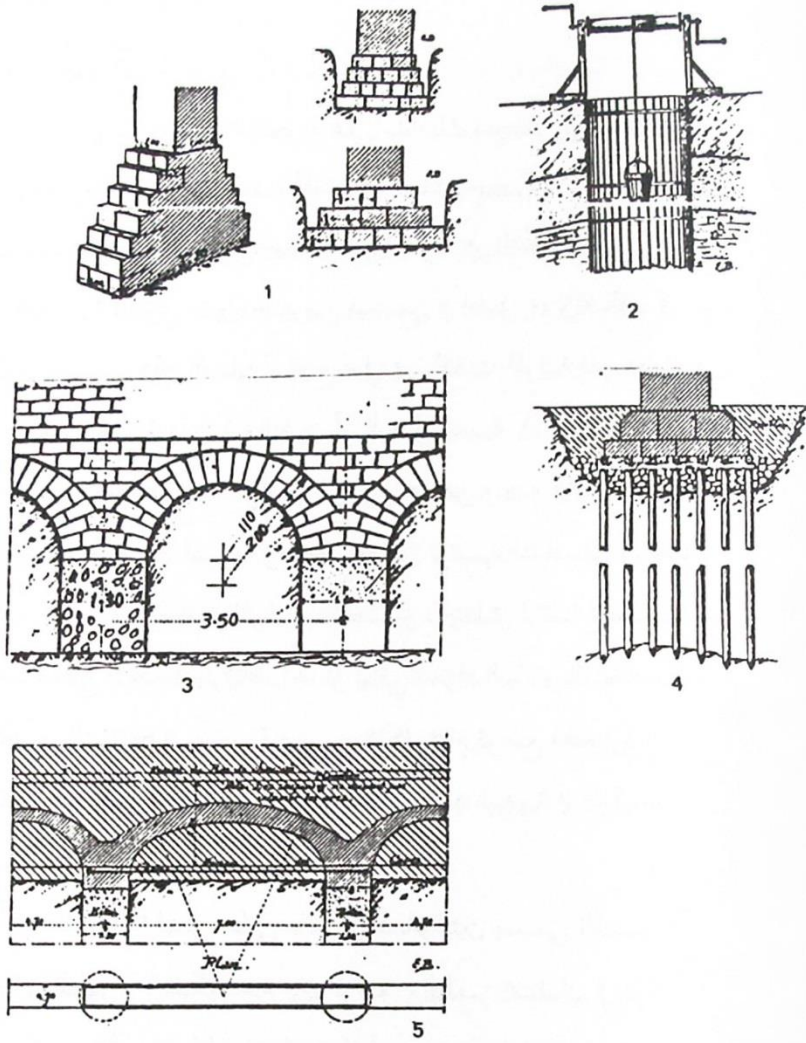
2. Temeller

Yapımın ilk aşaması dirençli toprak katmanının derinliğini belirlemek ile başlamaktadır. Yapı ustaları, yük dağılımı konusunda o zamanlarda fikir sahibi olmadıklarından dolayı, temeli yeryüzüne yakın seviyede bulunan kayaya oturtmaya özen göstermişleridir (1996 , الرفاعي م.).

Kaya tabaksının yeryüzüne yakın olduğu durumlarda yükün dağılımının sağlanması için duvarlar altlarında sürekli temeller kullanılmıştır.

Kaya tabakasının yeryüzünden uzak olduğu durumlarda ise inşa alanın çeşitli kısımlarında kuyular kazılmıştır. Bu kuyular, yapı ustalarının toprağın sert olan kayaların bulunduğu tabakasına ulaşip temel ayaklarının atılmasını sağlamaktadır. Dikdörtgen veya dairesel (80x80 ya da 100x100cm) plana sahip olan kuyulardan iple bağlanmış bir kova ile kazıdan çıkan topraklar çıkarılmıştır. Atılan temel ayaklarının arası, yükün dağılmasını sağlayan taş kemerler ile bağlanmaktadır. Bu sayede bina yükleri önce taş kemerlere daha sonra temek ayaklarına aktararak sert zemine ulaşmaktadır. Temel ayaklarının ebatları gelen yükün miktarına göre değişiklik göstermektedir. Bu tür bazı temeller çelik kirişler ile desteklenmiştir (1996 , الرفاعي م.).

Bazı eski yapılarda, toprağın sert tabakasına ulaşılmadığı durumlarda taş temel ayağının altına gelecek şekilde neme karşı 30-50 cm'lik ahşap direklerin kullanıldığı görülmüştür. Bu ahşap direkler bazı durumlarda 15 m uzunluğunda olabilmektedir (1996 , الرفاعي م.).

- 1- Sürekli temel 2- Kuyu ve kazı atıklarını çıkarma işlemi
 3- Kemerler ile temel ayaklarının bağlanması
 4- Ahşap direklerle desteklenmiş temel
 5- Çelik kirişli ile desteklenmiş taş kemerli temel

Şekil 84 Halep Geleneksel Mimarisinde Temel Çeşitleri

Kaynak: (الرفاعي م., 1996).

3. Duvarlar

Taş duvarlar, yan yana getirilmiş araları harç ile yapıştırılmış taş bloklardan oluşan sıraların üst üste bindirilerek yapılmaktadır. Kalın taş blokları alt sıralarda olup duvarın dayanıklılığını artırmaktadır. Taş duvarlar arka arkaya getirilmiş çift katmandan oluşabilmektedir. Duvarın ön katmanı işlenmiş ve pürüzsüz taşlardan yapılır iken, arka katmanda kerpiç ya da çimento tuğlaları kullanılmaktadır. Duvarın her iki katmanı taş esaslı bağlantılar ile bağlanılır ki duvarın yüklere karşı tek bir sistem olarak çalışması sağlanabilsin (الرفاعي م., 1996).

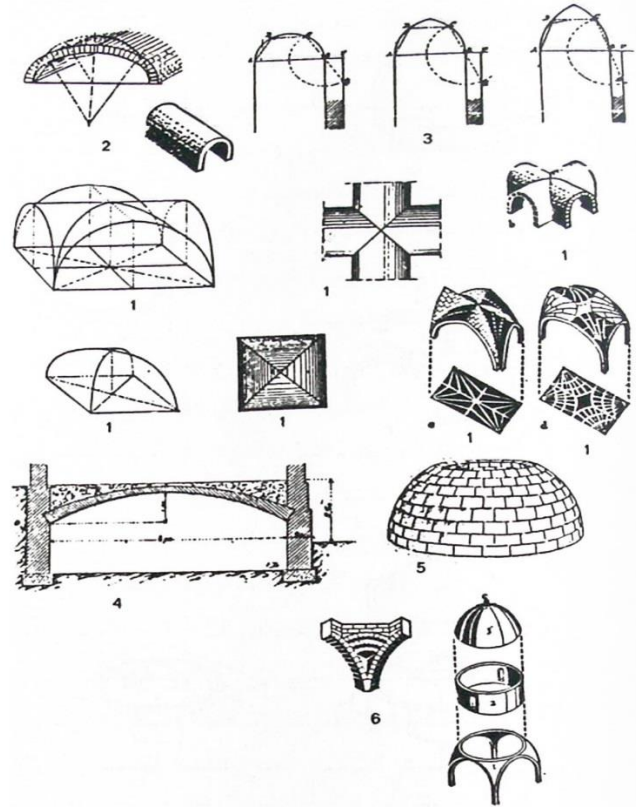
4. Tavan Örtüleri

Halep geleneksel evlerinde çatı örtüleme sistemleri düz tavan, tonozlu tavan ve kubbeli tavan olarak üçe ayrılmaktadır.

Konut işlevi gören yapıların düz tavan örtülerinde özellikle tek katlı yapılarda çoğu zaman ahşap kullanılmıştır. Oda tavanların örtüleri, kiriş şeklinde silindirik biçimli ahşap direkleri, odanın uzun kenarına dik gelecek şekilde yan yana getirilerek yapılmıştır. Direkler, uzun kenara yaslanarak araları en fazla 35 cm olacak şekilde dizilmiştir. Direk yapımında, en çok kavak ve ladin ağaçları kullanılmıştır (1996 , الرفاعي م.).

Tonozlu tavanlar, çoğu geleneksel evlerin bodrum katlarında çapraz tonoz şeklinde kullanılmaktadır.

Kubbeli çatılar ise, dini yapılar, hamamlar ve bazı evlerde varlık göstermektedir. Kubbe, alt üzerine gelen yükleri önce kubbe boynuna sonra yükü sütun veya duvarlara aktaran köşelerinde bulunan dairesel mukarnaslara aktarmaktadır (1996 , الرفاعي م.).

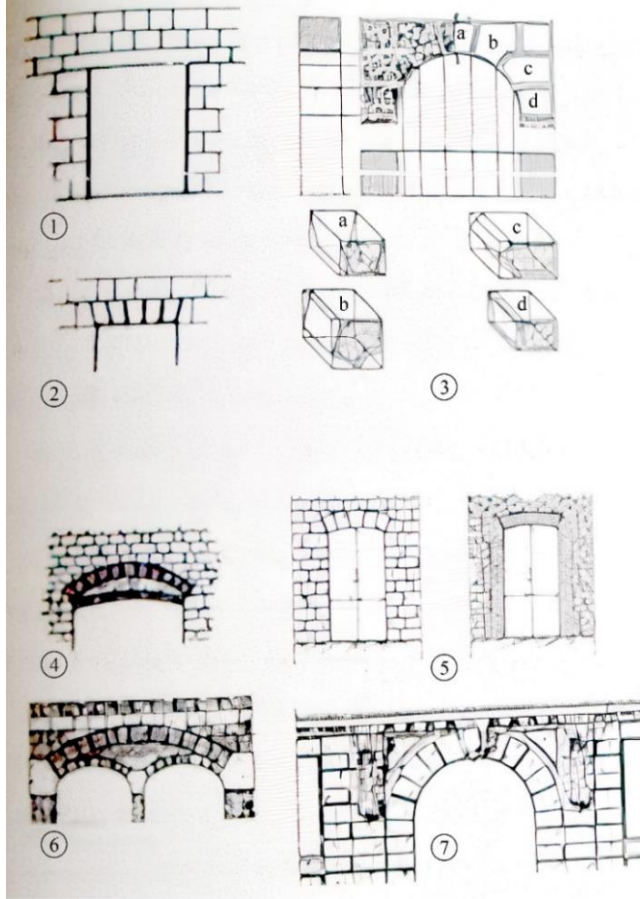
- 1- Çapraz tonoz detayı 2- Beşik tonoz detayı
3- Beşik tonozun ebat belirleme çizimi 4- Basık tonoz
5- Kubbe yapım detayı 6- Kubbe bileşenleri

Şekil 85 Tonozlu ve Kubbeli Tavan Örtü Çeşitleri

Kaynak: (1996 , الرفاعي م.).

5. Açılıklar

Halep yığma sistemi olan geleneksel konutlarında çeşitli boyutlarda üst kenarı düz, eğrisel veya beşik olan pencere ve kapılar inşa edilmiştir. Yüklerin açıklığın üzerine geldiği için, gelen o yükleri sistematik bir şekilde yanlara dağılıp temele aktarılması gerekmektedir. Bunu için açıklıklar, avize (açıklığın üst kısmı) ve bacaktan (açıklığı yanları) iki bölümden oluşmaktadır. Açıklığın üst kısmını oluşturan avize, merkezinde bulunan anahtsar (kilit taşı) ve yükleri açıklığın bacaklarına aktaran kulaklardan (kilit taşının sağ ve solundaki taşlar) oluşmaktadır. Avizenin kulakları, açıklıktaki yüklere en çok maruz kalan bölüm olduğu için, onun deforme olmaması için ve depreme karşı dayanıklılığını artırmak için altına kurşun plakalar eklenmektedir (1996 , الرفاعي م.).

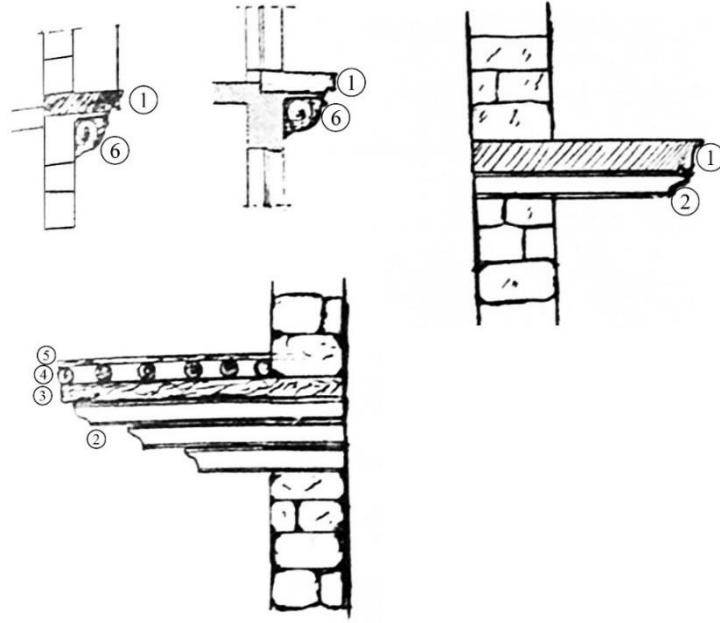
- 1- Tek parça açıklık 2- Düz avize 3- Avize ve kulak detayı
4- Karma avize 5- Eğrisel açıklık 6- Basık kemerli çift avize
7- Süslenmiş kemerli açıklık

Şekil 86 Açıklıklarda Taş Düzeni

Kaynak: (1996 , الرفاعي م.).

6. Çıkmalar:

Halep geleneksel evlerinde çıkmalar cumba şeklinde yapılmıştır. Daha ileri tarihte yapılan bazı geleneksel konutlarda, Avrupa mimarisinden etkilenerek, sokağa bakan balkonlar da yapılmıştır. Cumba ve balkonların taşıyıcılığı, taş esaslı bir tarafı duvara monte edilmiş diğer tarafı serbest dikdörtgen planlı kirişler ile sağlanmaktadır. Bazı geleneksel yapıların çıkmalarında taş kirişleri birbirine bağlayan silindir biçimli ahşap direkler kullanıldığı görülmüştür. XVIII. Yüzyılın son yarısında çıkma taşıyıcılığında çelik kirişlerin kullanıldığı görülmüştür (1996 , الرفاعي م.).

- 1- Tek parça taş döşeme 2- Çelik kiriş 3- Ahşap kiriş
4- Silindir biçimli ahşap kiriş 5- Ahşap zemin
6- Taş kiriş

Şekil 87 Çıkmalarda Yapım Detayları

Kaynak: (1996 , الرفاعي م.).

H. Cephe Düzeni

Halep geleneksel evlerinde cephelere iki bölüm olarak incelenmektedir.

1. Sokak Cephesi

Tarihi kentin surlarının içinde bulunan mahalle sokaklarına bakan Halep'in geleneksel evlerinin cephelerinin oluşturduğu silüete bakıldığı zaman, çıkma ve pencereler sayesinde oluşan çıkıntı-girintilerin sağaldığı görünüm ve sokakların birbiri ile kesişip girişmeleri, kent sokaklarında eşsiz bir doku yaratmaktadır. Kentte ve

bölgenin genelinde önem taşıyan mahremiyet kavramının gereği, evlerin sokak ile ilişkili olan cepheleri, arkasında oda olsun veya olmasın, iki kat yüksekliğinde inşa edilmektedir (Zin Alabdin, 2019).

Sokak ile ilişkili cephesi olan evlerin sokak cepheleri, zemin seviyesinde açılan kapıları ve etrafındaki taş oyma süslemeler, motif, figürler, kabartma sütun kabartmaları, demir parmaklıklı pencereler ve işlenmiş pervazları, ahşap Maşrabiye ve cumbalar ile karakterize edilmektedir (Alafandi & Abdul Rahim, 2017). Bütün Halep geleneksel evlerinin sokak ile ilişkisi yoktur, sokak cephesi olmayan evlerin sokak cephelerinde kapı giriş kapısı dışında herhangi bir açıklık bulunmamaktadır (Zin Alabdin, 2019).

Sokak cephelerinde, bölgede hâkim olan sıcak-kuru iklimin zorlayıcı özelliklerinden ve mahremiyet zorunlu kıldığı gizlilik olgusundan dolayı, kentin birçok evin sokak cephesinde tek bir giriş kapısı açıklığı bulunabilmektedir. Üst kat açıklıkları ise, bulunduğu durumlarda, avlu cephesine göre süsleme açısından özensiz veya önü ahşap kafes ile kapatılarak yapılmıştır (Zin Alabdin, 2019).

2. Avlu Cephesi

Halep evleri, bir avlu etrafında sırlanan kapalı hacimlerden oluştuğundan dolayı, yaşamın en yoğun olduğu avluya yönlendirilen odaların cepheleri büyük önem kazanmaktadır. Avlu cephesinde ahşap oymalı kapılar, tavan pencereleri, parmaklıklı zemin ve üst kat pencereleri, renkli taşlar ve motiflerin yanı sıra o cephelerin biçimlenmesini etki eden en önemli unsur eyvanlardır (2018, مارديني). Avluya bakan kenarı sivri veya eğrisel kemerler ile kapatılmış eyvanlar, cephenin odak noktasıdır. Eyvanların kemerleri sarı-beyaz veya siyah-beyaz taşlarla kaplanmıştır. Onun dışında damlarda çeşitli bezemeli taş silmeler bulunur. Damı çevreleyen parapetler ise genellikle süslemelerle zengindir (Zeyn El Abidin & Saatçi, 2019).

Arkasında yaşam alanları olan odaların olduğu avlu cephesine bakıldığı zaman cephenin, toprağa yarım gömülü bodrum pencereleri, zemin kat kapı, pencere ve çatı pencereleri ve merdiven, korkuluk ve sahanlık gibi dikey sirkülasyon bileşenleri ile çeşitli mimari elemanlar ile donatıldığı görülmektedir (2010, جاسر).

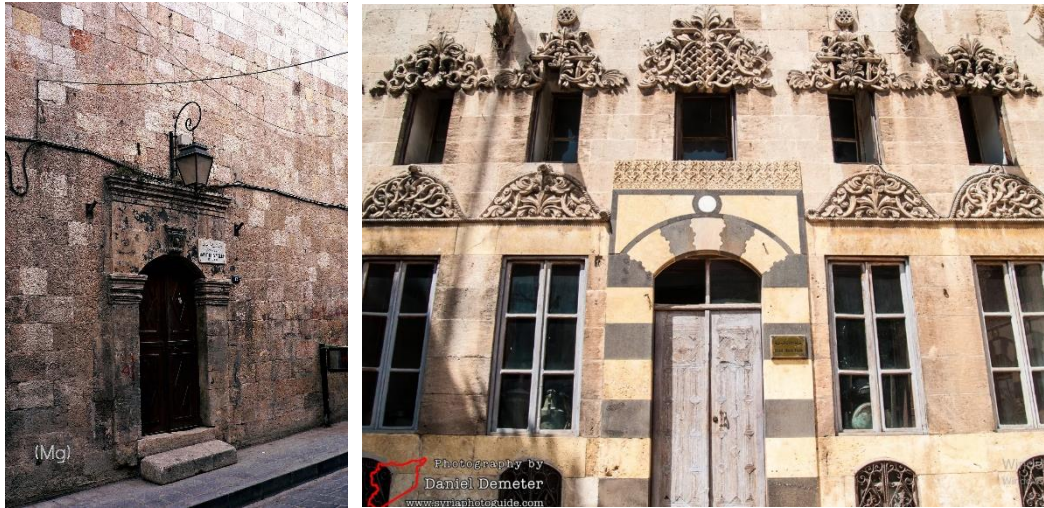
Evlerin iklimsel nedenlerden dolayı yazlık-kışık olarak iki bölümden oluştuğundan dolayı, avlunun güney kanadında bulunan yazlık bölümün cephelerinde bolca açıklık içererek güneş ışınımlarından azami fayda sağlanmaya çalışılmaktadır.

Kışlık bölümünde ise genellikle daha az ve daha dar boyutlara sahip açıklıklar ile, kışın ısı kaybının minimumu tutulması sağlanmaktadır (Zeynalabdin, 2020).

Zemin ve üst pencerelerinin aralıkları eşit tutularak avlu cephesinde bir çeşit simetrik bir görünüm sağlanmaktadır. Bu açıklıkların iç yüzeyleri incelendiğinde, ahşap çift kapaklı olduğu dikkat çekmektedir. Bu kapaklar, iç ortamı yazın güneşin etkisinden, kışın soğuktan ve odanın avludan görülmekten korumaktadır (David, 1975).

Bodrum kat pencereleri ise, genellikle avlu zemini kotunun üstünde veya aşağıda bulunarak, gıdaların depolandığı kilerin havalandırılmasını sağlamaktadır. Bu pencereler genellikle camsız ve demir parmaklıklar ile kapatılmaktadır (David, 2010).

Zemin kat odalarının üst seviyelerinde bulunan tepe pencerelerine gelince, bu pencerelerin oda pencereleri ile aynı hizada olacak şekilde yapıldığı görülmektedir. Bu pencerelerin önü kapaklarla korunup oda içinde hava sirkülasyonunun gerçekleşmesini sağlamaktadır. Kuşların yuva yaptı, kuş pencereleri ismini alan bu çeşit pencerelerin ortalama ebatları 35x60 cm'dir. (Zin Alabdin, 2019).

Şekil 88 Açıkbaş Evi'nde Sokak ve Avlu Cephesi

Kaynak: (Daniel Demeter, 2016; URL 33).

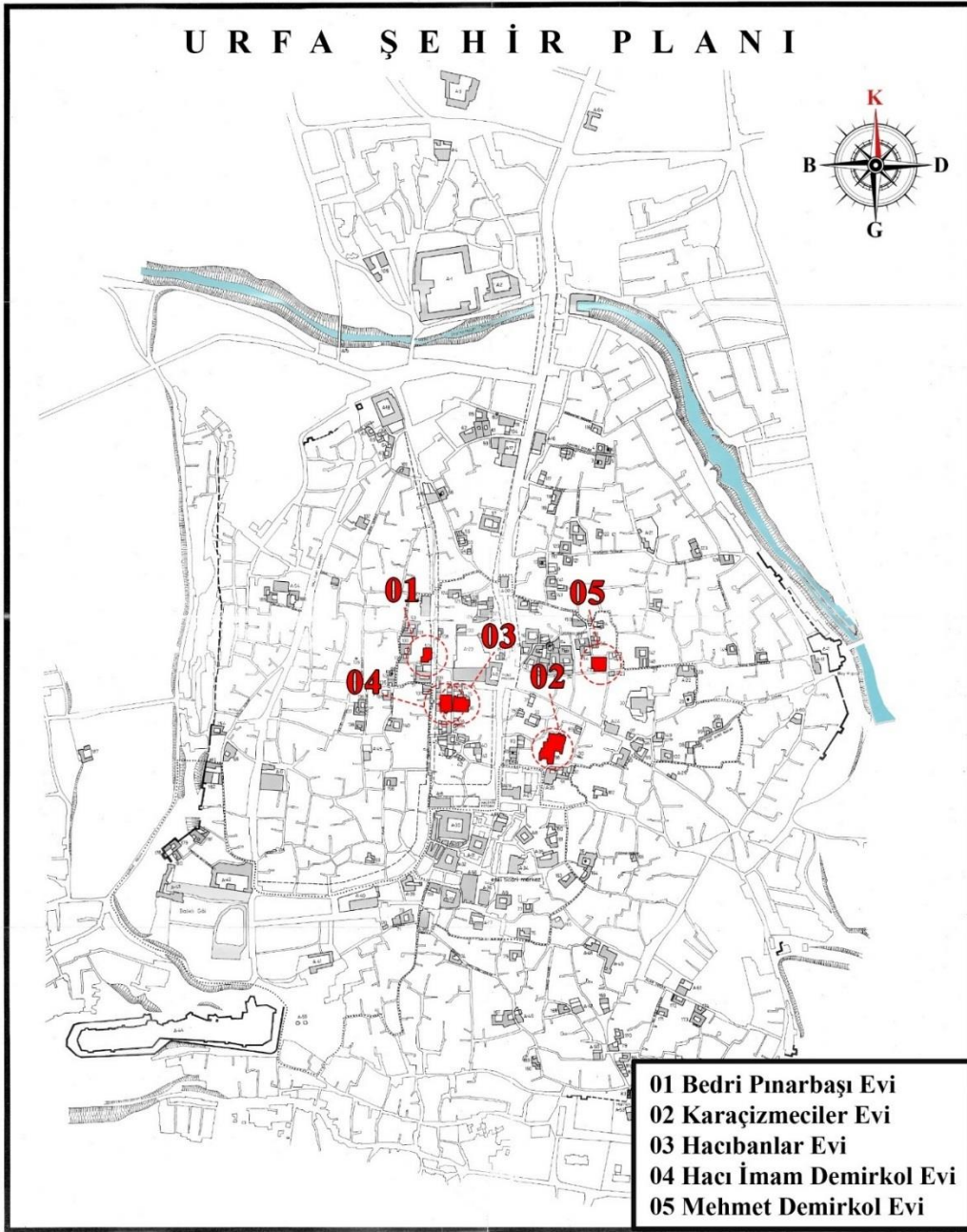
IV. ŞANLIURFA VE HALEP'İN GELENEKSEL KONUTLARINDA ANALİZ FÖYLERİ

Tezin bu bölümünde, Şanlıurfa'dan Bedri Pınarbaşı, Karaçizmeciler, Hacıbanlar, Hacı İmam Demirkol ve Mehmet Demirkol evi, Halep'ten Maraş, Basil, Vekil, Gazale evi ve İbrahim Konağı isimli beşer geleneksel eyvanlı avlulu ev, sağladıkları tipolojik çeşitliğinden dolayı seçilip analiz edilecektir. Şanlıurfa evlerinin plan ve kesitleri, Zahid Akkoyunlu, Geleneksel Şanlıurfa Evlerinin Mimari Özellikleri (1989) adlı Tezinden, Halep evlerinin plan ve kesitleri ise Mahmut Zeynalabdin, Halep Kenti ve Geleneksel Evleri (2020) temin edilmiştir. İlgili resimler, bahsi geçen kitaplardan, faklı akademik kaynaklardan veya internet üzerinden temin edilerek eklenmiştir. Plan şemaları, ilgili akademik kaynaklardan yararlanarak elde edilen planlar üzerine düzletme yapılarak evlerin mekân çeşitliği anlatılacaktır.

Evlerin tanıtılıp analiz edilmesi amacı ile, seçilen evlere ayrı ayrı analiz föyleri hazırlanmıştır. Bu analiz föylerinde her evin ismi, yapılış tarihi, yapının konumu, planı tipolojisi, içinde yer alan avlu ve kat sayısı, yerleşiminde hâkim olan yön, kullanılan ana malzeme ve strüktür, eyvan(lar)ın yer aldıkları cephe(ler) ve kat, giriş sayısı ve girişlerin yer aldıkları cephe, kapı arasının (*Dehliz*) varlığı ve çeşidi, yer alan veya almayan mimari birim ve elemanlar, evin kat planları, evin kesitleri (varsa avlu cepheleri), evin mekân çeşitliği bağlamında (açık, yarı açık ve kapalı mekân) zemin üstü planların şemaları, eve ait resimler ve en sonunda ev ile ilgili geçen bütün verileri özetleyen bir açıklama hazırlanıp sunulacaktır.

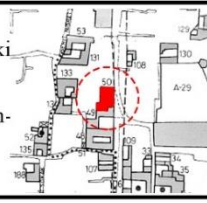
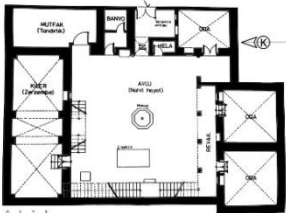

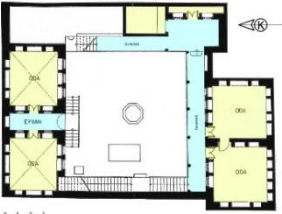
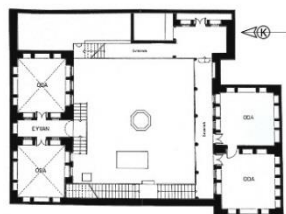

Bunun ardında, föylerin sağladığı bilgiler ışığında elde edilen veriler, grafiklere dönüştürülüp sonuçlar karşılaştırılıp benzerlik ve farklılıklar tespit edilip değerlendirilecektir.

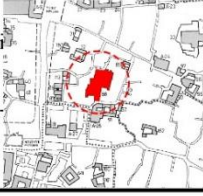

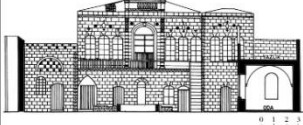
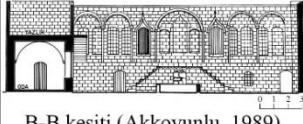

A. Şanlıurfa Geleneksel Konutlarının Analiz Föyleri

Şekil 89 Şanlıurfa Şehri Planı

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

KONUT BİRİMİ ANALİZ FÖYÜ								
Yapının İsmi: Bedri Pınarbaşı Evi			Yapıldığı Dönem: Osmanlı Dönemi, 1902 yılı			Avlu Sayısı: 2		
Yapının Konumu: Şanlıurfa, Camii Kebir Mah.			Plan Tipolojisi: Tek eyvanlı			Kat Sayısı: 2		
Hâkim Yön: Doğu - Batı			Ana Malzeme ve Strüktür: Taş/Kâgır			Harita Üzerindeki Konumu: (Akkoyunlu, 1989)		
Eyvan(lar)ın bulunduğu cephe: Kuzey, Birinci kat			Giriş Sayısı ve cephesi: 1, Doğu cephesi					
Kapı Arası Durumu: Var, lobiden geçilerek erişilir.			Kapı Arası'nın Çeşidi: Düz ☒ Kıvark ☐					
MİMARİ BİRİM VE ELEMENLAR:								
Avlu: ☒	Eyvan: ☒	Kapı arası: ☒	Gezemek: ☒	Revak: ☒	Ahır: ☒	Oda: ☒	Tuvalet: ☒	Mutfak: ☒
Zerzembe: ☒	Banyo: ☒	Hamam: ☐	Dam: ☒	Kuyu: ☒	Havuz: ☒	Çiçeklik: ☒	Kubbe: ☐	Merdiven: ☒
KAT PLAN(LAR)I:			PLAN ŞEMASI: ☐ Açık Mekân ☐ Yarı açık Mekân ☐ Kapalı Mekân					
 <p>Zemin kat (Akkoyunlu, 1989)</p>			 <p>Zemin kat (Akkoyunlu, 1989) Düzenleyen: Yazar.</p>		 <p>Birinci kat (Akkoyunlu, 1989) Düzenleyen: Yazar.</p>			
 <p>Birinci kat (Akkoyunlu, 1989)</p>			 <p>RESİMLER: Şekil xx: (URL XX, 2021)</p>					
AÇIKLAMA:								
<p>1902 yılında inşa edilen Bedri Pınarbaşı Evi, Camii Kebir mahallesinde yer alan evin yapımında esas malzeme nahit taş ve taşıyıcı sistem kâgır olmuştur. Tek eyvanlı, giriş avlusu ile birlikte iki avluludur. Evin avlusunun ortasında sekizgen şekle sahip bir havuz bulunmaktadır. Onun da batısında bir çiçeklik bulunmaktadır. Evin zemin katında, avlunun batı kanadına bir revak yer almaktadır. Revakın önündeki sütunlar üst kattaki gezeneği taşımaktadır. Evin tek eyvanına avlunun kuzey kanadındaki çift kollu merdivenle çıkılmaktadır. Giriş avlusundan erişilen kapı arasının sağında motiflerle süslenmiş bir kuyu solunda ise bir <i>helâ</i> yer alır. Zemin kattan çıkılan <i>gezeneğin</i> giriş üstü olan kısmının devamı evin damına çıkmaktadır. Günümüzde evin avlusu butik otel olarak kullanıldığından dolayı eyvanın önü cam ile kapatılarak eyvanın orijinal görüntüsü deforme olmuştur.</p>								

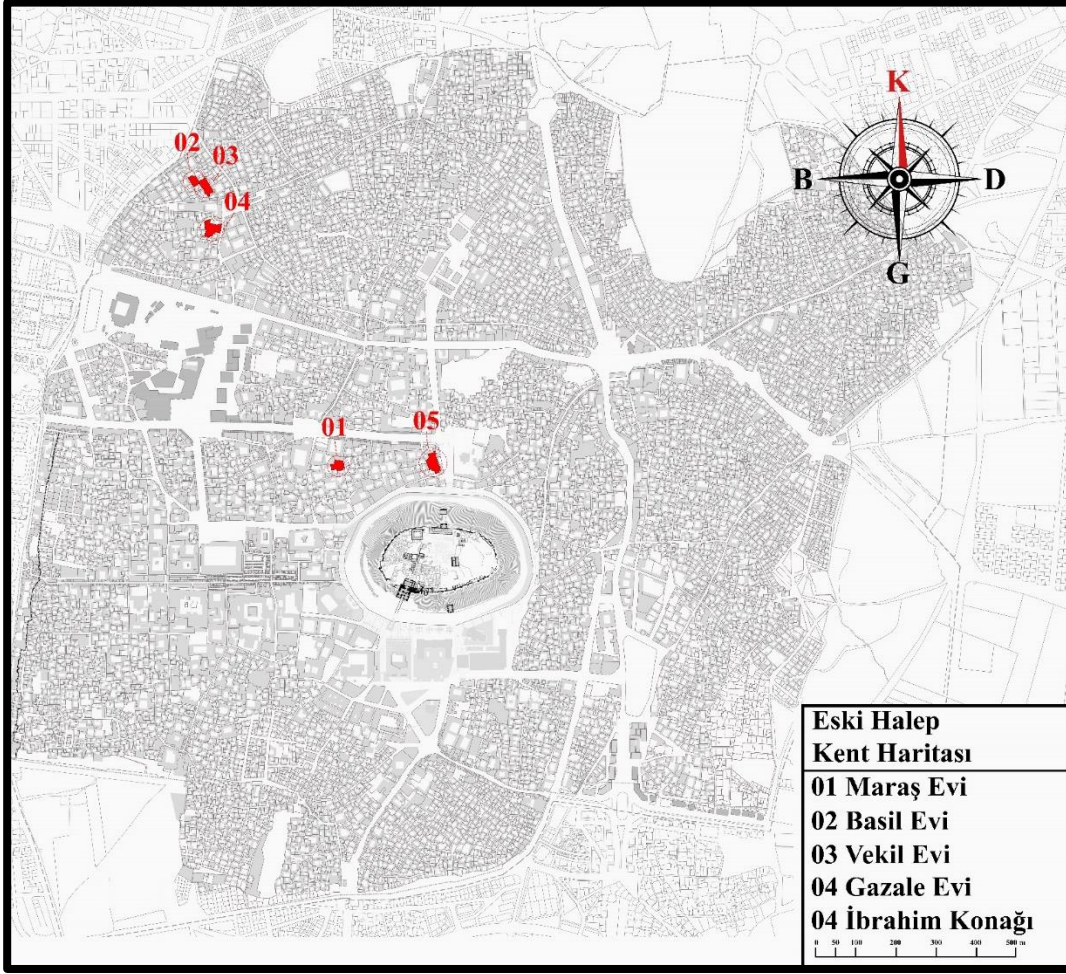
KONUT BİRİMİ ANALİZ FÖYÜ									
Yapının İsmi: Karaçizmeciler Evi			Yapıldığı Dönem: Bilinmiyor			Avlu Sayısı: 2			
Yapının Konumu: Şanlıurfa, Kurtuluş Mah.			Plan Tipolojisi: Üç eyvanlı			Kat Sayısı: 2			
Hâkim Yön: Doğu - Batı			Ana Malzeme ve Strüktür: Taş/Kâgir			Harita Üzerindeki Konumu: (Akkoyunlu, 1989)			
Eyvan(lar)ın bulunduğu cephe: K, birinci kat - G, birinci kat			Giriş Sayısı ve cephesi: 3, Kuzey, Batı ve Güney cepheleri						
Kapı Arası Durumu: Var, evin üç girişinde bulunuyor			Kapı Arası'nın Çeşidi: Düz ☒ Kıvark ☐						
MİMARİ BİRİM VE ELEMANLAR:									
Avlu: ☒	Eyvan: ☒	Kapı arası: ☒	Gezerek: ☒	Revak: ☐	Ahır: ☒	Oda: ☒	Tuvalet: ☒	Mutfak: ☒	
Zerzembe: ☒	Banyo: ☒	Hamam: ☐	Dam: ☒	Kuyu: ☐	Havuz: ☒	Çiçeklik: ☒	Kubbe: ☐	Merdiven: ☒	
KAT PLAN(LAR)I:			PLAN ŞEMÂSI: ☐ Açık Mekân ☐ Yarı açık Mekân ☐ Kapalı Mekân						
									
Zemin kat (Akkoyunlu, 1989)			Zemin kat (Akkoyunlu, 1989) Düzenleyen: Yazar.						
			KESİTLER:			RESİMLER:			
Birinci kat (Akkoyunlu, 1989)						Şekil xx: (URL xx, 2022)			
									
			B-B kesiti (Akkoyunlu, 1989)			Şekil xx: (Mustafa Mısırlıoğlu, URL xx, 2023)			
AÇIKLAMA: Yapıldığı dönem belirsiz olan Karaçizmeciler Evi üç ana bölümden oluşmaktadır. Selamlık bölümüne güneyinde ince uzun dikdörtgen planlı bir kapı arasından geçilerek girilir. Kapı arasının sağında samanlık ve solunda ahır yer alır. Ahırın üzeri düz damlıdır. Ahırın kuzeyindeki merdivenle üst kat yaşam alanlarına geçilir. Üst katta bir oda ve kuzeye yönlendirilmiş bir eyvan vardır. Misafirlik bölümü ise Selamlığın kuzeyinde olup Haremlik bölüm ile ana avlunun batısında bir kapı vasıtasıyla bağlantılıdır. Haremlik bölümü evin esas bölümüdür. İçine sokaktan düz bir kapı arasından geçilerek girilmektedir. Bölümün ortasında bir çiçeklik bir de havuz vardır. Avlunun batı cephesinde yüksek duvarlı bir ahır bulunur. Güneydoğu cephesinde bir banyosu olan avlunun kuzey ve güney cephelerindeki merdivenler eyvanlı olan kışık ve yazlık bölümlerine çıkmaktadır.									

KONUT BİRİMİ ANALİZ FÖYÜ								
Yapının İsmi: Hacıbanlar Evi			Yapıldığı Dönem: Osmanlı Dönemi, 1674			Avlu Sayısı: 2		
Yapının Konumu: Şanlıurfa, Camii Kebir Mah.			Plan Tipolojisi: İki eyvanlı			Kat Sayısı: 1 + bodrum		
Hâkim Yön: Doğu - Batı			Ana Malzeme ve Strüktür: Taş/Kâgır			Harita Üzerindeki Konumu: (Akkoyunlu, 1989)		
Eyvan(lar)ın bulunduğu cephe: Kuze ve Güney cepheleri			Giriş Sayısı ve cephesi: 1, Batı cephesi					
Kapı Arası Durumu: Var, avludan geçilerek erişilir			Kapı Arası'nın Çeşidi: Düz ☒ Kıvrık ☐					
MİMARİ BİRİM VE ELEMANLAR:								
Avlu: ☒	Eyvan: ☒	Kapı arası: ☒	Gezemek: ☒	Revak: ☐	Ahır: ☒	Oda: ☒	Tuvalet: ☒	Mutfak: ☒
Zerzembe: ☒	Banyo: ☒	Hamam: ☐	Dam: ☒	Kuyu: ☐	Havuz: ☒	Çiçeklik: ☒	Kubbe: ☐	Merdiven: ☒
KAT PLAN(LAR)I:			PLAN ŞEMASI: ☐ Açık Mekân ☐ Yarı açık Mekân ☐ Kapalı Mekân					
Zemin kat (Akkoyunlu, 1989)			Zemin kat (Akkoyunlu, 1989) Düzenleyen: Yazar.					
			KESİTLER:			RESİMLER:		
Bodrum kat (Akkoyunlu, 1989)								
			A-A kesiti (Akkoyunlu, 1989)			Şekil xx: (Muştafa, Demiralp, 2021) (URL XX)		
			B-B kesiti (Akkoyunlu, 1989)					
AÇIKLAMA: 1674 yılında inşa edilen Hacıbanlar Evi, birer ayrı girişi olan Selamlık ve Haremlik bölümlerinden oluşur. Ancak mülkiyet değişikliğinden dolayı evin bir tek Haremlik bölümü varlığını sürdürmektedir. Haremlik avlusunda bir giriş avlusu ve kapı arasında geçilerek erişilmektedir. Avlunun ortasında bir çiçeklik ve havuz yer alır. Avlunun batı kanadında bir <i>helâ</i> bir de orijinal olmayan banyo vardır. Avlunun Doğu kanadında arkasında sandık odası olan bir oda, bir mutfak bir de mutfağın güneyinde dama çıkan bir merdiven vardır. Kuzey kışlık ve güney yazlık evin bölümleri, avlunun Kuzey ve Güney kanatlarını oluşturmaktadır. Bu bölümlerde yanlarında birer oda olan dikdörtgen planlı birer eyvan yer alır. Haremlik avlusundaki odalara üç basamaklı bir merdiven çıkılarak girilmektedir. Evin bodrum katında iki tane <i>zerzembe</i> , ahır ve samanlık olarak kullanılan bir oda yer almaktadır.								

KONUT BİRİMİ ANALİZ FÖYÜ								
Yapının İsmi: Hacı İmam Demirkol Evi	Yapıldığı Dönem: Osmanlı Dönemi, 1852 yılı	Avlu Sayısı: 1						
Yapının Konumu: Şanlıurfa, Camii Kebir Mah.	Plan Tipolojisi: Üç eyvanlı	Kat Sayısı: 2 + bodrum						
Hâkim Yön: Kuzey - Güney	Ana Malzeme ve Strüktür: Taş/Kâgır	Harita Üzerindeki Konumu: (Akkoyunlu, 1989)						
Eyvan(lar)ın bulunduğu cephe: Kuzey, Güney ve Doğu	Giriş Sayısı ve cephesi: 1, Doğu cephesi							
Kapı Arası Durumu: Var, iki aşamalıdır	Kapı Arası'nın Çeşidi: Düz ☐ Kıvrık ☒							
MİMARİ BİRİM VE ELEMANLAR:								
Avlu: ☒	Eyvan: ☒	Kapı arası: ☒	Gezemek: ☒	Revak: ☒	Ahır: ☒	Oda: ☒	Tuvalet: ☒	Mutfak: ☒
Zerzembe: ☒	Banyo: ☒	Hamam: ☐	Dam: ☒	Kuyu: ☒	Havuz: ☒	Çiçeklik: ☒	Kubbe: ☐	Merdiven: ☒
KAT PLAN(LAR)I:			PLAN ŞEMASI: ☐ Açık Mekân ☐ Yarı açık Mekân ☐ Kapalı Mekân					
<p>Zemin kat (Akkoyunlu, 1989)</p>			<p>Zemin kat (Akkoyunlu, 1989) Düzenleyen: Yazar.</p>			<p>Birinci kat (Akkoyunlu, 1989) Düzenleyen: Yazar.</p>		
<p>Birinci kat (Akkoyunlu, 1989)</p>			<p>KESİTLER:</p> <p>A-A kesiti (Akkoyunlu, 1989)</p> <p>B-B kesiti (Akkoyunlu, 1989)</p>			<p>RESİMLER:</p> <p>Şekil xx: (Akkoyunlu, 1989)</p> <p>Şekil xx: (Akkoyunlu, 1989)</p>		
<p>Bodrum kat (Akkoyunlu, 1989)</p>			<p>AÇIKLAMA:</p> <p>1852 Osmanlı döneminde inşa edilen ev, dört eyvanlı bir avlulu olup Selamlık ve Haremlik bölümlerinden oluşmaktadır. İçinde bir <i>helâ</i> olduğu evin kapı arasının güneyindeki ahırda olan merdiven selamlık bölümüne çıkmaktadır. Selamlık bölümünde üç oda ve bir eyvan bulunmaktadır. Kapı arasının devamında bulunan kapıdan geçilerek Haremlik avlusuna açılan bir kapıdan girilmektedir. Avlunun ortasında havuz, çiçeklik ve kuyu yer alır. biri bir basamak, biri iki basamak diğeri altı basamak ve bir gezenek ile avludan yükseklen, avlda üç adet eyvan vardır. Kuzey ve Doğu eyvanların yanlarında birer oda yer alır. Güney eyvanı ise batısında bir oda bulunur. Bu eyvanın önü revaklıdır. Revakın altında <i>zerzemelerin</i> olduğu bodruma inilmektedir. Kuzey avlusunun arkasında sandık odaları yer alır. Avlunun Kuzeydoğu kanadında içinde banyo olan bir mutfak bulunur.</p>					

KONUT BİRİMİ ANALİZ FÖYÜ								
Yapının İsmi: Mehmet demirkol			Yapıldığı Dönem: Osmanlı Dönemi, 1897			Avlu Sayısı: 1		
Yapının Konumu: Şanlıurfa, Camii Kebir Mah.			Plan Tipolojisi: 4 eyvanlı			Kat Sayısı: 1 + bodrum		
Hâkim Yön: Doğu - Batı			Ana Malzeme ve Strüktür: Taş/Kâgir			Harita Üzerindeki Konumu: (Akkoyunlu, 1989)		
Eyvan(lar)ın bulunduğu cephe: Doğu + Batı, zemin kat			Giriş Sayısı ve cephesi: 1, Güney cephesi					
Kapı Arası Durumu: Var, Avluya doğrudan açılıyor			Kapı Arası'nın Çeşidi: Düz ☒ Kıvrık ☐					
MİMARİ BİRİM VE ELEMANLAR:								
Avlu: ☒	Eyvan: ☒	Kapı arası: ☒	Gezemek: ☒	Revak: ☐	Ahır: ☒	Oda: ☒	Tuvalet: ☒	Mutfak: ☒
Zerzembe: ☒	Banyo: ☐	Hamam: ☐	Dam: ☒	Kuyu: ☒	Havuz: ☐	Çiçeklik: ☒	Kubbe: ☐	Merdiven: ☒
KAT PLAN(LAR)I:			PLAN ŞEMASI: ☐ Açık Mekân ☐ Yarı açık Mekân ☐ Kapalı Mekân					
Zemin Kat (Akkoyunlu, 1989)			Zemin Kat (Akkoyunlu, 1989) Düzenleyen: Yazar.					
			KESİTLER:			RESİMLER:		
Bodrum Kat (Akkoyunlu, 1989)								
			A-A Kesiti (Akkoyunlu, 1989)			Şekil xx: (Akkoyunlu, 1989)		
			C-C Kesiti (Akkoyunlu, 1989)					
AÇIKLAMA: 1897 yılında inşa edilen ev, bir katlı dört eyvanlı bir avlulu bir evdir. Evin üç sokak ile bağlantılı olmasına rağmen sokak cephesinin orijinal yapısında herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Eve dikdörtgen planlı bir kapı arasında geçilerek girilmektedir. Bölgenin diğer evlerine karşın, evde Selamlık-Haremlik ayırımı gözetlenmemektedir. Evin avlusunda havuz olmaması dikkat çekmektedir. Eyvanları doğu ve batı cephesinde yer alan evin 1.5 kat yüksekliğinde avlusunun batı cephesi dışındaki diğer cepheleri bir kat yüksekliğindedir. Avlunun ortasında 6x7 m ebatlara sahip bir çiçeklik yer alır. Çiçekliğin köşesinde bir kuyu vardır. Kapı arasının sağında bir oda ve solunda bir ahır bulunur. Avlunun kuzey kanadında üç oda ve kanadın sol köşesinde bir <i>tandırılık</i> bulunur. Avlunun doğu ve batı kanatlarında, köşelerinde ikişer eyvan olmak üzere doğuda bir oda bir <i>helâ</i> , batıda ise iki oda yer alır. Bodruma batıdaki, dama ise doğudaki merdivenle ulaşılır.								

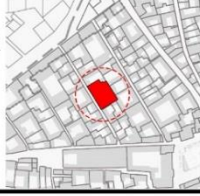
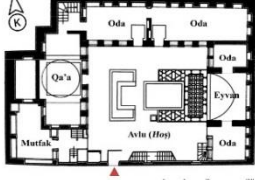
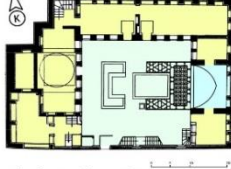
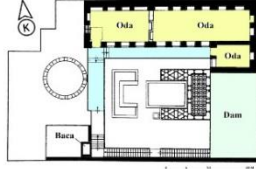
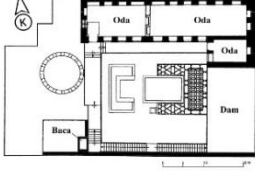
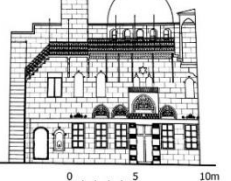

B. Halep Geleneksel Konutlarının Analiz Föyleri

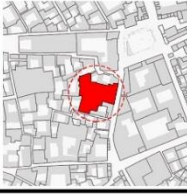

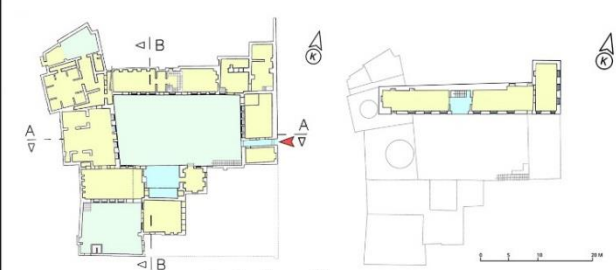

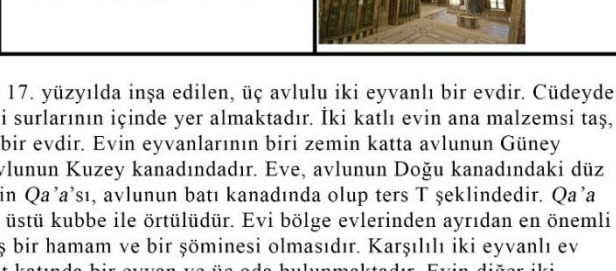
Şekil 90 Halep Şehri Haritası

Kaynak: (BTU, Association of Friends of the Old City of Aleppo, University of Bari, & Syrian Heritage Archive Project, 2020).

KONUT BİRİMİ ANALİZ FÖYÜ									
Yapının İsmi: Maraş Evi			Yapıldığı Dönem: Osmanlı Dönemi, 18. yüzyıl			Avlu Sayısı: 1			
Yapının Konumu: Halep, Farafıra Mah.			Plan Tipolojisi: Tek eyvanlı			Kat Sayısı: 2 + bodrum			
Hâkim Yön: Doğu - Batı			Ana Malzeme ve Strüktür: Taş/Kâgır			Harita Üzerindeki Konumu:			
Eyvan(lar)ın bulunduğu cephe: Güney cephesi, zemin kat			Giriş Sayısı ve cephesi: 1, Doğu cephesi						
Kapı Arası Durumu: Yok, giriş odası kullanıldı			Kapı Arası'nın Çeşidi: Düz ☐ Kıvrak ☐						
MİMARİ BİRİM VE ELEMANLAR:									
Avlu:	Eyvan:	Dehliz:	Gezemek:	Revak:	Qa'a:	Oda:	Tuvalet:	Mutfak:	
☒	☒	☐	☐	☐	☒	☒	☒	☒	
Kiler:	Banyo:	Hamam:	Dam:	Kuyu:	Havuz:	Çiçeklik:	Kubbe:	Merdiven:	
☒	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☒	
KAT PLAN(LAR)I:			PLAN ŞEMASI: ☐ Açık Mekân ☐ Yarı açık Mekân ☐ Kapalı Mekân						
Zemin kat (H.T.M, 2022)									
Birinci kat (H.T.M, 2022)			KESİTLER:						
Bodrum kat (H.T.M, 2022)			RESİMLER:						
			A-A Kesiti (H.T.M, 2022)						
			Şekil xx: (Zeynalabdin, 2009)						
AÇIKLAMA: Maraş Evi Osmanlı döneminde 18. yüzyılda inşa edilen, kentin eyvanlı avlulu evlerin arasında balkonu olan ender evlerindedir. Farafıra mahallesinde yer alan ev, Eyyübi surlarının içinde yer alıp Halep Kalesi'nin Kuzey-Batısındadır. İki katlı evin ana malzemesi taş, ve kâgır sistemiyle inşa edilmiş bir evdir. Bir avlusu olan Maraş Evi, tek eyvanlı ev tipi grubundadır. Eve doğu batısında bulunan giriş kapısından, bir giriş odasından "lobi" geçilerek girilmektedir. Evin en önemli birimi olan <i>livan</i> , avlunun Güney kanadında yer alıp bir buçuk kat yüksekliğindedir. Evin Qa'a'sı, avlunun kuzey kanadında olup dikdörtgen plana sahiptir. Avlunun ortasında bir havuz kare şeklinde bir havuz bulunmaktadır. Biri avludan diğeri avlunun kuzey kanadındaki odanın arkasından üçüncüsü giriş odasından erişilen yer alan merdivenlerle çıkılan üst katta dört oda bulunmaktadır. Evin bodrum katında depo ve kilerler yer almaktadır.									

KONUT BİRİMİ ANALİZ FÖYÜ								
Yapının İsmi: Basil Evi			Yapıldığı Dönem: Osmanlı Dönemi, 18. yy			Avlu Sayısı: 1		
Yapının Konumu: Halep, Cüdeyde mh.			Plan Tipolojisi: Tek eyvanlı			Kat Sayısı: 2 + bodrum		
Hâkim Yön: Doğu -Batı			Ana Malzeme ve Strüktür: Taş/Kâgir			Harita Üzerindeki Konumu:		
Eyvan(lar)ın bulunduğu cephe: Zemi kat, Doğu cephesi			Giriş Sayısı ve cephesi: 2/Güney					
Kapı Arası Durumu: Yok, bölme duvar kullanıldı			Kapı Arası'nın Çeşidi: Düz ☐ Kıvark ☐					
MİMARİ BİRİM VE ELEMANLAR:								
Avlu:	Eyvan:	Dehliz:	Gezemek:	Revak:	Qa'a:	Oda:	Tuvalet:	Mutfak:
☒	☒	☐	☒	☐	☒	☒	☒	☒
Kiler:	Banyo:	Hamam:	Dam:	Kuyu:	Havuz:	Çiçeklik:	Kubbe:	Merdiven:
☒	☐	☐	☒	☒	☒	☒	☒	☒
KAT PLAN(LAR)I:			PLAN ŞEMASI: ☐ Açık Mekân ☐ Yarı açık Mekân ☐ Kapalı Mekân					
								
Zemin kat planı (A. Mohammad S. Dania, 2020)			Zemin kat planı (A. Mohammad S. Dania, 2020), Düzenleyen: Yazar.					
			KESİTLER:			RESİMLER:		
Birinci kat planı (A. Mohammad S. Dania, 2020)								
			KD cephesi (A. Mohammad S. Dania, 2020)			Resim 86: (M. Lahoud, 2003)		
								
						Resim 87: (URL X, 2020)		
AÇIKLAMA:								
Basil Evi, 18. yüzyılda tipik bir Arap Memlük eyvanlı avlulu ev özelliklerini taşıyan bir konut birimidir. Cüdeyde mahallesinde yer alan ev, günümüze kadar izleri olan Eyyübi surların içinde yer alıp iki katlı, ana malzemesi taş, ve kâgir sistemiyle inşa edilmiş bir evdir. Bir avlusuna sahip olan Basil Evi, tek eyvanlı ev tipi grubundadır. İki de avlunun güney kanadında olmak üzere, biri avluya diğeri ise mutfaka açılan evin iki adet girişi bulunmaktadır. Evin en önemli birimi olan <i>livan</i> , avlunun Doğu kanadında yer alıp iki kat yüksekliğindedir. <i>Livanın</i> karşısında ters T şeklinde, ortasında havuzu olan bir <i>atebe</i> ve üstü kubbe ile örtülmüş süslemelerle zengin bir <i>Qa'a</i> bulunmaktadır. Avlunun ortasında çevresindeki zemin mozaik taşlarla süslenmiş bir havuz bir kuyu bir de ağaçların olduğu bir çiçeklik yer almaktadır. Avluda yer alan merdivenlerle çıkılan üst katta üç oda bulunmaktadır.								

KONUT BİRİMİ ANALİZ FÖYÜ									
Yapının İsmi: Vekil Evi			Yapıldığı Dönem: Osmanlı Dönemi, 1603			Avlu Sayısı: 2			
Yapının Konumu: Halep, Cüdeyde mh.			Plan Tipolojisi: İki eyvanlı			Kat Sayısı: 2 + bodrum			
Hâkim Yön: Doğu - Batı			Ana Malzeme ve Strüktür: Taş/Kâgir			Harita Üzerindeki Konumu:			
Eyvan(lar)ın bulunduğu cephe: GD (Zemin kat) - KD (Üst kat)			Giriş Sayısı ve cephesi: 2 / KD cephesi						
Kapı Arası Durumu: Var, her iki girişte kullanıldı			Kapı Arası'nın Çeşidi: Düz ☐ Kıvrak ☒						
MİMARİ BİRİM VE ELEMANLAR:									
Avlu: ☒	Eyvan: ☒	Dehliz: ☒	Gezemek: ☐	Revak: ☐	Qa'a: ☒	Oda: ☒	Tuvalet: ☒	Mutfak: ☒	
Kiler: ☒	Banyo: ☒	Hamam: ☐	Dam: ☒	Kuyu: ☐	Havuz: ☒	Çiçeklik: ☒	Kubbe: ☒	Merdiven: ☒	
KAT PLAN(LAR)I:			PLAN ŞEMASI: ☐ Açık Mekân ☐ Yarı açık Mekân ☐ Kapalı Mekân						
Zemin kat (H.T.M, 2020) Düzenleyen: Yazar.			Zemin kat planı (H.T.M, 2020) Düzenleyen: Yazar.			Birinci kat planı (H.T.M, 2020) Düzenleyen: Yazar.			
			KESİTLER:			RESİMLER:			
Birinci kat (H.T.M, 2020) Düzenleyen: Yazar.									
			0 5 10m			Resim xx: (URL xx)			
			GD görünüş (Umut Baran Karakuş, 2020)						
AÇIKLAMA: Vekil Evi Osmanlı döneminde 1603 yılında inşa edilen, Selamlık ve Haremlik bölümlerinden oluşan iki avlulu iki eyvanlı bir evdir. Cüdeyde mahallesinde yer alan ev, Eyyübi surlarının içinde yer almaktadır. İki katlı evin ana malzemesi taş, ve kâgir sistemiyle inşa edilmiş bir evdir. Evin eyvanlarının biri Haremlik bölümünde, zemin katta, avlunun Güneydoğu kanadında diğeri ise Selamlık bölümünde olup üst katta, avlunun Kuzeydoğu kanadındadır. Selamlık ve Haremlik bölümlerine Kuzeydoğu cepheden açılan iki tane ayrı kapı bulunmaktadır. Kapıları her birinde birer kıvrak kapı arası "dehliz" vardır. Evin Qa'a'sı, Selamlık bölümünün avlusunun Kuzeybatı kanadında olup ters T plana sahiptir. Qa'a çeşitli motiflerle süslenmiş olup üstü kubbe ile örtülüdür. Avluların her ikisinin ortasında birer havuz ve çiçeklik bulunmaktadır. Evin üst katına, avluda ve odalarda bulunan merdivenlerle çıkılmaktadır.									

KONUT BİRİMİ ANALİZ FÖYÜ								
Yapının İsmi: Gazale/Gazali Evi	Yapıldığı Dönem: Osmanlı Dönemi, 17. yüzyıl	Avlu Sayısı: 3						
Yapının Konumu: Halep, Cüdeyde Mah.	Plan Tipolojisi: İki karşılıklı eyvanlı	Kat Sayısı: 2 + bodrum						
Hâkim Yön: Kuzey - Güney	Ana Malzeme ve Strüktür: Taş/Kâgır	Harita Üzerindeki Konumu: 						
Eyvan(lar)ın bulunduğu cephe: Zemin, G - Üst kat, K	Giriş Sayısı ve cephesi: 1, Doğu cephesi							
Kapı Arası Durumu: Var, ince uzun dikdörtgen	Kapı Arası'nın Çeşidi: Düz ☒ Kıvrık ☐							
MİMARİ BİRİM VE ELEMANLAR:								
Avlu: ☒	Eyvan: ☒	Dehliz: ☒	Gezeme: ☐	Revak: ☐	Qa'a: ☒	Oda: ☒	Tuvalet: ☒	Mutfak: ☒
Kiler: ☒	Banyo: ☒	Hamam: ☒	Dam: ☒	Kuyu: ☐	Havuz: ☒	Çiçeklik: ☐	Kubbe: ☒	Merdiven: ☒
KAT PLAN(LAR)I:								
 <p>Zemin kat (H.V.M.G.M., 2020) Düzenleyen: Yazar.</p>			 <p>B-B kesiti (Tuğça Tezcan, 2020)</p>					
 <p>Birinci kat (H.V.M.G.M., 2020) Düzenleyen: Yazar.</p>			 <p>Şekil xx: (David & Cristofoli, 2019)</p> <p>Şekil xx: (URL xx)</p>					
<p>AÇIKLAMA: Gazale Evi, Osmanlı döneminde 17. yüzyılda inşa edilen, üç avlulu iki eyvanlı bir evdir. Cüdeyde mahallesinde yer alan ev, Eyyübi surlarının içinde yer almaktadır. İki katlı evin ana malzemesi taş, ve kâgır sistemiyle inşa edilmiş bir evdir. Evin eyvanlarının biri zemin katta avlunun Güney kanadında, diğeri ise üst katta avlunun Kuzey kanadındadır. Eve, avlunun Doğu kanadındaki düz kapı arasından girilmektedir. Evin Qa'a'sı, avlunun batı kanadında olup ters T şeklindedir. Qa'a çeşitli motiflerle süslenmiş olup üstü kubbe ile örtülüdür. Evi bölge evlerinden ayırdan en önemli özellik içinde kendisine ait geniş bir hamam ve bir şöminesi olmasıdır. Karşılıklı iki eyvanlı ev grubunda olan Gazali Evi'nin üst katında bir eyvan ve üç oda bulunmaktadır. Evin diğer iki avlusunun biri hademelere diğeri ise hamama tahsis edilmiştir. Qa'a'da müzik grubuna tahsis edilmiş iki adet balkon ve çok sayıda bitkisel motifler dikkat çekmektedir.</p>								

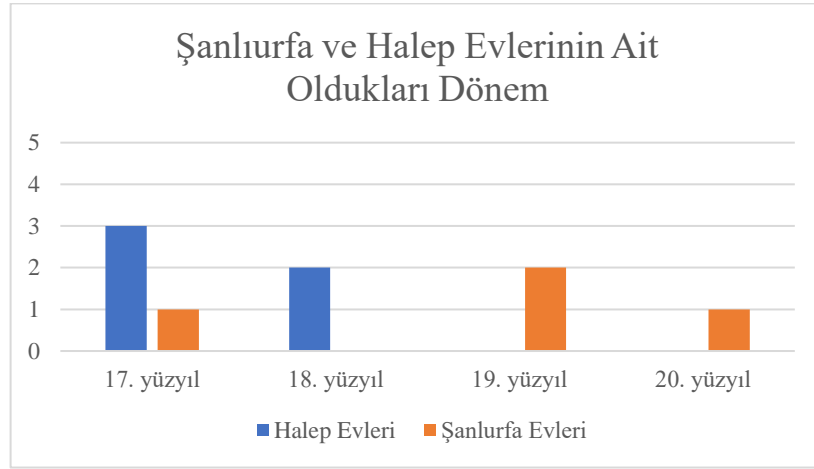
KONUT BİRİMİ ANALİZ FÖYÜ									
Yapının İsmi: İbrahim Konağı			Yapıldığı Dönem: Osmanlı Dönemi, 1826 yılı			Avlu Sayısı: 3			
Yapının Konumu: Halep, Cibeyle mh.			Plan Tipolojisi: 3 eyvanlı			Kat Sayısı: 2 + bodrum			
Hâkim Yön: Doğu - Batı			Ana Malzeme ve Strüktür: Taş/Kâgır			Harita Üzerindeki Konumu:			
Eyvan(lar)ın bulunduğu cephe: G, zemin kat × 2, G, Birinci kat			Giriş Sayısı ve cephesi: 1, Kuzey cephesi						
Kapı Arası Durumu: Var, Selamlık bölümünde			Kapı Arası'nın Çeşidi: Düz ☐ Kıvrak ☒						
MİMARİ BİRİM VE ELEMANLAR:									
Avlu: ☒	Eyvan: ☒	Dehliz: ☒	Gezemek: ☐	Revak: ☒	Qa'a: ☒	Oda: ☒	Tuvalet: ☒	Mutfak: ☒	
Kiler: ☒	Banyo: ☒	Hamam: ☐	Dam: ☒	Kuyu: ☐	Havuz: ☒	Çiçeklik: ☐	Kubbe: ☐	Merdiven: ☒	
KAT PLAN(LAR)I:			PLAN ŞEMASI: ☐ Açık Mekân ☐ Yarı açık Mekân ☐ Kapalı Mekân						
Zemin kat (Sevdener Emuce, 2020), Düzenleyen: Yazar.			Zemin kat (Sevdener Emuce, 2020), Düzenleyen: Yazar.			Birinci kat (Sevdener Emuce, 2020), Düzenleyen: Yazar.			
			KESİTLER:			REŞİMLER:			
Zemin kat (Sevdener Emuce, 2020), Düzenleyen: Yazar.						Şekil xx: (Zeynelabdin, 2009)			
			A-A kesiti (Sevdener Emuce, 2020), Düzenleyen: Yazar.			Şekil xx: (Zeynelabdin, 2009)			
			B-B kesiti (Sevdener Emuce, 2020), Düzenleyen: Yazar.						
AÇIKLAMA: İbrahim Konağı, Osmanlı döneminde 1826 yılında inşa edilen, üç avlulu üç eyvanlı bir evdir. Cüdeye mahallesinde yer alan ev, Eyyübi surlarının içinde yer almaktadır. İki katlı evin ana malzemesi taş, ve kâgır sistemiyle inşa edilmiş bir evdir. Ev Cibeyle mahallesinde, kentine tarihi kalesinin kuzeyinde konumlandırılmaktadır. Ev, Selamlık, Haremlik ve Hademlik olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Doğu avlu Selamlık olan bölümün içinde bir Qa'a, zemin ve üst katında avlunun güney kanadında birer eyvanı vardır. üst kat eyvanın önü revaklıdır. Evin batı avlusu ise Haremlik bölümünü oluşturup avlusunun ortasında bir havuz ve güney kanadında iki kat yüksekliğinde bir eyvan yer almaktadır. Orta avlu, evin hademelerine tahsis edilmiştir. Eve kuzeyinde bulunan kıvrak bir kapı arasından girilmektedir. Evin Selamlık ve Haremlik bölümlerinde bulunan merdivenler komşu evlerin damlarına geçilen dama çıkılmaktadır.									

V. ŞANLIURFA VE HALEP GELENEKSEL KONUTLARININ ANALİZ FÖYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Konutların Ait Oldukları Dönem

Çalışmanın kapsamının incelenen Şanlıurfa geleneksel eyvanlı avlulu konutlar, inşa edildikleri dönem açısından incelendiği zaman konutların biri haricinde hepsinin Osmanlı İmparatorluğu'nun geç döneminde 19. ve 20. yüzyıllarında inşa edildiği görülmektedir. Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerine bakıldığı zaman, konutların 17. ve 18. Yüzyıllarında yapıldığı görülmektedir.

Bu sonuçları karşılaştırdığımız zaman, incelenen Halep konutlarının, Şanlıurfa konutlarına göre daha eskiye dayandığını ancak her iki bölgenin konutlarının Osmanlı İmparatorluğu'nun gelmesi ile (Şanlıurfa 1517, Halep 1516) inşa edildikleri anlaşılmaktadır.

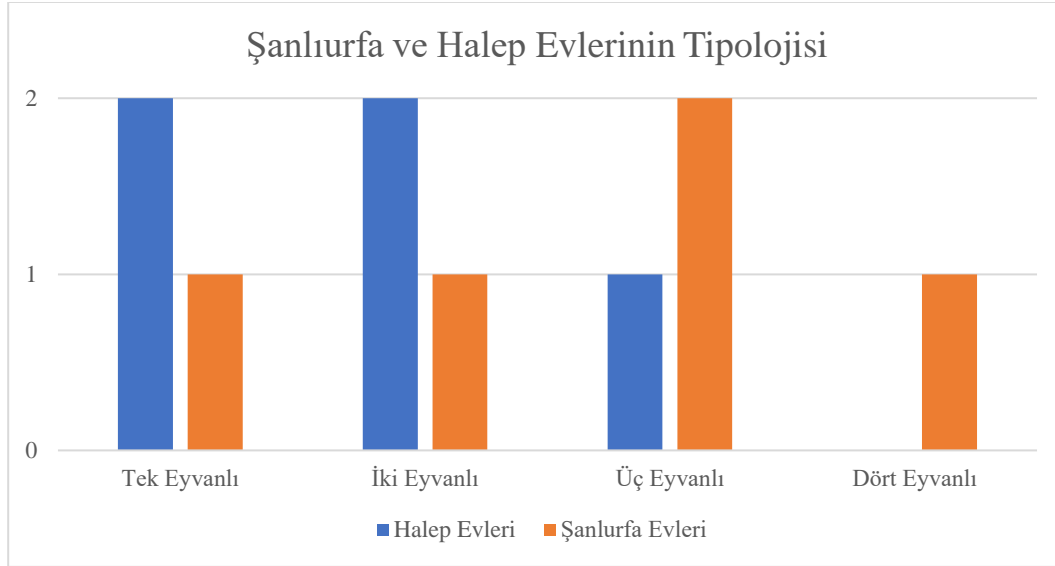
Şekil 91 Şanlıurfa ve Halep'ten İncelenen Konutların Ait Oldukları Dönemler

B. Plan Tipolojisi

Şanlıurfa geleneksel evlerinin plan tipleri incelendiği zaman, eyvan sayısına göre belirlenen plan tiplerinin, tek, iki, üç veya dört eyvanlı olabildiği görülmektedir. Halep evleri ise tek, iki veya üç eyvanlı olduğu anlaşılmaktadır.

Ancak karşılaştırmalı olarak her iki kentin plan tipolojisine bakıldığı zaman Şanlıurfa'daki birden fazla eyvan barındıran evlerin eyvanları aynı katta

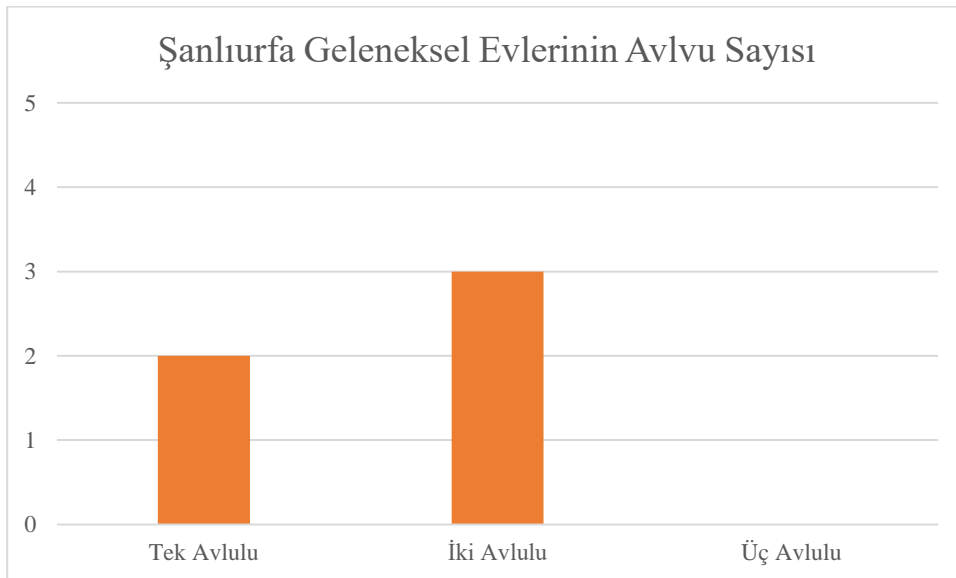
bulunabildikleri, eyvanların hepsi zemin katta değil de birinci katta da olabildiği görülürken, Halep evlerinin birden fazla eyvanı olan evlerin eyvanlarının ya farklı katlarda olduğu ya da birden fazla avlusu olan evlerin birer olarak farklı eyvanlarda yer aldığı görülmektedir.

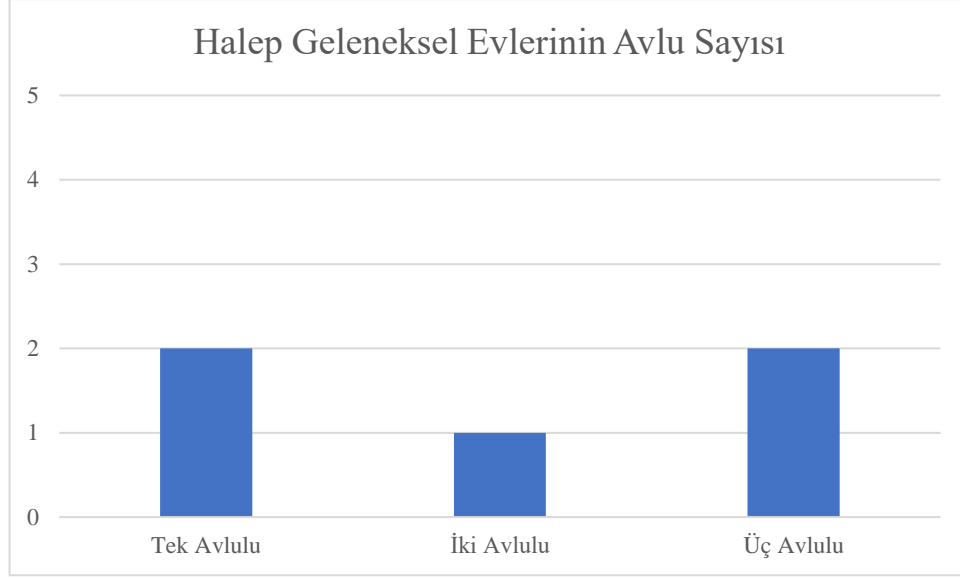
Şekil 92 Şanlıurfa ve Halep Ev Tipolojisi

C. Avlu Sayısı

İncelenen Şanlıurfa geleneksel evlerinin avlu sayısına bakıldığında zaman, bir evde bir ya da iki avlu olabildiği görülmektedir. Halep geleneksel evleri ise bir, iki veya üç avlulu olduğu görülmektedir.

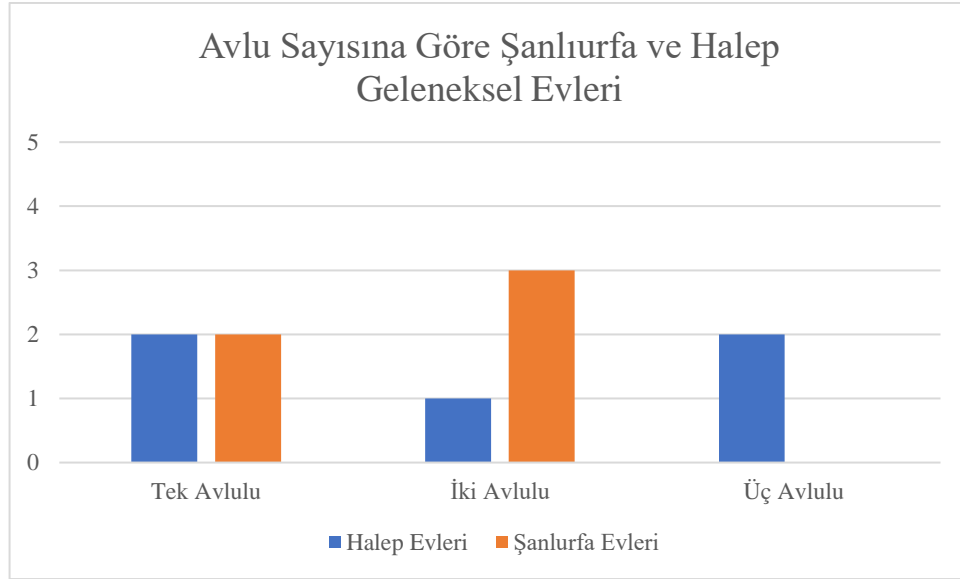

Şekil 93 Şanlıurfa Geleneksel Evlerinde Avlu Sayısı

Şekil 94 Halep Geleneksel Evlerinde Avlu Sayısı

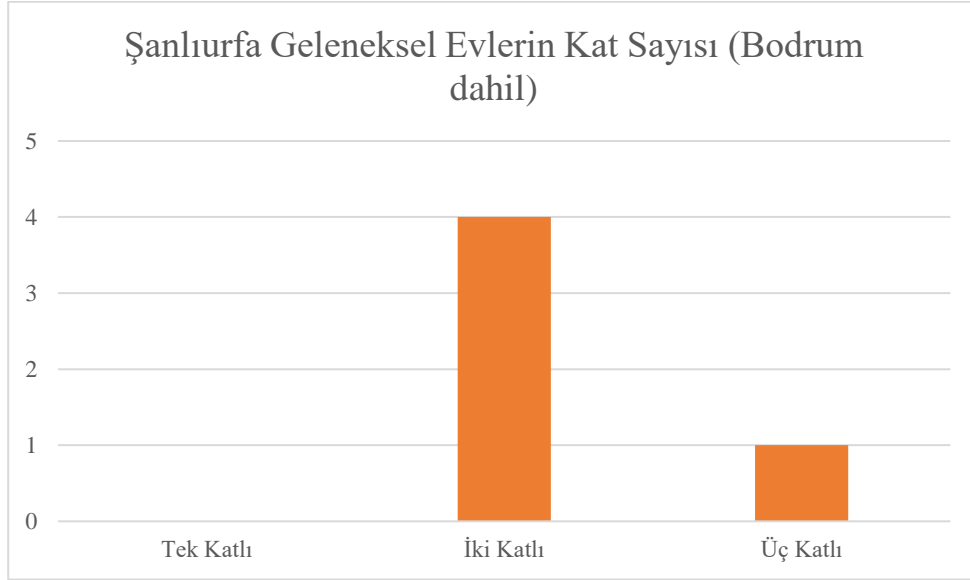
Karşılaştırmalı olarak avlu sayısı bağlamında her iki bölgenin incelenen konutlarına bakıldığı zaman, Halep'te yer alan evlerin daha fazla avlu sayısına sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak iki kentin konutları arasında farklılığın anlaşılması için avlu sayılarına bakmak kifayetsiz kalır. Avluların ebat ve niteliklerine bakılması gerek, şöyle ki Şanlıurfa evlerindeki iki avlulu evlerin ana avlu dışında olan avlular küçük boyutlu olup bir lobi görevini taşır iken Halep'teki iki veya üç avlulu evlerin avlularının hepsi birer ana avlu boyutunda olup Haremlik bölümünde olan avlunun bütün özelliklerini taşımaktadır.

Şekil 95 Şanlıurfa ve Halep Evlerinde Avlu Sayısı

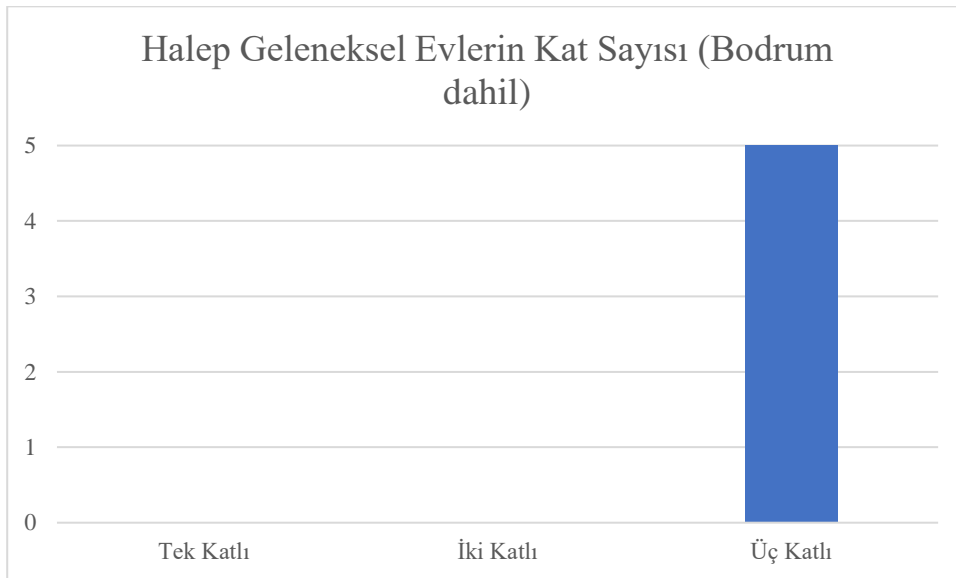
D. Kat Sayısı

İncelene Şanlıurfa geleneksel eyvanlı avlulu evlerinin kat sayısına bakıldığı zaman, bu evlerde her zaman iki veya üç kattan oluşarak birden fazla kat yer aldığı görülmektedir. Halep geleneksel evlerinde ise, incelenen evler her zaman üç katlı olmaktadır.

Şekil 96 Şanlıurfa'da Geleneksel Evlerin Kat Sayısı (Bodrum dahil)

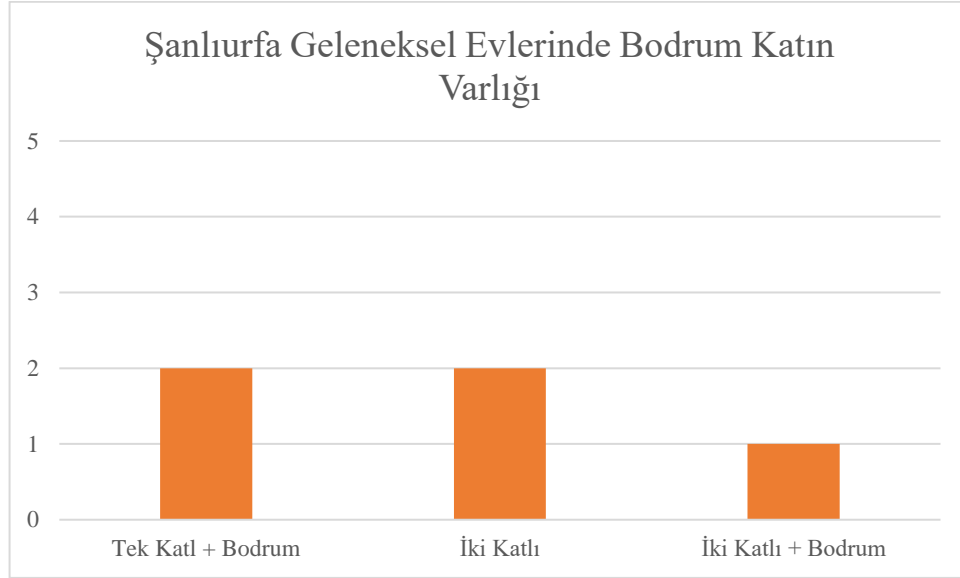
Karşılaştırma sonucunda, her iki bölgede incelenen konutların birden fazla kata sahip olduğu anlaşılmaktadır.

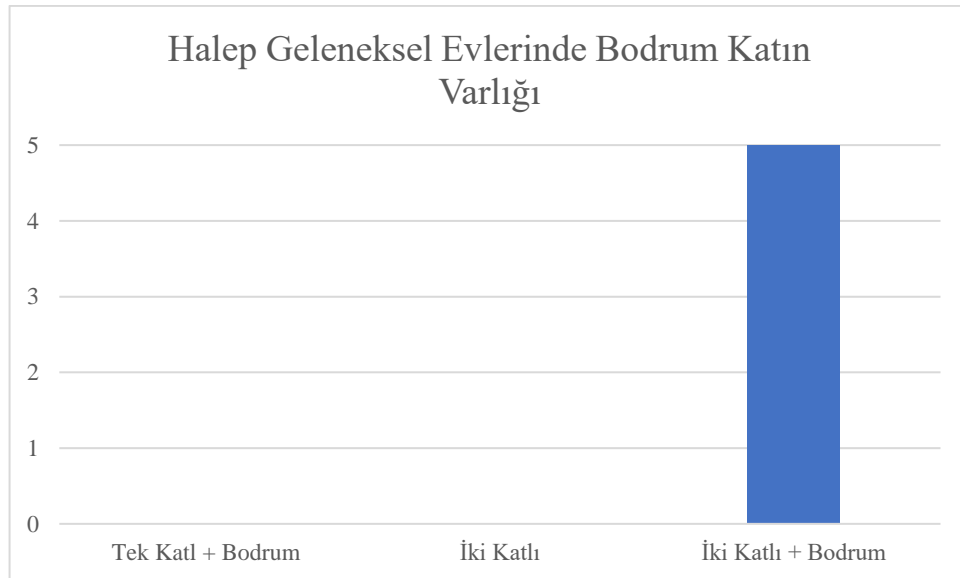
Şekil 97 Halep'te Geleneksel Evlerin Kat Sayısı (Bodrum Dahil)

E. Bodrum Katın Varlığına Göre Kat Sayısı

İncelenen Şanlıurfa evlerinde bodrum katın varlığına bakılınca evlerin zemin seviyesinin üstü bir kat ile bodrumdan veya zemin üstü iki kattan oluştuğu görülmektedir. Halep evlerinde ise evler her zaman zemin üstü iki kat ile beraber bir toprak altı bodrum katından oluştuğu görülmektedir.

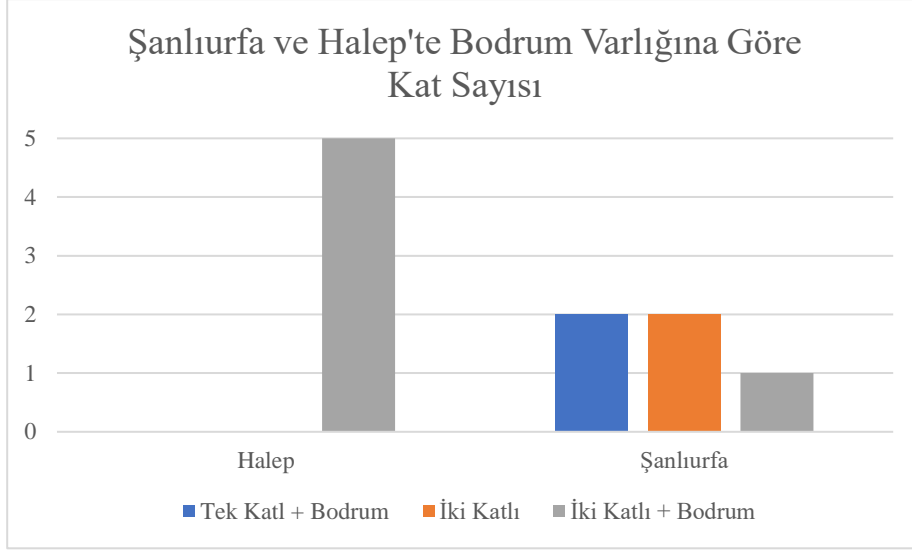

Şekil 98 Şanlıurfa Geleneksel Evlerinde Bodrum Katın Varlığı

Şekil 99 Halep Geleneksel Evlerinde Bodrum Katın Varlığı

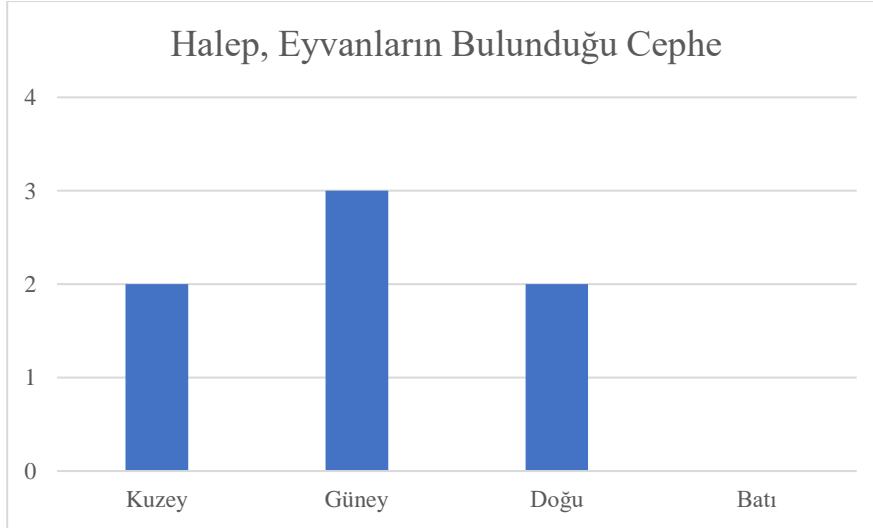
Her iki bölgede kilerlerin olduğu bodrum kat, vazgeçilmez bir birim olmuştur. Ancak Şanlıurfa evlerinde, bodrum katı olmayan iki katlı olan evlerin kilerleri zemin katta yer alarak yaşamın geçtiği kat birinci kat olmuştur.

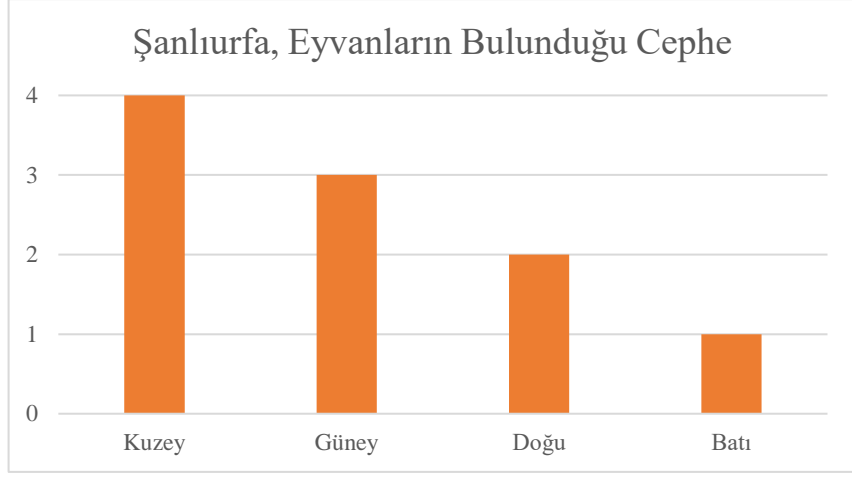
Şekil 100 Şanlıurfa ve Halep Geleneksel Evlerinde Bodrum Katının Varlığı

F. Eyvanların (*Livan*) Bulunduğu Cephe

İncelenen Şanlıurfa eyvanlı avlulu evlerinde eyvanların yer aldıkları cephelere bakıldığı zaman, eyvanların çoğunluğunun Kuzey ve Güney cephesinde yer bulunduğu görülmektedir. Bazı durumlarda eyvanlar Güney vey Batı cephelerinde de yer almıştır. Halep evlerinde gelinince, eyvanlar Kuzey, Güney ve Doğu cephlerinde bulunarak Batı cephesinde yer alana eyvana rastlanmamaktadır.

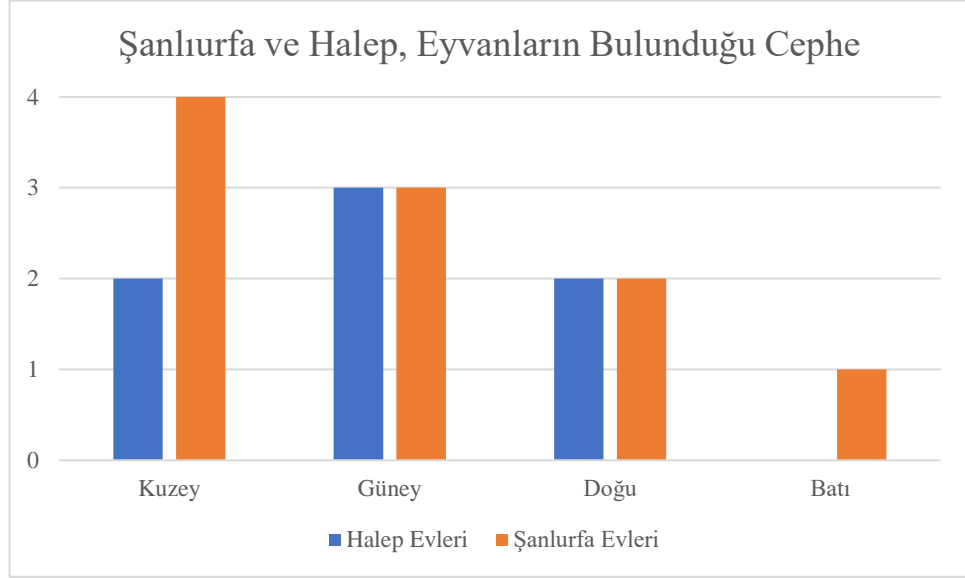

Şekil 101 Halep Geleneksel Evlerindeki Eyvanların Bulunduğu Cephe

Şekil 102 Şanlıurfa Geleneksel Evlerindeki Eyvanların Bulunduğu Cephe

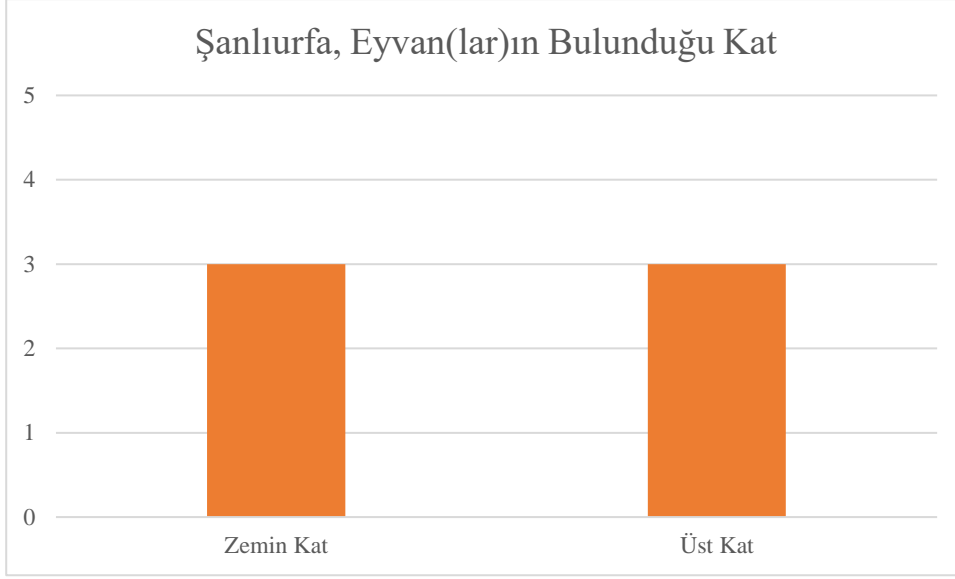
Karşılaştırma sonucunda her iki bölgede eyvanların Kuzey ve Güney cephelerde bulunduğu anlaşılmaktadır.

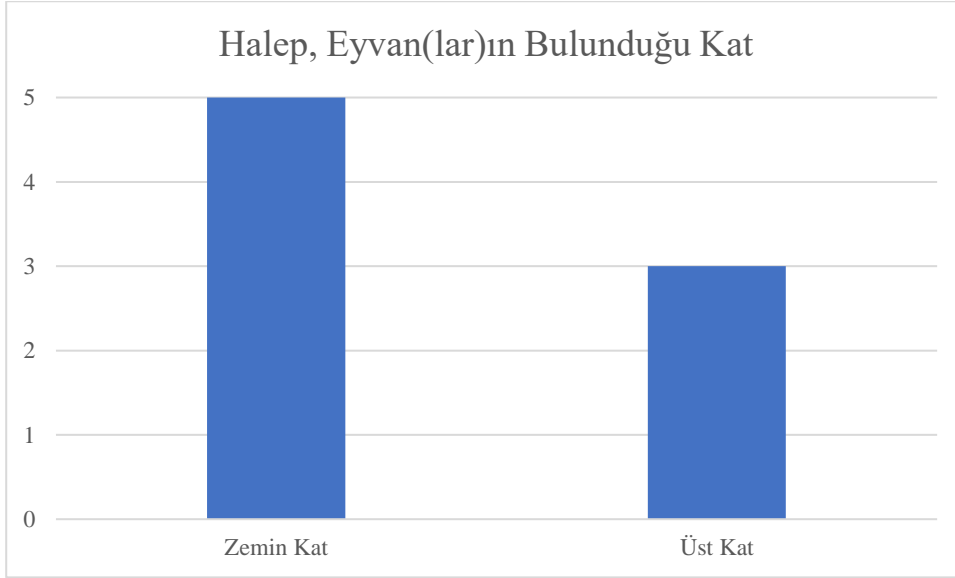
Şekil 103 Şanlıurfa ve Halep Geleneksel Evlerindeki Eyvanların Bulunduğu Cephe

G. Eyvanların (*Livan*) Bulunduğu Kat

Şanlıurfa evleri, eyvanların yer aldıkları kat açısından incelendiği zaman, eyvanların eşit bir miktarda hem zemin kat hem de üst katlarda yer alabildiği görülmektedir. Halep evlerinde ise eyvanlar çoğu zaman zemin katta yer alıp, bazı durumlarda üst kat eyvanlarında da rastlanmaktadır.

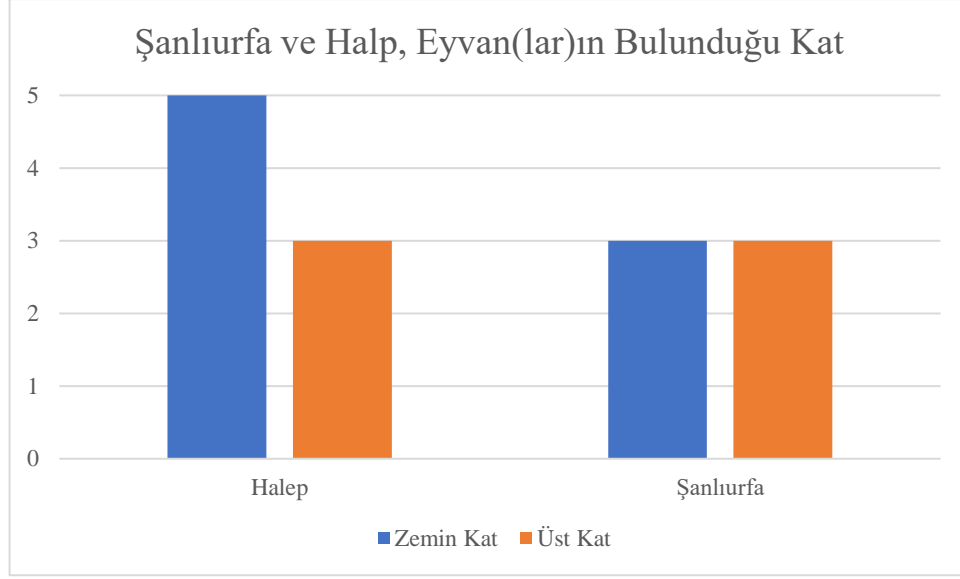

Şekil 104 Şanlıurfa Geleneksel Konutlarında Eyvanların Yer Aldığı Kat

Şekil 105 Halep Geleneksel Konutlarında Eyvanların Yer Aldığı Kat

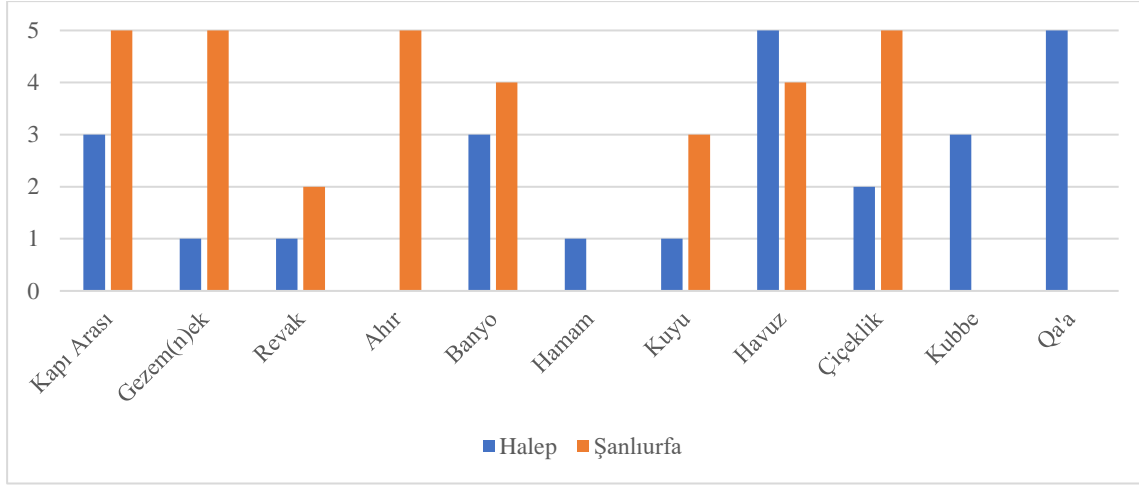
Karşılaştırma sonucunda üst kat eyvanı olan Şanlıurfa evlerin bütün eyvanları üst katta olabilir iken, Halep evlerinde üst kat eyvanı bulunduğu evlerin bir de zemin katta en az bir eyvanın yer aldığı görülmektedir.

Şekil 106 Şanlıurfa ve Halep Geleneksel Konutlarında Eyvanların Yer Aldığı Kat

H. Yer Alan Mimari Birim ve Elemanlar

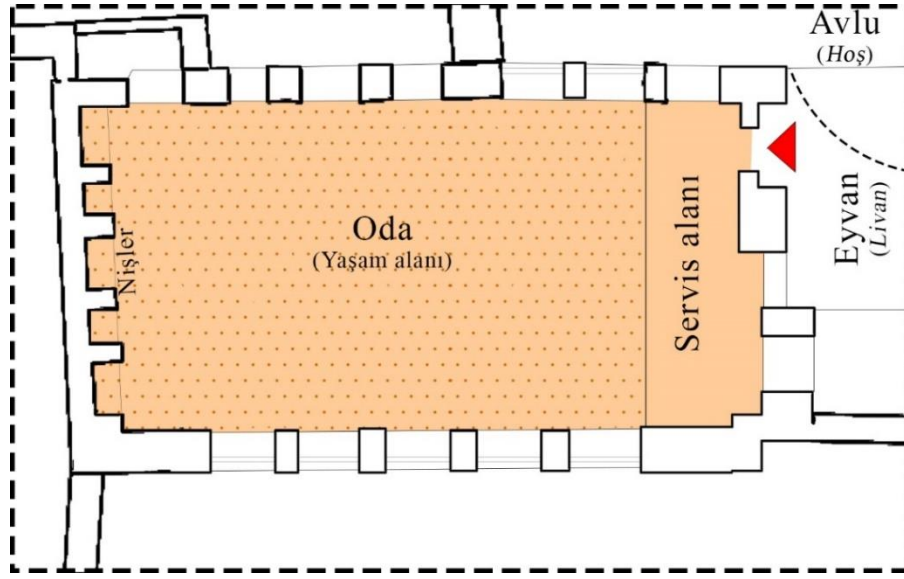
Şanlıurfa ve Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerindeki mimari birim ve elemanlar incelendiği zaman, Avlu, eyvan, oda, tuvalet, mutfak, kiler (*zerzembe*), dam ve merdivenlerin incelenen bütün evlerde yer aldığı görülmektedir. Şanlıurfa evlerinde kapı arası, *gezenek*, ahır (*develik*) ve çiçeklikler evlerin hepsinde yer alır iken, Halep evlerinde bu birimlere daha az rastlanmaktadır. Avlu ortasındaki havuz her iki bölgenin hemen hemen bütün evlerinde yer alır iken Şanlıurfa evlerinin birinde bulunmamaktadır. Şanlıurfa evlerinin çoğunda yer alan kuyu, Halep evlerinin sadece birinde görülmektedir. Halep evlerinin hepsinde bulunan *Qa'a*'ya (ağırlama salonu), Şanlıurfa evlerinde rastlanmamaktadır. Halep evlerinin birinde görülen hamam, Şanlıurfa evlerinde görülmemektedir. *Qa'a*'yı ve hamamı örten kubbeler, Şanlıurfa evlerinde yoktur. Revak, her iki bölgenin konutlarında, yakın miktarda ender görülen mimari birimlerden biridir.

Şekil 107 Şanlıurfa ve Halep Evlerinde Farklı Oranlarda Görülen Mimari Birim ve Elemanlar

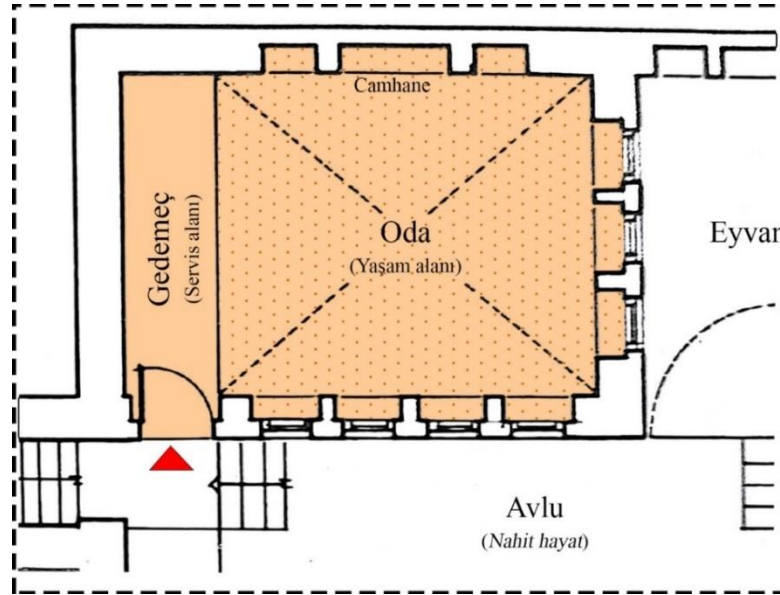
İ. Oda Düzeni

İncelenen Şanlıurfa ve Halep geleneksel eyvanlı avlulu evlerindeki odalar planlama biçimi açısından değerlendirildiği zaman, her iki bölgenin odaları benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Odaya ya bir yarı mekândan geçilerek (eyvan veya Şanlıurfa’da *gezenek* olabilir) ya da doğrudan avludan girilmektedir. Odalar genellikle avlu seviyesinden yüksek tutulmuştur. Odaya girilince önce odanın yaşam alanından alçak tutulan servis alanının (Şanlıurfa mimarisinde “*Gedemeç*” denilir) geçilir. Servis alanında ayakkabılar çıkarılır ve genellikle halısızdır. Yaşam alanı ise, yaşamın geçtiği alan olup içinde odanın mobilyalar yerleştirilir. Odaların genellikle sokak ile bağlantısı bulunmayıp avluya veya eyvana bakan cepheleri çok sayıda pencere içermektedir. Pencere içermeyen odanın duvarlarının iç yüzeylerinin içinde camhane veya niş denilen taşta oyulmuş rafli oyuklar var. Bu oyuklarda genellikle vazolar gibi çeşitli objeler sergilenmektedir.

Şekil 108 Halep, Gazali Evi'nde Oda Düzeni

Kaynak: (Zeynalabdin, 2020), Düzenleyen: Yazar.

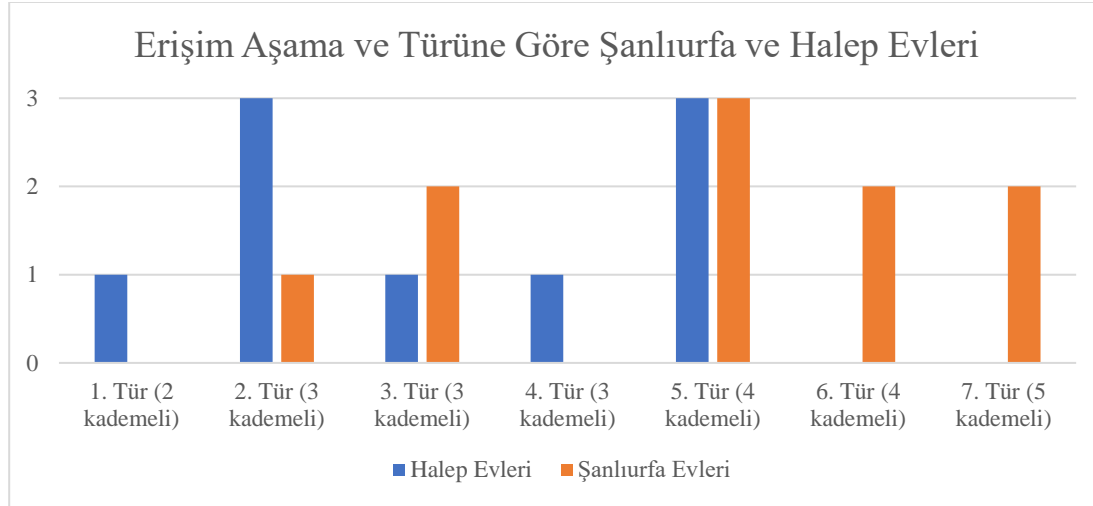
Şekil 109 Şanlıurfa, Hacıbanlar Evi'nde Oda Düzeni

Kaynak: (Akkoyunlu, 1989), Düzenleyen: Yazar.

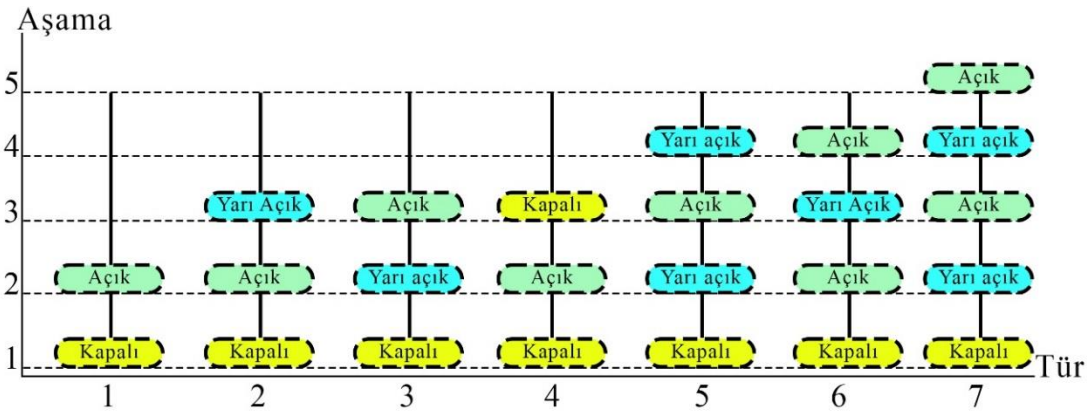
J. Kentselden Öze Erişim Türü

Şanlıurfa ve Halep evlerindeki kapalı mekânlara erişim biçimi incelendiği zaman, karşımıza yedi adet erişimi türü çıkmaktadır. Evin en mahrem mekânı olan odalara erişim aşamaları, ev planlanmasında uygulanan mahremiyet seviyesinin belirlenmesinde büyük rol oynamaktadır. En azdan en çok sıkı tutulan erişim biçimine göre oluşturulan aşağıdaki grafiğe göre (Grafik 29) incelenen Şanlıurfa evleri analiz edildiği zaman, bölge konutlarında odalara erişilmesinde minimum üç ve maksimum

beş mekân çeşidinden geçildiği görülmektedir. Halep evlerinde ise sadece bir örneği olan 1. erişim türü rastlanıp çoğunlukla üç veya dört aşamalı olarak odalara erişim sağlanmaktadır. 6. Ve 7. Erişim türü Halep evlerinde görülmez iken 3. Tür sadece bir Halep evinde görülmektedir.

Şekil 110 Şanlıurfa ve Halep Evlerinde Erişim Türlerinin Karşılaştırmalı Analizi.

Şekil 111 Şanlıurfa ve Halep Evlerinde Rastlanan Erişim Aşmalarına Göre Erişim Türlerini Anlatan Bir Grafik.

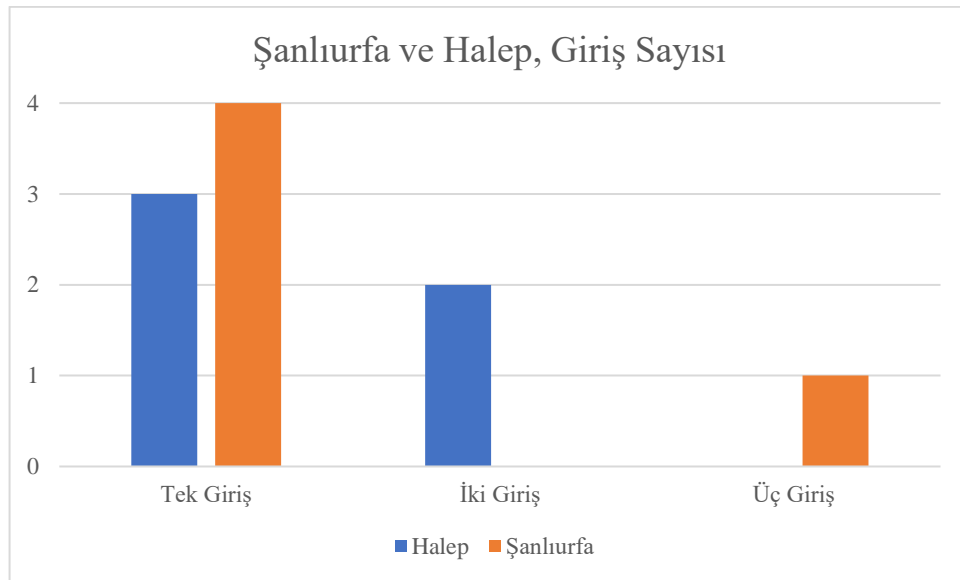
K. Yeşil Alanlar ve Su Elemanları

Her iki bölge konutlarının maruz kaldıkları benzer iklimsel şartlardan dolayı ve yeşil alan ve su elemanları bir iklimlendirme niteliğini taşımaktadır. Su elemanları olan havuz (*Bürke*), incelenen evlerin biri hariç hepsinin avlusunun ortasında birer olmak üzere yer almaktadır. Buna ilaveten Halep evlerine mahsus olan *Qa'a*'larda iç ortamı serinletmek için *Atebe* denilen bölümün ortasında bir *Bürke* (havuz) bulunmaktadır. Halep evlerinin avlularında yer alan ağaç ve bitkiler çeşitli oranlarda görülürken

Şanlıurfa evlerinde içinde düzenli olarak bitkilerin ekildiği çiçeklik denilen birim, bölge evlerinin vazgeçilmez bir ögesi olarak değerlendirmek mümkündür.

L. Giriş Sayısı

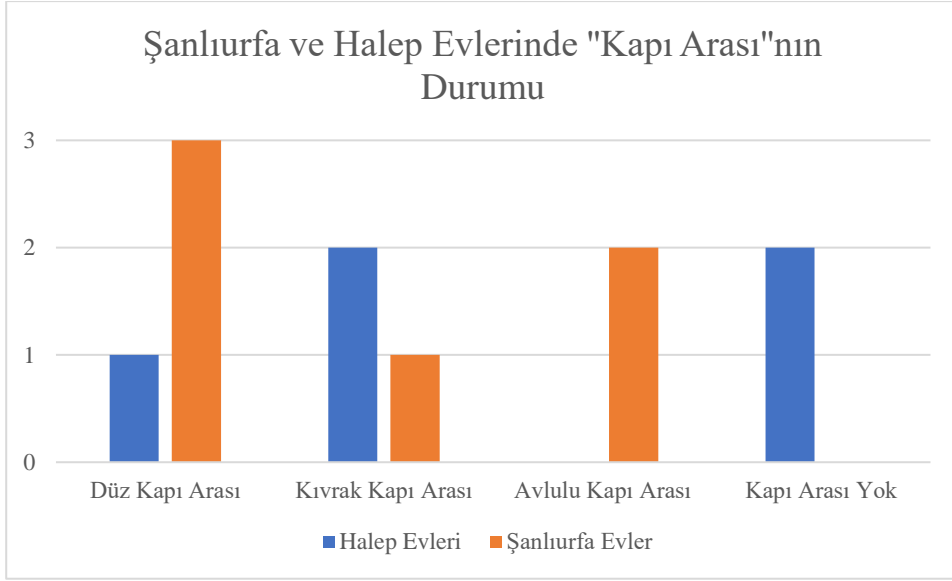
Giriş sayısı açısından her iki bölgeden incelenen konutlara bakıldığında Şanlıurfa'daki evlerin biri hariç ve Halep evlerinin ikisi hariç tek bir girişe sahip olduğu görülmektedir. Çoklu girişe sahip olan evlerin ikinci veya üçüncü girişleri, genellikle evin Selamlık veya Hademelik bölümlerine açılır, ancak günümüze kadar ulaşan konutlarda tarih boyunca yaşanan mülkiyet değişikliğinden ve evlerin bölünüp satılmasından dolayı bu evlerin girişlerinin sayılarında değişiklik yaşandığı düşünülmektedir.

Şekil 112 Şanlıurfa ve Halep Geleneksel Evlerinde Giriş Sayıları.

M. Kapı Arasının (*Dehliz*) Durumu

Mahremiyet açısından eyvanlı avlulu evlerinin en önemli birimlerinden biri olan kapı arası, Şanlıurfa evlerinin hepsinde yer almaktadır. Bu evlerde kapı arası üç çeşit olarak karşımıza çıkmaktadır. Düz ve avlulu kapı arası çeşidi bölge konutlarında en yaygın olan çeşittir. L planlı olan kıvrak kapı arası çeşidi ise incelenen evlerin sadece birinde görülmektedir. Halep evlerine gelince *dehlizi* olan (kapı arası) evlerde bu dehlizler ya düz ya da kıvrak olarak görülmektedir. Şanlıurfa evlerinden farklılık yaratan ayrıntı, *dehlizi* olmayan evlerin de görülmesi olmuştur.

Şekil 113 Şanlıurfa ve Halep Evlerinde Kapı Arasının Varlığı ve Çeşidi.

N. Mahremiyete Yönelik Mekânsal Düzenlemeler

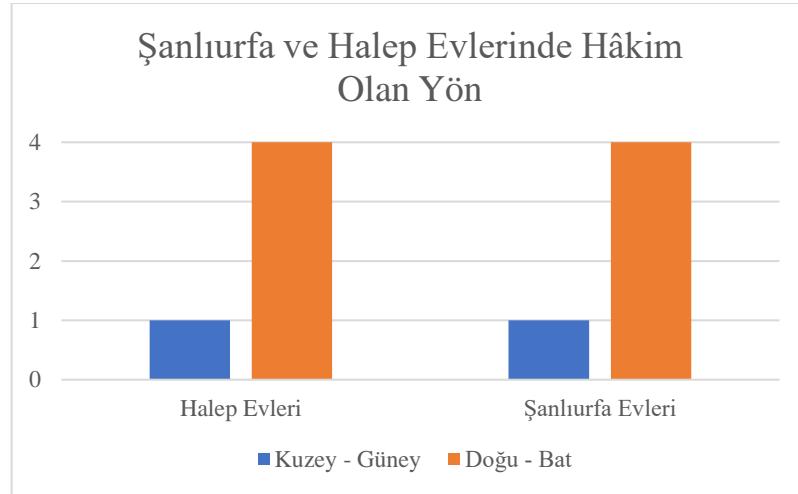
Şanlıurfa'daki geleneksel konut mimarisi, iklim, topoğrafya ve mahremiyet olgusundan etkilenerek şekillenmiştir. Konutlar avlu, eyvan, gezenek ve oda gibi mekanlarla tasarlanmıştır. Her mekân, mahremiyet açısından önemlidir. Avlu, evin bir avlusu olarak nitelendirilip kadınların ayrıldığı bir alan olup yemek yemek, oturmak, dilenmek vb. farklı günlük aktiviteler için kullanılır. Yüksek duvarlarla çevrili avlu gibi mekânlar, kadın ortak alanı niteliği verirken evin mahremiyetini korumaktadır. Konutların selamlık-haremlik bölümleri keskin bir şekilde ayrılır ve sokak cephesi sadeyken avlu cephesi bolca açıklık, pencere, desen ve girinti-çıkıntılarla doludur. Bu sayede evler sokaktan izole edilirken avluda sosyal etkileşimler gerçekleşebilir.

Halep evlerinde ise mahremiyet dar sokaklar ve yüksek duvarlarla çevrili avlu cepheleri sayesinde sağlanmaktadır. Evlerin sokak cephesi sadeyken avlu cepheleri süslü ve canlıdır. Konutlarda mahremiyet üç seviyeden oluşmaktadır: yabancılar evden tamamen uzaklaştırılırken, misafirler kontrollü bir şekilde eve alınır. Ev sakinleri ise kadınlar ve erkekler olarak ikiye ayrılır ve evin erkek ya da kadınları tarafından misafirlerin kontrollü girişleri sağlanmaktadır. Bu sayede Halep şehrindeki sosyal yaşamın doğurduğu mahremiyet ihtiyacı kentin geleneksel evlerine aşikâr bir etki yaratmaktadır.

Elde edilen verilerin ışığında her iki bölge karşılaştırıldığı zaman, Şanlıurfa evlerinde kapalı mekânlara erişim türünü, kapı arasının evlerin hepsinde yer aldığını ve haremlik-selamlık ayırımının Halep evlerine göre daha katı olduğunu göz önünde tutularak incelenen Şanlıurfa evlerinde mahremiyet düzeninin daha yüksek seviyede tutulduğunu söylemek mümkündür. Buna sebebiyet veren, her iki bölgedeki evlerin sakinlerinin farklı dini/kültürel yapılarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

O. Yerleşim Yönü

Yapılan incelemenin sonucunda, incelenen her iki bölgenin geleneksel konutlarının biri haricinde hâkim olan yönünü Doğu-Batı olduğu anlaşılmaktadır. Bu tam benzerliğin sebebinin, her iki bölgede de ortak iklimsel şartların olduğu düşünülmektedir.

Şekil 114 Şanlıurfa ve Halep Geleneksel Evlerinin Yerleşiminde Hâkim Olan Yön.

P. Mekân Esnekliği (Yazlık-Kışık/Bahçe-Oda Vs.)

Hem Şanlıurfa hem Halep'teki incelenen konutlar mekân esnekliği açısından değerlendirildiği zaman, avlunun kuzey kanadındaki odaların kışık olarak belirlenip ve güneyindeki odaların yazlık olarak belirlenip ve her iki mevsimlik bölümünün hizmet ettiği mevsimin iklimsel şartlarına göre uygun tasarlanması, bunun dışında evlerde yer alan eyvanların odalara benzer bir şekilde dağılması, bölge konutlarında mekân esnekliğinin bir belirtisidir.

R. Yapı Malzemesi

Her iki bölgenin yakınlarında bulunması, kolay işlenebilmesi, bölgedeki iklimsel şartlara karşı dayanıklılık göstermesi gibi özelliklere sahip olduğu için taş malzemesi, konutların ana malzemesini oluşturmaktadır. Şanlıurfa mimarisinde kullanılan, Akaba bölgesine bulunan taş ocaklarından çıkarılan taş Hava taş ve Halep mimarisinde, kentin kuzeyinden bulunan taş ocaklarından çıkarılan, ‘Halep Taşı’ denilen taş çeşidi, incelenen konutların her biriminde görmek mümkündür.

VI. DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, konutlarının mimari özellikleri açısından ilk izlenimde benzerlik gösterdikleri düşünülen Şanlıurfa ve Halep evlerinin konut mimarisi, önce çeşitli çevresel ve sosyal faktörler etkisinde bölgelerin genel konut mimari özellikleri araştırılıp sonra her bölgeden beşer konut seçilip analiz edilip elde edilen sonuçlar karşılaştırılarak benzerlik ve farklılık saptamıştır.

Ortak sınır paylaştan Şanlıurfa ve Halep illerinin genel yapılarına bakıldığı zaman, halk arasında Urfa diye bilinen ve 12 Kasım 2012 yılında Türkiye'nin bir büyükşehri olarak ilan edilen şehrin ismi Şanlıurfa olmuştur. 19.451 m²'lik alan kapsayan Şanlıurfa, Türkiye'nin Güneydoğusunda yer alarak Suriye'nin kuzeyindedir. UNESCO dünya mirası alanı olan Halep ise Suriye'nin bir Kuzey şehri olarak Türkiye'nin Güney sınırlarında olup 190 km²'lik bir alana sahiptir.

Çalışmada konutları ele alınan şehirler, tarihi açıdan incelendikleri zaman, Her iki kentin doğal habitatu ve İpek Yolu'na yakınlığı nedeniyle tarihte en eski medeniyetlere ev sahipliği yapmış oldukları görülmektedir. Persler, Helenler, Romalılar, Bizanslar, Araplar ve Türkler bu iki bölgeden geçmiştir. Şanlıurfa, 633-634 yılında İslam Devleti'ne katılmış ve Şanlıurfa sulama kaynaklarının açılmasıyla ekonomisi gelişmiştir. Halep ise bu dönemde aralığında Emevîler ve Abbasîler'den sonra Hamdaniler'de bir ticaret merkezi haline gelmiştir. Halep, Osmanlı İmparatorluğunun hâkimiyeti altına 1516 yılında girerken Şanlıurfa 1517 yılında girmiştir. Osmanlılar tarafından fethedilen Şanlıurfa ve Halep, İngiliz ve Fransız işgallerine maruz kalmışlardır. Şanlıurfa'da 1924'te Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ili olmuştur. Halep ise 1918 yılında Fransızların çekilmesi sonucunda, Suriye Arap Cumhuriyeti'nin bir ili olarak ilan edilmiştir. Ancak Suriye'deki Arap Baharı eskisinde başlayan devrimin bastırılması sonucunda çıkan iç savaşta Halep, büyük çatışmalara tanıklık edip şehrin tarihi dokusu büyük hasarlara uğramıştır.

Fırat Nehri'nin bulunduğu ovalarda yer alan Şanlıurfa ve Halep şehirlerinin maruz kaldıkları iklimsel özelliklere bakıldığı zaman, her iki şehrin sıcak-kuru iklim bölgesine tabi olarak yazlarının oldukça sıcak, kışlarının ise serin ve yağışlı geçtikleri görülmektedir.

Ortak iklimsel özellikler paylaşan kentlerin konut tasarımlarını etkileyen birincil çevresel faktör iklim olmuştur. Hem Şanlıurfa hem de Halep, iklimsel koşullardan dolayı ve özellikle yazın getirdiği zorlayıcı sıcaklıkların etkisinde, konut mimarisinin şekillendirildiği görülmüştür. Bu etkileri, konutların kışlık ve yazlık denilen mevsimlik bölümlerden oluşması, yapıların genelinde serinletme etkisine sahip olan taş malzemesinin seçilmesi, duvarların 1m'ye kadar varan kalınlıkta inşa edilmesi, oda tavan yüksekliklerinin kışlık bölümünde alçak ve yazlık bölümünde yüksek tutulması, bölge konutlarında avlu, eyvan ve revak gibi özgün mimari birimlerin çıkması, evlerin güneşten korunacak ve rüzgârdan yararlanacak şekilde yönlendirilmesi ve sokak cephelerinde açıklıkların olmaması veya çok az oranda olmasında görmek mümkündür.

Halep ve Şanlıurfa bölgelerinin topografik özellikleri, şehrin genel yapısal özelliklerini belirler. Geleneksel evler, düz arazide yer almaktadır ve sıcak hava koşullarına maruz kaldığından, dik bir açıyla yerleştirilmiştir. Bu sayede, evler arasındaki dar sokaklarda hava akımı oluşarak sıcaklığı hafifletmektedir.

Benzer iklimsel, coğrafi ve topografik paylaşan Şanlıurfa ve Halep konut mimarilerinde benzer malzeme seçimi kaçınılmaz bir sonuç olmuştur. Bu şehirlerde başta taş olmak üzere taş, ahşap ve metal malzemeleri evlerin kullanımında ana üç malzeme olmuşlardır. Ahşap malzemesi her iki bölgede kapı, pencere, kepenk, duvar kaplamalar, süslemeler ve çıkmalarda kullanılırken meta malzemesinin daha az oranda kullanıldığı görülmüştür. Taş malzemesi ise her iki bölge konutlarının temellerinden başlayıp oyma duvar taş süslemelerine kadar kullanılmıştır.

Şanlıurfa ve Halep evlerinin kat organizasyonları arasında benzerlikler ve farklılıklar vardır. Her iki ev türü de avlu ve bodrum katına sahiptir. Şanlıurfa evleri genellikle 1 veya 2 katlıdır, Halep evleri ise 2 veya 3 katlıdır. Zemin katta Şanlıurfa ve Halep evlerinde avlu, odalar ve eyvanlar yer alırken, Halep evlerinde *Qa'a* adı verilen misafirleri ağırlama odaları da bulunur. Her iki bölge konutlarında da üst katlar sakinlerin özel alanlarıdır. Şanlıurfa ve Halep evlerin çatısında yazın yatmak için

kullanılan damlar bulunurken, Şanlıurfa evlerine mahsus bazı evlerde çatı beşik çatı örtülüdür.

Şanlıurfa ve Halep evlerinde servis mekânları, mutfak, kiler, tuvalet, banyo, hamam ve ahırdan oluşmaktadır. Mutfak ve tuvaletler evlerin zemin katında bulunup hem haremlik hem de selamlıkta yer almıştır. Kilerler (Şanlıurfa ağzında *zerzembe*, Halep ağzında *serdap*) toprağa yarım gömülmüş bodrum katında yer alıp yiyeceklerin depolandığı mekânlardır. Sadece Şanlıurfa evlerinde görülen ahırlar “*develik*” zemin veya bodrum katta yer almıştır. Hamamlar ise her iki bölge konutlarında birer olmak üzere görülmüştür (Şanlıurfa: Şahap Bakır Evi, Halep: Gazale Evi). Banyoların evlerin çoğunda sonradan eklendiği ve aslında yıkanma eyleminin odaların girişlerinde yapıldığına inanılmaktadır.

Her iki bölge konutları hem ortak hem de farklı plan elemanlarından oluşmaktadır.

Urfa ağzında *Hayat* ve Halep ağzında *Hoş* denilen avlu, evlerin özellikle haremlik bölümünün ortasında yer alıp üstü açık, dikdörtgen veya kare planlı olup, odaların baktığı evin sirkülasyon açısından en aktif mekânlarından biridir. Şanlıurfa’da nahit taşıyla kaplanan avlu, Halep evlerinde düz kesme taşla kaplanmış olup bazı evlerde, zemini mozaik taşlarla süslenmiştir. Avlunun ortasında bir havuz bulunur. Şanlıurfa evlerinde havuzun yanında bir de çiçeklik ve kuyu yer alır. Avlular, oturma, yemek yeme, düğün gibi çeşitli kutlamalar için kullanılmıştır.

İnce uzun dikdörtgen veya kare planlı olan kapı arası “*dehliz*” giriş kapısının avludan uzaklaştırıp avluya erişimi zorlaştırarak evin mahremiyetinin ilk korum hattıdır. Şanlıurfa evlerinin hepsinde bulunan ve avlulu, düze ya da kıvrak biçimde bulunan kapı arasının bulunmadığı bazı Halep evleri bulunmaktadır. Kapı arasının taştan yapılmış olup üstü tonoz ile örtülmüştür

Eyvanlar, (Halep ağzında “*livan*”) her iki bölge konutları için en önemli mimari birimini temsil etmektedir. Dikdörtgen veya kare planlı, önü avluya açılan, yerden en az bir basamak yüksek tutulan bu birimlerin hem iklimsel hem de kültürel açıdan büyük önem taşımaktadır. Şanlıurfa’da bir evde çoklu eyvan durumu sık görülen bir durum iken Halep’te bu durum daha az görülmektedir. Özellikle Halep evlerinde eyvanlar iki veya üç kat yüksekliğinde olup oldukça görkemli olabilmekte iken Şanlıurfa’da eyvanlar genellikle daha mütevazıdır. Eyvanların avluya açılan yüzünün

üst kemerli, tavanı düz ahşap kirişli veya tonozludur. Yanlarındaki odalar arasında geçiş sağlayan eyvanlar hem gölge sağlayıp hem de mahremiyet derecesini korumaktadır. Özellikle Şanlıurfa'da kuzeyde kışlık ve güneyde yazlık eyvanlarına rastlanmaktadır.

İki bölge konutlarında ender görülen diğer bir yarı açık mekân çeşidi revaktır. Revakları, zemin katta olup üstü gezenekli, zemin kattaki odalar arasında geçiş sağlayan önü sütunlu ve kemerli mekânlardır.

Revaklara benzer bir biçimde, üst katta bulunup arkasındaki odalara hem gölgelik sağlayıp hem de geçişi kademelendirerek dışarıdan görünmesini engelleyen *gezenekler/gezemekler*, Şanlıurfa evlerinin çoğunda görülürken, Halep evlerinde görülmesi ender bir durumdur.

Her iki bölgede odalar evin en yoğun yaşam alanı olup en mahrem mekânını oluşturmaktadır. Odalar, oturma, yemek yeme, yatma, yıkanma ve genel anlamda arası işlev farkı olmadan esnek fonksiyona sahip olmuşlardır. Birim tekrarı üzerine kurulan odaların planlanma biçimi, biri servis alanı "*gedemeç*" diğer yaşam alanı olarak tasarlanmıştır. Servis alanı, ince uzun odanın girildiği alanda yıkanma işlevinin yapıldığı, ayakkabı çıkarıldığı halısız alandır. Yaşam alanı ise asıl yaşamın döndüğü alandır. İklimsel nedenlerden dolayı odaların yüksekliği özellikle yazlık bölümünde yüksek tutulmuş ve avluya bakan cephesinde çok sayıda pencere yer almıştır. Şanlıurfa evlerinde ısınmaya yönelik herhangi bir eklenti görünmezken Halep evlerinin bazı odalarının içinde ocak yerleri ve birince şömineye rastlanmıştır.

Şanlıurfa evlerinde bulunmayıp Halep evlerine özel olan *Qa'a* bölümü, varlıklı Haleplilerin evlerinde bir misafir ağırlama odasıdır. *Qa'a* ters T planlı, zeminden yükseltilmiş üç eyvanlı, ortasındaki avlu seviyesiyle aynı tutulan alana *Atebe* denilmektedir. Etraftaki eyvanlarda oturulurken *atebenin* ortasında bir havuz bulunup üstü kubbeyle örtülmektedir. *Qa'a* duvar ve zemini ev sahibinin sosyo-ekonomik durumuna bağlı olarak aşırı süslenmiş olup ahşap motifli plakalarla kaplanmaktadır.

Plan tipolojisi açısından, Şanlıurfa evlerinde görülen plan tipleri; Tek eyvanlı, İki eyvanlı (Karşılıklı, birbirine dik veya farklı katlarda), üç eyvanlı ve dört eyvanlı planı tipleridir. Halep evlerinde ise; Tek eyvanlı, iki eyvanlı (Karşılıklı veya eyvanların aynı cephede farklı avlularda bulunduğu tip) ve farklı avlularda üç eyvanın bulunduğu plan tipleri görülmektedir. Bu bağlamda farklılık yaratan en önemli faktör,

Halep evlerinin çoklu avludan oluşması ya da başka bir deyişle oldukça geniş yüzölçümüne sahip olması ve Halep evlerinde aynı avluda birden fazla eyvanın bulunmamasıdır. Halep evlerinde dört veya daha fazla eyvanın olduğu konutlar genellikle saray niteliğinde olup 5000 m²'den daha fazla alana sahiptir (Canpolat Kasrı).

Şanlıurfa evleri oda genel plan düzeni olarak bağlamında incelendiği zaman, bu evlerde oda-eyvan-oda düzenin hâkin olduğu görülmektedir. Bu düzen bağlamında bir avlu kanadı, ortada bir eyvan ve eyvanın her iki yanında birer oda yer alır. Üst katlarda daha sık görülen bu düzende eyvanın önünde bir de bir *gezenek* bulunur. Zemin katlarda ise, zamanla beraber bu düzenin belirli bir kurala uymayıp zemin katın işlevlerini hizmet edecek şekilde çeşitli formlar aldığı görülmektedir. Eyvan-oda-eyvan, eyvan-oda-oda-eyvan veya oda-oda-eyvan düzenleri, zemin katta işlevselliğin biçimselliğe yapmış olduğu değişikliklere birer örnektir.

Yapım sistemi ve açısından her iki bölge de benzer gene özellikler göstermektedirler. Sertliği, yakınlarda bulunması ve kolay işlenmesi nedeniyle taş konutlarının ana malzemesi olmuştur. Halep konutlarının temellerinde kemelerle bağlanmış kaya zemine saplanmış sütunlar veya sürekli temeller hâkim olmuş iken Şanlıurfa konutlarında blokaj sistemi ve moloz duvar sistemleri görülmüştür. Duvarlar her iki bölgede benzer sistemle tek veya çift katman olarak inşa edilmiştir.

Tavan olarak her iki bölgede düz tavanlar ve tonozlu tavanlar bulunmaktadır. Tonozlu tavanlar odalar, eyvanlar, revaklar, mutfaklar ve kap arasında kullanılmış iken düz tavanlar damlar, odalar ve eyvanlarda ahşap kirişli veya bağdadi yöntemiyle tekne tavan çeşitlerine sahip olmuştur.

Bölge konutlarındaki açıklıklar (kap ve pencere) kemerli olarak yapılmıştır. Çıkmalar ise alttan destekli önü kafesli taş veya ahşaptan yapılmıştır.

Cephe düzenine bakıldığı zaman, her iki bölgede iki tane cephe düzeni bulunmaktadır. Bunlar; sokak ve avlu cephesi. Sokak cephesi genellikle sade ve süslemeden yoksun olarak tasarlanırken, avlu cephesi pencere, eyvan, taka pencereleri, tepe pencereleri kapılar ve motiflerle zengin bir biçimde avluya dönük olarak tasarlanmıştır.

Evlerin biçimlenmesini etkileyen diğer önemli bir faktör sosyal faktör olmuştur.

Sosyal faktörlerin başında gelen mahremiyet faktörü iki bölge konutlarının şekillendirdiğini söylemek mümkündür. Hem Şanlıurfa hem de Halep'te mahremiyet etkileri kentsel boyuttan başladığı görülmektedir. Her iki kentin sokaklarına bakıldığı zaman, bu sokakların dar biçimde tasarlanması ve Şanlıurfa'da *tetirbe* denilen çıkmaz sokakların varlığı mahremiyetin kentsel ölçekteki etkilerindedir. Konut boyutunda ise mahremiyet etkileri beş başlık altında değerlendirilmiştir. Açık mekân bağlamında Şanlıurfa ve Halep evlerinde evin en geniş mekânı olan ana avlusunun evin kadınları ve sakinlerine tahsis edilmesi ve mekânın dış ortamdan koparılması mahremiyetinin bu bağlamdaki etkisidir. Halep evlerinin bazılarında bu durum kati bir şekilde görülmemekle beraber, bölge konutlarının genelinde varlık göstermektedir. Yarı açık mekân bağlamında ise kapalı mekânlara (oda) veya açık mekânlara geçiş sağlayan kapı arası (*dehliz*) ve eyvanlar o mekânların mahremiyet derecelerini yükseltmektedir. *Gezenek* denilen birimler ise genellikle sadece Şanlıurfa evlerinde görülüp üst kat odalarına geçiş sağlamaktadır. Evlerin en mahrem alanları olan odalara geçişin bir önceki iki mekân çeşidi sayesinde kademelenmiştir. Odaların sokak ile bir bağlantısı olmayıp avluya ve/veya eyvana yönlendirilmesi o mekânların mahremiyetini korumaktadır. Mekân dizilimi bağlamında, Şanlıurfa'da bu durumun daha sıkı görülmesiyle beraber her iki kentin konutlarında erişim aşamalarının, erişilen mekânın mahremiyet açısından olan önemine göre arttığı görülmektedir. Cephe karakteristiği bağlamında ise iki bölgede evlerinin genelinin sokak yerin iç avluya döndürülmesi evlerin sokak ile ilişkisini minimum dereceye indirmektedir.

Dini değerler ve kültürel özellikler her kentin konut mimarisinin biçimlenmesini doğrudan etkilediği düşünülmektedir. Yakın tarihlerde İslamiyet'in fethine giren Şanlıurfa ve Halep'te çeşitli din, mezhep, inanç ve ırka ev sahipliği yapmaktadır. Evlerin tasarımında dini-İslam'ın büyük bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Muhafazakarlığı benimseyen İslam'ın etkilerinden biri, mahremiyetin önem kazanması olmuştur. Bu sonucu genel bağlamda her iki kent konutları için söylemek mümkündür, ancak literatürde yer alan Halep evlerinin sakinlerinin büyük bir kısmı Katolik Hristiyanlardan oluştuğundan ötürü hem mahremiyet derecesini hem de süslemelerin niteliğini etkilediği düşünülürken, literatürde yer alan Şanlıurfa konutlarının sakinlerinin homojen bir biçimde Sünni Müslümanlardan oluşması bu bağlamda bir çeşitlilik doğmamasına neden olduğu düşünülmektedir.

Arap Memlûk mimarisinin izinde, her iki kentin konutların Osmanlı İmparatorluğun döneminde inşa edildiğinden dolayı, bu kentlerin, bahsi geçen dönemdeki sosyo-ekonomik statüsü araştırılmıştır. Osmanlı döneminde Şanlıurfa'nın sosyo-ekonomik genel statüsüne bakıldığı zaman, keskin toplumsal sınıflandırılmaların ve halkın çoğunun tarım ve hayvancılıkla uğraştığı görülürken, Halep'te halkının çoğunun genellikle ticaret ile uğraşması, günümüze kadar ulaşan Halep konutlarının lehine hem büyüklük olarak hem de süsleme ve motif zenginliği anlamında bir avantaj doğmasında rol oynadığı düşünülmektedir. Ancak aile yapısı bağlamında her iki kentin Osmanlı dönemindeki durumu incelendiği zaman, aynı evde birden fazla jenerasyonun yaşadığı geniş aile kavramının hâkimiyet gösterdiği görülmektedir. Şanlıurfa aile yapısında ve Halep'inkinden farklı olarak tek olgu aşiret sistemidir. Ancak bu aşiret sisteminin konut ölçeğinde bölge mimarisin üzerine yarattığı düşünülen herhangi farklı bir belirti görülmemiştir.

Çizelge 2 Şanlıurfa ve Halep Evlerinin Karşılaştırılması

Bağlam	Şanlıurfa	Halep
Genel Yapı	Türkiye'nin Güneydoğusunda, 19.452m2 Suriye'nin Kuzeyinde.	Suriye'nin Kuzeyinde, 190 km2, Türkiye'nin Güneyinde.
Bölgenin Tarihi	Neolitik dönemden beri medeniyetler barındırmış, İslam fethiyle geleneksel mimari görünümü kazanmış.	Neolitik dönemden beri medeniyetler barındırmış, İslam fethiyle geleneksel mimari görünümü kazanmış.
Coğrafi Özellikler	Çevresi dağlı yamaçlı, yerleşim yerleri düzlüktür.	Çevresi dağlı yamaçlı, yerleşim yerleri düzlüktür.
İklimsel Şartlar	Sıcak-Kuru iklim bölgesi, yazları sıcak, kışları soğuk ve yağışlıdır.	Sıcak-Kuru iklim bölgesi, yazları sıcak, kışları soğuk ve yağışlıdır.
Çevresel Faktörler		
İklim	Konut tasarımında birinci etken olmuştur.	Konut tasarımında birinci etken olmuştur.
Topografya	Düz arazi, evler dik açıyla yerleştirilmiş, sokaklar dardır.	Düz arazi, evler dik açıyla yerleştirilmiş, sokaklar dardır.
Malzeme	Taş, ahşap ve metal (Ana malzeme taş).	Taş, ahşap ve metal (Ana malzeme taş).
Sosyal Faktörler		
Mahremiyet	Etkin role sahip oldu, Halep evlerine göre daha çok etkisi saptandı.	Etkin role sahip oldu, Şanlıurfa evlerinden daha az etkisi saptandı.
Dini ve Kültürel	Çeşitli inanç sistemi bulundu, ancak evlerin hepsi Sünni Müslüman ailelere aittir.	Çeşitli inanç sistemi bulundu, evlerin mülkiyeti Müslüman ve Hıristiyan ailelere aittir.
Sosyo-Ekonomik	Osmanlı döneminde, keskin toplumsal ayırım var, halkın çoğu tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır.	Osmanlı döneminde daha hafif toplumsal ayırımı saptandı, halkın çoğu ticaretle uğraşmaktadır.
Aile Yapısı	Farklı jenerasyonların bir arada yaşadığı geniş aile kavramı hâkim.	Farklı jenerasyonların bir arada yaşadığı olduğu geniş aile kavramı hâkim.
Kat Organizasyonu	1-2 katlı, avlulu, eyvanlı, selamlık ve haremlik bölümleri var, avlu etrafında kapalı mekânlar damlı, <i>gezenekli</i> ve bodrum katında <i>zerzembe</i> var.	2-3 katlı, geniştir, selamlık ve haremlik bölümleri var, avlu etrafında kapalı mekânlar, üst kat ev sakinlerine ayrılmış, damlı ve bodrum katında <i>serdap</i> var.

Çizelge 2 (devamı) Şanlıurfa ve Halep Evlerinin Karşılaştırılması

Bağlam Plan Elemanları	Şanlıurfa	Halep
Avlu	<i>Hayat</i> , kare veya dikdörtgen planlı, ortasında havuz ve çiçeklik var, nahit taşıyla kaplandı. İçinde çeşitli eylemler yapılmaktadır.	<i>Hoş</i> , kare veya dikdörtgen planlı, ortasında havuz var, Halep kesme taşıyla kaplandı. Zemini mozaik ile süslü. İçinde çeşitli eylemler yapılmaktadır.
Eyvan (Livan)	Evin en önemli birimidir. Kare veya dikdörtgen planlı. Önü kemerli, üstü tonozlu veya düz ahşap kirişli, gölgelik ve odalar arasında geçiş sağlamaktadır. Genellikle az motiflidir.	<i>Livan</i> , Evin en önemli birimidir. Kare veya dikdörtgen planlı. Önü kemerli, üstü tonozlu veya düz ahşap kirişli, gölgelik ve odalar arasında geçiş sağlamaktadır. Genellikle görkemli ve süslüdür.
Gezem(n)ek	Bölge evlerinin hepsinin üst katında yer alır. Üst kat odaları arasında geçiş sağlar.	Bölge evlerinin ender örneklerinin üst katında yer alır. Üst kat odaları arasında geçiş sağlar.
Kapı Arası (Dehliz)	Bölge konutlarının hepsinde çeşitli türleri yer alır. Evin mahremiyet seviyesini yükseltir. Kare veya dikdörtgen planlıdır. Üstü tonozludur.	<i>Dehliz</i> , Bölge konutlarının çoğunda çeşitli türleri yer alır. Evin mahremiyet seviyesini yükseltir. Kare veya dikdörtgen planlıdır. Üstü tonozludur.
Odalar	Servis alanı (<i>gedemeç</i>) ve yaşam alanında oluşur. Avluya dönük sokak ile bağlantısı yoktur. Spesifik bir işlev taşımamaktadır.	Servis alanı ve yaşam alanında oluşur. Avluya dönük sokak ile bağlantısı yoktur. Spesifik bir işlev taşımamaktadır.
Qa'a	-	Varlıklı tüccarların evindeki misafir ağırlama odası. Ters T planlı, <i>atebesinin</i> ortasında havuz var, üstü kubbelidir. Üç eyvanlı. Süsleme ve motiflerle zengindir.
Hizmet Mekânları		
Mutfak (<i>Tandırılık</i>)	Zemin katta, yemekleri hazırlandığı mekân.	Zemin katta, yemekleri hazırlandığı mekân.
Kiler (<i>Zerzembe/Serdap</i>)	<i>Zerzembe</i> , bodrum katta, yiyeceklerin depolandığı mekân.	<i>Serdap</i> , bodrum katta, yiyeceklerin depolandığı mekân.
Tuvalet (<i>Helâ</i>)	Zemin katta, genellikle girişe yakın.	Zemin katta, bazen oda içinden girilmektedir.
Banyo	Sonradan eklendiği düşünülmekte. Yıkanma eylemi içindir.	Sonradan eklendiği düşünülmekte. Yıkanma eylemi içindir.
Hamam	Bölge konutlarının sadece birinde görülmektedir (Şahap Bakır Evi).	Bölge konutlarının sadece birinde görülmektedir (Gazale Evi).
Ahır (<i>Develik</i>)	Bölge konutlarının hepsinde görülmekte. Zemin veya bodrum katında yer alır.	-

Çizelge 2 (devamı) Şanlıurfa ve Halep Evlerinin Karşılaştırılması

Bağlam	Şanlıurfa	Halep
Plan Tipleri	Tek eyvanlı, iki eyvanlı (karşılıklı/birbirine dik/iki farklı katta), üç eyvanlı ve dört eyvanlı plan tipi.	Tek eyvanlı, iki eyvanlı (karşılıklı, aynı cephede iki farklı avluda) ve farklı avlularda üç eyvanlı plan tipi.
Yapım Sistemi ve Malzeme		
Malzeme	Ana malzeme düz keme taştır (Havara taşı).	Ana malzeme düz kesme taştır (Halep taşı).
Yapım Sistemi	Kâgir.	Kâgir.
Temeller	Blokaj sistemi ve moloz duvar sistemi.	Tekil (araları kemerle bağlanmış sütunlu) veya sürekli temel.
Duvarlar	Tek veya çift katmanlı taş duvarlar.	Tek veya çift katmanlı taş duvarlar.
Tavan Örtüleri	Düz (ahşap kirişli veya bağdadi süslemeli) veya tonozlu.	Düz (ahşap kirişli veya bağdadi süslemeli) veya tonozlu.
Açıklıklar	Kemerli kapı ve pencereler.	Kemerli kapı ve pencereler.
Çıkmalar	Alttan destekli önü kafesli taş veya ahşaptan yapılmıştır.	Alttan destekli önü kafesli taş veya ahşaptan yapılmıştır.
Cephe Düzeni	Sokak cephesi (sade, sağır)- Avlu cephesi (bol pencereli ve süslemeli).	Sokak cephesi (sade, sağır)- Avlu cephesi (bol pencereli ve süslemeli).

VII. SONUÇ

Tezin kapsamında Şanlıurfa ve Halep'ten incelenip analiz edilen beşer konutun inceleme sonuçları bu şekildedir.

İncelenen konutlar Şanlıurfa'dan (Bedri Pınarbaşı, Karaçizmeciler, Hacıbanlar, Hacı İmam Demirkol ve Mehmet Demirkol Evi) Halep'ten (Maraş, Basil, Vekil, Gazale evi ve İbrahim konağı) olarak belirlenmiştir.

Şanlıurfa konutlarının ait oldukları dönemler çoğunlukla Osmanlı İmparatorluğu'nun geç dönemi olmuş iken Halep evlerinin yapıldığı dönemler erken İmparatorluğu'nun dönemleri olmuştur.

Tipoloji açısından Şanlıurfa evleri, tek, iki, üç ve dört eyvanlı plan tipi kategorisinde görülürken Halep evlerinde dört eyvanlı plan tipi görülmeyip, iki veya üç eyvanlı evlerin eyvanlarının farklı avlularda yer aldığı görülmüştür (karşılıklı eyvanlı tipin olduğu Gazale evi hariç).

Tek, iki veya üç avlusu olan Halep evlerindeki avlular oldukça geniş, evin yüzölçümü 2000 m²'yi geçmektedir. Şanlıurfa evlerindeki iki avlulu evlerin ikinci avlusunun bir giriş avlusu olduğundan, avlu sayısına göre evlerin alanının analiz edilmediğini söylemek mümkündür.

Şanlıurfa evleri, Tek kat + bodrum, iki kat veya iki kat + bodrumdan oluşurken Halep evlerin bu bağlamda her zaman zemin üstü iki kat + bodrum katından oluşmuştur.

Eyvanların bulunduğu cephe ve katlar incelendiği zaman, Şanlıurfa'da eyvanların çoğunlukla Kuzey/Güney cepheleri hem zemin hem de birinci katta yer alırken, Halep evlerindeki eyvanların çoğu Güney cephesinde ve zemin katta yer almıştır.

Her iki bölgede yer alan mimari birim ve elemanlara bakıldığı zaman, *Qa'a*, kubbelerin Halep evlerine, Ahır ve kısmen gezeneğin Şanlıurfa evlerine özel olduğu görülüp bu mekânların bulunduğu bölge mimarisini karakterize ettiği saptanmıştır.

Oda düzeni açısından etkili bir farklılık görülmediği Şanlıurfa ve Halep evlerine erişim biçimi incelendiği zaman, Şanlıurfa evlerinin lehine daha sıkı ve mahrem bir erişim biçimi görülmüştür.

Bölgelerin konutlarında yeşil alanlar ve su elemanları Şanlıurfa evlerin avlularında düzenli bir şekilde çiçeklik olarak evlerin hepsinde bulunurken avlularda yer alan havuz incelenen bütün evlerin ortak bir özelliği olmuştur.

Giriş sayıları açısından evlerin çoğunda tek giriş görüldüğü ve bazılarında iki veya üç giriş yer aldığı anlaşılmaktadır. Ancak tarih boyunca bu evlerin uğradığı mülkiyet değişikliğinden dolayı bu bilginin doğruluk derecesi tartışılmaktadır.

Şanlıurfa'nın bütün evlerinde yer alan kapı arası, bölge konutlarında düz, kıvrak veya avlulu olarak bulunurken, kapı arası olmayan Halep evlerinin olduğu ve erişim biçimi bölümünden elde edilen verilere göre Halep evlerinin Şanlıurfa evlerine göre mahremiyet derecesinin daha düşük olduğu düşünülmektedir.

Her iki bölge konutlarında, evin ana kapalı mekânlarının genellikle Doğu-Batı yönünde yerleştiği görülmüştür. Bunun sebebi, iklimsel nedenlerden dolayı avluların Kuzey ve Güney cephelerinde yer almasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

İncelenen her iki bölge konularında, mekânlar kışlık ve yazlık bir de odaların esnek bir fonksiyona sahip olarak mekân esnekliğinin sağlandığı görülmektedir.

Yapı malzemesi olarak incelenen her iki bölge konutlarında, taşın ana malzeme olduğu beklenen bir sonuç olmuştur.

VERİLER	ŞANLIURFA EYVANLI AVLULU EVLERİ	HALEP EYVANLI AVLULU EVLERİ																				
Evlerin Ait Oldukları Dönem	<p>Şanlıurfa Geleneksel Evlerinin Ait Oldukları Dönem</p> <table border="1"> <tr><th>Dönem</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>17. yüzyıl</td><td>1</td></tr> <tr><td>18. yüzyıl</td><td>0</td></tr> <tr><td>19. yüzyıl</td><td>2</td></tr> <tr><td>20. yüzyıl</td><td>1</td></tr> </table>	Dönem	Sayı	17. yüzyıl	1	18. yüzyıl	0	19. yüzyıl	2	20. yüzyıl	1	<p>Halep Geleneksel Evlerinin Ait Oldukları Dönem</p> <table border="1"> <tr><th>Dönem</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>17. yüzyıl</td><td>3</td></tr> <tr><td>18. yüzyıl</td><td>2</td></tr> <tr><td>19. yüzyıl</td><td>0</td></tr> <tr><td>20. yüzyıl</td><td>0</td></tr> </table>	Dönem	Sayı	17. yüzyıl	3	18. yüzyıl	2	19. yüzyıl	0	20. yüzyıl	0
Dönem	Sayı																					
17. yüzyıl	1																					
18. yüzyıl	0																					
19. yüzyıl	2																					
20. yüzyıl	1																					
Dönem	Sayı																					
17. yüzyıl	3																					
18. yüzyıl	2																					
19. yüzyıl	0																					
20. yüzyıl	0																					
Evlerin Kentsel Konumu																						
Evleri Tipolojisi	<p>Şanlıurfa Geleneksel Evlerin Tipolojisi</p> <table border="1"> <tr><th>Tipoloji</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>Tek Eyvanlı</td><td>1</td></tr> <tr><td>İki Eyvanlı</td><td>1</td></tr> <tr><td>Üç Eyvanlı</td><td>2</td></tr> <tr><td>Dört Eyvanlı</td><td>1</td></tr> </table>	Tipoloji	Sayı	Tek Eyvanlı	1	İki Eyvanlı	1	Üç Eyvanlı	2	Dört Eyvanlı	1	<p>Halep Geleneksel Evlerin Tipolojisi</p> <table border="1"> <tr><th>Tipoloji</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>Tek Eyvanlı</td><td>2</td></tr> <tr><td>İki Eyvanlı</td><td>2</td></tr> <tr><td>Üç Eyvanlı</td><td>1</td></tr> <tr><td>Dört Eyvanlı</td><td>0</td></tr> </table>	Tipoloji	Sayı	Tek Eyvanlı	2	İki Eyvanlı	2	Üç Eyvanlı	1	Dört Eyvanlı	0
Tipoloji	Sayı																					
Tek Eyvanlı	1																					
İki Eyvanlı	1																					
Üç Eyvanlı	2																					
Dört Eyvanlı	1																					
Tipoloji	Sayı																					
Tek Eyvanlı	2																					
İki Eyvanlı	2																					
Üç Eyvanlı	1																					
Dört Eyvanlı	0																					
Avlu Sayısı	<p>Şanlıurfa Geleneksel Evlerinin Avlu Sayısı</p> <table border="1"> <tr><th>Avlu Sayısı</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>Tek Avlulu</td><td>2</td></tr> <tr><td>İki Avlulu</td><td>3</td></tr> <tr><td>Üç Avlulu</td><td>0</td></tr> </table>	Avlu Sayısı	Sayı	Tek Avlulu	2	İki Avlulu	3	Üç Avlulu	0	<p>Halep Geleneksel Evlerinin Avlu Sayısı</p> <table border="1"> <tr><th>Avlu Sayısı</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>Tek Avlulu</td><td>2</td></tr> <tr><td>İki Avlulu</td><td>1</td></tr> <tr><td>Üç Avlulu</td><td>2</td></tr> </table>	Avlu Sayısı	Sayı	Tek Avlulu	2	İki Avlulu	1	Üç Avlulu	2				
Avlu Sayısı	Sayı																					
Tek Avlulu	2																					
İki Avlulu	3																					
Üç Avlulu	0																					
Avlu Sayısı	Sayı																					
Tek Avlulu	2																					
İki Avlulu	1																					
Üç Avlulu	2																					
Kat Sayısı	<p>Şanlıurfa Geleneksel Evlerin Kat Sayısı (Bodrum dahil)</p> <table border="1"> <tr><th>Kat Sayısı</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>Tek Katlı</td><td>0</td></tr> <tr><td>İki Katlı</td><td>4</td></tr> <tr><td>Üç Katlı</td><td>1</td></tr> </table>	Kat Sayısı	Sayı	Tek Katlı	0	İki Katlı	4	Üç Katlı	1	<p>Halep Geleneksel Evlerin Kat Sayısı (Bodrum dahil)</p> <table border="1"> <tr><th>Kat Sayısı</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>Tek Katlı</td><td>0</td></tr> <tr><td>İki Katlı</td><td>0</td></tr> <tr><td>Üç Katlı</td><td>5</td></tr> </table>	Kat Sayısı	Sayı	Tek Katlı	0	İki Katlı	0	Üç Katlı	5				
Kat Sayısı	Sayı																					
Tek Katlı	0																					
İki Katlı	4																					
Üç Katlı	1																					
Kat Sayısı	Sayı																					
Tek Katlı	0																					
İki Katlı	0																					
Üç Katlı	5																					
Bodrum Katın Varlığına Göre Kat Sayısı	<p>Şanlıurfa Geleneksel Evlerinde Bodrum Katın Varlığı</p> <table border="1"> <tr><th>Kat Sayısı</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>Tek Katlı + Bodrum</td><td>2</td></tr> <tr><td>İki Katlı</td><td>2</td></tr> <tr><td>İki Katlı + Bodrum</td><td>1</td></tr> </table>	Kat Sayısı	Sayı	Tek Katlı + Bodrum	2	İki Katlı	2	İki Katlı + Bodrum	1	<p>Halep Geleneksel Evlerinde Bodrum Katın Varlığı</p> <table border="1"> <tr><th>Kat Sayısı</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>Tek Katlı + Bodrum</td><td>0</td></tr> <tr><td>İki Katlı</td><td>0</td></tr> <tr><td>İki Katlı + Bodrum</td><td>5</td></tr> </table>	Kat Sayısı	Sayı	Tek Katlı + Bodrum	0	İki Katlı	0	İki Katlı + Bodrum	5				
Kat Sayısı	Sayı																					
Tek Katlı + Bodrum	2																					
İki Katlı	2																					
İki Katlı + Bodrum	1																					
Kat Sayısı	Sayı																					
Tek Katlı + Bodrum	0																					
İki Katlı	0																					
İki Katlı + Bodrum	5																					

VERİLER	ŞANLIURFA EYVANLI AVLULU EVLERİ	HALEP EYVANLI AVLULU EVLERİ																																				
Eyvanların (Livan) Bulunduğu Cephe	<p>Şanlıurfa, Eyvanların Bulunduğu Cephe</p> <table border="1"> <tr><th>Cephe</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>Kuzey</td><td>4</td></tr> <tr><td>Güney</td><td>3</td></tr> <tr><td>Doğu</td><td>2</td></tr> <tr><td>Batı</td><td>1</td></tr> </table>	Cephe	Sayı	Kuzey	4	Güney	3	Doğu	2	Batı	1	<p>Halep, Eyvanların Bulunduğu Cephe</p> <table border="1"> <tr><th>Cephe</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>Kuzey</td><td>2</td></tr> <tr><td>Güney</td><td>3</td></tr> <tr><td>Doğu</td><td>2</td></tr> <tr><td>Batı</td><td>0</td></tr> </table>	Cephe	Sayı	Kuzey	2	Güney	3	Doğu	2	Batı	0																
Cephe	Sayı																																					
Kuzey	4																																					
Güney	3																																					
Doğu	2																																					
Batı	1																																					
Cephe	Sayı																																					
Kuzey	2																																					
Güney	3																																					
Doğu	2																																					
Batı	0																																					
Eyvanların (Livan) Bulunduğu Kat	<p>Şanlıurfa, Eyvan(lar)ın Bulunduğu Kat</p> <table border="1"> <tr><th>Kat</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>Zemin Kat</td><td>3</td></tr> <tr><td>Üst Kat</td><td>3</td></tr> </table>	Kat	Sayı	Zemin Kat	3	Üst Kat	3	<p>Halep, Eyvan(lar)ın Bulunduğu Kat</p> <table border="1"> <tr><th>Kat</th><th>Sayı</th></tr> <tr><td>Zemin Kat</td><td>5</td></tr> <tr><td>Üst Kat</td><td>3</td></tr> </table>	Kat	Sayı	Zemin Kat	5	Üst Kat	3																								
Kat	Sayı																																					
Zemin Kat	3																																					
Üst Kat	3																																					
Kat	Sayı																																					
Zemin Kat	5																																					
Üst Kat	3																																					
Yer Alan Mimari Birim ve Elemanlar	<p>Şanlıurfa ve Halep Mimari Birim ve Elemanlar</p> <table border="1"> <tr><th>Eleman</th><th>Şanlıurfa</th><th>Halep</th></tr> <tr><td>Kapı Alanı</td><td>5</td><td>3</td></tr> <tr><td>Geçimlik</td><td>5</td><td>1</td></tr> <tr><td>Revak</td><td>2</td><td>1</td></tr> <tr><td>Ahır</td><td>5</td><td>0</td></tr> <tr><td>Banyo</td><td>4</td><td>3</td></tr> <tr><td>Hamam</td><td>1</td><td>1</td></tr> <tr><td>Kuyu</td><td>3</td><td>1</td></tr> <tr><td>Havuz</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>Çiçeklik</td><td>5</td><td>2</td></tr> <tr><td>Kubbe</td><td>0</td><td>3</td></tr> <tr><td>Oda</td><td>0</td><td>5</td></tr> </table>		Eleman	Şanlıurfa	Halep	Kapı Alanı	5	3	Geçimlik	5	1	Revak	2	1	Ahır	5	0	Banyo	4	3	Hamam	1	1	Kuyu	3	1	Havuz	4	5	Çiçeklik	5	2	Kubbe	0	3	Oda	0	5
Eleman	Şanlıurfa	Halep																																				
Kapı Alanı	5	3																																				
Geçimlik	5	1																																				
Revak	2	1																																				
Ahır	5	0																																				
Banyo	4	3																																				
Hamam	1	1																																				
Kuyu	3	1																																				
Havuz	4	5																																				
Çiçeklik	5	2																																				
Kubbe	0	3																																				
Oda	0	5																																				
Oda Düzeni	<p>Şanlıurfa Oda Düzeni</p>	<p>Halep Oda Düzeni</p>																																				
Kentselden Öze Erişim Türü	<p>Erişim Aşama ve Türüne Göre Şanlıurfa ve Halep Evleri</p> <table border="1"> <tr><th>Erişim Türü</th><th>Şanlıurfa Evleri</th><th>Halep Evleri</th></tr> <tr><td>1. Tür (2 kademeli)</td><td>0</td><td>1</td></tr> <tr><td>2. Tür (3 kademeli)</td><td>1</td><td>3</td></tr> <tr><td>3. Tür (3 kademeli)</td><td>2</td><td>1</td></tr> <tr><td>4. Tür (3 kademeli)</td><td>0</td><td>1</td></tr> <tr><td>5. Tür (4 kademeli)</td><td>3</td><td>3</td></tr> <tr><td>6. Tür (4 kademeli)</td><td>2</td><td>0</td></tr> <tr><td>7. Tür (5 kademeli)</td><td>2</td><td>0</td></tr> </table>		Erişim Türü	Şanlıurfa Evleri	Halep Evleri	1. Tür (2 kademeli)	0	1	2. Tür (3 kademeli)	1	3	3. Tür (3 kademeli)	2	1	4. Tür (3 kademeli)	0	1	5. Tür (4 kademeli)	3	3	6. Tür (4 kademeli)	2	0	7. Tür (5 kademeli)	2	0												
Erişim Türü	Şanlıurfa Evleri	Halep Evleri																																				
1. Tür (2 kademeli)	0	1																																				
2. Tür (3 kademeli)	1	3																																				
3. Tür (3 kademeli)	2	1																																				
4. Tür (3 kademeli)	0	1																																				
5. Tür (4 kademeli)	3	3																																				
6. Tür (4 kademeli)	2	0																																				
7. Tür (5 kademeli)	2	0																																				
Yeşil Alanlar ve Su Elemanları	<p>Her iki bölge konutlarının maruz kaldıkları benzer iklimsel şartlardan dolayı ve yeşil alan ve su elemanları bir iklimlendirme niteliğini taşımaktadır. Su elemanları olan havuz (Bürke), incelenen evlerin biri hariç hepsinin avlusunun ortasında birer olmak üzere yer almaktadır. Buna ilaveten Halep evlerine mahsus olan Qa'a'larda iç ortamı serinleştirmek için Atebe denilen bölümün ortasında bir Bürke (havuz) bulunmaktadır. Halep evlerinin avlularında yer alan ağaç ve bitkiler çeşitli oranlarda görülürken Şanlıurfa evlerinde içinde düzenli olarak bitkilerin ekildiği çiçeklik denilen birim, bölge evlerinin vazgeçilmez bir ögesi olarak değerlendirilmek mümkündür.</p>																																					

VERİLER	ŞANLIURFA EYVANLI AVLULU EVLERİ	HALEP EYVANLI AVLULU EVLERİ															
Giriş Sayısı	<p>Şanlıurfa ve Halep Evlerinde "Kapı Arası"nın Durumu</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Kapı Arası Durumu</th> <th>Halep Evleri</th> <th>Şanlıurfa Evleri</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Düz Kapı Arası</td> <td>1</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>Kıvrık Kapı Arası</td> <td>2</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Avlulu Kapı Arası</td> <td>0</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Kapı Arası Yok</td> <td>2</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table>		Kapı Arası Durumu	Halep Evleri	Şanlıurfa Evleri	Düz Kapı Arası	1	3	Kıvrık Kapı Arası	2	1	Avlulu Kapı Arası	0	2	Kapı Arası Yok	2	0
Kapı Arası Durumu	Halep Evleri	Şanlıurfa Evleri															
Düz Kapı Arası	1	3															
Kıvrık Kapı Arası	2	1															
Avlulu Kapı Arası	0	2															
Kapı Arası Yok	2	0															
Kapı Arasının (Dehliz) Durumu	<p>Şanlıurfa ve Halep Evlerinde "Kapı Arası"nın Durumu</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Kapı Arası Durumu</th> <th>Halep Evleri</th> <th>Şanlıurfa Evleri</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Düz Kapı Arası</td> <td>1</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>Kıvrık Kapı Arası</td> <td>2</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Avlulu Kapı Arası</td> <td>0</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Kapı Arası Yok</td> <td>2</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table>		Kapı Arası Durumu	Halep Evleri	Şanlıurfa Evleri	Düz Kapı Arası	1	3	Kıvrık Kapı Arası	2	1	Avlulu Kapı Arası	0	2	Kapı Arası Yok	2	0
Kapı Arası Durumu	Halep Evleri	Şanlıurfa Evleri															
Düz Kapı Arası	1	3															
Kıvrık Kapı Arası	2	1															
Avlulu Kapı Arası	0	2															
Kapı Arası Yok	2	0															
Mahremiyete Yönelik Mekânsal Düzenlemeler	<p>Elde edilen verilerin ışığında her iki bölge karşılaştırıldığı zaman, Şanlıurfa evlerinde kapalı mekânlara erişim türünü, kapı arasının evlerin hepsinde yer aldığı ve haremlik-selamlık ayrımının Halep evlerine göre daha katı olduğunu göz önünde tutularak incelenen Şanlıurfa evlerinde mahremiyet düzeninin daha yüksek seviyede tutulduğunu söylemek mümkündür. Buna sebebiyet veren, her iki bölgedeki evlerin sakinlerinin farklı dini/kültürel yapılarından kaynaklandığı düşünülmektedir.</p>																
Yerleşim Yönü	<p>Şanlıurfa ve Halep Evlerinde Hâkim Olan Yön</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Yön</th> <th>Halep Evleri</th> <th>Şanlıurfa Evleri</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kuzey - Güney</td> <td>1</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>Doğu - Bat</td> <td>0</td> <td>4</td> </tr> </tbody> </table>		Yön	Halep Evleri	Şanlıurfa Evleri	Kuzey - Güney	1	0	Doğu - Bat	0	4						
Yön	Halep Evleri	Şanlıurfa Evleri															
Kuzey - Güney	1	0															
Doğu - Bat	0	4															
Mekân Esnekliği (Yazlık-Kışık/Bahçe-Oda Vs.)	<p>Hem Şanlıurfa hem Halep'teki incelenen konutlar mekân esnekliği açısından değerlendirildiği zaman, avlunun kuzey kanadındaki odaların kışık olarak belirlenip ve güneyindeki odaların yazlık olarak belirlenip ve her iki mevsimlik bölümünün hizmet ettiği mevsimin iklimsel şartlarına göre uygun tasarlanması, bunun dışında evlerde yer alan eyvanların odalara benzer bir şekilde dağılması, bölge konutlarında mekân esnekliğinin bir belirtisidir.</p>																
Yapı Malzemesi	<p>Her iki bölgenin yakınlarında bulunması, kolay işlenebilmesi, bölgedeki iklimsel şartlara karşı dayanıklılık göstermesi gibi özelliklere sahip olduğu için taş malzemesi, konutların ana malzemesini oluşturmaktadır. Şanlıurfa mimarisinde kullanılan, Akaba bölgesine bulunan taş ocaklarından çıkarılan taş Hava taşı ve Halep mimarisinde, kentin kuzeyinden bulunan taş ocaklarından çıkarılan, "Halep Taşı" denilen taş çeşidi, incelenen konutların her biriminde görmek mümkündür.</p>																

Şekil 115 Seçilen Örnek Evlerin Karşılaştırılması

Sonuç olarak, Şanlıurfa ve Halep kentlerinin en önemli mimari eserleri olan konutları, tarihi açıdan büyük öneme sahip olmalarından dolayı tezin kapsamında incelenmiştir. Ortak tarih süreci paylaşan iki kent, çeşitli medeniyetlere, krallıklara, imparatorluklara ve işgallere ev sahipliği yapmış bulunmaktadır.

Bu iki bölgede iklimsel koşullar, konutların biçimlenmesinde birincil etken niteliğini taşımaktadır. Ortak sınır paylaşan iki komşu şehrin ortak coğrafi, jeolojik ve kültürel özellikleri, bölgelerdeki konutların ana hatlarının benzer özelliklere sahip olmalarını sağlamıştır. Ancak tezin kapsamında göz ardı edilmeyecek farklılıkların nedeni, sosyal faktörlerin incelendiği bölümlerde yer almıştır. Her iki kentte mahremiyet olgusu büyük önem arz etmekte olsa bile, iki bölgenin nüfus yapısı sosyo-ekonomik statüleri, verilere dönüştürülen mahremiyet derecelerinde Şanlıurfa konutlarının lehine gözle görülen bir farklılığa yol açtığı söylemek mümkündür.

15.03.2011'de başlayan Suriye devriminin bastırılması sonucunda çıkan savaşın etkilerinde Halep şehrinin tarihi dokusu büyük hasarlara uğrayarak, bu kentin değerli eserlerinin araştırılıp analiz edilme zorunluluğunu artırmaktadır. 06.02.2023 meydana gelen Kahramanmaraş depremi, Şanlıurfa şehrini de etkilemiştir. Bu gerçeklerin ışığında, dünya mirasında yeri olan bu iki kentin mimarisinin korunması gerektiğini ve bu korumanın yer alan mimari dokunun araştırılıp sunulması ile başladığını söylemek mümkündür.

Görülüyor ki bu çalışmadan çıkan sonuçlar her iki kentin konut mimarisinde daha önce değinilmemiş sonuçları işaret etmektedir. Karşılaştırmanın sağladığı avantajdan dolayı, her iki kentin konut mimarisini okumak daha kolay hale gelmektedir.

Bu tezin, gelecekte yapılacak akademik çalışmaların sürdürülüp ve kolaylaştırılmasında etkin bir kaynak olarak hizmet görmesi temennimizdir.

VIII. KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- AKKOYUNLU, Z. (1989). **Geleneksel Urfa Evlerinin Mimari Özellikleri**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları: 1060, 1. Baskı.
- BARBOUR, M. G., BURK, J. H., PİTTS, W. D., GİLLIAM, F. S., & SCHARTZ, M. W. (1980). **Terrestrial Plant Ecology**. Clifornia: California Üniversitesi.
- BURNS, R. (2018). **Aleppo: A History (Cities of the Ancient World)**. London: Routledge.
- DAVİD, J.-C. (2010). **أوابد سوقة علي في حلب**. Çev. حریتانی م. Halep, Suriye: شعاع للنشر والعلوم.
- DAVİD, J.-C., & CRİSTOFOLİ, F. (2019). **Alep, la Maison Ghazalé Histoire et Devenirs**. Marseille, Fransa: Parentheses.
- FAROQHİ, S. (2005). **Subjects of the Sultan: Culture and Daily Life in the Ottoman Empire**. Cambridge: Cambridge University Press.
- FİRRO, K. (1992). **A History of the Druzes**. Amsterdam: Brill.
- GAUBE, H., & WIRTH, E. (2007). **حلب دراسة تاريخية وجغرافية حول البنية العمرانية والتركيبة الاجتماعية والحركة الاقتصادية لأحد مراكز التجارة الدولية في الشرق الأدنى (الجزء الأول)**. Çev. (ص. علي) Şam: Suriye Genel Kitap Kurumu Yayınları.
- GONELLA, J. (tarih yok). **حلب في القرن السابع عشر (البيت الحلبی)**. Çev. خياطة و. Halep: Şam Basım Hizmetleri.
- HALL, R. C. (2003). **Balkan Savaşları 1912-1913, I. Dünya Savaşının Provası**, Çev. M. Tanju Akad, İstanbul, Homer Yayınevi.
- İNALCIK, H. (1985). **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**. Ankara: Eren Yayıncılık.
- İNALCIK, H. (2001). **The Ottoman Empire: The Classical Age 1300-1600**. Londa, Birleşik Krallık: Weidenfeld and Nicholson yayınevi.
- JAYYUSİ, S. K., Holod, R., Petruccioli, A., & Raymond, A. (2020). **The City in the Islamic World**. Hollanda: BRILL.

- KARAKAŞ, M. (2011). **Urfa'nın Kültür İnançlar Serüveni**. Ankara: T.C. Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- KUBAN, D. (1982). **Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler**. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- RAYMOND, A. (1986). العواصم العربية العربية وعمرانها في الفترة العثمانية. Çev. طوير. ق. Şam: دار المجد.
- ROSS, B. (2018). **Aleppo: A History**. Abingdon, Birleşik Krallık: Routledge Taylor & Francis Group London and New York.
- SEVİM, A. (1965). **Suriye Selçukluları**, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Companyğrafya Fakültesi.
- ŞAHİN, C. (1991). **Türkiye Afetler Coğrafyası**. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- TAŞ, Y. (2019). **Osmanlı Döneminde Urfa'da Sosyal Hayat (Mahkeme Kayıtlarında Göre 1850-1900)**. İstanbul: Hiperyayın.
- WOOLLEY, S. (1974). **Ur Excavations: The Buildings of the Third Dynasty**. London: Oxford University Press.
- YAGHİ, G. (2021). **مسرد المصطلحات الأثرية والوثائقية للعمائر السكنية المملوكية**. *Mamluk Palaces and Houses in Cairo: An Archaeological and Civilizational Study* (s. 298-312). içinde Leiden, Hollanda: Brill.
- ZEİN AL ABDİN, E. (2006). **The Courtyard Houses of Syria**. B. EDWARDS, M. SIBLEY, M. HAKMI, & P. LAND içinde, **Courtyard Housing Past, Present and Future** (s. 41-53). Birleşik Krallık: Taylor & Francis.
- ZEYNALABDİN, M. (2020). **Halep Kenti ve Geleneksel Evleri**. Ankara: TİKA - Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajans Başkanlığı.
- الرفاعي, م. ف. (1886). **حلب بين التاريخ والهندسة**. حلب: جامعة حلب.
- جاسر, ل. (2010). **تطور عمارة البيوت الحلبية الكبرى خلال الفترة العثمانية**. *دراسات في آثار الوطن العربي*, 1517-1537.
- سبطان العجمي الحلبى. (1479). **كنوز الذهب في تاريخ حلب**. حلب: دار القلم العربي بحلب.
- صبحي الصواف. (1952). **أقدم ما عرف عن تاريخ حلب من الألف الثالثة حتى العهد السلوقي**. حلب: مطبعة الضاد.
- عاصم, ر. م. (2000). **معجم مطلحات العمارة والفنون الإسلامية**. الجيزة, مصر, مكتبة مدبولى 6 ميدان طلعت حرب.
- كمال الدين أبي القاسم ابن العديم. (1243). **زبدة الحلب من تاريخ حلب**. باريس: دارس سعد الدين للطباعة والنشر والتوزيع.

MAKALELER

- ALAFANDI, R. (2018). "Report on the missing wooden interiors ('ajami rooms) of the historic house Bayt Ghazala in Aleppo/Syria", **Syrian Heritage Archive Project**, ss.1-56.
- ALAFANDI, R., & ABDUL RAHİM, A. (2017). "The Legacy of Aleppine Ottoman Houses". **Int. J. of Herit. Archit**, ss.388–400.
- ASSI, T., & GHANEM, A. (2018). "Geomorphological evolution of the Barada river basin and its implications for Damascus city, Syria", **Zeitschrift für Geomorphologie**.
- ATALAY, İ. (1994). "Pleistosen Sonu ve Holosen Başında Anadolunun Paleocoğrafya Şartlarına Genel Bir Bakış", **Ege Üniv. Basımevi**, ss.7-18.
- BÜYÜKMIHÇI, G. (2000). "Anadolu'da Konut VI, Urfa Evleri", **ARKİTEKT**, ss.67-74.
- DAVİD, J. C. (1975). "Alep, Dégradation et Tentatives Actuelles de Réadaptation des Structures Urbaines Traditionnelles", **Institut Francais du Proche-Orient**, ss.19-50.
- DAVİD, J. C. (1998). "Une Grande Maison de la Fin Du Xvi e Siècle à Alep", **Institut Francais du Proche-Orient**, ss.61-96.
- EKİNCİ, A., & ŞENEL, S. (2020). "Osmanlı Toplumunda Müslüman Kadının Mahremiyeti: Urfa Örneği (1866-1895)". **Mukaddime**, ss.11 (1) , 154-176.
- ERARSLAN, A. (2020). Tradition. A Comparative Analysis of Examples in Syria, Egypt, Iraq And Iran". **Advances in Scientific Research: Engineering and Architecture**, (Eds). Iliia Chrisyov, Viliyan Krystev, Recep Efe, Abd Alla Gad, ST. Kliment Ohridski University Press, Sofia, 2020, ss. 429-467.
- ERARSLAN, A. (2021). "The Iwan-Courtyard House Culture in The Region of Southeastern Anatolia. Pro Ligno", ss.24-35.
- ERÇETİN, S. (2020). "Geleneksel Urfa Evlerinde Çıkma", **Akdeniz Sanat Dergisi**, ss.1307 - 9700.
- ERTUĞRUL, A. (2009). "Hamam Yapıları ve Literatürü", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, ss.241-266.
- BÜYÜKÇAM, S. (2018). "Güneydoğu Anadolu Bölgesi Geleneksel Konutlarında Mahremiyet", **The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication - TOJDAC**, ss.422-436.

- GÜZEL, A. (1988). ‘‘Tektek Dağları Batısında Fiziki Coğrafya Araştırmaları’’, **Gazi ;Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens.**
- GÜZEL, A. (2013). ‘‘coğrafi Özellikleri Bakımından Anadolu Şehirlerindeki Geleneksel Konutlar: Şanlıurfa Örneği’’, **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, ss.569-590.
- GÜZEL, A. (2020). ‘‘Şanlıurfa İli Doğal Coğrafya Özellikleri’’ **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, ss.195-215.
- KALAK, M., & Akdaş, M. (2020). ‘‘Mekân Organizasyonunda Eyvanın Rolü ve Önemi’’, **İksad Publishing House**, ss.1-78.
- KARAÇİZMELİ, M. (2011). ‘‘Urfa İli Geleneksel Konut Yapılarının Malzeme ve Plan Tipi Farklılıklarının İklimsel Performans Açısından Değerlendirilmesi’’, **T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.**
- KEALL, E. J. (1974). Some Thoughts on the Early Eyvan. **Studies in Honour of George C. Miles, Beyrouth**, ss.123-130.
- KOUSA, C., & POTTGIËSSER, U. (2021). ‘‘Development Plan Strategies of Old Aleppo City and Sustainable Development Goals Between Theory and Practice’’, **Pottgiesser**, ss.439-447.
- MELİKOĞLU, Y., & BEKLEYEN, A. (2021). ‘‘Şanlıurfa’nın Geleneksel Rüzgâr Yakalayıcıları: Kaybolan Bir Geleneğin Günümüze Kadar Gelen Örnekleri’’, **El-Cezerî Fen ve Mühendislik Dergisi**, 268-286.
- NOAİME, E., OSMAN, A., SAİD, M., ABDULLAH, G., TOUAHMİA, M., NASSER, Y., . . . HASSAN, M. (2020). ‘‘A Short Review of Influencing Factors of Islamic Architecture in Aleppo, Syria’’, **Engineering, Technology & Applied Science Research**, ss.5689-5693.
- OSCAR, R. (1925). ‘‘Jahrbuch der Asiatische Kunst Reuther’’, **JSTOR**, ss.205-16.
- SOLAK, İ., & GÜLENÇ, A. (2021). ‘‘Osmanlı Devleti’nde Müslüman Halkın Aile Yapısı Üzerine Bir İnceleme: Tanzimat Dönemi Diyarbekir Örneği’’. **Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, ss.345-365.
- ŞENOCAK, İ. (1990). ‘‘Şanlıurfa Geleneksel Mimarimiz’’, **Selçuk Üniversitesi.**
- YILMAZ, Y., ŞAROĞLU, F., & GÜNER, Y. (1987). ‘‘Doğu Anadolu da Solhan (Muş) Volkanitlerinin Petrojenetik İncelenmesi’’, **Yerbilimleri**, ss.13 (14) , 133-164.

ZAİTCHİK, B., EVANS, J., GEERKEN, R., & SMİTH, R. (2007). ‘‘Climate and Vegetation in the Middle East: Interannual Variability and Drought Feedbacks’’, **NASA Goddard Space Flight Center**, ss.3924–3941.

ZEYN EL ABİDİN, M., & SAATÇI, S. (2019). ‘‘Halep Geleneksel Evleri ve Özellikleri’’, **FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, ss.237-250.

ZORLU, T., & KESKİN, K. (2017). ‘‘Kültür-Konut Etkileşiminde Mahremiyet Olgusu: Geleneksel Urfa-Akçaabat/Ortamahalle Evleri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz’’, **Online Journal of Art and Design**, ss.72-89.

اسماعيل, ع. (1994). ‘‘مفهوم الخصوصية وتأثيره على تصميم المسكن فى مصر’’. **جامعة أسيوط**, ص. 27.

ANSİKLOPEDİLER

ÜZÜMERİ, E. (1958). ‘‘**Türkiye Ansiklopedisi**’’, VI. Cilt, Ankara: Pelhan Matbaası.

Yurt Ansiklopedisi. (1984). ‘‘**Yurt Ansiklopedisi**’’, İstanbul: Anadolu Yayıncılık.

TEZLER

ERARSLAN, A. (1996). ‘‘Mezopotamya bölgesinde tarihi çağlarda görülen konut mimarisi tipolojisi’’ (Yayımlanmış yüksek lisans tezi) Sosyoloji Bilimler Enstitüsü.

GAYBERİ, Ş. (2019). ‘‘Geleneksel Urfa Evlerinin Yapım Teknikleri’’ (Yayımlanmış yüksek lisans tezi) T.C. Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

ŞENEL, S. (2018). ‘‘Geç Dönem Osmanlı Urfa’sında kadın, kadının sosyo-ekonomik statüsü ve mahremiyeti’’ (Yayımlanmış yüksek lisans tezi) T.C. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakıncağı Tarihi Bilim Dalı.

TEKİN, K. (2008). ‘‘Halep’teki Osmanlı Dönemi Dini Eserleri’’ (Yayımlanmış doktora tezi) Erciye Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı.

YILDIZ, A. (2010). ‘‘204 numaralı Şer’iyye Sicili Defterine göre Urfa’da ekonomik sosyal ve kültürel hayat’’ (Yayımlanmış yüksek lisans tezi) Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Ana Bilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı.

ZİN ALABDİN, M. (2019). ‘‘Halep Kenti ve Geleneksel Evleri’’ (Yayımlanmış doktora tezi) T.C. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı.

(Yayımlanmış doktora tezi) ‘‘الدر المنتخب في تكملة تاريخ حلب’’ (2013). م. السلمي, ص. م. جامعة أم القرى.

مارديني, م. أ. (2018). ‘‘ دراسة القيم الجمالية في مبانٍ تراثية بحلب ما بين القرنين (7-13 هـ/13-19م) (نماذج مختارة) ’’ (Yayımlanmış yüksek lisans tezi) جامعة حلب، معهد التراث العلمي العربي، قسم العلوم التطبيقية/ علم الآثار، جامعة حلب.

DİĞER KAYNAKLAR

ANKA. (2012, 12 6). ‘‘13 yeni 'Büyükşehir'imiz oldu!’’ Akşam: <https://www.aksam.com.tr/guncel/13-yeni-buyuksehirimiz-oldu--152683h/haber-152683>, Gazete haberi, Erişim Tarihi: (12.04.2023).

BTU, (2020) ‘‘Association of Friends of the Old City of Aleppo, University of Bari, & Syrian Heritage Archive Project’’. Urban Cultural Heritage in the Middle East Old City of Aleppo Five Thousand Years of Urban Structures. (Brandenburgische Technische Üniversitesi tarafından hazırlanan bir arşiv projesi), <https://www.b-tu.de/middle-east-cooperation/research/research-projects/aleppo-archive-in-exile>.

MEDENİOĞLU, M. (2022). ‘‘Geleneksel Konut Tasarımında Mahremiyet Olgusunun Etkileri: Geleneksel Halep ve Şanlıurfa Evlerinin Örneği’’. 10. Uluslararası Mühendislik Mimarlık ve Tasarım Kongresi (s. 1437-1448). Çevrimiçi: Güven Plus Grup A.Ş. Yayınları.

ZEYN EL ABİDİN, M. (2019). ‘‘Halep Geleneksel Konut Mimarisinde Yapım Tekniği’’ Kârgir Yapılarda Koruma ve Onarım Kongresi (s. 119-143). İstanbul: Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü (KUDEB).

UN-Habitat. (2014). ‘‘Aleppo City Profile Multi Sector Assessment’’ (UN tarafından hazırlanan bir restütisyon projesi) https://unhabitat.org/sites/default/files/documents/201905/aleppo_city_profile.pdf (Erişim Tarihi: 15.05.2023)

ZORLU, T. (2010). ‘‘Konut İç Mekân Örgütlenmesinde Kültürel Boyut’’ 2. Ulusal İç Mimarlık Sempozyumu.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

ASSOCIATED PRESS, "Troubling satellite images show devastating destruction in Aleppo", New York Post (05.10.2016), <https://nypost.com/2016/10/05/troubling-satellite-images-show-devastating-destruction-in-aleppo/> (Erişim Tarihi: 19.05.2023).

NUFUSU. (2022). "Şanlıurfa Nüfus". Nufus: <https://www.nufusu.com/il/sanliurfa-nufusu> (Erişim Tarihi: 18.05.2023)

REPORTER, S. (2016, 10 8). "Drone footage shows devastation in Syria's Aleppo", TRT World: <https://www.trtworld.com/mea/drone-footage-shows-incredible-destruction-of-aleppo-202362> (Erişim Tarihi: 20.05.2023)

T.C. ŞANLIURFA VALİLİĞİ. (2021, 5 27). "Genel Bilgiler". <http://www.sanliurfa.gov.tr/genel-bilgiler> (Erişim Tarihi: 10.04.2023)

WEBAR, S. (2013, 15 09).. "غرفة حلب... بشكل شخصي للغاية", Syrian Heritage Archive. <https://syrian-heritage.org/ar/the-aleppo-room-from-a-personal-viewpoint/> (Erişim Tarihi: 03.05.2023)

WILLIAMS, S. (2012, 9 30). "UNESCO Director-General deplores destruction of ancient Aleppo markets", a World Heritage site, UNESCO. <https://whc.unesco.org/en/news/940> (Erişim Tarihi: 10.03.2023)

WORLD POPULATION REVIEW. (2023, 1 14). "Aleppo Population 2023". World Population Review. <https://worldpopulationreview.com/world-cities/aleppo-population> (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

ZERKLY, W. (2016, 20 11). "البيت العربي في حلب... 1- مقدمة عن البيت العربي وأقسامه", Syrian Researchers. <https://www.syr-res.com/article/11980.html> (Erişim Tarihi: 22.04.2023)

URL 1- "İklim Şanlıurfa", <https://tr.climate-data.org/asya/tuerkiye/sanl%C4%B1urfa/sanl%C4%B1urfa-289/#temperature-graph> (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2023).

URL 2- "2 bin yıllık zeytin ağacı her yıl ürün vermeye devam ediyor", <https://www.posta.com.tr/yasam/2-bin-yillik-zeytin-agaci-her-yil-urun-vermeye-devam-ediyor-2206621> (Erişim Tarihi: 12 Mart 2023).

- URL 3- “Dünya'da sadece Urfa'da yetişiyor!”, <https://www.urfanatik.com/haber/7969738/dunyada-sadece-urfada-yetisiyor> (Erişim Tarihi: 13 Mart 2023).
- URL 4- “Sarı çiğdem”, <https://gezenadam.com/biota/species.php?ID=793> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2023).
- URL 5- “Medeniyetin doğduğu coğrafyada bir vaha: Tek Tek Dağları Milli Parkı”, <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/medeniyetin-dogdugu-cografyada-bir-vaha-tek-tek-daglari-milli-parki-40773196> (Erişim Tarihi: 25 Mart 2023).
- URL 6- “Harran Ovası GAP ile ihya oldu”, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/harran-ovasi-gap-ile-ihya-oldu/1533873> (Erişim Tarihi: 26 Mart 2023).
- URL 7- “The town of Halfeti on the Euphrates, Turkey”, https://tr.wikipedia.org/wiki/Halfeti#/media/Dosya:Halfeti_on_the_Euphrates.jpg (Erişim Tarihi: 26 Mart 2023).
- URL 8- “Şanlıurfa Nüfusu”, <https://www.nufusu.com/il/sanliurfa-nufusu> (Erişim Tarihi: 29 Mart 2023).
- URL 9- “Hanehan Butik Otel”, <https://www.google.com/maps/place/Hanehan+Butik+Otel/@37.1502208,38.7915594,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipOPppXDmVsfRb7tum2Me-tiCcHWEyFOwimQgd8W!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Flh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipOPppXDmVsfRb7tum2Me-tiCcHWEyFOwimQgd8W%3Dw203-h152-k-no!7i4032!8i3024!4m10!3m9!1s0x1534715a5706b20b:0xb04a61cb2af6f7c9!5m2!4m1!1i2!8m2!3d37.1502208!4d38.7915594!10e5!16s%2Fg%2F11hqt553w6> (Erişim Tarihi: 29 Mart 2023).
- URL 10- “Şanlıurfa Mutfak Müzesi”, <https://www.google.com/maps/@37.1508785,38.7899586,3a,75y,132.76h,103.88t/data=!3m8!1e1!3m6!1sAF1QipPQoRTIzPiLbr05bfDrjb8kz0pKMfukKxMJ8oc!2e10!3e11!6shttps:%2F%2Flh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipPQo> (Erişim Tarihi: 29 Mart 2023).
- URL 11- “Pınarbaşı Konağı Butik Otel”, https://www.google.com/maps/place/P%2C4%B1narba%2C5%2F%2C4%B1+Kona%2C4%2F%2C4%B1+Butik+Otel/@37.1515562,38.7891157,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMvxmclvvu5WNyu3yMgdbuWI_rKqfWhLU5IIJ3N!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Flh5.googleusercontent.com%2F

[p%2FAF1QipMvxmclvvu5WNyu3yMgdbuWI_rKqfWhLU5IIJ3N%3Dw86-h114-k-no!7i1200!8i1600!4m10!3m9!1s0x1534719829fcab91:0xe7e21d9aaa2fb6c!5m2!4m1!1i2!8m2!3d37.151556!4d38.789035!10e5!16s%2Fg%2F1tgdprn](https://www.google.com/maps/place/Hanehan+Butik+Otel/@37.1502449,38.7915606,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMdsYiAGm_Y977h4Qw_Ko3mqdaLoOLAROUJ z!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMdsYiAGm_Y977h4Qw_Ko3mqdaLoOLAROUJ-J_z%3Dw203-h152-kno!7i1440!8i1080!4m10!3m9!1s0x1534715a5706b20b:0xb04a61cb2af6f7c9!5m2!4m1!1i2!8m2!3d37.1502208!4d38.7915594!10e5!16s%2Fg%2F11hqt553w6) (Erişim Tarihi: 9 Nisan 2023).

URL 12- ‘‘Hanehan Butik Otel’’,
https://www.google.com/maps/place/Hanehan+Butik+Otel/@37.1502449,38.7915606,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMdsYiAGm_Y977h4Qw_Ko3mqdaLoOLAROUJ z!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMdsYiAGm_Y977h4Qw_Ko3mqdaLoOLAROUJ-J_z%3Dw203-h152-kno!7i1440!8i1080!4m10!3m9!1s0x1534715a5706b20b:0xb04a61cb2af6f7c9!5m2!4m1!1i2!8m2!3d37.1502208!4d38.7915594!10e5!16s%2Fg%2F11hqt553w6 (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2023).

URL 13- ‘‘Hanehan Butik Otel’’,
https://www.google.com/maps/place/Hanehan+Butik+Otel/@37.1501833,38.7915463,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipOayh_BdNGcs_biMYIgO2kZDS9Man-wftGofJ3J!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipOayh_BdNGcs_biMYIgO2kZDS9Man-wftGofJ3J%3Dw203-h152-k-no!7i4032!8i3024!4m10!3m9!1s0x1534715a5706b20b:0xb04a61cb2af6f7c9!5m2!4m1!1i2!8m2!3d37.1502208!4d38.7915594!10e5!16s%2Fg%2F11hqt553w6 (Erişim Tarihi: 18 Nisan 2023).

URL 14- ‘‘Mutfak M zesi’’,
https://www.google.com/maps/@37.1508235,38.7898785,3a,90y,44.29h,92.47t/data=!3m6!1e1!3m4!1sAF1QipPpkIwC-7Tdg6By9DpOFiz8tTj9QrtYrhMCT9_YS!2e10!7i5376!8i2688 (Erişim Tarihi: 22 Nisan 2023).

URL 15- ‘‘Map of Syria with Aleppo highlighted’’,
[https://en.wikipedia.org/wiki/Aleppo_Governorate#/media/File:Aleppo_in_Syria_\(+Golan_hatched\).svg](https://en.wikipedia.org/wiki/Aleppo_Governorate#/media/File:Aleppo_in_Syria_(+Golan_hatched).svg) (Erişim Tarihi: 22 Nisan 2023).

URL 16- ‘‘İklim: Aleppo’’, <https://tr.climate-data.org/asya/suriye/aleppo-1738/> (Erişim Tarihi: 22 Nisan 2023).

- URL 17- “Çalı ve Ağaç Fidanları”,
https://fitasfidancilik.com/userfiles/i/193/0_1Zakkum_Fidani_Tuplu_Boylu.jpg (Erişim Tarihi: 22 Nisan 2023).
- URL 18- “معمرة حلبى صنوبر شجرة”,
https://katebtageblog.blogspot.com/2019/08/blog-post_25.html?spref=pi (Erişim Tarihi: 23 Nisan 2023).
- URL 19- “Aleppo, Syria Metro Area Population 1950-2023”,
<https://www.macrotrends.net/cities/22608/aleppo/population> (Erişim Tarihi: 25 Nisan 2023).
- URL 20- “Syria's suffering revealed in satellite images”,
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-31871568> (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2023).
- URL 21- “Salah Maraashi”,
<https://www.facebook.com/salahmaraashiphotography/photos> (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2023).
- URL 22- “Daniel Demeter, Aleppo – Beit Ajqabash”,
https://syriaphotoguide.com/aleppo-beit-ajqabash-%d8%ad%d9%84%d8%a8-%d8%a8%d9%8a%d8%aa-%d8%a3%d8%ac%d9%82%d8%a8%d8%a7%d8%b4/?doing_wp_cron=1684873179.4316780567169189453125 (Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2023).
- URL 23- “Daniel Demeter, Aleppo – Beit Ajqabash”,
https://i0.wp.com/farm9.static.flickr.com/8579/28559544050_93f99329b0_o.jpg?ssl=1 (Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2023).
- URL 24- “Bayt Junblat, Süd-Iwan (großer Iwan)”, [https://syrian-heritage.org/de/?s=Bayt%20Junblat,%20S%C3%BCdIwan%20\(gro%C3%9Fer%20Iwan\)](https://syrian-heritage.org/de/?s=Bayt%20Junblat,%20S%C3%BCdIwan%20(gro%C3%9Fer%20Iwan)) (Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2023).
- URL 25- “Aleppo – Old Houses”, <https://syriaphotoguide.com/aleppo-old-houses-%d8%ad%d9%84%d8%a8-%d8%a7%d9%84%d8%a8%d9%8a%d9%88%d8%aa-%d8%a7%d9%84%d9%82%d8%af%d9%8a%d9%85%d8%a9/> (Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2023).

- URL 26- “Ġazaleh House Iwan in Aleppo (Postcard 1918-1922)”, [https://www.wikiwand.com/en/Beit_Ghazaleh#Media/File:Divan D'%C3%A9t%C3%A9_de_la_maison_Gazal%C3%A9 - Alep - Bretoq_1918-1922.jpg](https://www.wikiwand.com/en/Beit_Ghazaleh#Media/File:Divan_D%C3%A9t%C3%A9_de_la_maison_Gazal%C3%A9_-_Alep_-_Bretoq_1918-1922.jpg) (Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2023).
- URL 27- “حلب – الافتاء دار مبنى”, https://twitter.com/SY_Photos/status/1029820129243226112 (Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2023).
- URL 28- “المنصورية” فندق”, <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.1165375870185925.1073741864.605076602882524&type=3> (Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023).
- URL 29- “Aleppo – Beit Ajqabash”, https://syriaphotoguide.com/aleppo-beit-ajqabash-%d8%ad%d9%84%d8%a8-%d8%a8%d9%8a%d8%aa-%d8%a3%d8%ac%d9%82%d8%a8%d8%a7%d8%b4/?doing_wp_cron=1684873179.4316780567169189453125 (Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023).
- URL 30- “غرفة حلب... بشكل شخصي للغاية”, <https://syrian-heritage.org/ar/the-aleppo-room-from-a-personal-viewpoint> (Erişim Tarihi: 2 Haziran 2023).

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Mahmut MEDENİOĞLU

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2021, İstanbul Aydın Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım, Mimarlık

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 360 Design, ofis stajı (50 gün), 2019.
- HEMDEM Mimarlık, tam zamanlı (90 gün), 2023.

DİĞER YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER

- MEDENİOĞLU, M. (2022). ‘‘Geleneksel Konut Tasarımında Mahremiyet Olgusunun Etkileri: Geleneksel Halep ve Şanlıurfa Evlerinin Örneği’’. 10. Uluslararası Mühendislik Mimarlık ve Tasarım Kongresi (s. 1437-1448). Çevrimiçi: Güven Plus Grup A.Ş. Yayınları.